RADU TEODORESCU

TREZVIA DUHOVNIECEASCĂ ÎN VIAŢA DE ZI CU ZI

Cugir 2017

Cuprins

Introducere
1. Trezvia ca virtute creştin ortodoxă
2. Trezvia în lumea postmodernă
3. Trezvia sub presiunea vieţii de zi cu zii
4. Trezvia metodă de maturizare duhovnicească
5. Trezvia metodă de combatere a monotoniei vieţii cotidiene
6. Trezvia în planul psihologiei contemporane
Concluzii

INTRODUCERE

Cartea de faţă adresează o temă mai puţin populară. Este o carte despre trezvie. În primul rând ce este trezvia? Această întrebare este legitimă şi ei îi vom răspunde în rândurile care vor urma. După Dicţionarul explicativ există două sensuri ale cuvântului trezvie. Primul sens este faptul că trezvia este „stare de limpezime, de vioiciune, de agerime". Al doilea sens al cuvântului trezvie este de "curățenie sufletească, neprihănire, cumpătare." Prin urmare, primul sens al cuvântului trezvie se leagă foarte mult de agerime. A fii ager înseamnă a da dovadă de trezvie. Al doilea sens al cuvântului se leagă de starea de curăţenie sufletească. Iată prin urmare cele două sensuri fundamentale ale cuvântului trezvie. Este foarte adevărat că în viaţa de zii cu zii nu prea folosim termenul de trezivie. Acest lucru nu înseamnă că acest cuvânt nu există. La fel de bine morfologic termenul de trezivie se leagă de cuvântul *trezire*. Este foarte adevărat că *trezire* şi *trezvie* sunt două cuvinte care au o rădăcină comună. Prin urmare, înţelegem că trezvia şi trezirea sau starea de a fii treaz sunt două lucruri care se înrudesc. Omul treaz însă nu este întotdeauna într-o stare de trezvie. Acest lucru este aşa fiindcă aceste două cuvinte deşi sunt din aceiaşi rădăcină nu înseamnă că stările pe care le desemnează sunt identice.[1]

Prin urmare, a fii în starea de trezvie presupune în primul rând a fii conştient. Suntem conştienţi şi acest lucru este primul stadiul al treziviei. Vom vorbii în această carte mai mult despre implicaţiile psihologice ale trezviei. Trezvia este o stare cu ample implicaţii psihologice chiar dacă acest lucru este contestat de mai multă lume. Sensul elementar al trezviei este starea de conştient pe care fiecare dintre noi o experimentăm în viaţa de zi cu zi. Am dorit ca această carte să se refere în primul rând la legătura care există dintre trezvie şi viaţa de zi cu zi. Acest lucru este aşa fiindcă sunt multe persoane care deşi sunt conştiente nu sunt în stare de trezvie. Pentru a fii în stare de trezvie în viaţa de zi cu zi este necesar să exersăm. Prin exerciţiu vom ajunge în cele din urmă să fim atenţi cu ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Este bine să vorbim mai mult despre acest lucru fiindcă în mare parte a oamenilor acest lucru nu are loc. De ce avem nevoie de trezivie în viaţa de zi cu zi? Avem nevoie de trezvie mai ales în viaţa duhovnicească. Sunt mai mulţi care neagă că ar exista viaţă duhovnicească. Viaţa duhovnicească este un lucru care se leagă de viaţa sufletului. Sufletul nostru este cel care experimentează în primul rând trezvia. Mai apoi sufletul comunică ceea ce experimentează din trezvie şi trupului. Prin urmare, trezvia este un lucru care ale loc în sufletul nostru. De ce are nevoie sufletul de trezvie în viaţa de zi cu zi? Sufletul are nevoie de trezvie în viaţa de zi cu zi fiindcă trezvia este starea care ne face să fim conştienţi de pericolul păcatului. Păcatul este un lucru care îmbolnăveşte sufletul. La fel de bine odată ce păcatul ajunge să se stabilizeze în om el este cel care îl face pe om devină pătimaş. Prin patimă sufletul ajunge să nu se mai autocontroleze ci să fie controlat de diavoli care sunt cei care iscă patimile în om.[2]

Sufletul uman are nevoie de trezvia duhovnicească fiindcă dacă nu ar fii permanent într-o stare de somnolenţă duhovnicească. Domnul Iisus Hristos ne avertiza în cuvintele

---

1 Arhimandrit Emilianos Simonopetrinul, *Sfântul Isihie: cuvânt despre trezvie* (Editura Sfântul Nectarie, 2014).

Sale despre pericolul păcatului când ne spunea: „căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoţiile, uciderile, Adulterul, lăcomiile, vicleniile, înşelăciunea, neruşinarea, ochiul pizmaş, hula, trufia, uşurătatea.” (Marcu 7, 21-22). Ce se înţelegem din această afirmaţie „din inima omului”? Să fie vorba de inima biologică pe care cu toţii o avem în piept? Această inimă biologică nu aduce cu sine nici un fel de cugete rele, desfrânări, hoţii sau ucideri. Este foarte clar că Domnul Hristos nu a vorbit de inima biologică care este formată din patru ventricule şi care nu face nimic decât a pompa sângele în om pentru a menţine viaţa în organism. Ceea ce ne spune spiritualitatea creştin ortodoxă este că inimii biologice a omului îi corespunde o inimă sufletească. Este vorba de sentimentele omului. Sentimentele omului sunt inima sufletească a fiecăruia dintre noi. Prin urmare, sentimentele noastre atunci când nu veghem asupra lor sunt cele care nasc în noi păcatele şi patimile. Cum putem să prevenim ca patimile şi păcatele să se instaleze în noi? Putem să facem acest lucru prin trezvie. Trevizia este o virtute care ne face să se întoarcem asupra noastră şi la fel de bine să fim atenţi de la ceea ce are loc în jurul nostru dar mai ales la ceea ce are loc în interiorul nostru. Dacă vom sta şi vom analiza mai mult vom vedea că sunt puţini cei care se interesează de ceea ce are loc în sufletul lor. Sufletul nostru este un lucru care poate lua două valenţe: una bună şi alte rea. Atunci când omul se înrăutăţeşte şi devine pătimaş şi stăpânit de vicii acest lucru are loc în primul rând în sufletul său. Starea de răutate este un lucru pe care omul ajunge să o experimenteze în primul rând în suflet. Mai apoi răutatea se va concretiza şi în jur prin comiterea răului fizic.[3]

Din cele spuse mai sus este foarte adevărat că există două valenţe ale trezviei: 1. una externă, care este conştientă de îndemnurile la păcat şi patimi ce ne vin de la semenii noştri şi 2. una internă care este orientată în spre sine şi în spre sufletul nostru care prin sentimente poate devenii un început al răutăţii. Adevărul este că în zilele noastre sunt din ce în ce mai puţini oamenii preocupaţi de trezvie. Acest lucru este aşa fiindcă sunt foarte mulţi care nu consideră că sufletul este un lucru care merită prea multă atenţie. Lumea de azi se îngrijeşte mai mult de trup: de ce vom mânca, de ce vom bea, cum ne vom îmbrăca sau unde vom locui. Trebuie să ştim că sufletul este o entitate care nu poate fii neglijată. Acest lucru este aşa fiindcă în mai mult feluri sufletul ne afectează trupul. Când omul este bolnav sufleteşte el ajunge să devină bolnav şi

---

2 Iată prin urmare că sufletul omenesc este cel care experimentează starea de trezvie. Această stare este una care în primul rând se leagă de moralitate. În ceea ce priveşte moralitatea sufletul are un cuvânt greu de spus. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă din sufletul ajunge ca moralitatea sau imoralitatea să se stabilească în om. Este bine să ştim acest lucru fiindcă sunt mulţi care ne spun că sufletul nu există şi că în sine tot ceea ce este omul este un compus biologic. Când sufletul devine conştient de sine avem de a face cu primul stadiu al trezviei. Acest lucru are loc fiindcă prin trezvie sufletul devine conştient de pericolele morale şi mistice care îl pot afecta. Sufletul uman ajunge să trăiască în plan psihologic trezvia ca şi conştiinţa de sine. Cu toţi suntem conştienţi de sine şi această conştiinţă de sine este mai mult o conştiinţă pe care o avem a sufletului nostru. Un al doilea stadiu al conştiinţei de sine este trevzia duhovnicească. Aceasta este cea care ne face conştienţi de faptul că există o antagonie dintre moralitate şi imoralitate. În timp ce păcatul este imoral virtutea este morală. Această distincţie este actualizată în sufletul uman de trezvie. Iată prin urmare că trezvia este un lucru care este de mare folos sufletului uman.

3 Constantin C. Pavel, *Problema răului la fericitul Augustin* (EIBMBOR: Bucureşti, 1996).

trupeşte. Vom ilustra acest lucru cu numai două cazuri. Beţia este un lucru care se manifestă în primul rând printr-o dispoziţie sufletească. Sunt mulţi în zilele noastre care se dedică alcoolului şi consideră că acest lucru nu are nimic de a face cu sufletul. În sine beţia este o stare care începe în sufletul nostru. Omul vrea să se piardă pe sine în aburii alcoolului şi astfel el devine nepăsător faţă de sufletul său. Prin urmare, beţia apare în primul rând în sufletul omului printr-o pervertire a lui. Mai apoi beţia se v-a manifesta şi trupeşte prin dependenţa de alcool. Atunci când omul care consumă alcool nu mai este conştient de sufletul său el ajunge să devină dependent de alcool fiindcă el nu mai ţine cont de mustrările care îi vin omului din partea sufletului. Aşa se face că în mai multe cazuri alcoolul ajunge să afecteze sănătatea trupească a consumatorului. În lumea medicală se cunoaşte „coma alcoolică." Din nefericire au fost mai mulţi care au fost găsiţi în comă alcoolică care este un stadiu ultim al beţiei. În coma alcoolică beţivul nu mai este conştient deloc de el. În această stare nu se mai poate vorbii în nici un caz de trezvie. Iată prin urmare cum beţia se instaurează în om în primul rând prin suprimarea trezviei. Dacă omul ar lua seama la ceea ce se întâmplă în sine, în sufletul său cel mai probabil că el va ajunge să evite beţia şi nu va cădea cum fac unii în coma alcoolică.[4]

O a doua patimă pe care am ales să o dăm de exemplu în aceste rânduri este fumatul. Fumatul începe mai întâi în sufletul omului prin faptul că acesta se decide pentru fumat. Prin urmare sufletul fumătorului este cel care devine adeptul fumatului. Acest lucru aduce cu sine în primul rând o atrofiere a trezviei sufleteşti sau duhovniceşti fiindcă în sine fumatul vine în om printr-o contestare a marelui adevăr că fumatul este o patimă. Sunt mulţi care sunt extrem de sceptici în ceea ce priveşte fumatul. Cum poate să fie un păcat şi un viciu faptul de a inspira şi a respira fum de ţigară? Fumatul este o patimă fiindcă el este un drog. Trebuie ştiut de mai multă lume că tabacul din care sunt făcute ţigările conţine un drog care se cheamă nicotină. Nicotina ca şi drog este o substanţă adictivă sau mai bine spus una care creează dependenţă. Aşa se face că odată ce se apucă de fumat fumătorul nu mai poate trăii fără de tutun. Trebuie spus că nicotina este un drog care creează în om un fel de „trezvie artificială." Ce să înţelegem prin acest lucru? Înţelegem că nicotina este un drog care la început măreşte capacitatea de atenţie şi de concentrare a omului. Fumătorul la început experimentează o stare de bine şi de trezvie care îl face extrem de atent şi de conştient de ceea ce are loc în jurul său. Ceea ce mai puţini ştiu este că nicotina în timp dăunează fumătorului. Nu numai că se cunosc mai multe boli respiratorii ci la fel de

---

4 Este bine să remarcăm aici că patima este un lucru care fuge de trezie şi ajunge să îl arunce pe om într-un fel de „extaz artificial." Acest lucru are loc fiindcă în sine prin patimă omul doreşte să uite de sufletul său de care trebuie să aibă grijă. Omul prin urmare nu trebuie să aibă grijă numai de trupul său ci la fel de bine şi de sufletul său. Avem grijă de sufletul nostru prin faptul că evităm viciile şi ajungem să cultivăm virtuţile. Acest lucru este numai un prim nivel al treziviei în om. Trezivia este strâns legată de conştiinţa de sine a sufletului care nu poate să fie decât una morală. Pentru cei care nu cred că avem un suflet este foarte adevărat că nu este nevoie de trezivie fiindcă tot ceea ce avem nevoie este să îngrijim trupul. Este foarte adevărat că sufletul şi trupul sunt strâns legate unul de altul şi ajung să se influenţeze reciproc. Trebuie să avem de grijă de suflet la fel cum avem grijă de trup. Dacă de trup ne îngrijim prin hrană, băutură şi îmbrăcăminte de sufletul nostru ne îngrijim în primul rând prin trezvie sau mai bine spus prin faptul că veghem asupra lui. Acest lucru este un fapt care are loc de mai puţine ori în zilele noastre şi este bine să atragem atenţia asupra acestui lucru.

bine se cunosc mai multe boli ale sistemului nervos al omului care provin din fumat. Deşi fumatul dă o senzaţie de bine şi de trezvie în om în cele din urmă efectele lui sunt înşelătoare. Fumătorul ajunge în starea de a nu mai putea trăi fără de ţigară. Trebuie să spus că fumatul este o patimă care începe în sufletul omului. Acest lucru se manifestă prin decizia omului de a începe să fumeze. Este adevărat că ţigara nu este un drog la fel de puternic ca şi heroina sau cocaina dar în cele din urmă ea este un drog. Fumatul se instalează în fumător treptat şi printr-o contestare a nevoii de trezvie a omului. De ce spunem că fumatul se instalează în om printr-o contestare a trezviei? Acest lucru are loc fiindcă în sine omul ajunge să nu mai fie conştient de nevoia de a îşi proteja sufletul. Această neglijenţă de a proteja sufletul în plan duhovnicesc are un corespondent în viaţa trupească prin dependenţa de tutun. Tutunul este cel care creează în om o iluzie a unei trezviei care evident nu este de lungă durată. În rândurile de mai sus, am dat numai două exemple de patimi care încep în sufletul omului şi care aparent nu îi influenţează deloc viaţa trupească. Spunem că acest lucru are loc numai aparent fiindcă viaţa trupească a omului ajunge să aibă de suferit.[5]

Se spune că un agricultor a putut observa că îi mor gâştele. S-a tot gândit ce să facă şi în cele din urmă a aflat de un înţelept pe care l-ar fii putut întreba de sfat. El s-a spus prin urmare la înţelept.

- Bună ziua.
- Bună ziua, a răspuns înţeleptul.
- Am venit la dumneavoastră cu o mare problemă.
- Ce problemă?
- Eu sunt agricultor şi au început să îmi moră gâştele.
- Am înţeles. Cu ce te pot ajuta eu?
- Nu ştiţi ce aş putea face să nu îmi mai moară.?
- Un moment.
  Înţeleptul s-a dus şi s-a uitat prin cărţile sale, după care s-a întors luminat la faţă.
- Ştiu care este problema cu gâştele tale.
- Care este?
- Sfatul meu este să le dai numai grăunţe timp de o zii.
- Bine, aşa am să fac, a răspuns agricultorul.
  A doua zii agricultorul a venit din nou la înţelept.
- Le-am dat la gâşte numai grăunţe şi mi-au murit jumătate din ele.
- Un moment, a spus înţeleptul.
  El s-a dus şi s-a uitat prin cărţile lui şi mai apoi s-a întors din nou luminat la faţă.
- Trebuie să le dai gâştelor să bea numai apă timp de o zii.
- Bine, aşa am să fac, a răspuns agricultorul.
  A treia zii agricultorul a venit din nou la înţelept:
- Le-am dat numai apă şi acum mi-au murit toate gâştele.
- Păcat, eu sfaturi mai am, a răspuns înţeleptul.

Am spus întâmplarea de mai sus pentru a demonstra că în zilele noastre sunt mai mulţi care caută scăpare din exterior şi niciodată din interior. Este foarte bine să ştim de la cine primim sfat şi povăţuire. Mai multă lume consideră că sfatul şi povăţuirea vin exclusiv din exterior. Acest lucru evident este fals.[6] Prin urmare este bine să ştim că trezvia este un fapt care ne face conştienţi că nu trebuie să ne bazăm numai pe ceea ce

5 David Kroch, *Fumatul patima artificială* (W. H. Freeman and Company, 1991).

ne spun semenii noştri ci la fel de bine trebuie să ne bazăm şi pe ceea ce ne spun propriile noastre trăiri. Aceste lucruri sunt cele care ne spun că trebuie să fim cât se poate de atenţi la ceea ce are loc în sufletul nostru. Sufletul nostru după cum am vorbit în rândurile de mai sus este prins în lupta dintre bine şi rău. Binele şi răul sunt două lucruri cât se poate de antagonice şi în această viaţă ambele ajung să îşi dispute supremaţia asupra existenţei omului. Pentru a evita răul omul nu are nevoie numai de îndrumare din exterior cum ar fii îndrumarea duhovnicului şi a Bisericii ci la fel de bine el are nevoie să se protejeze şi interior. Protecţia interioară o oferim sufletului prin trezvie. Trezvia este starea de veghe continuă pe care o avem faţă de sufletul nostru. Spiritualitatea creştin ortodoxă este cea care ne spune că trebuie să avem grijă de sufletul nostru. Este adevărat că grija faţă de sufletul nostru nu trebuie să fie singura grijă a acestei vieţi ci la fel de bine grija faţă de suflet trebuie să fie un lucru care să ne preocupe constant. Cu cât suntem mai constanţi în grija faţă de suflet cu atât mai mult vom ajunge să ne dăm seama de cine suntem şi la fel de bine de care este potenţialul nostru duhovnicesc. Un om care nu a fost niciodată preocupat de viaţa lui sufletească poate ajunge prin trezvie să îşi dea seama cum trebuie să lucreze pentru a îşi dobândii o atenţie faţă de problemele lui sufleteşti. Acest lucru este un fapt pe care cea mai mare parte dintre noi tindem să o desconsiderăm. Mare parte a oamenilor din zilele noastre sunt de părere că singurul lucru de care avem nevoie este să ne îngrijim numai de trupul nostru. După cum am spus o astfel de concepţie este eronată.[7]

În această carte vom vorbii despre faptul că sunt două extreme care au loc în viaţa de zi cu zi a omului: una este să trăieşti viaţa în tensiune şi a doua este să trăieşti viaţa în monotonie. Vom vorbii mai mult despre aceste două extreme care sunt prezente în viaţa de zi cu zi. În sine ceea ce putem vedea este că viaţa de zi cu zi este un lucru care este considerat ca fiind lipsit de interes. Acest lucru este aşa fiindcă pentru marea majoritate a semenilor noştri viaţa de zi cu zi este mai mult un fel de rutină. Rutina zilnică este cea care ne face să nu mai fim preocupaţi de noi înşine şi să ne pierdem ca şi persoane. Adevărul este că în lumea noastră sunt puţini cei care ajung să considere viaţa de zi cu zi un lucru care merită să fim concentraţi sau să fim cu mai multă luare de aminte. Viaţa de zi cu zi este cea care ajunge ca în cele mai multe situaţii să definească eul sau realitatea a cine suntem cu adevărat. Sunt mulţi care ne spun că trebuie să fim preocupaţi numai cu momentele speciale din viaţa zilnică. Viaţa zilnică este din ce în ce mai puţin studiată fiindcă se consideră că nu este nimic de interes cu ceea ce se întâmplă acolo. Acest lucru însă este departe de a fii adevărat. Este departe de a fii

---

6 A vorbii în zilele noastre despre lumea interioară sau despre suflet este un lucru demodat. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mai multe religii orientale ca yoga sau meditaţia transcendentală care ne spun că tot ceea avem nevoie în viaţa noastră este să explorăm universul nostru interior. Sufletul nostru aşa se face că pentru mai multă lume ajunge să fie o mare necunoscută. Nu este de mirare că mai multe curente de gândire din zilele noastre neagă că avem suflet. Adevărul este că avem sufletul şi el este un activ. Este bine în acest sens să păstrăm o balanţă dintre viaţa noastră interioară sau sufletească şi viaţa noastră exterioară sau trupească. Dacă vom face acest lucru vom ajunge să dobândim o stare de echilibru sau de balanţă în tot ceea ce facem. Trezvia este un lucru care ne face să fim echilibraţi fiindcă prin intermediul ei ajungem să ne cunoaştem mai bine şi să ne dăm seama cine suntem cu adevărat. Fără de trezie este mai greu să ne dăm seama de cum trebuie să ducem o viaţă de echilibru.

7 Dumitru Stăniloae, *Cultură şi duhovnicie* vol. 1, (Editura Basilica: Bucureşti, 2012).

adevărat fiindcă în cele din urmă viaţa zilnică este cea care ajunge să se formeze şi la fel de bine să ne definească sufletul. Sunt mulţi care ne zic că sunt mult prea multe griji în viaţa de zi cu zi ca să ne mai îngrijim şi de suflet. În viaţa zilnică avem nevoie să ne îngrijim de ce vom mânca, de ce vom bea, cu ce ne vom îmbrăca, unde vom locui. Acestea sunt pentru marea majoritate a semenilor noştri singurele coordonate de care omul trebuie să se îngrijească. Să fie lucrurile chiar aşa? Vom vedea că nu. Avem nevoie în viaţa de zi cu zi să luăm aminte la sufletul nostru. Ceea ce ne spune spiritualitatea creştin ortodoxă este că sufletul nostru este o entitate care în mod normal tânjeşte după Dumnezeu şi la fel de bine tânjeşte după rai.[8]

Prin urmare, putem ajunge să ne îmbunătăţim viaţa sufletească prin trezvie. În acest sens trezvia se leagă de taina spovedaniei. Nu am putea să facem o spovedanie cât se poate de bună dacă nu ajungem să ne cunoaştem pe sine şi la fel de bine să veghem asupra sufletului nostru. Avem nevoie să fim atenţi cu noi înşine ca să ne dăm seama de ce păcate am făcut şi la fel de bine să evităm păcatele pe viitor. Trezvia este un lucru care ne ajută foarte mult în acest sens. Ea este cea care ne oferă un fel de „radiografie" cât se poate de clară şi de concretă referitor la cine suntem şi la cine ar trebuie să devenim. Nimeni nu poate să îl cunoască mai bine pe om decât se cunoaşte el pe sine însuşi. După cum am vorbit în rândurile de mai sus sunt mulţi care consideră că cunoaşterea de sine nu poate în nici un fel să ne vină din interior. În acest sens, trezvia este cea care ne dace să ne aplecăm în spre sinele nostru, să ne evaluăm pe noi cât mai realist şi în cele din urmă să ne dăm seama de cine suntem cu adevărat. Acest lucru are loc foarte rar în zilele noastre. Tindem să imităm pe marii oameni ai lumii şi în cele din urmă să uităm de cine suntem noi cu adevărat. Este bine să ne raportăm la marii oameni ai lumii şi la fel de bine şi la sfinţii Bisericii Creştin Ortodoxe dar în acelaşi timp trebuie să ştim că noi nu suntem ei. Cu toţii avem o cale personală de urmat în această viaţă. Trezvia este cea care ne face conştienţi de calea pe care trebuie să o apucăm în această viaţă. Suntem pe un drum al cunoaşterii de sine în această viaţă şi acest lucru îl facem prin trezvie. Trebuie să fim atenţi nu numai cu persoanele din jurul nostru ci la fel de bine şi cu noi înşine. Dacă am fi atenţi numai cu persoanele din jurul nostru adevărul este că în cele din urmă vom ajunge să ne uităm pe noi înşine. Sunt mai mulţi în zilele noastre care ajung să se depersonalizeze. Depersonalizarea este un lucru care are loc la scară largă în secolul nostru fiindcă prea mulţi dintre noi suntem dependenţi de ceea ce ne spune mediul exterior despre noi. Trebuie să fim conştienţi nu numai de

---

8 Dorinţa de fericire este un lucru care este tipic şi pe care îl găsim în toate actele noastre. Să fie dorinţa de fericire a omului numai una de natură trupească? Ceea ce ne spun sfinţii părinţi este că dorinţa de fericire a omului este atât trupească cât şi sufletească. Prin urmare, nu se poate vorbii numai de o dorinţă de fericire trupească a omului. Fericirea trupească este cea care este asigurată după mai multă lume de bani şi de averi. Sunt mulţi care ne spun că aceste lucruri sunt singurele care îi aduc fericirea omului. Dacă aceste lucruri îi aduc o fericire omului fără nici o îndoială că această fericire este numai una trupească. Omul nu are nevoie numai de o fericire trupească ci la fel de bine el are nevoie şi de o fericire sufletească. Fericirea sufletească este un lucru pe care ajungem să îl experimentăm treptat prin trezivie sau mai bine spus prin capacitatea de a lua aminte la viaţa sufletului nostru. Vom descoperii că de acolo se conduce toată viaţa noastră trupească. Acest lucru este un fapt care devine din ce în ce mai cunoscut în zilele noastre. Prin urmare, avem nevoie să fim fericiţi nu numai trupeşte ci la fel de bine şi sufleteşte. Fericirea sufletească vine atunci când suntem conştienţi că suntem în comuniune cu Dumnezeu. Păcatul este ceea ce rupe comuniunea cu Dumnezeu.

ceea ce ne spune mediul exterior despre noi ci la fel de bine şi de ceea ce ne spune sufletul nostru despre noi. Deşi există o trezvie trupească ce ne spune că trebuie să ne apărăm când suntem atacaţi, că trebuie să mâncăm când ne este foame, că trebuie să bem când ne este sete sau că trebuie să ne îmbrăcăm când ne este frig, la fel de bine există o trezvie sufletească ce ne spune că trebuie să luptăm cu păcatul pentru ca acesta să nu ajungă să se înrădăcineze în noi şi în cele din urmă să devină o patimă. Acestea sunt prin urmare principalele coordonate ale trezviei duhovniceşti şi asupra lor vom insista mai mult în rândurile care vor urma.[9]

CAPITOLUL 1

TREZVIA CA VIRTUTE CREŞTIN ORTODOXĂ

Pentru a evita orice confuzie trebuie să insistăm în acest capitol mai mult asupra noţiunii de virtute şi a modului în care ea se leagă şi se relaţionează de cea de trezvie. Primul şi cel mai cunoscut sens al virtuţii este cel de „calitate sau de însuşire morală". După Dicţionarul explicativ mai există şi un al doilea sens generic la virtuţii care înseamnă „însuşire dominantă a caracterului, care o face mai bună pe persoana umană, din punct de vedere moral, intelectual sau al unui tip specific de activitate; integritate morală." La o privire generică virtutea este dispoziţia omului în spre bine şi o tendinţă a omului în spre viaţa morală. Acest lucru nu poate în nici un fel să fie contestat. Prin urmare virtutea este un lucru care este pozitiv în plan moral. Unde am putea încadra aici trezvia? După cum am spus, starea de conştient al omului în plan psihologic este la un anume nivel ceea ce putem definii ca şi stare de trezvie. Există în acest sens o stare de trezvie care ţine strict de existenţa psihologică a omului. Atunci ce legătură poate să existe între starea de trezvie şi virtute? De ce spunem că trezivia este o virtute? Spunem că trezvia este o virtute mai ales în sensul în care ea este un lucru duhovnicesc. Atunci când veghem la noi înşine şi la viaţa noastră sufletească devenim conştienţi că acest lucru necesită trezivia duhovnicească. Pentru marea majoritate a contemporanilor noştri nu există viaţă duhovnicească. Cine spune că există viaţă duhovnicească? Este o întrebare care se ridică din ce în ce mai des în zilele noastre.[10]

Timpurile noastre sunt timpuri în care virtutea devine din nefericire din ce în ce mai mitologică. Sunt mulţi care consideră că virtutea este mai mult un fel de mit sau de

---

9 Daniel Chapelle, *The soul in everyday life* (New York, 2003).

10 Viaţa duhovnicească este o realitate pe care o experimentează oamenii duhovniceşti. Aceşti oamenii sunt avansaţi în cele duhovniceşti şi prin urmare ştiu că există o viaţă mult mai profundă decât simpla viaţă trupească. Viaţa trupească nu este antagonică cu viaţa duhovnicească atâta vreme cât ea nu apucă pe calea păcatului. Păcatul şi patima sunt două lucruri care sunt cât se poate de opune vieţii duhovniceşti. Păcatul şi patima sunt un fel de boli ale vieţii duhovniceşti după cum sunt bolile trupeşti pentru viaţa biologică. Trebuie să ştim că omul este liber să cultive o viaţă duhovnicească. Acest lucru este lăsat de Dumnezeu la latitudinea fiecăruia dintre noi. Viaţa duhovnicească nu este un lucru care se opune vieţii trupeşti atâta vreme cât viaţa trupească înţelege şi apreciază importanţa virtuţii. Acest fapt trebuie să fie ştiut şi foarte bine înţeles. Viaţa duhovnicească este un lucru care se leagă de profunzime şi nu numai de moralitate. Viaţa duhovnicească este cea care fără de nici o îndoială îl face pe om profund.

poveste fantastică ce nu mai are nici un fel de actualitate pentru timpurile noastre. Într-atât s-au lăsat în jos standardele noastre morale şi duhovniceşti că virtutea este considerată un lucru superfluu şi demodat. La fel de bine în zilele noastre nici idea de sfinţenie nu mai este un lucru care considerat actual. Sfinţii creştin ortodocşi care au fost persoane duhovniceşti sunt consideraţi în zilele noastre un fel de nebuni sau de ce nu de ciudaţi care nu ştiu pe ce lume trăiesc. Materialismul şi hedonismul au pătruns atât de profund în societatea noastră că ni se spune că nu mai este loc pentru virtute şi ceea ce ţine de ea. Trăim într-o lume care se proclamă pe sine post-creştină. De mai multe ori auzim că lumea tinde să se elibereze pe sine de „constrângerile morale" pe care le aduce cu sine lucrarea virtuţii. A vorbii despre virtute în zilele noastre este un lucru care se aseamănă cu a citii basme de copii adulţilor. Acest lucru este aşa fiindcă în sine virtutea este o noţiune învechită. Avem cu totul alte priorităţi în zilele noastre şi pentru acest lucru trebuie să ne rupem total de lumea religioasă. Ni se spune că lumea religioasă este o lume fragmentată în care sunt mai multe religii care nu se înţeleg una cu alta dar cu siguranţă că nu ni se spune faptul că este lipsa noastră de interes pentru virtute şi moralitate care au dus la această separaţie a religiilor. Iată prin urmare care este atmosfera noastră zilnică în care idea şi discursul despre virtute şi moralitate sunt considerate plictisitoare. Lumea de azi caută mai mult punctele de slăbiciune ale creştinismului ortodox şi nu prea vrea să audă de sfinţii creştin ortodocşi. Ei sunt consideraţi inoportuni nevoii omului de a îşi face un fel de „rai pământesc" prin exploatarea plăcerilor trupeşti. Să fie virtutea un lucru învechit şi perimat? Însăşi existenţa ipostatică a lui Dumnezeu ne spune că nu. Fără nici o îndoială virtutea şi viaţa duhovnicească nu sunt considerate desuete de Dumnezeu.[11]

Virtutea este un lucru care se leagă de viaţa duhovnicească. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă Dumnezeu este duh. Cu toţii profesăm credinţa într-o un singur Dumnezeu întreit în persoane. Acest lucru ne spune că una dintre persoane este Duhul Sfânt. Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este cel mai bun exemplu de viaţă duhovnicească. Duhul Sfânt este a treia persoană din Dumnezeu după Tatăl şi Fiul. Prin urmare, Duhul Sfânt este o existenţă în întregime duhovnicească. Cum se face atunci când deşi existenţa lui Dumnezeu este duhovnicească prin Duhul Sfânt există atât de puţin interes în lumea noastră pentru viaţa duhovnicească? Acest lucru are loc fiindcă în sine viaţa pământească a omului tinde să fie înclinată mai mult spre plăcerile trupeşti şi pământeşti. Omul contemporan este foarte puţin preocupat de plăcerile duhovniceşti. Care sunt aceste plăceri duhovniceşti? Sunt mai multe plăceri duhovniceşti: virtuţile, rugăciunea care este calea de intrare în comuniune cu Dumnezeu, mângâierea conştiinţei când am făcut o faptă bună, iubirea de semeni şi enumerarea ar putea continua. Prin urmare, este foarte adevărat că există o viaţă duhovnicească şi că ea aduce cu sine mai multe satisfacţii. Aceste satisfacţii însă sunt de obicei recunoscute şi trăite mai mult de spiritele nobile care îşi dau seama de antagonia care există între legea păcatului trupesc şi legea virtuţii duhovniceşti. După cum am spus în rândurile de mai sus, virtutea este un lucru care se leagă foarte mult de caracterul omului. Acest lucru ne spune că atunci când omul trăieşte în trezvie faţă de sine şi faţă de cei din jur ajunge să fie fără nici o îndoială o persoană duhovnicească. Caracterul omului are nevoie de trezvie fiindcă acest lucru este ceea ce ne face să fim cât se poate de atenţi la noi înşine şi la tot ceea ce ţine de bunăstarea noastră duhovnicească. Sunt puţini în zilele noastre care sunt atenţi sau preocupaţi de caracterul lor. Aşa se face că de mai multe ori ne trezim că trăim într-o societate fără de caracter. Caracterul este un lucru

11 Radu Teodorescu, *Omul duhovnicesc sau antropologia virtuţilor* (Cugir, 2015).

care se cultivă şi acest lucru se face prin trezvie. Trebuie să fim treji în ceea ce ne priveşte şi să ne dăm seama de ceea ce are loc cu noi în plan moral. În această lume nu este destul să ne situăm numai geografic ci la fel de bine trebuie ştim să ne situăm şi la nivel moral. Caracterul nostru se împlineşte în moralitate şi când el ajunge să fie definit de imoralitate el suferă. Adevărul este că sunt mai mulţi care în loc să vegheze în trezvie asupra caracterului lor ajung să fie nepăsători şi să considere că este o pirdere de vreme acest lucru.[12]

Trezvia duhovnicească este o virtute şi acest lucru nu poate fii contestat de nimeni. Ea este virtutea care veghează la bunăstarea morală a sufletului. Avem nevoie să veghem sufletul nostru pentru ca el să nu se strice prin patimi şi păcate. Pentru mai multă lume faptul de a veghea prin trezvie asupra sufletului este un lucru cât se poate de banal. La ce bun să luăm aminte la sufletul nostru? După cum am spus, sufletul este un lucru care este conştient de sine. Cu toţii suntem conştienţi de propria noastră existenţă. Însă această existenţă poate să ajungă să fie viciată. Ea poate să ajungă să fie definită de lucrarea răului. Răul este un lucru care este experimentat de sufletul uman prin păcat şi patimă. Ce facem atunci când păcatul a ajuns să se stabilească în om? În primul rând trebuie să ştim că şi în această situaţie trezvia este un lucru care ne face conştienţi de acest fapt. Trezvia este cea care ne spune că am ajuns să fim înrobiţi de păcat şi că este cazul să ne dezrobim. Prin urmare, trezvia este cea care deşi nu a fost folosită în timpul în care păcatul a ajuns să se naturalizeze în noi totuşi ajunge să ne facă conştienţi de faptul că păcatul poate fii scos din sufletul omului. Este adevărat că sunt păcate grele care nu mai pot fii scoase din sufletul omului. Printre cele mai cunoscute sunt blasfemia şi hula. În rest când păcatele sunt nu la fel de mici ele pot să fie scoase din sufletul omului. După cum am spus, păcatele ajung să se instaleze în om în primul rând prin intermediul sufletului. Sufletul nostru este cel care ajunge să se deschidă sau să se închidă în faţa păcatului. Acest lucru este aşa fiindcă omul a fost creat cu voinţă liberă şi prin urmare are posibilitatea de a alege. Trezvia duhovnicească este un lucru care ajunge să producă în noi starea de nelinişte şi de mustrare atunci când păcatul ajunge să ne domine viaţa. Sunt mai mulţi care ajung să fie conştienţi de existenţa sufletului numai după ce au căzut în mai multe păcate. Acest lucru este aşa fiindcă ei devin conştienţi că sufletul este o entitate sperată de trup. Într-un sens generic grija faţă de sufletul nostru este un lucru care îi revine trezviei duhovniceşti. Ea este cea care stă în alertă atunci când trecem prin mai multe încercări şi ispite. Trezvia duhovnicescă este cea care ne face conştienţi că diavolul este cel care ne ispiteşte la

12 Trebuie să ştim că facerea caracterului este un lucru care începe din copilărie. Copilăria este un lucru care experimentează pentru prima dată caracterul. În zilele noastre acest lucru este din ce în ce mai rar. Sunt copii care sunt crescuţi de părinţi fără de nici un caracter fiindcă părinţii lor sunt cei care nu pun nici un preţ pe caracter. Acolo unde copii trăiesc într-un mediu sănătos în plan moral ei vor ştii că este bine să ai un caracter bine format. Prin urmare părinţii sunt chemaţi să vegheze asupra caracterului moral al copiilor. Acest lucru este aşa fiindcă copii se uită şi îi imită pe părinţii lor. Acest lucru este foarte bine definit de faptul că s-a putut vedea că mare majoritate din lumea infractorilor şi a delicvenţilor provin din familii disfuncţionale sau dezmembrate în care părinţii nu sunt interesaţi de caracterul copiilor. Acest lucru este trist şi ne spune că trebuie să fim cât se poate de atenţi cu copii noştri. Trebuie să veghem ca să avem copii cu un caracter moral foarte bine definit şi să facem tot ceea ce putem mai bine să îi creştem în spiritual moralei creştin ortodoxe.

păcat şi la rău. Prin urmare, trezvia duhovnicească este un lucru care este cât se poate de necesară omului în viaţa lui sufletească.[13]

Spiritualitatea creştin ortodoxă ne spune că nu trebuie să fim îndoielnici în ceea ce priveşte calea virtuţilor. Virtuţile sunt cele care fac sufletele noastre mai frumoase. La fel cum săpunul spală mizeria de pe trupul nostru şi virtuţile ajung să şteargă păcatele de sufletele noastre. Anticii au emis celebrul dicton: *mens sana in corpore sana*, mai bine zis o minte sănătoasă într-un trup sănătos. Prin aceasta ei ne-au spus că nu trebuie să ne îngrijim numai de trupul nostru ci mai multe trebuie să ne îngrijim şi de sufletul nostru. Trebuie să avem grijă de sufletul nostru ca el să nu se înrăutăţească. După cum am spus, starea de răutate şi de bunătate nu sunt atât de mult specifice trupului ci mai mult este ţin de existenţa sufletului. Trevzia duhovnicească este care ne face să veghem la sănătatea sufletului nostru. Un suflet sănătos este un suflet care se află pe calea virtuţii. Virtutea este cea care în cele din urmă defineşte şi caracterul omului. Prin trezvia duhovnicească vom ajunge să înţelegem că a lucra virtuţile nu este un lucru desuet şi demodat ci este un lucru care ne reînvigorează şi la fel de bine ne face să fim mult mai fericiţi. Toţi cei care au ajuns să se fie interesaţi de virtuţi au putut vedea că sunt mult mai fericiţi. Acest lucru este aşa fiindcă virtutea aduce cu sine fericirea duhovnicească. Pentru a ajunge la fericirea duhovnicească este nevoie de trezvia duhovnicească. Ceea ce ne spun părinţii duhovniceşti este că satisfacţiile sufleteşti sunt mult mai frumoase şi de mai lungă durată. Acest lucru este aşa fiindcă raportat la trup sufletul este chemat la o viaţă mai profundă. Virtuţile sunt cele care hrănesc sufletul şi la fel de bine ele sunt cele care îl menţin în viaţă. Fără de virtuţi şi de lucrarea binelui sufletul nostru se pierde pe sine. Adevărul este că a vorbii de virtuţi şi de virtutea trezviei duhovniceşti în lumea noastră este considerat cât se poate de nepotrivit. Acest lucru este aşa fiindcă lumea noastră ni se spune că are cu totul alte preocupări şi alte priorităţi. Suntem într-o cursă de dezarmare nucleară, suntem în criză de timp când vine vorba să analizăm pe liderii noştri politici şi la fel de bine mai mulţi dintre noi suferă de singurătate. Cu toate aceste probleme şi multe altele cum mai poate fii de actualitate a vorbii de o virtute cum este trezvia duhovnicească? Trebuie spus că în pofida a toate aceste opinii trezvia duhovnicească este o virtute de actualitate.[14]

S-a vorbit de mai multe ori în spiritualitatea creştin ortodoxă de faptul că inima omului sau mai bine spus partea lui sentimentală şi la fel de bine mintea omului sau partea lui noetică sunt terenul de luptă dintre îngreri şi diavoli. Ştim astfel că îngerii

---

13 Daniel Voinea, *Omul în învăţătura Sfântului Grigorie de Nyssa* (Brăila, 2009).

14 Trezvia duhovnicească este cea care ne face să trăim în actualitate. Acest lucru este aşa fiindcă în zilele noastre sunt mai mulţi factori externi care tind să definească ceea ce este actualitatea pentru noi. Aceşti factori externi de cele mai multe ori îi găsim în mas media. Tindem să ne raportăm la ceea ce vedem că are loc în jurul nostru fără să mai fim preocupaţi de ceea ce are loc în interiorul nostru. Adevărul este că trebuie să fim interesaţi de ceea ce are loc în interiorul nostru fiindcă acolo este locul de unde începe lucrarea virtuţilor. Virtuţile nu pot să fie lăsate să lucrare de la sine ci se presupune să şi studiem mai mult ce sunt ele. În acest sens creştinismul ortodox ne oferă mai multe resurse care ne spun ceea ce este lucrarea virtuţilor şi cum trebuie să cultivăm virtuţile. Cei care au ajuns la o lucrare deplină a virtuţilor sunt sfinţii creştin ortodocşi. Iată prin urmare că virtuţile nu sunt numai poveşti desuete din antichitate şi evul mediu ci la fel de bine sunt lucruri care pot să fie găsite şi în vieţile sfinţilor.

sunt cei care prin gânduri şi sentimente ne îndeamnă la bine în timp ce diavolii tot prin sentimente şi gânduri ne îndeamnă la rău. Acest lucru a ajuns să fie denumit de Sfântul Nicodim Aghioritul ca şi „războiul nevăzut." În fiecare dintre noi se dă un război nevăzut care are loc între gândurile bune şi gândurile rele. Gândurile bune sunt cele care ne duc la virtuţi şi gândurile rele sunt cele care ne duc la vicii. Lupta cu gândurile este un lucru care este prezent în lumea noastră deşi mai multă lume nu ţine cont de ea. Devenim conştienţi de faptul că în gândurile noastre are loc o luptă atunci când cultivăm trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care ne spune că mintea noastră este un teren de luptă nevăzut. Acest lucru aparent nu este depistat dintr-o dată fiindcă în mintea noastră se perindă mai multe lucruri: ne gândim la prietenii noştri, la casa noastră, la ultimul film care l-am văzut, la emisiunile de la televizor sau ne gândim la rudele noastre. Cum se face că în mintea noastră poate să există o luptă cu gândurile? Dacă vom fii atenţi mai mult vom vedea că acest lucru este aşa. Diavolii sunt cei care la început instigă în noi gânduri în care răul este prezentat ca şi inofensiv: o simplă bârfă, o ţigară, un pahar de alcool, o singură fantezie erotică sau un singur gând mincinos. Cei care au trezvie duhovnicească vor putea să îşi dea seama că aceste gânduri nu sunt ale lor ci mai mult sunt de provenienţă demonică. Demonicul se prezintă în faţa noastră în primul rând prin gânduri care aparent sunt nevinovate. Aceste gânduri însă recidivează şi cel care nu este experimentat duhovniceşte ajunge să considere că aşa este natural. Cel mai bine este văzut acest lucru prin intermediul fanteziilor erotice. La început fanteziile erotice pe care mai mulţi le au mai ales dintre cei tineri, sunt simple gânduri care provoacă în noi plăcere. De la simple gânduri acestea ajung să devină gânduri permanente. Iată prin urmare cum în cele în urmă de la simple fantezii erotice tinerii vor ajunge să cadă în păcate trupeşti şi să fie stăpâniţi de desfrânare. Sunt puţini cei care ştiu că există un diavol al desfrânării. Acesta are prin urmare o tehnică prin care ne cucereşte. Totul începe cu simple fantezii erotice pentru ca în cele din urmă cel în cauză să nu mai poată trăii fără de sex.[15]

Se spune cu un mare maestru duhovnicesc şi-a adunat într-o zii ucenicii după care le-a spus.

- V-am adunat aici cu un scop.
- Ce scop? Au întrebat ucenicii.
- Vreau să îmi răspundeţi la o întrebare.
- Ce întrebare?
- Ce au în comun artistul şi muzicianul cu misticul?
- Iubesc frumosul, răspuns unul dintre ucenici.
- Nu, a răspuns maestrul.
- Iubesc poeticul, a răspuns un altul dintre ucenici
- Nu, a răspuns maestrul.
- Doresc să Îl cunoască pe Dumnezeu, a răspuns un alt ucenic.
- Nu.
- Atunci ce au în comun? A întrebat nerăbdător un alt ucenic.
- Înţelegerea faptului că adevăratul discurs nu poate fii rostit cu limba, a răspuns maestrul.

Am spus întâmplarea de mai sus pentru a evidenţia faptul că fiind un lucru care ţine şi de lumea mistică trezvia duhovnicească ajunge în cele mai multe situaţii să fie un lucru care trebuie mai mult experimentat decât comunicat. Adevărul este că fiecare

15 Argatu V. Ioan, *Ne vorbeşte părintele Ilarion Argatu: despre desfrânare şi avort* (Editura Mila Creştină, 2007).

dintre noi experimentăm trezvia în mod personal. Unii o experimentează mai mult în timp ce alţii o experimentează mai puţin.[16] Trezvia duhovnicească este cea care ne face conştienţi de lumea mistică în care trăieşte sufletul. Este adevărat că nu toţi dintre noi suntem chemaţi la viaţă mistică dar sunt mai mulţi care simt o chemare în spre viaţa mistică. Mistica este cea care ne face conştienţi că trezvia duhovnicească nu este un lucru care este văzut cu ochii trupeşti ci mai mult cu cei duhovniceşti. Trăim într-o lume în care veghea este un lucru care poate fii întâlnit în mai multe situaţii. Aici ne vom oprii numai la un singur caz. Cei care deţin diamante trebuie să le păzească ei sau alţii pentru a nu fii furate. După cum un păzitor păzeşte diamante la fel de bine şi trezvia duhovnicească este cea care ne păzeşte de păcate şi veghează ca atunci când am căzut într-un păcat să nu mai ajungem să repetăm acel păcat. Deşi nu este un lucru care este văzut cu ochii trupeşti lupta dintre păcat şi virtute este crâncenă. Ea începe din anii adolescenţei şi în cele mai multe cazuri nu încetează decât în momentul morţii. Totuşi, sunt şi cazuri în care mai mulţi sfinţi au reuşit să biruiască orice înclinare în spre păcat. Păcatul este un lucru care ne face să ne descentralizăm de la Dumnezeu şi să apucăm pe căi străine de Dumnezeu. Pentru lumea de azi este nevoie să se reactualizeze faptul că a vorbii în public despre virtute şi de nevoia de a păşii pe calea virtuţii nu este un lucru demodat şi la fel de bine nu este un lucru neactual. Ceea ce consideră lumea actual în zilele noastre este ce preşedinte a câştigat ultimul tur de alegeri sau ce manifestaţie pro sau contra-guvernamentală a avut loc în ultimele zile. În acest sens virtutea şi mai ales virtutea trezviei este neactuală şi considerată de toată lumea un lucru perimat. Nu este la modă ca în zilele noastre să vorbim despre virtuţi şi despre viaţa duhovnicească. Acest lucru poate fii contestat prin faptul că atunci când în discursul public aceste teme ajung să fie abordate sunt considerate plictisitoare. De mai multe ori ni se spune că virtutea este un lucru care ne plictiseşte. Ne plictisim când ni se spune că nu trebuie să păcătuim şi la fel de bine ne vine greu de crezut că diavolii sunt cei care instigă patimile în om. Sfinţii părinţi ai ortodoxiei ne spun că tocmai aceste lucruri pe care noi le găsim plictisitoare sunt cele care ne duc la adevăr. Trăim într-o lume care este plictisită de viaţa duhovnicească şi la fel de bine de trezvie. La fel cum un medicament de mai multe ori este amar la gust atunci când îl luăm pentru a ne vindeca de boala de care suntem cuprinşi la fel şi trezvia duhovnicească pare că nu este actuală şi nu aduce nici un beneficiu pentru noi. Acest lucru este doar aparent. Trezvia duhovnicească este o virtute creştin ortodoxă care nu numai că ne face mai virtuoşi dar la fel de bine ne duce mai aproape de Dumnezeu. Cine nu vrea să fie aproape de Dumnezeu? Orice om sănătos la minte vrea să fie aproape de Dumnezeu.

---

16 Trebuie spus cât se poate de clar că trezvia este o virtute practică care ne face să veghem asupra sufletului. Este o datorie pe care orice creştin o are să vegheze asupra sufletului săi şi să îşi ţină sufletul în control. Sunt mulţi care ţin cont de dieta trupului dar care se îngrijesc foarte puţin de suflet. După cum am arătat în rândurile de mai sus omul ajunge să fie conştient de suflet şi în acest sens el devine conştient că sufletul este un lucru care nu poate fii considerat ca şi un simplu obiect. Avem nevoie să ne îngrijim de suflet şi la fel de bine să veghem asupra lui. Acest lucru este aşa fiindcă sufletul trebuie să stea centrat spre Dumnezeu. Când sufletul este centrat în spre Dumnezeu viaţa omului este cu adevărat frumoasă. Cel rău sau diavolul face tot ceea ce îi stă în putinţă să descentralizeze sufletul de la legătura cu Dumnezeu. Acest lucru este aşa fiindcă cel rău nu doreşte ca noi să fim în comuniune cu Dumnezeu ci mai mult în legătură cu el şi cu iadul. Iată prin urmare cu vechea asupra sufletului este cea care ne face să fim cu adevărat împliniţi şi fericiţi.

Păcatul însă este cel care ne depărtează de la Dumnezeu. De mai multe ori păcatul se instalează în noi fără ca noi să fim atenţi. Acest lucru este aşa fiindcă cel rău sau diavolul îşi foloseşte toate viclenia pentru a ne face să cădem în păcat.[17]

Ceea ce trebuie să ştim este că trezvia duhovnicească nu este în nici un caz o virtute statică. Sunt mulţi care consideră că trezvia este un lucru static fiindcă ea nu face nimic. Ceea ce trebuie evidenţiat este că trezvia este un fapt care este dinamic. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă deşi nu se vede viaţa sufletului nostru este un lucru dinamic. Virtutea creştin ortodoxă este un lucru este dinamic. Virtutea este dinamică fiindcă ea ne face să sondăm în Dumnezeu care este infinit. În zilele noastre sunt din ce în ce mai mulţi care devin dezinteresaţi de trezivie şi nici nu consideră că merită să îşi cheltuie din timp analizând aceată virtute. Acest lucru este aşa fiindcă ei consideră că trezvia este un lucru repetitiv. Ea nu face decât să ofere din nou şi din nou un diagnostic al sufletului şi la fel de bine să vegheze asupra lui. Adevărul este cu totul altul. Avem nevoie să veghem la sufletul nostru. Păcatul este cel care îmbolnăveşte sufleltul nostru la fel cum boala îmbolnăveşte trupul. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să privim în adâncime ceea ce este şi modul în care este definit sufletul. Trezvia prin urmare este un lucru care trebuie să se adapteze la noile condiţii cu care se confruntă sufletul nostru. Acest lucru ne spune că ea este o virtute dinamică. În această lume omul este chemat să îşi folosească mintea şi sufletul în foarte multe situaţii. Omul este chemat să fie uneori afectiv, alteori este chemat să fie direct, alteori este chemat să fie calm, alteori este chemat să fie activ, alteori este chemat să fie degajat. Toate aceste stări pe care sufletul este obligat să le asume în viaţa de zi cu zi sunt lucruri care pot să îi fie benefice sau nu sufletul. Ceea ce putem vedea este că acolo unde nu există virtutea trezviei duhovniceşti sufletul omului este mai întotdeauna alarmat şi neliniştit. Este foarte adevărat că deşi sunt mai mulţi care se bucură de odihnă fizică nu se bucură de odihnă sufletească. Odihna sufletească îi vine omului numai când este în comuniune cu Dumnezeu.[18]

După cum am vorbit în rândurile de mai sus pentru mai multă lume este cât se poate de confuz faptul dacă trezivia duhovnicească este cu adevărat o virtute. Înţelegem prin virtute o calitate morală. Creştinismul ortodox este de părere că trezvia duhovnicească este cu adevărat o virtute. Ea are un cuvânt greu de spus atunci când omul păcătuieşte şi când este cultivată ajunge să îl împiedice pe om să fie stăpânit de patimi. Avem nevoie de acest lucru în viaţa noastră fiindcă omul nu poate trăii fără de

---

17 Carmen Maria Bolocan, *Sfintele Evanghelii. Modele pedagogice* (Editura Fides, 2008).

18 Odihna sufletului este un lucru la care este menită trezvia duhovnicească să vegheze. Sufletul nostru are nevoie să se odihnească şi în cele mai multe situaţii el nu face acest lucru prin somn. Odihna sufletului vine atunci când omul ştie că este în comuniune cu Dumnezeu şi între sufletul şi Dumnezeu nu se interpune nimic. După cum este realizată această odihnă ea trebuie să fie la fel de bine şi întreţinută. Mai bine spus asupra odihnei fizice trebuie să stăruim şi să veghem asupra ei. Odihna sufletului ajunge să se permanentizeze în om când omul devine un om duhovnicesc, adică un om în care virtuţile şi nu viciile ajung să domine. Aşa se face că în timp ce viciul neliniştește sufletul cu tot felul de stări pătimaşe contradictorii, trezvia duhovnicească ajunge să liniştească sufletul şi să îl menţină în starea de a odihnă. Sufletul însă poate pierde această tare de odihnă dacă nu este atent sau mai bine spus dacă nu veghează asupra lui însuşi. În această viaţă suntem chemaţi să fim cât se poate de atenţi cu sufletele noastre fiindcă ele sunt cele care sunt nemuritoare.

suflet. După cum înţelegem sufletul trebuie să trăiască în odihnă şi în linişte. Pentru acest lucru trebuie să veghem asupra lui. Trebuie să fim într-o stare de trezire continuă. Numai în acest mod vom ajunge să avem un suflet sănătos. Prin urmare trezvia este o virtute care veghează la sănătatea sufletului. Sunt mulţi care nu ştiu ceea ce este sau ce înseamnă sănătatea sufletului. Sufletul nostru este sănătos atâta vreme cât este orientat în spre bine şi în spre Dumnezeu. Când el nu mai este orientat în spre bine şi Dumnezeu, încet încep sufletul urmează răului şi diavolului. Se cunosc mai multe cazuri de acest fel. Sunt mai mulţi care în copilărie au fost cât se poate de interesaţi de Dumnezeu şi de Biserică pentru ca în timp să devieze de la acest lucru. Când au ajuns adulţi ei s-au trezit că nu mai erau interesaţi deloc de Dumnezeu şi de Biserică. Ceea ce trebuie să ştim este că trezvia duhovnicească este o virtute care poate fii practicată încă din timpul adolescenţei. În adolescenţă omul trece într-un anume fel printr-o anume criză. Este vorba de trecerea de la copilărie la stadiul de adult. Spiritualitatea creştin ortodoxă ne spune că cu cât începem mai repede să cultivăm trezvia cu atât mai bine. Sunt mai mulţi care ajuns să fie interesaţi de trezvie destul de târziu în viaţă după ce au trecut prin mai multe patimi şi păcate. În cazul acestora trezvia s-a manifestat pe sine mai mult ca şi o convertire. Convertirea la Hristos este la fel de bine un început al trezviei duhovniceşti. Omul a ajuns să devină conştient de propria lui păcătoşenie şi de faptul că Hristos îl poate ierta de păcatele sale. Ştim astfel de mai multe convertiri. Aceste convertiri sunt fără doar şi poate un fel de început al trezviei duhovniceşti. În parabola fiului risipitor ştim că tatăl fiului risipitor l-a considerat pe fiul său mort şi pierdut dar care în cele din urmă s-a găsit şi a înviat.[19]

Ceea ce putem remarca este faptul că în zilele noastre nu se consideră că virtuţile şi virtutea trezviei este un subiect care merită să fie abordat în sens cotidian. Preocupările noastre cotidiene sunt de cu totul altă natură decât cele legate de virtuţi. În sine virtutea este o temă care priveşte viaţa noastră cotidiană. Se cuvine să nu facem virtuţile un subiect străin de viaţa cotidiană. Evident acest lucru este considerat de mai mulţi contemporani de ai noştri ca fiind un subiect desuet. Cum poate să fie virtutea un subiect care să poată fii integrat în viaţa cotidiană? Viaţa noastră cotidiană este alcătuită din mai multe lucruri care aparent nu au nici un fel de legătură cu virtutea şi mai ales cu virtutea trezviei. Ceea ce trebuie să fim conştienţi este că virtutea trezviei este cea care ne face atenţi la sufletul nostru. După cum suntem atenţi la trupul nostru să nu se murdărească şi să fie bine îmbrăcat la fel de bine trezvia este atentă la sufletul nostru. Sunt mai multe păcate care se manifestă prin gândurile noastre. Invidia este un astfel de păcat. Când invidiem pe cineva facem acest lucru în sufletul nostru. Este bine să fim conştienţi că nu toate păcatele se manifestă în exterior. Trebuie să veghem continuu la viaţa sufletului nostru. Acesta nu este numai un exerciţiu socratic „de a ne cunoaşte pe noi înşine" ci mai mult este un fel de a ne da seama de ce virtuţi se cuvine să cultivăm. După cum putem vedea lumea de azi apreciază pe oamenii virtuţilor. Aceste virtuţi însă nu sunt întotdeauna legate de viaţa noastră sufletească. Este adevărat că sunt mai multe virtuţi laice pe care lumea le caută mai ales la liderii politici. Se aşteaptă din partea lor să fie calculaţi, să fie buni organizatori, să fie buni oratori, să fie buni negociatori şi enumerarea ar putea continua. Acestea sunt virtuţile laice sau virtuţile seculare pe care foarte multă lume le caută la marii lideri politici ai lumii.[20] Sunt puţini cei care în această perspectivă sunt cu adevărat interesaţi de

19 Klaus Kenneth, *Două miloane de kilometrii în căutarea adevărului* (Editura Agnos: Sibiu, 2008).

virtutea trezviei. La ce bun să veghem asupra sufletului nostru? Cu ce ne ajută acest lucru? Ce avem de câştigat dacă facem aceasta? Acestea sunt nişte întrebări legitime.

Prin urmare este foarte adevărat că virtutea creştin ortodoxă nu îşi găseşte mult loc în viaţa noastră de zi cu zii. Acest lucru este aşa fiindcă această virtute nu prezintă mare interes. Ea nu ne face mai bogaţi, nu ne aduce mai multe averi şi nici nu se suie pe o poziţie socială mai înaltă. Aceste lucruri sunt în mare principalele obiective zilnice ale omului. Ceea ce trebuie să ştim este în în cele din urmă ţine foarte mult de noi cu ce ne ocupăm timpul zilnic. Sunt mai mulţi care ne spun că timpul zilnic este mult prea scurt pentru a îl dedica virtuţilor creştin ortodoxe. De mai multe ori în zilele noastre ni se spune că suntem în criză de timp. Este adevărat că timpul este preţios dar noi suntem liberi să îl folosim cum dorim. În lumea noastră a devenit un fel de gândire generică ce ne spune că dacă vrei să fii interesat de virtuţi să mergi să te călugăreşti. În mănăstire vei avea tot timpul să te gândeşti la virtuţi şi la modul în care trebuie să fie cultivate ele. Să fie chiar aşa? Ceea ce mai puţină lume ştie este că putem să facem din virtuţi o temă a vieţii noastre zilnice. De ce am face acest lucru? Am face acest lucru fiindcă în viaţa noastră de zii cu zii cu toţii dorim să fie mai bună. Există o un fel de impuls sau de tendinţă generică a omului de a face lucrurile mai bune. Ei bine virtutea creştin ortodoxă tocmai acest lucru îl face. Ea face viaţa noastră cotidiană mai bună. Avem prin urmare nevoie de o viaţă cotidiană mai bună care să fie definită de virtuţi. Care sunt principalele virtuţi creştin ortodoxe pe care putem să le punem în practică în viaţa de zi cu zii: credinţa, nădejdea şi dragostea sunt cele trei virtuţi cardinale ale creştinismului ortodox. Pe lângă aceste virtuţi cardinale mai avem şi ale virtuţi morale cum sunt: 1. Înţelepciunea, 2. Smerenia, 3. Sinceritatea, 4. Cumpătarea, 5. Răbdarea, 6. Stăruinţa în bine sau perseverenţa, 7. Blândeţea, 8. Pacea, 9. Prietenia, 10. Iertarea, 11. Mila, 12, Dreptatea, 13. Hărnicia. Iată prin urmare care sunt principalele virtuţi creştin ortodoxe care definesc la un anumit nivel viaţa noastră sufletească. Aparent aceste virtuţi nu au nici un fel de legătură cu viaţa noastră de zii cu zii. Acest lucru însă este numai aparent. Atunci când aceste virtuţi ajung să fie puse în practică ele nu fac decât să ajungă să îmbunătăţească viaţa cotidiană. Acest lucru în sine îl doreşte orice om.[21]

Este o virtute care se leagă de viaţa cotidiană? Cu siguranţă că da. Trezvia este cea care ne face să fim ancoraţi în real şi în tot ceea ce ţine de viaţa

---

20 Este foarte bine să precizăm că există o diferenţă dintre virtuţile religioase ale creştinismului ortodox şi ceea ce consideră lumea în zilele noastre ca fiind „marile virtuţi civice." Este bine să nu confundăm planurile şi să ştim că virtuţile creştin ortodoxe sunt diferite de virtuţile seculare. Sunt mai mulţi mari lideri politici ai lumii care devin adevărate modele sociale în zilele noastre fără să le pese de ceea ce vorbeşte creştinismul ortodox ca fiind virtuţile creştin ortodoxe. Este adevărat că virtuţile seculare sunt şi ele de o anumită importanţă însă trebuie să ştim că originea lor este una religioasă şi ţine mai mult de creştinismul ortodox. A devenit în zilele noastre o adevărată virtute civică a crede în Dumnezeu. Chiar dacă moralitatea mai multor lideri politici ai lumii este chestionabilă ei se prezintă pe sine ca şi oamenii cu frică de Dumnezeu. Acest lucru evident îl fac pentru a fii bine priviţi de electorat. Lumea tinde să se supună liderilor politici care profesează credinţă în Dumnezeu. Am dat aici numai un exemplu de virtute civică care este mai mult formală. Cu siguranţă că sunt mai multe exemple dar ne oprim aici.

21 Sorin Cosma, *Virtutea şi razele ei de lumină* (Editura banatica: Reşiţa, 1999).

cotidiană. Pentru mai multă lume viaţa cotidiană este formată dintr-un fel de succesiune de evenimente care nu au nici o legătură. În acest gen de viaţă omul uită că are un suflet şi trebuie să se îngrijească de el. Cu toţii avem suflet şi trebuie să ne îngrijim de el. Facem acest lucru prin trezvie sau mai bine zis prin faptul că veghem asupra sufletului nostru. A veghea la sufletul nostru este un fapt care nu este de mare interes în zilele noastre fiindcă ni se spune că aceasta este o datorie a psihologilor. Adevărul este că nu numai psihologii sunt chemaţi să vegheze la sufletele noastre ci la fel de bine şi noi trebuie să ne îngrijim de ele. Trebuie să ştim că în limba greacă termenul de trezvie are o altă conotaţie decât cel românesc de stare de trezire. În limba greacă termenul de trezvie este de nepisis (νῆψις) şi înseamnă veghea sau a fii alert. Trebuie să ştim prin urmare că în sens etimologic termenul grecesc de nespis se leagă foarte mult de asceză. A veghe la propriul nostru suflet este fără nici o îndoială o stare de asceză. Prin urmare iată cum trezvia ajunge să fie un act ascetic. Sunt mai mulţi care nu văd nici un fel de legătură dintre asceză şi trezvie. Trebuie spus că actul de a veghea la buna sănătatea a sufletului nostru este un act de asceză. Avem nevoie de asceză şi acest lucru este un fapt care nu poate în nici un fel să fie trecut cu vederea. Prin urmare, starea de trezvie este un lucru care se leagă în plan ascetic cu starea de curăţire duhovnicească de patimi. Patimile prin păcate tind să ajungă să ne domine şi să devină o parte integrantă din viaţa noastră. În cele din urmă dacă nu luăm seama şi nu suntem atenţi patimile vor ajunge să se stăpânească şi să definească viaţa noastră de zi cu zi. Acest lucru este un fapt pe care teoretic nimeni dintre noi nu îl doreşte. Practic sunt mai mulţi care ajung să se complacă în patimi. Complacerea în patimi şi păcate este un lucru care are loc în noi fiindcă nu mai avem nici un fel de trezivie. Complacerea în patimi este un lucru care este des întâlnit în zilele noastre. La ce bun să luptăm cu patimile şi păcatele? La ce bun să ne opunem patimilor şi păcatelor? De ce să veghem ca sufletul nostru să nu fie robit de patimi şi păcate? Aceste întrebări sunt cât se poate de des întâlnite în zilele noastre. Omul modern consideră că în sine nu există nici un fel de diferenţă dintre viciu şi virtute. Acest lucru este aşa fiindcă în zilele noastre nepăsarea faţă de cele duhovniceşti este foarte mare. Starea de nepăsare faţă de virtuţi este un lucru care atrofiază trezvia.[22]

Iată prin urmare că am demonstrat că trezvia este un lucru care se leagă de asceză. Când suntem în stare de trezvie suntem în stare ascetică fiindcă la un anumit nivel noi facem un efort sau mai bine spus încercăm să ne menţinem sufletul curat. Trebuie spus că sufletul nostru se poate murdării. Acest lucru are loc atunci când

---

22 Trebuie să ştim că trezvia este o virtute care se atrofiază dacă omul nu are grijă de sufletul său. Ea se poate atrofia atât de mult că la un moment dat omul şi dacă ar dorii mai apoi să trăiască în trezvie nu mai poate să o facă. Trezvia este un lucru care ne face să fim cât se poate de te vigilenţi cu sufletul nostru. Acest lucru înseamnă că noi înţelegem că în această viaţă nu suntem chemaţi să avem de grijă numai de trupul nostru ci la fel de bine şi de sufletul nostru. Aceste lucruri sunt cele pe care trebuie să le avem în vedere. Trebuie să cultivăm trezvia care este o stare de veghe asupra noastră şi a sufletului nostru pentru a ştii ce trebuie să facem în viitor în drumul nostru spre mântuire. Este foarte adevărat că trezvia se leagă de mântuire. Trezvia este un lucru care se leagă de mântuire fiindcă ea este cea care ne spune că sufletul nostru trebuie să se mântuiască. Prin mântuire sufletul ajunge în rai. În acest proces al mântuirii nu se poate să nu ne gândim la trezvie. Trezvia este cea care îi spune constant sufletului că trebuie să se purifice de toate lucrurile rele pentru a ajunge în cele din urmă la unirea cu Dumnezeu. Această unire cu Dumnezeu nu este posibilă fără de harul lui Dumnezeu.

păcătuim şi când păcatele ajung să se permanentizeze în noi prin patimi. Prin urmare este bine să ştim că facem asceză atunci când veghem la propriul nostru suflet. Propriul nostru suflet are nevoie de trezvie fiindcă dacă nu el cade într-un fel de stare de delăsare. Starea de delăsare este un lucru care este foarte tipic pentru omul modern. Omul modern ajunge să înceapă mai mult lucruri şi să nu termine nici unul. Este acest lucru posibil şi în cazul sufletului? Răspunsul este da. Este foarte adevărat că starea de delăsare se aplică şi sufletelor noastre. De mai multe ori începem să fim interesaţi de sufletul nostru. Ajungem să ştim ce culori ne plac mai mult, ce muzică preferăm mai mult, ce fel de literatură citim mai mult sau ce sentimente îndrăgim mai mult. Toate aceste lucruri sunt foarte mult un fel de cunoaştere a propriului nostru suflet. Ceea ce mai puţină lume este conştientă este faptul că sufletul nostru trebuie mântuit. Cum se face mântuirea sufletului este un lucru pe care îl ştie toată lumea însă sunt mai puţini care pun acest lucru în practică. Cu toţii ştim că a fii bun este un lucru care ne duce în cele din urmă la mântuire. Realitatea este că deşi sunt mai mulţi care încep să fie buni cu mare elan, pe parcurs mai mulţi devin delăsători. Trezvia duhovnicească este o virtute care ne ajută să luptăm cu delăsarea. Delăsarea este un lucru care este foarte des întâlnit în zilele noastre mai ales atunci când se referă la mântuirea noastră. În sine trebuie să ştim că trebuie să facem tot ceea ce putem să ajutăm sufletul în drumul mântuirii. Mântuirea este un lucru pe care îl câştigăm prin trezvie. Când ne raportăm la mântuire este bine să ştim că nu trebuie să dormităm. Sunt mulţi care nu sunt conştienţi că sufletul lor are nevoie de mântuire. Pentru aceştia este bine să amintim că trezvia propriului nostru suflet este un lucru care ne ajută în drumul mântuirii.[23]

Părinţii neptici ai Bisericii Creştin Ortodoxe ne spun că trezvia este un lucru care aduce cu sine un fapt foarte important în viaţa sufletului. Este vorba de ceea ce ei denumesc ca şi „pogorârea minţii în inimă." Ce să însemne în sens ascetic „pogorârea minţii în inimă"? Acest lucru înseamnă un fel de armonizare a sufletului. Este foarte adevărat că în această viaţă ajungem să trăim şi să experimentăm mai multe stări sufleteşti. Aceste stări îşi lasă amprenta asupra sufletului nostru. Dacă de exemplu un om ajunge să trăiască într-un mediu greu sufletul lui şi el se schimbă şi se înrăutăţeşte. Prin urmare, stările externe ajung să influenţeze viaţa sufletului nostru. Ceea ce ne spun părinţii neptici este că trebuie să ajungem la un fel de armonizare a gândurilor cu sentimentele. Este foarte adevărat că sunt situaţii în care mintea ne spune un lucru şi sentimentele noastre alt lucru. Acest lucru creează în noi o adevărată tensiune. Părinţii neptici ne spun că dacă cultivăm trezvia sau starea de veghere asupra sufletului în cele din urmă gândurile şi sentimentele noastre vor ajunge să se armonizeze şi să nu mai existe nici un fel de stare de tensiune în suflet. În această viaţă adevărul este că suntem confruntaţi cu mai multe situaţii în care la drept vorbind sufletele noastre se pot pierde. Nu mai ştim uneori pe ce lume ne aflăm. Acest lucru este aşa fiindcă nu veghem asupra sufletului. Când sufletul ajunge să nu mai aibă nici un fel de trezvie el se poate pierde. Sunt mulţi care trăiesc în această viaţă în conformitate cu un fel de inerţie pe care o stabilesc cei din jurul lor fiindcă ei se simt pierduţi de multă vreme. Iată prin urmare de ce este nevoie de trezvie. Trezvia este un lucru care ne face să privim în interiorul sufletului nostru şi să ne dăm seama de ce avem nevoie pentru ca sufletul nostru să o ducă mai bine. Având grijă de sufletul nostru avem grijă în cele din urmă de propria noastră mântuire.[24]

Este prin urmare cât se poate de adevărat că trezvia este un efort ascetic. Acest efort se concentrează mai mult în ceea ce priveşte eul nostru personal care este sufletul

23 Radu Teodorescu, *Mântuirea ca şi ortodoxia în religia comparată* (Cugir, 2014).

nostru. Prin urmare trezvia este un lucru care este cât se poate de personală. De ce spunem că trezvia este un lucru personal? Spunem că trezvia este un lucru personal fiindcă ea ne ajută să avem o mai bună cunoaştere a propriului nostru suflet. Ca şi unitate distinctă de trup sufletul nostru este cel care v-a trăi veşnic. Prin urmare creştinismul ortodox este cel care ne arată că va venii un timp în care sufletul se v-a desprinde de trup. Această desprindere de trup ne va face să intrăm într-un stadiu noi de viaţă. Acest stadiu poate să fie raiul sau iadul. Dacă veghem la sufletul nostru este foarte clar că el ajunge să se cureţe de zgura păcatelor. Sunt mai mulţi care sunt de părere că odată un păcat comis el nu mai are cum să fie iertat. Iertarea păcatelor este un subiect care l-a preocupat pe om din cele mai vechi timpuri. După creştinismul ortodox iertarea păcatelor este un fapt care este conferit în spovedanie. Păcatele se pot ierta. Acest lucru a fost una dintre temele principale ale misiunii mesianice a Domnului Iisus Hristos pe pământ. Prin urmare, ceea ce ne demonstrează experienţa este că în marea majoritate a cazurilor omului îi este imposibil să nu păcătuiască. Acest lucru are loc în special prin intermediul gândurilor. Păcatul cu gândul este la fel de bine un păcat după cum este păcatul cu fapta. Totuşi, păcatele se iartă prin spovedanie. Trebuie să ştim că spovedania a fost instituiră de Domnul Iisus Hristos. Prin urmare, atunci când dorim să ne spovedim păcatele trebuie să recurgem la trezvie care este cea care veghează pentru ca noi să nu mai cădem din nou în păcatele care le-am comis mai înainte. Uneori acest lucru este mai greu de realizat dar în sine trezvia este cea care ne ajută să evită mai ales păcatele cu gândul. Păcatul cu gândul are o întreagă psihologie. El este un păcat care nu este la fel de grav ca şi păcatul cu fapta. Totuşi, păcatul cu gândul rămâne un păcat. Când mergem la spovedanie facem un exerciţiu de trezvie prin faptul că ne amintim de toate păcatele pe care le-am făcut până în momentul spovedaniei. Spovedania este cea care se realizează prin trezvie. Ceea ce a putut fi demonstrat este că trezvia duhovnicească este un lucru care funcţionează. Chiar dacă ea nu reueşte să ne facă în întregime fără de păcat, acolo unde este cultivată ea aduce cu sine o reducere considerabilă a păcatelor omului. Trezvia este forma cea mai concretă a luptei cu păcatul. Se cuvine să ne opunem păcatului şi facem acest lucru prin lupta împotriva lui. Trebuie să ne împotrivim păcatului care este instigat în noi de diavoli.[25]

Fostul patriarh Pavle al Serbiei este o persoană mai puţin cunoscută. Despre el se ştie că era un om extrem de milostiv şi neagonisitor. Patriarhul Pavle refuza adeseori

---

24 Mântuirea este un lucru care este larg contestat în zilele noastre de cei care susţin că nu mai există nimic dincolo de moarte. Creştinismul ortodox este cel care susţine că viaţa noastră nu se încheie odată cu moartea ci avem nevoie să fim mântuiţi sau mai bine zis să ne izbăvim de chinurile iadului. Mântuirea este un lucru care se face în trezvie. Atunci când omul doreşte să se mântuiască el devine cât se poate de atent cu sufletul lui şi mai ales îl fereşte pe aceasta de păcate şi de patimi care sunt cele pot devia sufletul de la mântuire. Prin urmare, deşi unii consideră că trezvia nu ne ajută cu nimic în drumul mântuirii acest lucru se demonstrează ca fiind eronat. Trezvia este un fapt care ne face să ne îngrijim de propria mântuire. Sunt unii care sunt de părere că numai faptele bune ne ajută în drumul mântuirii. Adevărul este că la fel de bine şi trezia este o faptă bună. În ortodoxia se cunoaşte că o treaptă din cler se numeşte cea a episcopilor. Episcop este un termen grecesc επισκοπος şi înseamnă supraveghetor. Episcopul este cel care este pus să supravegheze asupra Bisericii după cum trezvia este cea care ajunge să supravegheze sufletul omului.

25 Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoşilor* (Athos, 1893).

chiar şi salariul care i se cuvenea, mulţumindu-se doar cu pensia de fost episcop de Raska şi Prizren. Chiar şi mantia şi-o cosea singur. Tot singur îşi repara pantofii... Şi tot îi mai rămâneau bani din pensie, care nu era deloc mare. Pe aceştia îi da săracilor, ori îi dona în scopuri caritabile. Se spune că prin anul 1962 au venit mai mulţi episcopi la patriarul Pavle care pe atunci era şi el numai episcop.

- Bună ziua! A spus unul dintre episcopi.
- Bună ziua! A răspuns Pavle.
- Am venit la tine fiindcă avem nevoie de tine.
- De ce?
- Uite noi avem o mare nemulţumire.
- Ce nemulţumire?
- Salariile noastre sunt prea mici.
- Şi ce este cu asta?
- Vrem să te alături nouă şi să cerem statului să ne mărească salariile.
- Pentru ce să fie mărite, dacă nu suntem în stare să cheltuim nici ceea ce avem?!

Avem aici un exemplu de trezvie. Acest patriarh este foarte atent cu ceea ce cheltuia. Aşa se face că el a ajuns la un stadiu de a fii cât se poate de mulţumit cu ceea ce câştiga. Se ştie că omul cu cât câştigă mai mult cu atâta vrea mai mult. Acest lucru este un fapt care a fost atestat ca fiind valabil pe toate meridianele pământului. Însă acest lucru nu este bun. Trebuie ca omul să se mulţumească cu ceea ce câştigă şi să nu dorească mai mult. Iată prin urmare în întâmplarea de mai sus un exemplu de patriarh care nu ajungea să cheltuiască tot ceea ce câştiga. Trebuie spus că acest lucru are loc de mai puţine ori în lumea noastră.[26]

Trezvia este o virtute care ne ajută să luptăm cu o mare meteahnă a zilelor noaste. Este vorba de superficialitate. Fiecare dintre noi se consideră o persoană serioasă şi cu mare greutate. Acest lucru însă se demonstrează a fii numai o aparenţă. În sine superficialitatea ajunge să îi definească pe mulţi dintre semenii noştri. Acest lucru este aşa fiindcă semenii noştri găsesc foarte inconfortabilă idea de a lua seama la ei înşişi. Sunt puţini în zilele noastre care îşi iau sufletul în serios. Fără să fie luat sufletul în serios se ajunge la o concepţie de viaţă superficială care nu are nici un fel de temeinicie. Cu acest lucru ne confruntăm foarte des în zilele noastre. Este foarte adevărat că superficialitatea este uneori mai greu de depistat fiindcă sunt mulţi care sunt mult prea leneşi pentru a lua seama de sufletul lor. Lipsa de grijă faţă de sufletul nostru trebuie să fie considerată ca şi un exemplu de superficialitate. Omul superficial

---

26 Dorinţa de a câştiga cât mai mult nu este una sănătoasă fiindcă ea ajunge să se manifeste prin furt sau sabotaj. Sunt mai multe cazuri de acest fel care au plecat din dorinţa de cât mai mult câştig. Omul trebuie să îşi facă un calcul matematic referitor la cât câştigă şi să se mulţumească cu strictul necesar. Fără să fie dublaţi de trezvie sau de atenţie sunt mai mulţi care se lăcomesc şi ajung să facă din viaţa lor sens unic de a câştiga cât mai mult. În lumea capitalistă acest lucru este văzut de mai multe ori. Societatea capitalistă este una care doreşte să câştige din ce în ce mai multă fără să se sature niciodată. Trebuie să fim cu atenţie şi la fel de bine să luăm seama la setea de a câştiga. Ceea ce s-a putut constata este că câştigul mult nu aduce fericirea instantanee. Câştigul mult aduce la un moment dat mustrarea de conştiinţă faţă de cei din jur care nu ajung să câştige la fel de mult. Iată prin urmare un loc în care trebuie să cultivăm trezvia. Trebuie ca prin trezvie să ne reamintim că trebuie să ne mulţumim cu ceea ce câştigăm şi să nu căutăm căi neortodoxe de a câştiga.

consideră nu este nevoie să se îngrijească de sufletul său. Acest lucru este aşa fiindcă sufletul nu valorează mult. Noul Testament ne spune că un singur suflet al unui om valorează mai mult decât toată lumea cu toate bunurile ei. Prin urmare este evident că sufletul nostru este un lucru pe care trebuie să îl tratăm cu seriozitate. Superficialitatea este o stare care pleacă din sufletul omului. Acest suflet nu mai este dublat de trezvie şi ajunge să fie uşuratic. La fel de bine trebuie spus că superficialitatea se înrudeşte cu uşurătatea. Omul uşuratic este un om pe care valurile vieţii îl duc în ce direcţie vor ele. El este un om care nu opune nici un fel de rezistenţă morală atunci când situaţia o cere. Trebuie să ştim că dacă superficialitatea pleacă din sufletul nostru la fel de bine şi seriozitatea pleacă tot din sufletul nostru. Se cuvine să ne opunem superficialităţii şi să fim oameni cât se poate de calculaţi şi cu scaun la cap. În viaţa de zi cu zi ceea ce s-a putut constata este că omul ajunge să fie superficial fiindcă este împrăştiat. Sunt mai mulţi oamenii în zilele noastre care într-o zi încep mai multe lucruri dar nu ajung să termine nici unul. Aşa se face că încet, încet omul devine superficial. Trebuie să ştim că acolo unde există superficialitate nu poate exista trezvie. La ce să vegheze trezvia în cazul omului superficial? Omul superficial nu are nevoie de nici un fel de trezvie fiindcă el este adeptul unei concepţii de viaţă schimbătoare şi care se modifică cum bate vântul. Iată prin urmare că superficialitatea şi trezvia nu pot să coexiste în aceiaşi persoană.[27]

Virtutea trezviei este un lucru care se leagă de harul lui Dumnezeu. Este foarte adevărat că fără de harul lui Dumnezeu nu am ajunge să punem în practică nici o virtute. Totuşi, atunci când omul beneficiază de harul lui Dumnezeu el ajunge să fie un om al virtuţilor. În plan moral nu poate exista nici un fel de cale de mijloc: suntem ori oamenii ai virtuţilor sau suntem ori oamenii ai viciilor. Trezvia este cea care are un mare aport în lupta împotriva viciilor. Acestea de mai multe ori ni se prezintă ca şi intenţii nevinovate. Trebuie spus că la început toate patimile sunt prezentate ca fiind nevinovate. Când ele ajung de se stabilizează în om ele devin vinovate. Am spus că trezvia este o virtute care trebuie să fie ajutată de harul lui Dumnezeu. De ce am afirmat acest lucru? Am afirmat acest lucru fiind conştient că patimile şi păcatele sunt inspirate în noi de diavoli. Oricât ar veghea omul împotriva patimilor şi a păcatelor el nu poate ieşii prin sine victorios împotriva diavolilor. Diavolii sunt cei care doresc distrugerea noastră şi face acest lucru prin a ne face sclavii patimilor şi păcatelor. Este bine să ştim că diavolii nu lucrează direct ci mai mult se folosesc de intermediari. Patima este în sine o energie distructivă care îl prinde pe om într-un labirint din care nu mai este scăpare. În patimă omul ajunge să experimenteze starea de robie morală. Robia morală ajunge să se manifeste ca şi dependenţă. Toate patimile sunt legate de noţiunea de dependenţă. Dependenţa este un lucru prin care diavolii lucrează la distrugerea noastră. Este bine să ştim acest lucru fiindcă sunt mai mulţi care consideră că aşa este firesc. Sunt foarte mulţi oamenii şi persoane cu greutate în zilele noastre care ne spun că în sine nu are nici un rost să luptăm împotriva patimilor. Acest lucru este aşa fiindcă patimile sunt cât se poate de fireşti. Adevărul este că patimile şi viciile nu sunt fireşti. Nu sunt fireşti fiindcă ele încep printr-o distrugere morală a omului şi mai apoi se ajunge eventual şi la o distrugere fizică a persoanei.[28]

Virtutea trezviei este un lucru care se realizează practic. Deşi se cunosc mai multe lucruri teoretice despre trezvie trebuie să ştim că ea are loc practic şi nu teoretic. Acest lucru este aşa fiindcă sufletul nostru este o existenţă concretă şi nu una teoretică. Pentru acest lucru trezvia poate fii considerată o faptă bună. Este adevărat că în

27 Andrei Andreicuţ, *Morala împărăţiei* (Alba Iulia, 2002).

tradiţia creştin ortodoxă există şi un alt fel de trezvie. Este vorba de trezvia pe care o arată părintele duhovnicesc faţă de fiul său duhovnicesc. Cei care sunt mai avasanţi în viaţa duhovnicească sunt chemaţi în mai multe situaţii să vegheze asupra ucenicilor lor. Acest lucru îl găsim în Noul Testament ca fiind făcut de Domnul Iisus Hristos care a vegheat asupra apostolilor Săi. Iată prin urmare că Hristos ne-o oferit un model de trezvie. El ne-a spus acest sens un lucru care este fundamental: „duhul necurat, când iese afară dintr-un om, umblă prin locuri fără apă şi caută odihnă. Fiindcă n-o găseşte, zice: "Mă voi întoarce în casa mea, de unde am ieşit." Şi, când vine, o găseşte măturată şi împodobită. Atunci se duce de mai ia cu el alte şapte duhuri, mai rele decât el; intră împreună în casă, se aşează în ea, şi starea de pe urmă a omului aceluia ajunge mai rea decât cea dintâi." (Luca 11, 24-26). Iată prin urmare că aici găsim un îndemn cât se poate de clar la trezvie. Acest lucru este arătat de Domnul Iisus Hristos care ne spune că atunci când un duh necurat iese din om omul trebuie să vegheze asupra sufletului său. Dacă omul nu veghează asupra sufletului său duhul necurat mai aduce cu sine alte şapte duhuri necurate şi în acest mod starea omului v-a ajunge mai rea ca şi în primul rând. Creştinismul ortodox mărturiseşte că diavolii sau duhurile rele pot fii alungate atunci când omul lucrează trezvia. Dumnezeu vrea ca să coopereze cu omul dar omul trebuie să îi demonstreze cu Dumnezeu că doreşte harul Său. Acest lucru omul îl face cel mai bine prin trezvie. Este foarte adevărat că trezvia nu este un lucru care preocupă pe omul neduhovnicesc. Acest lucru este aşa fiindcă omul neduhovnicesc nu este un om interesat de propria mântuire. Când omul devine interesat de propria mântuire atunci el devine conştient de faptul că trebuie să coopereze harul lui Dumnezeu pentru a se putea opune duhurilor rele. Iată prin urmare de ce avem nevoie de trezvie şi care sunt implicaţiile ei pe termen lung. Trezvia este un lucru care ne face conştienţi de lucrarea duhurilor necurate şi la fel de bine ea ne menţine într-o stare de alertă în privinţa lor.[29]

CAPITOLUL 2

TREZVIA ÎN LUMEA POSTMODERNĂ

Se consideră de oamenii de specialitate că nu mai trăim într-o epocă modernă ci suntem într-una postmodernă. Ceea ce a fost modern a fost în trecut revoluţia

28 În faţa diavolilor rezistenţa omului este foarte mică dacă nu infirmă. Totuşi, omul poate coopera cu harul lui Dumnezeu. Prin această cooperare se v-a ajunge în cele din urmă ca diavolii să fie izgoniţi. Este adevărat că nu orice când râu ne vine de la diavoli dar ceea ce ne atenţionează părinţii neptici este că marea majoritate a gândurilor rele sunt inspirate în noi de diavoli. Diavolii au singura lor plăcere în a distruge şi a provoca suferinţă. Prin patimi care la început se prezintă la şi lucruri bune ei ajung să realizeze acest lucru. Patima este un fapt care trebuie combătut şi omul poate face acest lucru atunci când cooperează cu harul lui Dumnezeu. Trezvia joacă un rol important în cooperare cu Dumnezeu. Ea este cea care ne face să fim conştienţi de faptul că ţine de noi să menţinem legătura cu Dumnezeu. Odată ce am început să avem o legătură cu Dumnezeu trebuie să menţinem acest lucru. Pentru acest fapt este nevoie să veghem la legătura noastră cu Dumnezeu. Evident acest rol îi revine trezviei.

29 Sfântul Ioan Hrisostom, *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căinţă. Despre necazuri şi biruirea tristeţii* (EIBMBOR: Bucureşti, 2014).

industrială, descoperirea automobilului, a telefonului şi a aparatelor de zbor. Este adevărat că sunt mulţi care nu consideră că am fii într-o epocă postmodernă ci într-una încă modernă. Totuşi se aud voci în lumea noastră care ne mărturisesc că modernitatea a luat sfârşit. Ne aflăm într-o perioadă de timp postmodernă. Postmodernitatea a dus cu sine mai multe lucruri noi dintre care amintim: epoca cibernetică, epoca sateliţilor, apoca televizorului sau epoca roboţilor. Aceste lucruri sunt cele care ajung să fie considerate ca şi cele care fac distincţia dintre modernitate şi postmodernitate. După mai multă lume postmodernitatea este numai un lucru aparent fiindcă în sine noi suntem în continuare moderni. Fără doar şi poate aceste lucruri sunt mai mult fapte care ţin de istorie şi de antropologie şi este bine să nu le confundăm. În această lume postmodernă evident că şi prioritățile omului sunt diferite. Aceste priorităţi în mare stau în strânsă legătură cu posibilităţile tehnice pe care omul a ajuns să le cucerească. Tehnica şi tehnologia ajung să îşi pună amprenta asupra postmodernităţii. Se consideră în zilele noastre că o adevărată postmodernitate poate fii definită numai de aspectul tehnic şi tehnologic la care a ajuns umanitatea.[30]

În lumea postmodernă sunt opinii care ne zic că nu mai este nevoie de trezvie. La ce folos trezvia într-o secţie industrială? La ce folos trezvia în marile metropole ale lumii? La ce folos trezvia în sala de cinema sau în cea de treatru? La ce folos trezvia în ceea ce priveşte ştiinţa, cultura şi artele? Să mai fie loc sau să mai fie nevoie de trezvie în toate aceste produse ale epocii postmoderne? Ceea ce vom vedea este că avem nevoie de trezie mai mult decât am crede. Avem nevoie de trezvie în primul rând pentru a definii direcţia în care apucă lumea noastră postmodernă. Sunt foarte multe cazuri de confuzie generică în zilele noastre. Mai ales în rândul adolescenţilor şi a tinerilor care nu au mari noţiuni despre ceea ce este trezvia sunt mai mulţi care trăiesc într-o stare de confuzie. Postmodernitatea este o epocă care din nefericire nu este străină de confuzie. Confuzia o putem vedea pe stradă, la locul de muncă, în magazinele noastre sau în pieţele noastre. Sunt persoane care atunci când sunt prinse în viaţa cotidiană devin confuze. Această stare de confuzie se manifestă în lumea postmodernă prin faptul că nu se mai ştie să se facă o distincţie netă dintre valori şi nulitate. Sunt mulţi care ajung să considere că nulitatea este cu adevărat un lucru bun. Acest lucru are loc fiindcă aceste persoane sunt într-o stare de confuzie profundă. Trezvia este cea care în postmodernitate ajunge să ne facă să ne confruntăm cu confuzia şi la fel de bine să o combatem. De ce avem nevoie să combatem confuzia? Avem nevoie să combatem confuzia fiindcă ea poate ajunge să ne afecteze moral. Sunt mai mulţi care sunt aderenţi

---

30 Umanitatea se doreşte a fii într-o continuă stare de avansare sau de progres. Acest lucru însă nu este întotdeauna adevărat. Sunt persoane care deşi trăiesc în mijlocul a unor aparate tehnice foarte avansate sunt cât se poate de departe de a fii oameni morali. Se spune în zilele noastre că omul nu are nevoie de avansare morală ci tot ceea ce are el nevoie de este avansare tehnică şi tehnologică. Să fie lucrurile chiar aşa? Cu siguranţă că nu. Moralitatea este un lucru care trebuie să meargă mână în mână cu progresul tehnic şi tehnologic. Acest lucru este aşa fiindcă omul este prin sine chemat la moralitate. Fără doar şi poate aceste lucruri sunt extrem de bine structurate de cei care sunt persoane duhovniceşti. Pentru cei care nu sunt oamenii duhovniceşti nevoia de duhovnicie a omului ajunge să fie înlocuită cu tehnica şi tehnologie. Ni se spune de unii că nu există nici un fel de legătură dintre tehnică şi tehnologie în zilele noastre. Ce legătură are sufletul omului cu ceea ce are loc în lumea noastră? Adevărul este că sufletul omului este influenţat de ceea ce are loc în jurul său. Acest fapt nu poate în nici un fel să fie contestat.

ai imoralităţii. Auzim mai multe voci care ne spun că în sine homosexualii trebuie să aibă drepturi egale cu heterosexualii. Vedem în lumea noastră mişcări care se solidarizează cu nevoia căsătoriei persoanelor de acelaşi sex. Aceste fapte evident nu pot să ne lase indiferenţi. Trebuie să ştim că trezvia şi confuzia sunt două lucruri care nu pot coexista în aceiaşi persoană. Lumea postmodernă ajunge să fie confuză fiindcă sunt mai multe entităţi negative care ajung în trusturile media şi la fel de bine fiind persoane reprobabile moral găsesc o mare bucurie în a face şi pe cei din jur cu o moralitate îndoielnică. Aşa se face că în lumea postmodernă valorile tradiţionale şi sănătoase ale lumii ajung să fie contestate şi considerate învechite. Este bine să nu ne înşelăm. Sunt oamenii răi în lumea noastră cu multă putere de convingere care ne fac să considerăm că nu trebuie să ţinem prea mult la moralitate. De ce să ţinem la moralitate când ea nu ne poate ajuta cu nimic în progresul tehnic şi tehnologic pe care atât de mult îl râvneşte postmodernitatea?[31]

Prin urmare care este cea mai bună metodă de trezvie în postmodernitate? Cea mai bună metodă de trezvie în postmodernitate a rămas aceiaşi ca şi în toate timpurile istoriei. Este vorba de rugăciune. De ce spunem că rugăciunea este o metodă de trezvie? Rugăciunea este o metodă de trezvie duhovnicească în timpurile postmoderne fiindcă ea ne ţine legaţi de Dumnezeu. Adevărul este că avem nevoie să fim în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru este un fapt care a putut fii resimţit în toate epocile istoriei. Lumea postmodernă se consideră o lume elevată şi evoluată care se spune că nu mai are nevoie de rugăciune. Acest lucru este aşa fiindcă se consideră că Dumnezeu nu răspunde la rugăciuni. Sunt mulţi cei care au dorit cu ardoare un lucru de la Dumnezeu şi au mers la biserică şi s-au rugat în privat lui Dumnezeu pentru a dobândii ceea ce au considerat ei că le este de trebuinţă. S-a putut vedea că rugăciunea lor nu a ajuns să fie îndeplinită. Sunt mulţi care visează în timpurile noastre la navete spaţiale, la colonizarea altor planete, la teleportare, la posibilităţile laserului şi enumerarea ar putea continua. Ei bine, aceste lucruri nu au fost cucerite. Acest lucru îi duce cu gândul la faptul că rugăciunea este un lucru nefolositor. Auzim din ce în ce mai multe opinii în timpurile postmoderne care ne spun că nu mai are rost să ne rugăm fiindcă oricum nu vom fii auziţi. Ceea ce mai puţini iau în calcul în zilele noastre este faptul că poate Dumnezeu nu consideră că ceea ce cerem noi ne este şi folositor. Acest lucru este un fapt care este contestat de toată lumea. Cum se face că noi ne rugăm lui Dumnezeu pentru unele lucruri care noi le considerăm vitale şi Dumnezeu nu ni le dă fiindcă nu răspunde rugăciunilor noastre? Ceea ce trebuie să ştim este planurile lui Dumnezeu nu sunt aceleaşi cu planurile noastre. În timp ce noi vedem viaţa şi existenţa limitat fiindcă suntem încadraţi în temporalitate, Dumnezeu are o cu totul altă perspectivă asupra lucrurilor fiindcă este veşnic şi vede lucrurile din veşnicie. Acest lucru a fost afirmat de Sfântul prooroc Isaia în Vechiul Testament când spunea: „căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre şi căile Mele ca ale voastre, zice Domnul. Şi cât de departe sunt cerurile de la pământ, aşa de departe sunt căile Mele de căile voastre şi cugetele Mele de cugetele voastre." (Isaia 55, 8-9).[32]

Prin urmare este foarte adevărat că atunci când ne rugăm lui Dumnezeu şi rugăciunile noastre nu sunt ascultate cel mai probabil Dumnezeu consideră că ceea ce cerem nu ne este de folos. La fel de bine sunt raţiuni şi gânduri ale lui Dumnezeu cu lumea pe care numai El le ştie. Un astfel de lucru este momentul în care va veni sfârşitul lumii care este un fapt pe care nici îngerii din ceruri nu îl ştiu. Însă ceea ce este valabil şi ceea ce continuă să fie valabil în postmodernitate este nevoia de a avea o

31 Horia Roman Patapievici, *Omul recent* (Bucureşti, 2001).

legătură cu Dumnezeu. Această legătură o facem în primul rând prin rugăciune. Este adevărat că rugăciunea este uneori mai intensă în timp ce alteori este mai puţin puternică. Rugăciunea în timpurile postmoderne este o formă de trezvie. Ea ne face atenţi la faptul că avem nevoie să fim în legătură cu Dumnezeu. Sunt mai multe dintre preocupările noastre care ne duc departe de Dumnezeu. Unii sunt preocupaţi excesiv de familiile lor, alţii sunt preocupaţi excesiv de locul de muncă, alţii sunt preocupaţi excesiv de prietenii lor şamd. Aceste lucruri ajung în cele din urmă să ne rupă de ceea ce este esenţial: de legătura cu Dumnezeu. Avem nevoie să fim în legătură cu Dumnezeu fiindcă aceasta este coloana vertebrală a postmodernităţii. Este bine să ştim aceste lucruri pe fondul unei lumii care înlocuieşte legătura cu Dumnezeu cu tot felul de surogate. Evident, pentru adevăraţii oamenii din secolul al XXI-lea nimic nu poate fii mai de preţ decât legătura şi relaţia cu Dumnezeu. Cu cât suntem mai aproape de Dumnezeu cu atât omul este mai fericit. La un anume nivel apropierea sau depărtarea de Dumnezeu este cea care defineşte stadiul de fericire la care am ajuns. Prin urmare este foarte adevărat că în zilele postmoderne fericirea ocupă un loc extrem de important. Cu toţii dorim să fim fericiţi. Se cunosc adevărate tratate filosofice despre ceea ce este fericirea şi la fel de bine despre cum putem să ajungem să ne-o împropriem. Orice om sănătos doreşte să fie fericit. Adevărul este că experienţa sau expedierea fericirii a variat de la secol la secol şi de la epocă la epocă. Este prin urmare incontestabil că şi în postmodernitate omul doreşte să fie fericit.[33]

Un lucru care a putut fii contestat de sociologi este că toate persoanele din lumea contemporană doresc fericirea. Această fericire poate să fie experimentată prin comuniunea cu Dumnezeu. Ajungem la să fim fericiţi atunci când ştim că Dumnezeu este cu noi şi trăim în Dumnezeu. Fiindcă trăim într-o lume nesigură şi schimbătoare fericirea comuniunii cu Dumnezeu ajunge să fie întreruptă de evenimentele zilnice. Ce putem face în această situaţie? Fără doar şi poate putem ajunge să cultivăm trezvia. Trezvia este un lucru care ajunge să vegheze ca noi să nu ne rupem de comuniunea cu Dumnezeu. Sunt mai mulţi oamenii care atât de mult devin cuprinşi de grijile acestei lumi că ajung să se rupă de Dumnezeu. Ruperea de Dumnezeu este cu adevărat o tragedie. Totuşi, deşi ajungem să ne rupem de Dumnezeu noi putem reface legătura cu Dumnezeu. Acest lucru îl putem face prin rugăciune. Sunt mulţi care subestimează

32 Ceea ce trebuie să evidenţiem aici este faptul că deşi judecăţile lui Dumnezeu nu sunt ca şi cele ale noastre acest lucru nu înseamnă că Dumnezeu este împotriva noastră. Este bine să ştim acest lucru fiindcă sunt unii care consideră că Dumnezeu este nemilostiv şi chiar duşmanul lor atunci când nu le realizează cererile lor. Trăim într-o lume a diferenţelor şi este bine să ştim că ceea ce Dumnezeu consideră că este bun pentru noi de mai multe ori noi considerăm că nu este bun. Acest lucru poate să fie uneori chiar şi lucrarea celui rău care se foloseşte de slăbiciunile noastre pentru a ne face să considerăm că Dumnezeu este indiferent şi nu îi pasă de noi. Un astfel de caz avem în Noul Testament atunci când Domnul Iisus Hristos le-a prevestit apostolilor că v-a fii răstignit şi mai apoi Sfântul Petru i-a spus că să fugă şi să nu i se întâmple Lui una ca aceasta. Răspunsului Domnului Hristos nu a pregetat să vină: înapoia Mea satano. Iată prin urmare, că pentru judecând omeneşte persoana Domnului Hristos a ajuns să gândească un lucru care era potrivit voii lui Dumnezeu. Hristos trebuia să moară pentru ca omul să se poată mântui. Hristos trebuia să asume crucea pentru ca cel rău sau diavolul să fie înfrânt odată pentru totdeauna.

33 Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii* (Editura Polirom: Iaşi, 2016 reeditare).

rugăciunea. Unii teologi au denumit rugăciunea „cheia mântuirii.” Rugăciunea este o metodă care ajunge să menţină un fel de permanentizare a legăturii şi a comuniunii noastre cu Dumnezeu. Pentru cei care ajuns să fie luaţi de valurile vieţii şi ale grijilor acestei lumii evident că putem recurge la rugăciune şi la tot ceea ce ţine de ea. Acest lucru este evidenţiat şi în cadrul liturghiei creştin ortodox a Sfântului Ioan Hrisostom când la imnul heruvic cântăm: „toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm ca pe Împăratul tuturor primim.” Înţelegem din acest lucru că nu putem să Îl primim pe Dumnezeu dacă mintea şi sufletul nostru este împresurat de grijile lumeşti. Avem nevoie prin urmare să fim conştienţi de acest lucru. Atunci când simţim că legătura noastră cu Dumnezeu se diminuează evident putem să o întărim prin rugăciune. Rugăciunea se face atât în privat cât şi în colectiv sau în public. Rugăciunea în public sau publică este cea care ne spune că se cuvine să ne ajutăm unii pe alţii în drumul nostru spre Dumnezeu. Sunt mulţi care consideră că drumul nostru spre Dumnezeu este unul individual. Acest lucru este infirmat de tradiţia creştin ortodoxă ce ne spune că este bine să ne rugăm în comun şi la fel de bine să ne rugăm unii pentru alţii.[34]

Din experienţa trecutului şi mai ales a secolului ai XX-lea care a cunoscut două războaie mondiale este bine să ştim că un lucru la care se cuvine să vegheze omul postmodern este pacea lumii. Pacea este un subiect şi o temă care la drept vorbind nu prea preocupă pe multă lume. Se consideră în zilele noastre că politicienii sunt cei care trebuie să se ocupe de pacea lumii. Adevărul este că pacea lumii este un lucru care ne revină nouă tuturor. Cu toţii avem nevoie de pace. Acest lucru este aşa fiindcă războiul face victime care nu mai pot fii recuperate niciodată. Prin urmare în postmodernitate suntem chemaţi să fim treji şi în trezvie când vine vorba de pacea lumii. De ce să ne interesăm de pacea lumii? Trebuie să ne interesăm de pacea lumii fiindcă ea este cea care ne face să simţim ceea ce este fericirea la nivel de umanitate. Fericirea este un lucru care poate fii experimentată atât privat cât şi în colectiv. La fel de bine există un fel de fericire la nivel de umanitate. Sunt mai mulţi mistici care ne spun că ajung uneori la un fel de rugăciune pentru toată umanitatea fiindcă Dumnezeu în Sine iubeşte umanitatea. Prin urmare, pe vârfuri înalte de trezvie omul duhovnicesc ajunge să trăiască ceea ce este şi cum este experimentată fericirea la nivel de umanitate. A face pe cei din jurul nostru fericiţi este un lucru care ţine în ultimă instanţă de morala creştin ortodoxă. Din nefericire sunt foarte mulţi care în loc să îi facă pe cei din jurul lor fericiţi şi bucuroşi le creează acestora suferinţă şi durere. Aşa se face că pacea lumii ajunge să fie periclitată. Cu toţii dorim să trăim într-o lume mai bună şi la fel de bine într-o lume mai fericită. Acest lucru este aşa fiindcă şi noi facem parte din lume. Sunt puţini cei care se gândesc la faptul că pot face o lume mai buni şi mai fericită veghind şi fiind în stare de trezvie cu privire la pacea lumii. Pacea lumii este un lucru la care

34 Rugăciunea ca şi formă de trezvie este un fapt pe care mai multă lume îl desconsideră. Acest lucru fiindcă marea majoritate ne spun că tot ceea ce ne poate fii folositor rugăciunea este atunci când îi cerem lui Dumnezeu unele lucruri. Acest lucru ne spun ei este singurul sens al rugăciunii şi dincolo de el rugăciunea nu are nici un sens. Evident, acest lucru este fals. Rugăciunea nu este numai un fapt care îi cere lucruri lui Dumnezeu ci este şi o formă de comuniune cu Dumnezeu. Omul este chemat în această viaţă la comuniunea cu Dumnezeu şi ajunge să permanentizeze această comuniune cu Dumnezeu prin rugăciune. Este foarte adevărat că uneori comuniunea cu Dumnezeu este mai intensă în timp ce alteori comuniunea este mai slabă dar ceea ce trebuie să ştim este că atunci când simţim că nu mai suntem în comuniune cu Dumnezeu întotdeauna putem să actualizăm acest lucru prin rugăciune. Iată prin urmare cu rugăciunea devine o formă de trezvie duhovnicească.

trebuie să veghem şi să fim cât se poate de convinşi că ea se poate realiza. Cele mai mari realizări ale omului nu au fost făcute în timp de război ci în timp de pace. În pace trebuie să căutăm să trăim şi noi şi la fel de bine trebuie să ne aducem aportul la ceea ce am denumit ca şi „pacea lumii." După câte ştim Biserica se roagă la mai multe slujbe pentru pacea lumii. Unii dintre noi am şi uitat când de frumoasă este pacea lumii fiindcă nu am trăit în timpuri de război. Trebuie să recunoaştem că în istorie au fost mai mulţi care au fost adepţii războiului. Pentru unii războiul a adus o stare de satisfacţie fiindcă a putut vedea că duşmanii au ajuns să fie distruşi. Ceea ce trebuie să ştim este că satisfacţia care o aduce câştigarea unui război este incomparabil mai mică cu satisfacţia pe care o aduce pacea lumii.[35]

O tânără oarbă şi săracă, auzind că s-a tipărit, pentru orbi, o Evanghelie cu slove ieşite în relief, dorea să aibă şi ea o astfel de carte. Un prieten i-a dat-o în dar. Era Sfânta Evanghelie după Marcu. În acelaşi timp, i-a dat şi un alfabet, ca să înveţe a citi. Tânâra era de o rară pricepere. Începu îndată să înveţe slovele şi, spre uimirea tuturor, după câteva zile a fost în stare să citească o pagină întreagă dându-şi multă silinţă la citit. Cu toate acestea ea găsea că nu merge destul de repede, alfabetul fiind dificil. Fiind foarte săracă, trebuia să muncească cu mâinile ici, colea, spre a-şi câştiga pâinea cea de toate zilele. În afară de aceasta, lucra şi într-o grădină de legume. Din pricina aceasta avea bătături la degete, ceea ce nu se vede de obicei la orbi, ceea ce făcea ca ea să poată deosebi cu greu slovele. Descurajată întrucâtva de încetineala reuşitei sale, îşi zise că, dacă ar putea să-şi taie bătăturile de la degete, ar putea pipăi şi citi mai uşor: şi iată că, cu un briceag, îşi jupui vârful degetelor! Dar, ce dezamăgire! A avut dureri mari, fără a putea pipăi mai bine cu degetele ei. Dimpotrivă, pielea, crescând din nou, a fost şi mai vârtoasă decât înainte, încât, după câteva sforţări fără rod, era ca deznădăjduită. Într-o clipă de adâncă mâhnire, a luat în mâini Cartea Sfântă şi, cu lacrimi în ochi şi suspin în inimă, a apropiat-o de buze, ca pentru a o săruta pentru cea din urmă oară.

-Adio, adio! suspină ea. Tu cuprinzi Cuvântul Părintelui meu ceresc, tu eşti singura mângâiere a sufletului meu! Şi vai...trebuie să mă despart de tine! Mare i-a fost mirarea bietei tinere fete, când văzu că buzele sale, mai simţitoare ca degetele, îi lămureau forma slovelor. Se gândi o clipă, încercă încă o dată şi toată îndoiala îi pieri. N-o mai încăpea bucuria acum. Simţea în inima ei atâta recunoştinţă, cât nu se putea grăi. Era seară, când făcu această îmbucurătoare descoperire. Se aşeză în pat, dar nu ca să doarmă. Toată noaptea trecu pe dinaintea buzelor sale pagini din Cartea Sfântă. Sforţările sale erau în final răsplătite! Ea a putut nu numai să desluşească slovele, ci să citească bucăţi întregi. În scurtă vreme putea citi toată Evanghelia după Marcu, ba a învăţat-o şi pe dinafară.

Am spus întâmplarea de mai sus. Asemenea fetei oarbe suntem şi noi cei din postmodernitate care nu Îl vedem pe Dumnezeu. Deşi nu Îl putem vedea pe Dumnezeu îl putem simţii pe Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care aduce ploaia şi ninsoare, El este Cel care aduce soarele să ne încălzească, Dumnezeu este Cel care face să răsară fructele şi legumele pentru ca noi să le putem consuma. Iată prin urmare că deşi Dumnezeu este nevăzut El poate fii simţit. El este cel care în cele din urmă este stăpânul vieţii noastre.[36] Întâmplarea de mai sus nu este una care ne vorbeşte direct

35 Alexander Schmemann, *Pentru viaţa lumii* (Editura Basilica: Bucureşti, 2012).

36 Referitor la faptul că Dumnezeu este stăpânul vieţii noastre sunt mai mulţi care nu sunt de acord cu acest lucru. Sunt mulţi care plini de egoism preferă să ducă o viaţă care este străină

despre trezvie ci ea ne vorbeşte indirect. Acest lucru este aşa fiindcă această fată oarbă îşi dorea să apuce cumva să citească în alfabetul orbilor. Deşi şi-a dat seama că nu poate citii cu mâinile până la urmă şi-a dat seama că poate citii în braille alfabetul orbilor cu buzele. Acest lucru este o dovadă de trezvie. Sunt mai multe situaţii care ne spun că nu putem să ajungem să realizăm în viaţa duhovnicească unele lucruri dintr-o dată. La fel de bine în asemenea situaţii este bine să ştim că trebuie să ne întoarcem în spre Dumnezeu. Dumnezeu va găsii întotdeauna o cale pentru a ne aduce mai aproape de El. Noi trebuie să fim în stare de trezvie. La această stare de trezvie ne îndemna şi Domnul Iisus Hristos în pilda cu cele zece fecioare. Ni se spune că erau zece fercioare dintre care cinci erau înţelepte şi cinci neînţelepte. Ele au invitate la o nuntă şi pentru acest lucru trebuiau să îl aştepte pe mire cu candelele aprinse. Cele înţelepte şi-au luat untdelemn pentru candele din timp în timp ce cele neînţelepte au uitat să facă acest lucru. La miezul nopţii mirele a venit şi fecioarele cele neînţelepte sau dus să îşi ia untdelemn pentru candele. Când s-au întors au aflat că era prea târziu fiindcă mirele a venit la nuntă şi uşa s-a închis. Avem aici fără de nici o îndoială un îndemn la trezvie şi la veghe. Acest lucru este actual şi pentru postmodernitate. Trebuie să veghem la legătura noastră cu Dumnezeu şi să nu ne lăsăm duşi de curentele vieţii externe care ne pot devia de la acest scop suprem al nostru. Trezvia în comuniunea cu Dumnezeu este un lucru natural şi firesc fiindcă ea este în conformitate cu natura umană.[37]

În lumea filosofiei trebuie să evidenţiem că se simte nevoie de mai multă trezvie. De ce afirmăm acest lucru? Afirmăm acest lucru fiindcă în sine după cum spune şi cuvântul filosofie înseamnă iubeşte de înţelepciune. Iubirea de înţelepciune este un lucru constructiv care vine să îl ajute pe om şi la fel de bine să îi facă o viaţă mai frumoasă. Înţelepciunea este cea care evident ne duce la o privire mai profundă asupra existenţei şi a vieţii omului. Totuşi în filosofie s-au postulat mai multe curente ca în sine nu sunt filosofice ci mai mult pseudo-filosofice. Un astfel de curent a fost cel al nihilismului care l-a avut ca şi întemeietor pe germanul Friederich Nietzsche. Acesta a lansat ceea ce el a denumit ca şi filosofia nimicului sau filosofia negaţiei. Această filosofie a culminat prin „proclamarea morţii lui Dumnezeu." Evident că avem de a face aici cu o mare aberaţie care a primit camuflajul filosofic. Nihilismul nu este o filosofie deşi pretinde acest lucru. În postmodernitate se cuvine să fim mult mai treji să să fim în trezvie faţă de intenţiile nihilismului. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă nihilismul este cel care propovăduieşte lipsa de sens a vieţii şi nevoia de a te sinucide. Evident, aceste lucruri nu pot să fie considerate o filosofie în adevăratul sens al cuvântului. Sunt mai mulţi mai ales din cadrul tinerilor care lecturând literatură

---

de Dumnezeu. Sunt la fel de bine mulţi în timpurile noastre postmoderne care ajung să pună voia lor mai presus de voia lui Dumnezeu. Aşa se face că în timpurile noastre suntem martorii la mai multe drame. Acest lucru este aşa fiindcă sfinţii părinţi consideră că numai într-o state de totală ascultare de Dumnezeu ajungem să fim cu adevărat liberi. Se cunoaşte în acest sens un dicton ortodox care spune: „robeşte-mă Doamne ca să fiu cu adevărat liber." Prin urmare starea de libertate ajunge să fie cunoscută în ascultare faţă de Dumnezeu. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu este Cel care ne face să ştim că libertatea este un lucru care vine de la El. Cel rău sau diavolul nu face decât să ne ia într-o stare de robie veşnică. Prin urmare libertatea o vom găsii întotdeauna la Dumnezeu.

37 Ignatie Briancianinov, *Cunoşaterea lui Dumnezeu prin mijlocirea firii văzute* (Editura Sofia: Bucureşti, 2011).

nihilistă ajung în cele din urmă să devină adepţii acestui curent pseudo-filosofic. Ce are de a face în sine iubirea de înţelepciune cu nihilismul? Nu are de a face nimic. Acest fapt este bine să ştim că nu este un lucru care ţine de filosofie. În zilele noastre evident că sunt foarte mulţi care neagă acest lucru. Ei ne spun că nihilismul este o filosofie ca şi restul filosofiilor. Am dat în această carte numai un exemplu asupra căruia trebuie să arătăm mai multă trezvie duhovnicească. Trezvia este un lucru care evident se poate manifesta şi în planul filosofiei. Sunt mai mulţi semeni de ai noştri în postmodernitate care sunt dornici de a studia filosofie şi simt un fel de înclinaţie în spre filosofie. Este foarte adevărat că filosofia este frumoasă fiindcă ea duce la împlinirea nevoii de înţelepciune a omului. Omul simte nevoie de înţelepciune şi doreşte să fugă de prostie. Acest lucru ajunge să îl realizeze în cele din urmă prin filosofie.[38]

În lumea artei sunt opinii care ne spun că nu are cum să se vorbească de trezvie. Ce legătură poate avea trezvia cu arta? Vom demonstra că în artă există o profundă legătură cu trezvia. Arta este într-un anume sens slujirea frumosului. Acest lucru este foarte adevărat şi este o experienţă cu adevărat unică să vedem marile capodopere artistice ale lumii care nu numai că sunt o dovadă de geniu dar şi de ingeniozitate. Prin urmare în lumea artei s-au realizat mai multe studii despre ceea ce este frumosul şi la fel de bine despre cum poate fii realizat frumosul în lumea noastră. Totuşi în lumea artei sunt mai mulţi care au ajuns să susţină mai multe curente care sunt extrem de departe de frumos şi de cultivarea lui. Se cunosc în pictură de exemplu cubismul care este un fel de a picta în cuburi. De mai multe ori cubismul nu are nimic de a face cu frumuseţea ci este mai mult o obsesie cu cuburile. La fel de bine în artă este cunoscut curentul abstract sau ceea ce se cunoaşte ca şi pictura abstractă. Această artă nu este atât de mult un fel de cultivare a frumosului ci mai mult un fel de primitivizare a picturii. Frumosul este adevărat că este un lucru pe care fiecare om îl experimentează după propriul gust dar trebuie să evidenţiem că atunci când este studiat frumosul în pictură este în cele din urmă pe gustul marii majorităţi a oamenilor. Aşa se face că este imposibil să nu găsim un tablou de Rembrand, Grigorescu, Davinci, Rafael sau Donatelo. În pictură au fost mai mulţi picturi care sunt reprobabili. Este de ajuns să menţionăm numele de Picasso pentru a ştii la ce ne referim. Este nevoie în pictura modernă de mai multă trezvie fiindcă sunt mai mulţi care deşi se intitulează pe sine pictori creaţiile lor sunt departe de a fii frumoase. Cum poate fii frumos un tablou abstracţionist în care tot ce găsim sunt unele linii sau diferite simboluri? Fără doar şi poate că marea majoritate a iubitorilor de frumos vor ştii să facă o diferenţă dintre ceea ce este frumos şi ceea ce este urât. Adevărul este că în lumea picturii lucrurile au

---

38 Filosofia este un teren fecund care a dat lumii mai multe personalităţi de excepţie. Ar fii destul să amintim un Platon, un Socrate, un Aristotel, un Hegel sau un Kant. Cu toţii au fost adepţii unui concepţii filosofice proprii care au câştigat mai mulţi aderenţi. La fel de bine şi în postmodernitate sunt mulţi care încearcă să facă contururile unui gen de filosofie care să fie propriu postmodernităţii. Se cunosc mai multe studii şi cărţi de filosofie postmodernă. Toate aceste lucruri sunt bune numai că trebuie să ştim că în filosofie sunt mai multe curente pseudo-filosofice cum este nihilismul. Sunt mai mulţi care susţin ceea ce a ajuns să fie cunoscut ca şi „filosofie absurdului." Acest gen de filosofie ne spun ei că este cea care consideră că absurdul în sine este o filosofie. Evident că absurdul nu este în nici un fel de filosofie. Prin urmare în filosofie trebuie să există trezvie pentru a evita mai multe mişcări pseudo-filosofice care în sine nu au nimic cu filosofia. Mai noi sunt unii care susţin că şi ateismul este în sine o filosofie. Evident, acest lucru este fals.

degenerat de mai multe ori. Au degenerat atât de mult încât se considera în Renaştere că nu este nimic dacă se pictau nuduri în biserici. Evident, acest fapt este un lucru care denotă lipsă de trezvie în Renaştere.[39]

Postmodernitatea este un timp al speranţelor fiindcă sunt foarte mulţi care aşteaptă mari rezultate de la acest timp istoric. Acest lucru este aşa mai ales fiindcă nu se ştie ce va urma după postmodernitate. În mare este adevărat că umanitatea postmodernă nu se ştie în ce direcţie se îndreaptă. În timpurile noastre se fac mari eforturi pentru a se stopa înarmarea nucleară. Dacă sfârşitul secolului al XX-lea a fost ameninţat de iminenţa unui război nuclear, în zilele noastre această etapă a fost depăşită. Ceea ce încă există în zilele noastre şi este considerat un mare pericol sunt ideologiile totalitariste. Totalitarismul este un lucru care se manifestă prin tiranie şi dictatură. Cu ce se leagă trezvia duhovnicească de acest lucru? Ortodoxia are o poziţie cât se poate de definită în ceea ce priveşte tirania. Mai bine spus ortodoxia nu susţine sub nici o formă tirania. Sunt mai multe state în care s-a reuşit să se instaleze la conducerea lor tiranii. Evident acest lucru a avut loc fiindcă cei în cauză nu au fost atenţi cu acest lucru. Trebuie să fim atenţi la ceea ce are loc în jurul nostru. Am putea afirma că trezvia este un lucru care ne ajută în lupta contra tiraniei. Cine veghează la bunăstarea statului său va fii foarte atent ca în el să nu se instaureze o tiranie de pe urma căreia vor ajunge să sufere toţi. Iată prin urmare o altă dimensiune a trezvei care este trecută că vederea. S-a spus că „somnul naţiunii naşte monştrii." Prin urmare atunci când un popor sau o naţiune nu este atentă şi nu are o stare de trezvie cu privire la sine este foarte adevărat că pericolul unei tiranii este iniment. Lupta cu tiraniile este veche de când lumea. Totuşi, ceea ce trebuie să ne întrebăm este cum se face că aceste tiranii au ajuns să se instaureze la conducere? Evident, că naţiunea respectivă nu a dat dovadă de trezvie. Acolo unde există trezvie tiraniile nu pot ajunge la conducere fiindcă ele sunt reperate şi eradicate din timp. Trebuie să înţelegem că tirania este o formă de manifestare a răului care se bazează pe suprimarea şi exploatarea populaţiei. În faţa acestui lucru evident că nu putem să rămânem fără nici o replică.[40]

Trezvia este un lucru care trebuie să caracterizeze mai multe organe sociale. Unul dintre aceste organe se leagă de viaţa socială a oamenilor. După cum ştim este firesc ca oamenii să se socializeze între ei. Acest lucru este un fapt care nu poate fii în

---

39 Jean Seznec, *The surviaval of the pagan gods: the mythological tradition and its place in Renaissance humanism and art* (Princeton, 1981).

40 Opusul afirmaţiei că "somnul naţiunii naşte monştrii" este că „veghea naţiunii naşte îngeri." Acest lucru vine să ne spună că fiind simpli cetăţeni avem nevoie să ne interesăm de ţara noastră. Acest lucru nu înseamnă că facem politică. Avem nevoie să fim interesaţi de ceea ce are loc cu ţara noastră fiindcă modul în care merg treburile în ea ajunge să ne influenţeze şi pe noi. Sunt mai mulţi care atunci când vine vorba de ţară şi datoria de a veghea sau a fii în stare de trezvie devin extrem de pasivi. Unii trăiesc în anumite ţări şi nu se interesează deloc de bunul mers al lor. Acest lucru evident nu poate să ne lase indiferenţi. Modul în care suntem noi ca şi persoane este în cele din urmă modul în care va fii şi ţara noastră. Ortodoxia ne spune că trebuie să veghem la bunul mers al ţării noastre dar nu trebuie să fim obsedaţi de acest lucru. Nu trebuie să facem ţara noastră o obsesie psihotică de care nu mai putem scăpa ci mai mult trebuie să ne raportăm într-un mod sănătos la ţara noastră. Numai în acest mod vom ajunge în cele din urmă să evităm ceea ce este rău pentru ţările noastre. Fără doar şi poate un mare rol în acest sens îl are trezvia duhovnicească.

nici un fel contestat de lumea postmodernă. Ceea ce putem remarca este că modurile de socializare ale omului variază de la epocă la epocă şi de la timp istoric la timp istoric. Fiecare epocă a istoriei are un anumit mod de a socializa. Dacă în antichitate oamenii se socializau în agora [piaţa] grecească în zilele noastre ei se socilizează pe internet pe reţele sociale cum sunt facebook sau hi5. Iată prin urmare că postmodernitatea are propriul ei mod de a sociliza. A socializa este un lucru bun numai că şi aici există unele pericole. Mai ales în cadrul tinerilor nevoia de socializare este extrem de mare. Tinerii ajung să se socializeze în ceea ce ei denumesc ca şi „gaşcă." Aceasta este un fel de adunare a tinerilor care au preocupări comune şi care urmăresc aceleaşi scopuri. Prin urmare socializarea este un lucru care nu poate să fie trecut cu vederea atunci când ne referim la tineri. Ceea ce trebuie spus este că în cazul tinerilor sunt mai mulţi care apucă în direcţii greşite prin faptul că ajung să nu mai ţină la numite standarde ci ajung să intre în anturaje foarte rele. Sunt în acest sens cunoscute prin cluburile disco ale lumii noastre existenţa a mai multor bande de tineri rebeli care nu ţin la nici o normă. Aceştia ajung să îi influenţeze şi pe tinerii nevinovaţi din jurul lor. Fără doar şi poate că aşa ajung să se piardă mai mulţi tineri. Anturajul este un lucru care îl schimbă pe tânăr. Sunt mai mulţi tineri care prin anturaj ajung să fie adepţii vieţii de noapte. La fel de bine prin anturaj mai mulţi ajung în formaţiile de muzică rock care îi îndeamnă pe tineri la tot felul de lucruri rele. Starea de rebeliune este un lucru care ajunge să fie tipică a tineretului postmodern. Oricum mare parte dintre tineri sunt „rebeli fără de cauză." Tinerii din zilele noastre simt nevoia de a face lucruri neobişnuite şi acest lucru îi trage în cele din urmă să facă fapte pe care mai apoi le vor regreta. Ceea ce trebuie tinerii din zilele noastre să cultive este trezvia duhovnicească. Deşi starea de rebeliune este un lucru care este cunoscut tinerilor postmoderni, starea de trezvie este un lucru care nu prea este ştiut de ei. Cu ce le este de folos tinerilor din zilele noastre starea de trezvie? Starea de trezivie este un lucru care este de folos tinerilor fiindcă ea îi ajută să discearnă ceea ce este folosior de ceea ce nu este folositor pentru ei. Sfântul Pavel spune la un moment dat că „toate îmi sunt îngăduite însă nu toate îmi sunt de folos." Prin urmare nu putem să negăm tinerilor nevoia de a socializa însă putem să ne recomandăm tinerilor să fie atenţi cu cine socializează. Tinerii din zilele noastre nu se socializează atât de mult pe stradă sau la şcoală ci mai mult în cluburile disco. Aici are loc un fel de socializare care este legată de consumul de alcool şi de tutun. Iată prin urmare de ce tinerii trebuie să fie foarte atenţi la trezvie şi să fie cât se poate de cu luare aminte de anturajele în care intră.[41]

Prin urmare este adevărat că trezvia ne ajută în viaţa noastră socială. Pentru sociologi acest lucru trebuie să fie foarte bine ştiut. În comunităţile noastre cu toţii avem nevoie de socializare. Totuşi sunt mai mulţi care deşi trăiesc în comunitate sunt închişi la problema socializării. Trebuie să ştim că sunt mai multe cazuri de sociopaţi sau de oamenii care nu se simt bine în comunităţile lor. Acest lucru trebuie cunoscut şi la fel de bine trebuie căutate metode pentru a face socializarea cât mai posibilă în comunităţile noastre. În plan social sunt mai mulţi care sunt extrem de dificili. Oamenii dificili sunt persoane care sunt foarte greu de mulţumit. Cu aceştia nu se ajunge la nici un rezultat pentru a ştii care sunt oamenii dificili şi care sunt cei care sunt sociabili trebuie să fim într-o stare de trezvie. Acest lucru este aşa fiindcă trebuie să fim conştienţi că nu toţii oamenii sunt identici. Viaţa socială este un lucru care trebuie să aibă loc după anumite criterii. Aceste criterii trebuie cunoscute şi la fel de bine

41 Ilie Moldovan, *Adolescenţa: preludiu la poemul iubirii curate* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2005).

respectate. Acest lucru cel mai bine îl facem prin trezvie. Trezvia este cea care ne ajută în cele din urmă să socializăm. Trebuie să ştim că în localităţile noastre sunt mai multe persoane care au nevoie de socializare. Acestea sunt în cele mai multe cazuri în etate. Bătrânii sunt persoane care după o anumită vârstă devin unii neputincioşi şi nu mai pot socializa cu semenii lor. Trebuie să fim atenţi cu bătrânii noştri. În unele societăţi se ajunge la trista situaţie în care bătrânii ajung să fie consideraţi simple epave care nu mai merită nimic. Trebuie să evităm o astfel de atitudine. Bătrânii sunt pentru noi exemple de înţelepciune şi de experienţă ca şi unii care au trecut prin viaţă şi au un cuvânt greu de spus în problemele comunităţii.[42]

În postmodernitate este foarte adevărat că se face mult comerţ. Acest lucru este bun dar trebuie să avem în vedere şi ce fel de comerţ facem. În comerţ sunt mai multe voci care ne spun că nu avem nevoie în nici un fel de trezvie. La ce bun trezvia pentru cineva care face comerţ? Să fie lucrurile chiar aşa? Vom vedea că nu. Comerţul este un lucru care este vechi de când este lumea. Din cele mai vechi timpuri omul a făcut comerţ şi şi-a vândut produsele. Acest lucru este bine numai că există o mare meteahnă a comerţului în care cad nu numai comercianţii ci la fel de bine şi marile corporaţii ale lumii. Acest lucru are loc fiindcă în mare parte cu toţii vrem să scoatem profit. A profita în comerţ este una dintre legile fundamentale. Este foarte adevărat că există şi profit legitim care este cât se poate de corect. Însă sunt mai mulţi care vor să profite de pe semenii lor şi fac tot ce pot să câştige cel mai mult. Aşa se face că profitul ajunge să ducă la înşelăciune. Sunt foarte multe înşelăciuni care fac ca noi să avem nevoie să fim în trezvie. S-a putut remarca în mare că atunci când nu suntem atenţi agenţii comerciali ajung să profite de pe noi. Putem vedea că în unele locuri marfa se vinde cu un preţ mai mare în timp ce în alte locuri marfa se vinde cu un preţ mai mic. Aceste lucruri ne spun că pentru binele nostru avem nevoie să fim în trezvie în ceea ce priveşte comerţul. Acest lucru este aşa fiindcă dacă nu suntem atenţi cu ceea ce are loc în comerţ ajungem în cele din urmă să fim înşelaţi. Sunt foarte multe situaţiile din zilele noastre în care înşelăciunea în comerţ este un lucru care nu poate fii negat de noi. Pentru nu fii înşelaţi trebuie să fie în stare de trezvie sau mai bine spus în stare de alertă. Acest lucru este pentru binele nostru. Aşa se face că în zilele noastre o mare parte a timpului mai mulţi dintre noi ne-o petrecem la mall. La mall sunt mai mulţi care se duc pentru că nu au nimic mai bun de făcut. A merge la mall a devenit mai ales în cazul tinerilor un fel de modă. Sunt multe cazuri în care persona merge la mall pentru a se socializa. Trebuie să ştim însă că mall este un loc destinat comerţului. Aşa se face că unii merg la mall şi

---

42 Bătrâneţea este un perioadă de timp care este desconsiderată de marea majoritate a postmodernităţii care ne invită să gândim că tot ceea ce avem nevoie în zilele noastre este să ne gândim numai la roboţi şi la computere. Bătrâneţea este o vârstă frumoasă în care omul poate contempla în trezvie ceea ce a făcut în timpul vieţii sale pe acest pământ. Prin urmare este foarte adevărat că bătrâneţea este o vârstă a bilanţului. Omul bătrân trebuie să îşi facă un bilanţ în ceea ce priveşte acţiunile sale din această lume pe care le-a făcut în trecut. Acest lucru necesită trezvie. Sunt mai mulţi bătrâni care în tinereţe au făcut mai multe greşeli pe care le regretă. la bătrâneţe ei au posibilitatea să îndrepte aceste greşeli. Este bine să ştim că bătrâneţea nu este un lucru de care trebuie să ne temem ci mai mult este un lucru care trebuie să ştim să îl folosim în favoarea noastră. Ajungem să ne folosim de timpul bătrâneţii prin a cultiva trezvia duhovnicească. Sunt mai mulţi bătrâni care o viaţă întreagă nu şi-au pus problema de a reflecta la propria lor viaţă. Timpul bătrâneţii este un timp care permite reflecţia în trezvie la ceea ce au făcut în viaţa lor.

ajung să îşi cheltuie tot ceea ce câştigă fiindcă se lasă duşi la val. Trebuie să ştim că mallul nu este un lucru nou în istoria lumii. Se ştie de mai multe locuri de a face comerţ în Egiptul antic, Mesopotamia, Asiria sau Israel. Prin urmare, a merge la mall presupune şi trezvie. Sunt mulţi care merg la mall numai pentru a fii văzuţi în public şi acolo ajung să cheltuiască bani pentru a le demonstra celor din jur că ei sunt oamenii bogaţi. Trebuie să fim atenţi când mergem la mall că cei de acolo doresc banii noştri şi nu nevoia noastră de a ne socializa. Mare parte a celor care merg la mall merg fiindcă doresc să socializeze. Mallul a devenit în timpul nostru un loc de socilizare. Este bine ca aceste lucruri să fie ştiute şi luate în considerare de cei care merg şi cheluiesc bani la mall fără să ţină cont situaţia lor financiară.[43]

În postmodernitate au devenit extrem de cunoscute bursele de valori. Aceste burse de valori sunt cele care decid destineze comerţului internaţional. Fie că vorbim de bursa de valori pe de Wall Street New York, de bursa de valori de la Haga sau de bursa de valori din Tokyo este foarte adevărat că sunt mai mulţi dintre semenii noştri care ajung să depindă de aceste instituţii. Ritmul în care se mişcă bursele de valori este unul cât se poate de alert şi de în viteză. Se fac tranzacţii de milioane de euro în numai câteva minute. Acest lucru este un fapt fără de precedent în istoria umanităţii. Trebuie să ştim că în mare bursele de valori sunt lucruri care funcţionează după principii care foarte rar sunt ortodoxe. Acest lucru este aşa fiindcă toţi cei din bursele de valori doresc să se îmbogăţească şi să adune cât mai multe averi. În bursele de valori câteva momente de neatenţie din partea adversarilor comercianţi poate să coste milioane de euro. Iată prin urmare că bursele de valori cultivă un alt fel de trezvie. Este vorba de trezvia pe care trebuie să o aibă cineva pentru a se îmbogăţii cât mai mult. În sine sunt foarte rare cazurile în care cei care sunt la bursele de valori sunt persoane oneste şi cinstite. Bursa de valori este un fapt care a creat mai multe victime. Sunt mai mulţi care au jucat tot ceea ce aveau la bursa de valori, au pierdut şi în cele din urmă au ajuns să îşi curme zilele. Ceea ce trebuie să ştim este că trezvia pe care o cultivă bursele de valori este o pseudo-trezvie. Acest lucru este aşa fiindcă ritmul în care se mişcă tranzacţiile la bursele de valori este foarte mare aşa că sunt puţini cei care reuşesc să le urmărească. Iată prin urmare că avem de face aici cu o pseudo-trezvie care urmăreşte exploatarea semenului.[44]

O altă formă a pseudo-trezviei o găsim de această dată în cazinouri sau în locurile unde se practică jocurile de noroc. Fie că este vorba de Monaco sau Las Vegas aceste

---

43 Sfântul Paisie Aghioritul, *Trezvie duhovnicească* (Editura Evanghelismos: Bucureşti, 2012).

44 "Nevoia de a te îmbogăţii" este un lucru care este foarte prezent în lumea noastră. Sunt foarte mulţi care trăiesc numai pentru a se îmbogăţii şi pentru ei nu mai există nici un alt scop al vieţii. Trebuie să ştim că au fost oamenii săraci care fiind în comuniune cu Dumnezeu au fost cât se poate de fericiţi. Prin urmare este adevărat că dorinţa de îmbogăţire creează în om un fel de stare de trezvie. Acest lucru este un fel de nelinişte cu ceea ce are loc în jurul său fiindcă pentru omul care doreşte să se îmbogăţească şi care face din acest lucru unicul ţel al vieţii sale este cât se poate de adevărat că viaţa nu mai poate să fie în nici un fel una fericită. Nevoia de a te îmbogăţii cu orice preţ este lucrul care creează în om o stare de trezvie bolnăvicioasă în care evident omul în cauză încearcă să profite de pe semenii lui. Acest lucru nu poate să fie în nici un caz un fenomen pozitiv. Trebuie să fim atenţi în acest sens şi să ştim să facem diferenţa dintre trezvie şi pseudo-trezie. Nu orice sentiment care îl pune în alertă pe om este în cele din urmă unul pozitiv.

locuri sunt foarte des frecventate de cei care doresc să câştige mult şi fără de nici un efort sau muncă. Cazinoul a devenit un loc al pseudo-trezviei în care cei care merg acolo ajung să fie definiţi de câteva momente de neatenţie a adversarului pentru a ajunge să profităm de pe el. După cum am spus, este foarte adevărat că în cazinouri trezvia este la ea acasă. Ceea ce trebuie să fim conştienţi este că această trezvie nu este una sănătoasă. Acest lucru este aşa fiindcă acest gen de trezvie se bazează pe mentalitatea norocului. Norocul nu poate în nici un fel să fie considerat ca şi un exemplu de trezvie duhovnicească. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă norocul este un lucru se bazează pe întâmplare. Acest lucru contravine foarte mult cu modul în care este concepută trezvia în spiritualitatea creştin ortodoxă. Spiritualitatea creştin ortodoxă nu ajunge niciodată să considere că trezvia duhovnicească este un lucru care se bazează pe întâmplare. Lumea întâmplării este cât se poate de străină trezviei duhovniceşti. Este foarte adevărat că genul de trezvie care se cultivă în cazinouri nu are cum să fie unul duhovnicesc. Întâmplarea şi bogusul nu pot să fie cele care ajung să ne ducă la o stare de trezvie duhovnicească. La fel de bine fie că este vorba de un cazinou sau de păcănele este foarte adevărat că aceste lucruri ajung să îi confere celui care le frecventează dependenţă. Se cunosc mai multe cazuri de persoane care au devenit dependente de jocurile de noroc şi au ajuns să îşi piardă toată averea şi uneori chiar şi averea rudelor. Acest lucru evident nu poate să ne lase fără nici o replică. Trebuie să ştim că trezvia duhovnicească este un lucru care trebuie să îl cultive cei care ajung să fie dependenţi de jocurile de noroc. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne face să ne gândim că în nici un caz nu merită să ne riscăm banii şi averile pe un joc care se bazează pe întâmplare. Putem vedea însă că sunt multe cazinouri pline în care omenii merg „să îşi încerce norocul." Mulţi au ajuns să se sinucidă din cauza cazinourilor fiindcă au pierdut tot ceea ce aveau şi au ajuns să considere că viaţa nu mai are nici un sens. Iată prin urmare un exemplu de lipsă de trezvie. Acolo unde există trezvie duhovnicească este foarte adevărat că nu poate să fie interes în jocurile de noroc. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia este un fapt care ne centrează pe Dumnezeu. Cazinoul este un loc în care nu poate exista trezvia duhovnicească fiindcă după cum am arătat totul acolo se bazează pe întâmplare.[45]

La o biserică slujeau doi preoţi, cu multă râvnă. În fiecare duminică se predica bine Cuvântul lui Dumnezeu.

Unul dintre preoţi, voind în predica lui să facă legătură cu predica celuilalt preot din duminica trecută, îl întrebă pe crâsnic (paracliser):

- Ce a vorbit părintele în duminica trecută?

-Să mă iertaţi, – răspunse crâsnicul – dar eu eram atunci încurcat cu cădelniţa, căci se stinseseră cărbunii din ea şi nu-mi aduc aminte... Voi întreba însă pe cantor.

Dar cantorul nu-şi aducea nici el aminte, pentru că pe vremea predicii căutase prin Tipic glasul şi rânduiala duminicii viitoare. Crâsnicul îl întrebă pe epitrop, dar nici epitropul nu-şi aducea aminte, pentru că pe timpul predicii îşi făcuse socoteala banilor

45 Vladimir Soloviov, *Fundamentele spirituale ale vieţii* (Alba Iulia, 1994).

strânşi cu tasul. Disperat, crâsnicul se suie sus la cor, la domnul învăţător, dar nici aici nu se ferici. Pe timpul predicii, domnul învăţător ieşise afară „să tragă o ţigară". Bietul crâsnic, ce era să facă?! Să se întoarcă la părintele fără nici un răspuns? Ar fi fost prea-prea ca o biserică întreagă să nu ştie ce a predicat părintele în duminica trecută. Se gândi una bună şi, ivindu-se pe uşa altarului, zise încet, şoptind:

-Părinte, am aflat despre ce a vorbit celălalt părinte în duminica trecută.

-Despre ce a vorbit?

- Părintele celălalt a vorbit... despre Dumnezeu!

Am spus această întâmplare fiindcă ea este un lucru care exprimă foarte bine realitatea din timpurile noastre postmoderne. Suntem din ce în ce mai multe preocupaţi de treburile noastre şi nu mai ajungem să ştim despre ceea ce ne învaţă şi despre ceea ce ne predică Biserica. Aşa se face că sunt mai mulţi care sunt cât se poate de neatenţi la ceea ce ne spune Biserica. Acest lucru duce la naşterea sectelor. Sectele sunt exponatele la mai multe erezii. Aceste erezii se nasc în mare din faptul că omul nu este plin de trezvia duhovnicească ce îl face să ia seama la marile adevăruri de credinţă şi dogmatice ale creştinismului ortodox. Este foarte adevărat că mai multe erezii au apărut din lipsa de trezvie a celor care trebuiau să ţine cont de adevărul de credinţă creştin ortodox.[46]

După cum ne învaţă pilda de mai sus este foarte adevărat că pentru mai multă lume creştinismul ortodox este un lucru care ajunge să fie trăit din inerţie. Sunt foarte puţini cei care sunt cu adevărat preocupaţi de marile teme religioase şi dogmatice ale creştinismului ortodox. Acest lucru îi face pe mai mulţi să uite de ceea ce este cu adevărat important: că cu toţi suntem creştin ortodocşi şi acest lucru nu este un fapt care trebuie să ne invite la pasivitate ci mai mult la realitatea de a fii activi. Faptul de a trăi creştinismul pasiv este un lucru greşit. Sunt mulţi creştin ortodocşi care sunt de părere că Biserica este cea care trebuie să facă totul şi ei nu trebuie să facă nimic. Aşa se face că în unele situaţii liturghia creştin ortodoxă este mai mult un fel de spectacol

46 Erezia este un adevăr de credinţă fals care uneori este creat cu bună ştiinţă în timp ce alteori este creat din neştiinţă. Este foarte adevărat că sunt mai muţi care ajung să cadă în erezie din neştiinţă sau mai bine zis din ignoranţă. Trebuie să luptăm împotriva ignoranţei în probleme de religie. Acest lucru este aşa fiindcă ignoranţa nu poate aduce cu sine nimic bun. La unii ignoranţa este un produs al orgoliului. La unii mândria este prea mare pentru a lua cont de ceea ce ne învaţă Biserica Creştin Ortodoxă. Trebuie să ştim că Biserica Creştin Ortodoxă a trebuit să dea dovadă de foarte multă atenţi cu cei din jur fiindcă ea s-a confruntat cu erezii. Ca şi creştin ortodocşi trebuie să fim o parte activă a creştinismului ortodox şi să nu fim pasivi la ceea ce ne cere Biserica Creştin Ortodoxă. Acest lucru este aşa fiindcă într-un anume sens noi ajungem să reprezentăm ceea ce este Biserica şi la fel de bine să exprimăm cum ajunge să fie trăită ortodoxia.

de teatru fiindcă sunt puţini cei din Biserică ce sunt conştienţi de toată semnificaţia ritualului creştin ortodox. Iată cum putem remarca faptul că deşi sunt mulţi creştin ortodocşi sunt foarte puţini cei care dau dovadă realmente de trezvie duhovnicească. Trezia duhovnicească este cea care ne face să trăim creştinismul nu ca şi ceva pasiv ci mai mult să fim implicaţi în trăirea lui. S-a spus cu mai multe ocazii că avem nevoie de un creştinism trăit sau mai bine zis de un creştinism viu. Acest lucru ajunge să fie exprimat în sens tradiţional prin marii duhovnici pe care Biserica Creştin Ortodoxă a ajuns să îi ofere lumii. Sunt mai mulţi duhovnici dar adevărul este că sunt unii cât se poate de profunzi şi de la care câştigăm mult folos duhovnicesc. În trecut s-a emis de părinţii deşertului următoarea apoftegmă: cine doreşte să se mântuiască cu întrebarea să călătorească. Acest lucru ne spune că mântuirea este un lucru care se câştigă prin trezvie duhovnicească. Trezvia duhovnicească este prin urmare strâns legată de mântuirea noastră. Prin urmare este bine să ştim că trezvia duhovnivcească este un lucru care ne este de folos la mântuire. În timpurile postmodernităţii în care există atât de multă confuzie şi necredinţă creştinii ortodocşi sunt chemaţi să fie exemple de trezvie duhovnicească. Ei trebuie să fie primii care să se angajeze în lupta cu păcatul şi cu patimile. În postmodernitate creştinismul ortodox nu se va impune prin vorbe frumos meşteşugite ci mai mult prin exemplul concret al creştinilor ortodocşi. Este bine să ştim că trăirea creştin ortodoxă este un lucru care se face prin trezvia duhovnicească.[47]

Postmodernitatea este un lucru care se află încă în căutarea unei definiţii proprii. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mai multe tendinţe contradictorii în postmodernitate. Sunt în acest sens mai multe curente sincretice în postmodernitate care caută să susţină că în cele din urmă creştinismul ortodox este una dintre marile religii orientale şi a venit timpul să nu se mai considere ca fiind o religie separată de restul ci să fie cât se poate de deschisă faţă de restul religiilor orientale. S-a afirmat de unii că postmodernitatea are o predilecţie în spre sincretism. Acest gen de mentalitate este una cât se poate de universalist care mai mult duce spre catolicismul occidental. Aşa se face că în postmodernitate creştin ortodox trebuie să vegheze şi să fie în stare de trezie cu privire la identitatea propriei sale credinţe. Această credinţă a ajuns să fie considerată ca şi parte a unui întreg mult mai mare. Auzim voci care ne spun că în realitate toate religiile sunt adevărate fiindcă ele sunt parte a unui întreg universal. Creştinul ortodox este chemat să vegheze şi să fie în trezvia duzhovnicească refertoare la credinţa lui şi la dialogul pe care îl ducem cu alte credinţe şi alte religii. Sunt mulţi teologi creştin ortodocşi care ne spun că în cele din urmă nu avem nevoie de nici un fel de dialog cu alte credinţe şi alte religii. Acest lucru spun ei fiindcă nu are nici o finalitate. Adevărul este că în primul rând ca şi creştini ortodocşi suntem deschişi la dialog nu numai ecumenic ci şi interreligios. Sunt mai multe situaţii în care creştinii ortodocşi au ajuns să fie mărturisitori ai adevărului pentru mai mulţi oamenii care se află în căutarea lui Dumnezeu. Se cunosc în acest sens mai multe convertiri care au avut loc în urma dialogurilor interreligioase. Prin urmare opinia noastră este că dialogul interreligios

47 Radu Teodorescu, *Trăire şi studiu creştin ortodox în zilele noastre* (Cugir, 2015).

este un lucru bun atâta vreme cât este dublat de trezvia creştin ortodoxă. Trebuie să facem acest lucru cunoscut la cât mai multă lume. Trezvia este un fapt care ne ţine în legătură cu Dumnezeu şi de îndrumă în spre mărturisirea adevărului de credinţă creştin ortodox.[48]

Postmodernitatea este un timp al crizelor. Se cunosc în timpurile noastre mai multe crize: economice, culturale, sociale, politice, diplomatice şi enumerarea ar putea continua. Ce este de făcut în aceste situaţii? Este foarte adevărat că în zilele noastre în urma unui curent secularist ni se spune că nu trebuie să amestecăm problemele religioase cu cele civile. Aşa se face că în faţa crizelor cu care se confruntă timpurile noastre ni se spune că nu trebuie să răspundem cu metode creştin ortodoxe sau duhovniceşti. Acest lucru este aşa fiindcă în cele din urmă se consideră că eventual lumea şi umanitatea ar putea să meargă şi pe un drum străin de cel care duce la Dumnezeu. Este bine să răspundem acestor obiecţii că nimic nu poate fii mai frumos şi mai folositor decât drumul care ne duce la Dumnezeu. Adevărul este că Dumnezeu Tatăl ne cheamă la Sine în această lume postmodernă care se confruntă cu atât de multe crize. Cei care au trezvie duhovnicească vor putea să aducă glasul lui Dumnezeu Tatăl care ne cheamă la Sine şi care poate să ne ofere liniştea şi odihna de care avem nevoie. Ceea ce s-a putut remarca este că aceste crize postmoderne ale umanităţii creează în om un fel de stare de nelinişte şi de continuă încordare. Aşa se face că sunt mai mulţi care clachează. Auzim că unii miniştrii sau oamenii de stat ajung să recurgă la ajutorul psihologilor sau a psihiatrilor fiindcă nu mai pot face faţă fuuncţiilor pe care le deţin. Acest lucru este aşa fiindcă aceste persoane în mare nu sunt orientate în spre Dumnezeu şi la fel de bine le lipseşte trezvia duhovnicească. Acolo unde există trezvia duhovnicească chiar dacă omul se află în mijlocul unor crize postmoderne el ajunge să fie cât se poate de liniştit şi de împăcat. Acest lucru este aşa fiindcă omul ajunge să facă o distincţie clară dintre ceea ce este efemer şi ceea ce contează cu adevărat. Postmodernitatea ajunge ca în unele cazuri să îl lege pe om de ceea ce este efemer şi

---

48 S-a emis mai recent opinia că ecumenismul este o panerezie a timpurilor noastre. Acest lucru este aşa fiindcă din punct de vedere ortodox se consideră cu nu poţi să dialoghezi cu ereticii. Trebuie să ştim că nu toţi ereticii sunt la fel. Sunt printre ei unii care nu vor în mod abuziv distrugerea Bisericii şi a creştinismului ci mai mult doresc ca noi să fim în unitate. Prin urmare au fost mai multe cazuri de convertire la ortodoxie prin intermediul ecumenismului. Ecumenismul nu poate să fie erezie atâta vreme cât este o deschidere spre dialog cu creştini care nu cred în mod ortodox. Trebuie să avem în vedere că ecumenismul este un dialog pe care îl avem în primul rând cu creştinii. Prin urmare, ecumenismul este un lucru care deşi este criticat de mai multe lume poate să dea unele rezultate. Este adevărat că adevărul de credinţă îl deţine creştinismul ortodox dar în acelaşi timp trebuie să fim înţelegători cu cei care se nasc în ţări protestante sau catolice ce nu au ajuns să fie expuşi învăţăturii de credinţă creştin ortodoxe. Cu ei trebuie să menţinem un dialog. Acest dialog trebuie să fie făcut în trezvie duhovnicească sau mai bine spus să urmărească scopuri duhovniceşti. Adevărul este că sunt mai mulţi cei care au distras dialogul ecumenic la alte scopuri meschine care evident nu au nimic de a face cu adevăratul ecumenism.

fără de nici un fel de semnificaţie. Trebuie ca în timpurile postmodernităţii să dăm dovadă de multă trezvie duhovnicească şi prin acest lucru să ajungem să aflăm care este voia lui Dumnezeu cu lumea din jurul nostru. În timpurile postmoderne sunt foarte puţini cei care se raportează la Dumnezeu şi la fel de bine sunt şi mai puţini cei care încearcă să cultive trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care este aproape necunoscut în lumea postmodernă. Această lume se confruntă cu o profundă stare de fragmentare şi de fărâmiţare. Putem scăpa de această stare prin trezvia duhovnicească. În cele din urmă nu avem numai de câştigat de pe urma cultivării trezviei duhovniceşti. Trezvia duhovnicească este un lucru care poate fii cultivat şi evident că dacă se va face acest lucru el a da şi rezultate.[49]

CAPITOLUL 3

TREZVIA SUB PRESIUNEA VIEŢII DE ZI CU ZI

După cum ştie toată lumea viaţa omului începe cu copilăria. Copilăria este vârsta inocenţei în care nu se cunoaşte foarte bine diferenţa dintre bine şi rău. Pentru acest lucru este foarte adevărat că se consideră de psihologi că părinţii sunt indispensabili copilăriei. Copilăria este prin urmare o vârstă a purităţii şi a nevinovăţiei. Acest lucru este valabil în marea majoritate a cazurilor. Adevărul este că sunt mai multe copilării care nu sunt deloc fericire. Acest lucru are loc în mare cazuri din cauza divorţului părinţilor. Copii se ştie că suferă foarte mult atunci când părinţii lor nu se înţeleg şi divorţează. Prin urmare este adevărat că este prematur să vorbim în cazul copiilor de trezvie duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă în mari copii nu au noţiunea păcatului. Ei doar urmăresc şi mimează pe părinţii lor sau pe oamenii din jurul lor cu care intră în contact. Pentru unii copilăria este vârsta cea mai frumoasă. Copilul nu are nici o grijă şi nici o problemă şi el ajunge să ducă o viaţă fără de nici o obligaţie.[50]

Prin urmare deşi nu este regulă care se aplică tuturora copilăria este o vârstă a lipsei de griji. Acest lucru începe să se termine odată cu adolescenţa. În adolescenţă marea majoritate a copiilor trec printr-o criză. Este vorba de criza de a trece de la copilărie la maturitate. Dintr-o dată adolescentul descoperă că nu mai este atras de jocurile cu ceilalţi copii, că simte puternic nevoia unei partenere sau a unei iubite. La fel de bine adolescentul simte o criză fiindcă trebuie să îşi găsească locul său în lume. Vede pe cei din jurul lui că se căsătoresc, că merg la servici, că fac copii şi se luptă

49 Radu Teodorescu, *Modelul intelectualului în ortodoxia modernă de tip românesc* (Alba Iulia, 2002).

pentru o viaţă mai bună. Aceste lucruri nu rămân fără de consecinţe în cazul adolescentului. Adolescentul devine foarte mult preocupat de ceea ce are loc în jurul lui şi îşi ridică multe întrebări referitoare la sensul existenţei. De mai multe ori aceste întrebări ajung să îl copleşească. În acest torent al problemelor cu care se confruntă adolescenţii ei ajung uneori să se piardă pe sine. Este un lucru care a putut fii văzut în mai multe situaţii. Ce putem face în astfel de statuaţii? Preoţii sunt chemaţi să fie cât se poate de sensibili şi de atenţi faţă de adolescenţi şi să îşi aducă aminte din propria lor adolescenţă că această vârstă este critică. Sunt foarte puţini adolescenţi care devin conştienţi de trezvia duhovnicească acest lucru fiindcă ei nu au ajuns să îşi clarifice răspunsurile la marile întrebări referitoare la lumea din jurul lor. Adolescenţii sunt asaltaţi de un torent de întrebări şi probleme care caută o soluţie iminentă. Când ea întârzie să vină ei suferă foarte mult. S-a spus de mai mulţi psihologi că munca cu adolescenţii este foarte grea fiindcă ea necesită extrem de multă atenţie şi compasiune. Adolescenţii sunt interesaţi în mare de cum se pot integra şi cum se pot adapta la condiţiile de viaţă pe care le oferă lumea din jurul lor. Este bine să le prezentăm adolescenţilor trezvia duhovnicească drept o metodă de a nu se pierde pe sine în torentul de gânduri, sentimente, intenţii şi impresii cu care se confruntă. Adolescenţa este adevărat că este o vârstă critică ce trebuie să fie înţeleasă de cei din jur. Este vârsta în care persoana ajunge să îşi creeze o identitate proprie şi să nu mai fie dependent de cei din jurul lor. Sunt mulţi adolescenţi care simt nevoie să plece departe de părinţii şi de familia lor pentru a îşi dovedii că sunt cu adevărat maturi. Iată prin urmare că sunt mai mulţi adolescenţi care sunt inundaţi de sentimente şi de trăiri pe care le experimentează pentru prima dată. De obicei adolescenţii iubesc intens şi cu multă patimă. În această iubire care pentru ei este un sentiment nou mai mulţi ajung să se piardă pe sine. În aceste situaţii adolescentul trebuie ghidat să ajungă să cultive trezvia duhovnicească ce este un lucru care îl poate menţine în echilibru. Este foarte adevărat că adolescenţii au nevoie de echilibru şi de balanţă.[51]

Prin urmare este foarte adevărat că adolescenţa este prima confruntare a persoanei cu torentul vieţii. Acest torent se manifestă pe sine cu o mare intensitate în

50 Copilăria este un lucru care variază în funcţie de familia din care provine copilul. Sunt familii care se ocupă de educaţia religioasă a copiilor de mici în timp ce alte familii sunt cât se poate de nepăsătoare faţă de creşterea copiilor. Acest lucru evident îşi va pune amprenta asupra copiilor în viaţa maturităţii. Totuşi, ceea ce s-a putut remarca este că copii care provin din familii religioase în care sunt învăţaţi de mici spiritul creştinismului ortodox ajung să fie mult mai de succes şi cetăţeni model pentru cei din jurul lor. Deşi este mai greu, idea de Dumnezeu trebuie să fie comunicată copiilor. În acest mod noi ajungem să îi formăm ca şi persoane şi ca şi membrii ai Bisericii. Prin urmare sunt şi cazuri de copii care de la vârstă fragedă ajung să îşi dea seama de ceea ce este trezvia duhovnicească şi la fel de bine de importanţa ei. Trezvia duhovnicească se manifestă în cazul copiilor prin faptul că aceştia ascultă de părinţii lor şi sunt cât se poate de cu luare aminte ca să nu îi supere.

51 Ilie Trif, *Pardaoxul creştin şi cartea tinereţii* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2008).

cazul adolescenţilor şi mai mulţi ajung în situaţia de a avea nevoie de consiliere psihologică. Este bine să ştim că adolescenţii sunt în mare contrariaţi de ceea ce se întâmplă cu ei. Totul li se pare noi şi sunt mulţi care visează cu ochii deschişi. După cum am arătat şi în rândurile de mai sus părinţii sunt cei care trebuie să îi deprindă pe adolescenţi cu trezvia duhovnicească. Este adevărat că acest lucru este mai greu de înţeles pentru adolescenţi dar nu este imposibil. Adolescentul este chemat la trezvie duhovnicească pentru a îşi da seama că nu tot ceea ce pare bun în această lume şi este. El trebuie să fie în acest sens se conştient că Dumnezeu a creat lumea şi că tot El ne-a dat viaţă. La fel de bine adolescentului este bine să îi fie prezentată legătura cu Dumnezeu ca fiind cea mai importantă. Să ne aducem aminte că acest lucru l-a făcut şi Domnul Iisus Hristos cu apostolii Săi. Timp de trei ani apostolii au fost învăţaţi ceea ce era necesar pentru mântuire. La fel de bine şi adolescenţii trebuie să fie învăţaţi şi să îşi dea seama că trebuie să se raporteze la Dumnezeu în tot ceea ce fac. Pregătirea religioasă a adolescenţilor nu trebuie să fie bruscă şi obligatorie ci mai mult ea trebuie să se facă natural şi firesc. Adolescentul trebuie să înveţe că este un lucru firesc a te ruga şi a merge la Biserică. Deşi el vede că nu toţi oamenii fac acest lucru, el trebuie încurajat pentru a merge pe acest lucru. În mare adolescenţii sunt cât se poate de receptivi la problema credinţei fiindcă ea le aduce un fel de pace lăuntrică şi linişte. Prin urmare iată cu părinţii care se ocupă de creşterea sănătoasă a copiilor lor fac un lucru bun şi este tocmai ceea ce are nevoie adolescentul. Adolescentul trebuie să înveţe că rugăciunea este o formă de a fii în comuniune cu Dumnezeu. În zilele noastre mai mulţi adolescenţi sunt extrem de atraşi de orele de religie pe care le fac. Acest lucru fiindcă religie vine să ofere mai multe răspunsuri la problemele cu care se confruntă. Este adevărat că una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă adolescenţii este sexualitatea. Fără doar şi poate adolescenţii trebuie învăţaţi că trebuie să fie în controlul propriei lor sexualităţi deşi acest lucru este mai greu pentru mai mulţi dintre ei.[52]

Prin urmare, este adevărat că deşi este mai greu în adolescenţă se poate ajunge la o deprindere a trezviei duhovniceşti care este mai mult o veghe referitor la ceea ce

52 Ceea ce s-a putut remarca este că în adolescenţă marea parte a adolescenţilor se confruntă cu sexualitatea fiindcă acum ei sunt în creştere şi la fel de bine şi aparatul de reproducere creşte în ei. Trebuie să avem mare grijă faţă de adolescenţi şi preocupările lor sexuale fiindcă sunt multe situaţii în care aceste preocupări ajung să îi devieze de la o creştere sănătoasă. Sunt unii adolescenţi care devin obsedaţi de sexualitate. Acest lucru se manifestă printr-un interes crescând faţă de tot ceea ce ţine de sexualitate. Evident sunt mai multe studii care s-au făcut pe această temă şi aici ne vom opri numai la faptul că adolescentul trebuie să ştie că prin rugăciune şi post poate să ajungă să fie în controlul propriei sexualităţi şi să nu ajungă ca sexualitatea să îl controleze pe el. Acest autocontrol al sexualităţii este adevărat că dacă nu este indus din adolescenţi va continua pe tot parcursul vieţii. Este bine să ştim că adolescenţii nu vor să fie controlaţi de sexualitate dar doresc să se bucure de ea. Pentru acest lucru ei sunt deschişi la tot felul de experienţe sexuale. Unii ajung să rămână marcaţi pe tot restul vieţii de aceste experienţe.

este important în viaţa adolescentului. Pentru mulţi adolescenţi este foarte adevărat că adolescenţa se prezintă ca un torent de evenimente, gânduri, sentimente, experienţe şi trăiri fără de precedent. Unii dintre ei ajung să clacheze şi să se blocheze când văd cu este viaţa în adevăratul ei sens al cuvântului. Ei ajung să îşi dea seama că dacă în copilărie au fost protejaţi de părinţii lor, de acum înainte a venit timpul să fie în controlul propriei lor vieţii. Acest lucru se manifestă foarte mult prin capacitatea de a lua decizii şi la fel de bine de a fii capabil să discearnă dintre bine şi rău. Este bine să fim sinceri cu adolescenţii şi să le spunem direct ceea ce doresc să ştie. La fel de bine este foarte important să ştim că sunt mai mulţi adolescenţi care ajung să se piardă în torentul de sentimente şi trăiri pe care le deschide în faţa lor maturitatea şi calitatea de a fii adult. În acest sens părinţii au un rol foarte mare în ceea ce îi priveşte pe adolescenţi care încep să simtă sentimente cât se poate de confuze uneori. Trezvia duhovnicească este un lucru care fără de nici o îndoială îi ajută pe adolescenţi. Ei trebuie să înveţe că omul nu este numai trup ci la fel de bine el este şi suflet şi acest suflet este nemuritor. La fel de bine ţine de adolescenţi dacă vor să se ocupe de suflet sau nu. Prin urmare din punctul de vedere al trezviei duhovniceşti este foarte adevărat că adolescenţa este primul mare test al maturităţii. Despre acest lucru vom vorbii în rândurile care vor urma. Am ales să discutăm despre problema adolescenţei fiindcă ea este o vârstă critică şi trebuie să fie foarte bine abordată nu numai de părinţi ci şi de părinţii duhovnici. O mare parte din adolescenţi se simt bruscaţi mai ales atunci când se confundă cu şcoala. Ei încep să găsească materii de studiu dificile şi la fel de bine se simt asediaţi de foartă multă materie pe care trebuie să o memorizeze. Fie că este vorba de matematică, geografie, istorie, chimie sau biologie, adolescenţa este un test pe care nu toţi cei aflaţi în cauză ajung să îl treacă cu bine. Se cunosc mai multe exemple de adolescenţi care fără să fie îndrumaţi de a cultiva trezvia duhovnicească sau mai bine zis atenţie în ceea ce priveşte sufletul lor ajung să apuce pe calea drogurilor sau a alcoolului. Acest lucru este o reacţie în cele mai multe situaţii a faptului că ei nu pot face faţă problemelor cu care se confruntă. Pentru mai mulţi dintre ei sunt mult prea mari şi imposibil de soluţionat.[53]

Imediat ce adolescentul s-a maturizat el ajunge la nevoia de a îşi găsii un rost în lume. Unii adolescenţi au nevoie de mai mult timp pentru a îşi găsii rostul prin lume în timp ce alţii au nevoie de mai puţin timp. Acest lucru depinde în mare de temperamentul fiecăruia. Serviciile variază dar ceea ce s-a remarcat este că aceste servicii unele sunt mai stresante în timp ce altele sunt mai puţin stresante. Prin urmare este bine să ştim că viaţa la mai mulţi semeni de ai noştri ajunge să fie definită de serviciul pe care îl au. Sunt unii care atât de dependenţi ajung de serviciul pe care îl au că parcă se pierd în el. Evident acest lucru nu este bine. Este recomandat să avem o atitudine cât se poate de temperată în ceea ce priveşte propriul nostru serviciu. Slujba este o metodă de a ne câştiga pâinea cea de toate zilele şi ea nu ajunge să definească integral persoana umană. Pentru mai mulţi însă lucrurile nu stau aşa. Sunt unii care

53 Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop* (Editura Litera, 2009 reeditare).

atât de mult ajung să fie prinşi de serviciul pe care îl au că ajung să se depersonalizeze. Depersonalizarea este un lucru cu care ne confruntăm de mai multe ori. Cum apare depersonalizarea? Depersonalizarea apare în forme diferite dar una dintre cele mai cunoscute este cea care se creează pe baza torentului de evenimente extreme cu care se confruntă persoana umană. În marile metropole persoana ajunge să fie un individ sau mai bine spus un număr. Acest lucru are loc fiindcă în cele din urmă în mulţime nu mai contează elementul personal care îl face pe fiecare distinct faţă de restul ci mai mult trăsăturile comune care ne aseamănă unii cu alţii. Prin urmare, procesul de depersonalizare în cele în zilele noastre să se manifeste prin dorinţa de a nivela persoanele după anumite tehnici sau strategii ale marilor sociologi ai zilelor noastre. Trebuie să ştim că atunci când ajunge să fim mult prea mult absorbiţi în serviciul nsotru ajungem să ne depersonalizăm. Acest lucru se manifestă prin unele lucruri care pot fii văzute: lipsa de interes faţă de familie şi de grijile ei, lipsa unui hobby sau în cazul în care el a existat renunţarea la el, renunţarea la grupul de prieteni cu care persoana în cauză a ajuns să fie cât se poate de obişnuită. Acestea sunt numai câteva manifestări ale depersonalizării. Depersonalizarea este un lucru care apare în lumea noastră la locul de muncă unde omul tinde să se robotizeze. Acest lucru este aşa fiindcă omul trebuie să fie în zilele noastre un bun executant. El nu trebuie să ridice prea mult întrebări ci mai mult să asculte de superiorii săi. Iată prin urmare că depersonalizarea este un lucru cu care ne confruntăm în zilele noastre şi nu este bine să fugim de acest subiect.[54]

Tot în zilele noastre sunt foarte mulţi care doresc funcţii mari şi pline de importanţă. Acest lucru este aşa fiindcă este adevărat că stă în firea omului să ajungă să se autodepăşească. Ceea ce trebuie să ştim este faptul că sunt mai mulţi care doresc funcţii de care nu sunt capabili să le facă faţă. În alte cuvinte ei ajung să clacheze. Ce facem atunci când ajungem în funcţii înalte de care depind mai mulţi dintre semenii noştri? Cel mai indicat este să cultivăm trezvia duhovnicească. De ce este acest lucru

54 Marile corporaţii ale lumii noastre funcţionează pe principiul depersonalizării care este un proces în plină activitate în cadrul lor. Acest lucru este aşa fiindcă oamenii uită să mai ştie cine sunt ei ca şi persoane private şi ajung să se dedice în întregime ţelurilor şi scopurilor marilor corporaţii. Este foarte adevărat că omul tinde în zilele noastre să fie privit ca un robot de muncă şi nu ca şi o persoană umană. Acest lucru trebuie să ne dea de gândit şi la fel de bine să ne facă să fim atenţi cu ceea ce are loc în jurul nostru. Persoana umană este prin urmare un lucru unic şi irepetabil şi este bine să fie privită aşa cum este ea. Este adevărat că sunt şi oameni răi în lumea noastră şi care nu merită atenţia noastră. Însă trebuie să ştim că sunt mulţi oameni cu mare potenţial uman care ajung să fie şterşi în conglomeratul marilor corporaţii şi întreprinderi ale lumii. Trezvia duhovnicească este un lucru care ajunge să ne ferească de depersonalizare. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne uneşte permanent cu Dumnezeu. Dumnezeu este duh şi prin urmare trebuie să ne raportăm la El duhovniceşte. Când facem acest lucru ajungem să ne dăm seama că Dumnezeu ne priveşte ca şi persoane şi nu ca şi obiecte neglijabile. Prin urmare acest lucru este ceea ce ne face să ajungem să nu mai fim afectaţi de depersonalizare.

aşa? Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne spune că oricât ne-am confrunta cu probleme în cele din urmă ceea ce contează este legătura cu Dumnezeu sau faptul că suntem în comuniune cu Dumnezeu. La fel de bine în aceste situaţii trezvia duhovnicească este cea care îi cere ajutorul lui Dumnezeu. În funcţii înalte este fără de nici o îndoială că avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Trebuie să îi cerem ajutorul lui Dumnezeu şi să nu ne bazăm numai pe propriile noastre puteri. Adevărul este că sunt mai mulţi care atunci când ajung într-o funcţie de conducere uită de Dumnezeu şi la fel de bine ajung să se comporte autoritar şi despotic. Acest lucru este aşa fiindcă funcţia îl schimbă pe om. Sunt mulţi care deşi ajung în funcţii înalte nu le fac faţă şi ajung să îşi camufleze eşecurile prin diferite motive sau dând vina pe cei din jurul lor. Acest lucru are loc fiindcă în aceşti oameni nu există nici un fel de trezvie duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să ştim unde să ne situăm în plan profesional. Este bine să dorim funcţii mari care să ne permită să realizăm multe lucruri dar la fel de bine trebuie să ne ridicăm întrebarea dacă putem face unor astfel de funcţii. S-a putut vedea că sunt multe cazuri de miniştrii, prim miniştrii, senatori sau parlamentari care ajung să demisioneze fiindcă îşi dau seama că nu pot face faţă torentului de probleme cu care se confruntă. Uneori în această situaţie se găsesc chiar şi preşedinţi.[55]

O întâmplare în acest sens o avem de din viaţa Patriarhului Pavel al Serbiei. Odată, în cabinetul Patriarhului, pe când acesta discuta cu un funcţionar din patriarhie, a dat buzna un om de aproape 50 de ani, cu ochii mari şi cu privirea ca de jăratec. A început să povestească precipitat că a venit să comunice ceva foarte important... Patriarhul l-a poftit să se aşeze, ca să-şi tragă sufletul. Bărbatul însă a continuat să povestească cum că:

- În vis, mi s-a arătat Maica Domnului, care mi-a poruncit...

Patriarhul l-a ascultat plin de atenţie, dar l-a întrerupt după o vreme cu asprime:

-Domnule dragă, eu sunt ierarh de aproape 50 de ani, iar călugăr de şi de mai mulţi ani. În fiecare zi slujesc, iată, Sfânta Liturghie – şi mie nici măcar un înger nu mi s-a arătat până acum, iar dumneavoastră vi s-a arătat Maica lui Dumnezeu! Haide să fim serioşi, vă rog!

Sunt mai mulţi dintre semenii noştri care evident nu au un foarte bun simţ al ierarhiei. Acest lucru este ceea ce le hrăneşte orgoliul şi tot ceea ce ţine de el. Acest fapt îi face să nu mai ţine cont de cei din jur. Sunt mulţi care fac orice pentru a ajunge într-o poziţie de conducere. Acest lucru ne spun ei că le aduce cu adevărat satisfacţie. Este bine să ştim că dorinţa de funcţii înalte trebuie să fie proporţională cu capacităţile fiecăruia dintre noi. Trebuie în acest sens să fim foarte atenţi cu ceea ce putem şi ceea ce nu putem sau mai bine zis cu ceea ce stă în puterea noastră şi ceea ce este dincolo de puterile noastre. Pentru cei care nu ştiu unde le este locul lor cuvenit în această lume este foarte adevărat că trezvia duhovnicească este un lucru cât se poate de folositor. Trezvia duhovnicească ne este prin urmare de folos pentru a ne da seama şi a ştii unde să ne situăm în această lume. La fel de bine trezvia este un lucru care ne face să ne smerim şi să trăim în ascultare atunci când situaţia o cere.[56]

---

55 Bruno S. Frey, *Dealing with terrorism: stick or carrot?* (Massachussets, 2004).

Ceea ce trebuie să afirmăm este că în sens moral lumea de azi este extrem de limitată atunci când vine vorba de noţiunea de păcat. Alcool, droguri, prostituţie, pornografie, violenţă sunt numai câteva dintre formele de manifestare ale lumii în care trăim. Prin urmare este bine să ştim că lumea noastră este extrem de superficială când vine vorba de păcat. Sunt unii care în loc să caute pacea lumii după cum am arătat în rândurile de mai sus caută să facă cât mai mult război şi vărsare de sânge. Iată prin urmare care sunt coordonatele în care se mişcă lumea noastră. Sunt mai mulţi care rămân stupefiaţi şi şocaţi de torentul de păcate şi de patimi care roieşte în lumea noastră. Ce putem să facem în aceste situaţii? S-a putut vedea că sunt persoane care oricât de frumos le-am predica şi le-am spune calea moralităţii şi a virtuţii ei ales tot păcatul şi patima. În asemenea situaţii este foarte adevărat că trebuie să ne luăm măsuri de protecţie. Ne protejăm de popularea morală din jurul nostru prin trezvia duhovnicească. Acest lucru se realizează prin faptul că devenim conştienţi că nu avem cum să supravieţuim duhovniceşte în această lume dacă ne lăsăm şi noi contagiaţi de patimi şi de păcate. Un lucru care caracterizează pe mai mulţi dintre contemporanii noştri este indiferenţa morală. Sunt mai mulţi care sunt atât de egoişti şi de individualişti că nu le pasă de criza morală care există în jurul lor. Ce putem face în aceste situaţii? Este foarte evident că avem nevoie să ne protejăm pe noi înşine. Trebuie să ne protejăm pe noi înşine de păcatul indiferenţei morale. Mai ales acest lucru poate fii văzut în politică. Se fac mai multe alianţe şi mai multe duşmănii care ulterior ajung să fie uitate şi cei care erau duşmani ajung să fie prieteni în timp ce cei care erau prieteni ajung să fie duşmani. Iată prin urmare o formă de manifestare a indiferenţei morale care există în lumea noastră. Trebuie să avem trezvie duhovnicească şi să ştim foarte bine cu cine ajungem să ne aliem şi la fel de bine cu cine ajungem să ne împrietenim. Se ştie că în popor există proverbul: spune-mi cu cine eşti ca să îşi spun cine eşti. Trebuie să evităm oamenii viciaţi moral fiindcă în cele din urmă aceştia vor ajunge să ne influenţeze şi pe noi. Indiferenţa morală este un lucru rău şi acolo unde ea este prezentă adevărul este că nu mai există nici un fel de trezvie duhovnicească. Este foarte adevărat că indiferenţa morală nu ajunge să se instaleze dintr-o dată în om ci treptat. Azi un pic, mâine un pic şi tot aşa până când omul ajunge într-un fel de indiferenţă crasă în care singurul lucru care îi pasă este propria persoană.[57]

---

56 Sunt mai mulţi care sunt de părere că nu există nici un fel de legătură dintre smerenie şi trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă aceste două noţiuni nu au de a face una cu cealaltă. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne situează foarte bine în lumea care trăim şi ea ne îndeamnă să fim smeriţi. În zilele noastre este foarte adevărat că suntem într-o criză a smereniei. Sunt din ce în ce mai puţini cei care văd rostul şi importanţa smereniei. Acest lucru fiindcă consideră ei că smerenia este cea care ne face să fim supuşi faţă de cei din jurul nostru la infinit. Smerenia adevărată nu înseamnă autoanihilarea persoanei umane ci mai mult o situarea realistă a ei în lume. Cu toţii trebuie să ne ştim posibilităţile şi imposibilităţile, mai bine spus ceea ce suntem capabili să facem şi ceea ce este dincolo de puterile noastre. Marii oamenii au fost smeriţi şi de la ei trebuie să învăţăm că măreţia nu este manifestată grandios ci mai mult prin fapte demne de cel care le face. Avem nevoie de trezvie duhovnicească pentru a ajunge la adevărata smerenie. Când oamenii sunt capabili ei ajung să cadă în mândrie şi să se considere pe sine imposibili de înlocuit.

57 Persoană sau/şi ontologie în gândirea ortodoxă contemporană, în Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire Păr. Prof. Acad. D. Stăniloae la 90 de ani, Sibiu, 1993, p. 359-385.

Cel care ajunge să se confrunte cel mai multe cu torentul de patimi şi imoralitate a lumii de azi este cel mai mult preotul creştin ortodox. Preotul creştin ortodox este cel care trebuie să înfrunte imoralitatea şi păcatul care există în această lume. Patima şi păcatul poate să ia multe forme în lumea noastră. De la corupţia marilor funcţionari publici sau până la traficul de droguri din ghettourile urbane este foarte adevărat că patima şi imoralitatea este un lucru care ne asaltează. Mai mult decât atât, sunt situaţii în care patima şi imoralitatea ajung să ne influneţeze proprii noştri copii. Trăind într-o societate materialistă şi orientată în spre plăceri copii noştri ajung şi să imite comportamentul celor mai mari. Aşa se face că sunt multe familii care la drept vorbind sunt prinse între ciocan şi nicovală în lumea noastră. Mai ales preoţii de oraş sunt prinşi de acest torent de patimi şi imoralitate care există în lumea noastră. Ce poate face preotul în această situaţie? Preotul evident poate să cultive trezvia duhovnicească ce este o metodă de a rezista şi a înfrânge în cele din urmă patima şi imoralitatea. Acest lucru preotul îl face prin a se raporta la persoana Domnului Iisus Hristos care şi El a avut de suferit în această lume din cauza patimii şi a imoralităţii. Să ne aducem aminte de faptul că Hristos ne-a avertizat în predicile sale care au fost consemnate de cei patru evanghelişti de faptul că cei care îi urmează Lui nu se vor bucura prea mult de acalmarea celor răi şi imorali. Adevărul este că în lumea noastră există foarte multă imoralitate şi acest lucru nu poate în nici un fel să fie trecut uşor cu vederea. Omul imoral ajunge să trăiască într-un torent al perversiuni în care valorile tradiţionale şi sănătoase ajung să fie întoarse cu susul în jos. Iată prin urmare care sunt câteva dintre principalele motive pentru care preotul creştin ortodox contemporan trebuie să se întrarmeze cu trezvia duhovnicească. Dacă ne vom uita mai bine în jurul nostru vom vedea că sunt puţini preoţi care sunt conştienţi de rolul şi semnificaţia trezviei duhovniceşti. Prin trezvia duhovnicească preotul creştin ortodox ajunge să depăşească tendinţele hedoniste şi materialiste ale lumii în care trăim.[58]

Atunci când vorbim de presiunea răutăţii lumii din jur este foarte adevărat că poate cei mai vizaţi sunt cei care lucrează în justiţie. În justiţie ajungem să ne confruntăm cu cele mai depravate fapte pe care le poate face omul. Dintre ele amintim pedofilia, crima, homosexualitatea sau sadismul. Aceste lucruri sunt prin urmare fapte care ajung de mai multe ori pe birourile juriştilor nostri. Este adevărat că mare parte a societăţii în care trăim poate tolera unele răutăţii numai că se ajunge ca mai multe răutăţi să fie strigătoare la cer. Juriştii sunt cei care trebuie să ia măsuri pentru ca răutatea să ajungă să se infiltreze în toată societatea noastră. Prin urmare munca de jurist este una care se face sub extrem de multă tensiune şi presiune. Sunt mai mulţi jurişti care ajung să demisioneze sau unii chiar să se îmbolnăvească fiindcă nu mai pot face faţă situaţiilor imorale cu care se confruntă. Ce este de făcut în aceste situaţii?

58 Trebuie să subliniem că în parohia sa preotul trebuie să fie un exemplu de trezvie duhovnicească. Evident acest lucru el îl face prin rugăciune. Cu cât preotul se roagă mai mult cu atât mai mult el ajunge să se statornicească în trezvia duhovnicească. Iată prin urmare un lucru care este bine să fie ştiut şi pe care trebuie să îl avem în vedere. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să fim ancoraţi în Dumnezeu şi să trecem mult mai uşor prin răutăţile lumii din jur. În mai toate comunităţile noastre există persoane reprobabile. Fie că sunt ţigani, foşti deţinuţi, beţivi sau huligani putem vedea nevoia de a fii ancoraţi în Dumnezeu. Prin urmare este foarte adevărat că trezvia duhovnicească este un fel de ancorare în Dumnezeu. Avem nevoie de acest lucru fiindcă zilele în care trăim tot mai multă lume uită de Dumnezeu. Pentru mai mulţi Dumnezeu este un vis frumos care a ţinut de copilărie. În viaţa cotidiană ei nu Îl mai găsesc pe Dumnezeu şi prin urmare abandonează de a Îl mai căuta.

Fără de nici o îndoială că juriştilor care se confruntă cu cele mai urâte fapte morale pe care le poate comite omul le este recomandă trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne spune că trebuie să ştim că Dumnezeu este un Dumnezeu al dreptăţii şi care ţine la dreptate. Chiar Domnul Iisus Hristos i-a fericit pe cei „prigoniţi pentru dreptate că a lor este împărăţia cerurilor." Iată că Domnul Iisus Hristos le-a promis celor care sunt prigoniţi pentru dreptate raiul. Setea de dreptate este un lucru care este din ce în ce mai des întâlnit în zilele noastre. Omul are nevoie să ştie că poate să găsească dreptate în această lume. Ce ne-am face cu o lume în care noţiunea de dreptate nu mai există deloc? Ştim că juriştii sunt cei care sunt presaţi de această nevoie de dreptate a omului contemporan şi de ce nu a omului din toate timpurile. Setea de dreptate este un lucru care face să vedem torentul de nedreptate care există în lumea din jurul nostru. Prin urmare recomandăm juriştilor să fie ancoraţi în Dumnezeu care este sursă a oricărei dreptăţi. Ei vor putea realiza acest lucru prin trezvia duhovnicească sau mai bine spus prin faptul că se vor interesa mai mult de lumea duhovnicească a sufletului lor. Cu cât un jurist este un om mai duhovnicesc cu atât mai bine. Acest lucru nu poate decât să fie de ajutor juriştilor fiindcă îi face să privească mai bine şi mai profund parametrii morali în care se încadrează omul ca şi fiinţă creată de Dumnezeu.[59]

Este adevărat că pentru mai multă lume viaţa de zi cu zi este un lucru care îl ducem sub tesniune sau în care există foarte multă presiune. Zilele noastre sunt zile în care foarte mulţi se confruntă cu instabilitatea locului de muncă. Acest lucru este aşa fiindcă criteriile după care sunt oferite locurile de muncă sunt extrem de variate şi de ce nu schimbătoare. Aşa se face că angajatul trebuie să se adapteze la noile condiţii şi criterii pe care le impun proprietarii şi patronii din zilele noastre. Locul de muncă nu este singurul care creează tensiune şi presiune în viaţa oamenilor de rând. La fel de bine foarte multă tensiune şi presiune poate fii resimţită din mas media. Mas media este un lucru care are funcţia esenţială de a ne informa. Adevărul este că mai multe dintre trusturile media au scopuri neortodoxe şi ajung să infesteze pe omul de rând cu un sentiment de culpabilitate continuă. În mas media ne sunt prezentate mai multe mizerii umane cum sunt: violuri, crime, revoluţii, protestate sociale, jafuri sau sabotaje. Toate aceste lucruri în timp ajung să îi creeze omului de rând o stare de disconfort. La fel de bine aceste lucruri îi creează şi o stare de pesimism în ceea ce priveşte lumea. Acest lucru este aşa fiindcă omul de rând ajunge să îşi dea seama că sunt foarte multe lucruri rele care au loc în jurul lui. Aşa se face că mas media dintr-o instituţie care este menită să informeze ajunge să creeze în oameni o stare de tensiune şi de nelinişte continuă. Zilnic omul obişnuit este asaltat cu un torent de evenimente la scară globală care ajunge să îl arunce în pragul deznădejdii. Sunt mult prea multe dramele şi tragediile cu care se confruntă omul zilnic în mas media şi evident acesta ajunge să se simtă neputincios. Mas media este un lucru care joacă un rol foarte important în viaţa de zi cu zi. Ea este cea care ne spune ultimele noutăţi din lume, ne informează despre starea vremii, ne aduce uneori informaţiile din ţara noastră de care avem mare nevoie. Este fără doar şi poate un lucru inutil a desconsidera importanţa pe care o are mas media în viaţa noastră de zi cu zi. Ştirile sunt un lucru care este cât se poate de obişnuit în viaţa noastră. Acolo aflăm tot felul de întâmplări care au loc în ţări pe care nu le-am văzut niciodată şi la fel de bine vedem lucruri pe care în comunităţile noastre nu avem şansa să ne găsim. Aşa se face că sunt mai mulţi care sunt susţinători ai mas mediei. Mas

59 *Manual de drept bisericesc oriental* (Bucureşti, 1925).

media a ajuns să prezinte mai multe revoluţii în direct. La fel de bine tot mas media este cea care ne prezintă războaie în direct.[60]

Deşi este adevărat că mas media joacă un rol important în viaţa noastră de zi cu zi ea este cea care ne face rău în mai multe situaţii. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mulţi care ajung să fie copleşiţi de răutatea pe care o pot constata că există în lume. Sunt mulţi care atunci când stau şi privesc la televizor se simt ca şi legaţi la mâini şi la picioare fiindcă nu pot să intervină în torentul de evenimente şi de fapte care au loc la scară globală în jurul nostru. Aşa se face că pentru mulţi mas media nu are un rol pozitiv ci unul negativ. Ea se mulţumeşte să ne prezinte răutăţile care există în lumea noastră fără să ne ofere şi soluţie la aceste probleme. Sunt mulţi care şi-au pus mari speranţe în mas media şi au ajuns să îşi dea seama că aceste aparenţe au fost înşelate. Ceea ce este bine să fie ştiu este că trebuie să acordăm un rol mare mas mediei în viaţa noastră dar nu trebuie să o lăsăm să ne domine viaţa noastră. S-a spus că în zilele noastre mas media este cea care ne face „să gândim global şi să acţionăm local." Acest lucru este aşa fiindcă prin mas media ajungem în cele din urmă să ne globalizăm. Omul doreşte să fie deschis faţă de lumea din jur dar uită să se deschidă în spre sine însuşi. Cum putem să ne deschidem faţă de noi înşine? Ajungem să fim deschişi faţă de noi înşine prin trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care ne face să luăm din mas media numai ceea ce este de folos pentru noi. Trebuie să ştim să filtrăm informaţiile şi evenimentele care ne vin din mas media. Acest lucru este aşa fiindcă dacă nu o facem acest lucru v-a ajunge în cele din urmă să ne destrame toată trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care ne face să trăim informaţiile care ne vin din mas media şi să le reţinem numai pe cele care ne sunt folositoare. Acest lucru trebuie să ştim să îl facem şi dacă nu ştim este bine să îl deprindem de la cei care nu îl ştiu. Nu trebuie să fim într-o luptă cu mas media ci mai multă să fim cât se poate de atenţi cu ceea ce ne vine din mas media. Această atenţie este trezvia duhovnicească. Ea este cea care ne ajută să nu ne pierdem echilibrul atunci când ne confruntăm cu evenimentele şi informaţiile pe care ni le furnizează mas media.[61]

Un alt lucru cu care se confruntă lumea din jurul nostru este foarte mult grijile vieţii. Această grijă a ajuns să fie copleşitoare. Sunt mai mulţi care trăiesc cu un fel de sentiment de nesiguranţă şi de nelinişte continuă care le vine din lumea din jur. Acest

---

60 Există în fiinţa omului o nevoie de a fii conectat cu lumea din jur. Această nevoie este una firească însă ea ajunge să fie nefirească când omul are parte de prea multă conecţie sau de legătură cu lumea din jur. Aşa se face că sunt mai multe canale de televiziune care cu toate au menirea de a ne conecta cu lumea din jur. Acest lucru nu este rău dar ceea ce s-a remarcat este că în zilele noastre se ajunge la un exces de conecţie cu lumea din jur. Sunt mai multe canale pe care omul obişnuit nu ajunge să ne urmărească dar pentru el este o mângâiere să ştie că sunt acolo fiindcă acestea sunt cele care îl leagă cu lumea din jur. Ceea ce este de remarcat este că deşi suntem conectaţi cu lumea din jur, această lume nu devine mai bună şi nici nu dă semne că ar dorii să se schimbe. Aşa se face că sunt mulţi în zilele noastre care ajung să fie deziluzionaţi în ceea ce priveşte lumea înconjurătoare. Acest lucru vine mai ales din mas media. Ea este cea care ajunge să ne trădeze speranţele în ceea ce priveşte lumea din jur. Spectacolul lumii este un lucru pe care mas media ajunge să îl manipuleze pentru scopuri electorale sau de altă natură. În sine în acest peisaj sunt foarte puţini cei care ajung să îşi menţină trezvia duhovnicească.

61 David Cromwell, *Why we are the good guys? Reclaiming your mind from the delusions of propaganda* (Winchester, 2012).

lucru este aşa fiindcă ei văd că trăim într-o lume schimbătoare şi care în unele lucruri este instabilă. Trebuie să ştim care este atitudinea corectă faţă de grijile lumii din jur. Grijile viţeii sunt în mare concentrate pe fapte concrete: grija de a avea ce mânca, grija de a avea ce bea, grija de a avea cu ce ne îmbrăca sau grija de a avea unde locui. Este adevărat că în lumea noastră aceste lucruri lipsesc la mai mulţi. Sărăcia este un lucru care deşi este combătută este departe de a fii eradicată din lumea noastră. Prin urmare iată câteva lucruri asupra cărora trebuie să stăruim puţin. Grija este un lucru care la prima vedere este firesc vieţii omului. Este bine să ne îngrijim ne noi şi de familiile noastre. Adevărul este că sunt unii care sunt chemaţi să aibă grijă şi de restul şi atunci grija poate devenii un lucru care duce la exasperare. Pentru conducătorii noştri grija este un fapt care nu poate fii trecut cu vederea. Ce facem atunci cu cei mici care nu au griji mari dar tot se simt copleşiţi de grijile vieţii? Trebuie să ştim că grija de viaţa noastră este un lucru bun atâta vreme cât ea nu ajunge să fie o obsesie. Sunt mulţi care devin obsedaţi de grijile vieţii. Evident acest lucru are loc fiindcă aceste persoane nu au nici cea mai vagă noţiunea despre trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care veghează ca grijile vieţii să nu ajungă să ne domine. Ce trebuie să ne domine atunci dacă nu grijile vieţii? Ceea ce trebuie să ne domine şi ceea ce trebuie să devină permanent în viaţa noastră este legătura cu Dumnezeu. Nici o grijă a vieţii nu poate să fie mai mare sau dincolo de legătura cu Dumnezeu.[62]

După cum am arătat mai sus pentru mai multă lume grijile vieţii sunt un lucru care duce la deznădejde. Cum vom putea să răzbim cu atât de multe probleme pe cap? Vom putea să răzbim prin aceste probleme dacă ne vom centra pe Dumnezeu şi vom ajunge să cultivăm trezvia duhovnicească ce ne ţine orientaţi în spre Dumnezeu şi ne face să ne dăm seama că Dumnezeu este Cel asupra căruia trebuie să ne concentrăm toate energiile noastre. Adevărul este că în această lume omul îşi iroseşte energiile pe tot felul de lucruri care în ultimă instanţă nu îi aduc nici un fel de fericire. Poate trezvia duhovnicească să ne aducă fericire? Este adevărat că prin sine trezvia duhovnicească nu ne aduce fericire fiindcă Dumnezeu face acest lucru dar trezvia duhovniecască este cea care poate ajunge să menţină această fericire pentru ca ea să nu se piardă. Pentru mai multă lume din zilele noastre una dintre cele mai mari griji este grija de a creşte copii. Sunt mai mulţi părinţi care ajuns să fie atât de mult cuprinşi de grija creşterii de copii că ajung la exaspeare. Iubirea de copii este un lucru bun fiindcă ea este cea care duce la îngrijire a copiilor dar ceea ce trebuie să ştim este că nu trebuie să fim obsedaţi de

---

62 Este foarte adevărat că sărăcia este un lucru care creează mai multă stupoare în viaţa noastră nimeni nu vrea să fie sărac. Acest lucru este un fapt ce nu poate fii în nici un fel negat de cei se confruntă cu sărăcia. Sărăcia este un lucru care atunci când este prezent în viaţa omului îi dă acestuia un sentiment de deznădejde. Aşa se face că sunt mulţi săraci care nu mai au nici o speranţă în această lume. Sărăcia este un sentiment care îi conferă celui în cauză sentimentul abandonului lui Dumnezeu. Săracul simte că este abandonat de Dumnezeu fiindcă dacă Dumnezeu ar fii fost prezent în viaţa lui cu siguranţă că nu ar fii ajuns la sărăcie. Să fie lucrurile chiar aşa? Adevărul este că Dumnezeu poate fi în legătură atât cu cei bogaţi şi cu cei săraci. Faptul de a fi săraci nu înseamnă că ne-am pierdut orice legătură cu Dumnezeu. Se cunosc mai multe cazuri şi exemple de persoane care au trăit în sărăcie şi mai apoi au ajuns să iese din ea şi să devină oameni bogaţi. Prin urmare sărăcia nu trebuie să ne lipsească de trezvia duhovnicească care este cea care ne face să veghem la Dumnezeu şi la existenţa Lui. Trezvia duhovnicească este cea care ne învaţă să ne asumăm sărăcia şi la fel de bine să nu deznădăjduim atunci când suntem cuprinşi de ea.

grija de a creşte copii. Mai ales unele mame sunt cele care devin obsedate de grija de a creşte copii. Creşterea copiilor este un fapt care trebuie să îl ducă pe părinte la trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă copii sunt daţi părinţilor de Dumnezeu. Prin urmare în creşterea copiilor părintele nu este singurul care îşi asumă acest lucru. La fel de bine şi Dumnezeu este prezent în creşterea copiilor. Pentru multe mame creşterea copiilor este un lucru care le duce la disperare. Acest lucru mai ale în cazul în care copii sunt puţini mai neascultători. Pentru aceste mame adevărul este că nu mai poate exista loc pentru nici un fel de trezvie duhovniecască. Tot ceea ce sunt ele preocupate este grija de copii şi de creşterea lor. După cum am spus creşterea de copii este un lucru frumos şi bun dar el nu trebuie să devină obsesiv. Mamele care devin obsedate de creşterea copiilor lor trebuie să ştie că nu fac un lucru bun. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă mamele trebuie să fie centrate pe trezvia duhovnicească. Cum poate să fie conciliată trezvia duhovnicească cu grija creşterii copiilor? Aceste două lucruri pot fi conciliate prin faptul că părinţii trebuie să fie conştienţi că copii sunt darul lui Dumnezeu fiindcă ei nu sunt daturi care există prin sine însuşi. Aceste lucruri sunt cele care ne fac să ne dăm seama că prin copii Dumnezeu ne chemă la El. Iată prin urmare că copii pot devenii un mediu prin care suntem chemaţi la trezvia duhovnicească. Este bine să ştim acest lucru şi să îl cunoaştem mai ales în zilele noastre când mulţi părinţi cred că în creşterea copiilor totul ţine numai de ei.[63]

Un lucru care este mai puţin cunoscut în zilele noastre este faptul că între cultură şi subcultură există un mare război. Cultura este un lucru care este menit să facă viaţa omului mai frumoasă. Acest lucru este aşa fiindcă în sine cultura este o artă a sufletului. Prin urmare este bine să ştim care sunt implicaţiile culturii. Sunt mai mulţi care nu au cunoştinţe culturale şi pentru ei atunci când se confruntă cu probleme de cultură li se pare că sunt asaltaţi de un mare torent de informaţii şi cunoştinţe. Acest lucru este aşa fiindcă în sine cultura este un lucru care cuprinde mai multe lucruri şi mai multe aspecte ale formării intelectuale a persoanei. Prin urmare, cultura este un lucru care trebuie să fie foarte bine înţeleasă. Ea este cea care în conferă omului o iniţiere generică în ceea ce am putea denumii ca şi lumea cunoaşterii. Cunoaşterea este un lucru care nu poate să fie trecută cu vederea şi ea este un fapt pe care unii ajung să îl cultive mai mult în timp ce alţii mai puţin. Cultura pentru cei care nu sunt interesaţi de ea este experimentată ca şi un val de informaţii care vin din arte, din ştiinţă, din civilizaţie, din antropologie, din tehnică şi tehnologie. Cultura este un lucru pentru mulţi deloc abordabil. Acest lucru este aşa fiindcă ea îi conferă omului o orientare generică în universul cunoaşterii. Prin urmare este foarte adevărat că nu există nici un fel de legătură între cultură şi incultură. Incultura este cea care se opune culturii. În lumea noastră există o opoziţie netă care există dintre cultură şi incultură. Acest lucru este aşa fiindcă subcultura este mai mult o pervertire a culturii. Subcultura este la drept vorbind un fel de viaţă de ghettou. Prin urmare ceea ce remarcăm este că există o încleştare dintre cultură şi subcultură în lumea noastră. Acest lucru este văzut de adepţii subculturii ca fiind un fel de torent de ştiinţă şi de informaţii. Cei care sunt adepţii culturii sunt într-o stare de conflict cu incultura şi subcultura. Terenul de luptă dintre aceste două lucruri este lumea noastră. Lupta dintre cultură şi incultură este cât se poate de decisivă. Este bine să ştim că trebuie să fim de partea culturii. Acest lucru este aşa fiindcă omul a avut numai de câştigat de pe urma culturii.[64]

Pentru unii dintre semenii noştri faptul de a trăi cu alţi semeni de ai lor este un lucru stresant şi greu de realizat. Acest lucru este aşa fiindcă sunt unii care găsesc grea

63 Clement Alexandrinul, *Pedagogul* (Bucureşti, 1939).

viaţa de comuniune cu semenii lor. Motivele sunt mai multe: pentru unii este vorba de temperament în timp ce pentru alţii este vorba de interesul personal. Cei care sub dublaţi de egoism sunt cât se poate de greu de mulţumit cu viaţa în comunitate. Acest lucru fiindcă ei sunt orientaţi numai în spre sine şi nu au nici un fel de interes pentru semenii lor. Pentru cei care sunt egoişti viaţa de comunitate este un chin. Aşa se face că aceştia ajung să îi vadă pe semenii lor nu ca şi persoane ci mai mult ca şi obiecte. Aşa se face că pentru omul egoist lumea din jurul său este un fel de mare problemă şi de sursă de îngrijorare. Egoismul face viaţa din comunitate insuportabilă. Cum poţi să te gândeşti la tine cu toţi oamenii care sunt în jurul tău? Este adevărat că acest lucru este tipic numai egoiştilor. Egoistul vede comunitate ca şi un asalt permanent la viaţa privată a egoistului. Adevărul este că în egoist nu poate în nici un fel să fie trezvia duhovnicească. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă egoistul este interesat numai de propria persoană. S-a spus de marii părinţi duhovniceşti că singurul lucru de care contează pentru egoist este iubirea de sine. Iubirea de sine este un fapt care ne face să îi vedem pe cei din jurul nostru ca şi un torent insuportabil de persoane şi de emoţii. Iată prin urmare că este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere în zilele noastre când sunt din ce în ce mai mulţi care sunt interesaţi numai de propria persoană şi de propriul lor interes. Egoistul este o persoană care îl loc să vadă posibilităţi de comuniune cu cei din jurul lui ajunge să vadă numai obstacole şi oprelişti. Oamenii din jurul egoistului sunt un torent de altruism insuportabil. Viaţa egoistului este prin urmare una fără de nici un confort atunci când este în preajma semenilor lui. După cum am vorbit în cazul egoistului nu există nici un fel de mulţumire şi nici un fel de satisfacţie faţă de semenii lui. Este bine să avem aceste lucruri în vedere în zilele noastre când sunt din ce în ce mai mulţi care ajung să fie egoişti. Sunt mulţi care sunt egoişti şi nu sunt conştienţi de acest lucru. Aceasta fiindcă egoismul este o stare în care nu mai poate exista trezvia duhovnicească.[65]

Un credincios ajunse în ceasul morţii. Cei din jurul patului îl întrebau pe rând:

-Soţule dragă, mă cunoşti? Sunt soţia ta!...

-Tată dragă, mă cunoşti? Sunt fiul tău!...

-Socrule dragă, mă cunoşti? Sunt ginerele tău!...

-Vere dragă, mă cunoşti? Sunt vărul tău!...

---

64 Sunt mai mulţi care sunt adepţii „trezviei culturale" care este un fel de stare de atenţie cu tot ceea ce are loc în lumea culturală. Este bine să ştim că „trezvia culturală" nu este identică cu trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru pe care trebuie să îl vedem ca distinct de trezvia culturală fiindcă ea ne face să fim extrem de bine ancoraţi în viaţa duhovnicească. Sunt puncte în care viaţa duhovnicească este comună cu viaţa culturală. Aceste două lucruri sunt prin urmare fapte care pot fii constate în lumea noastră. Viaţa duhovnicească este un lucru care trebuie să ne motiveze la fel de bine şi la o viaţă culturală. Sunt mulţi care sunt de părere că nu există nici un fel de legături dintre viaţa duhovnicească şi viaţa culturală. Viaţa culturală este un bun pe care trebuie să îl cunoaştem şi să îl avem în vedere. Acest lucru fiindcă cultura sau trezvia culturală trebuie să ne ducă la duhovnicie şi la trezvia duhovnicească. Prin urmare este bine să ştim că trezvia duhovnicească este un lucru care se leagă de cultură. Pentru mai mulţi această legătură este una nedorită fiindcă sunt mulţi care ne spun că cultura este un lucru complet secular care nu are nici un fel de legătură cu viaţa duhovnicească. Este bine să ştim că o astfel de gândire este eronată.

65 Louis Wallis, *Egoism: a study in the social premises of religion* (Chicago, 1905).

-Vecine dragă, mă cunoşti? Sunt vecinul tău!...
Dar, la toate întrebările, muribundul arăta nepăsare şi necunoaştere. Nu mai cunoştea pe nimeni.
Atunci, un alt credincios se aplecă spre el şi îl întrebă cu glas dulce:
-Dar pe Domnul Iisus îl cunoşti?
În clipa aceea, cel care murea îşi deschise privirea larg, se uită în Sus, ca şi când ar vedea pe Cineva cunoscut şi, cu glas stins, grăi:
-Iisuse! Iisuse!.... Şi, cu aceste cuvinte, trecu în cealaltă lume.
Pe nimeni n-a cunoscut în clipele morţii, dar pe Iisus L-a cunoscut.[66]

Întâmplarea de mai sus este una care este menită să ne spună ceea ce este cu adevărat esenţial în viaţa noastră. Este foarte bine să amintim aici că omul nu este făcut exclusiv numai pentru această viaţă. Deşi toate lucrurile din jurul nostru ne spun că trebuie să fim ancoraţi în lumea din jurul nostru este bine să ştim că omul mai este făcut şi pentru viaţa de apoi. Această viaţă de apoi nu poate să fie în nici un fel ruptă de persoana Domnului Iisus Hristos. Prin urmare este foarte adevărat că în cele din urmă ceea ce rămâne din viaţa noastră în perspectiva veşniciei este legătura cu Domnul Iisus Hristos.[67] La fel de bine din întâmplarea de mai sus ceea ce trebuie să ne dăm seama este că în cele mai grele momente Domnul Iisus Hristos este alături de noi. Deşi în această viaţa ne confruntăm cu un torent de evenimente şi de lucruri cât se poate de contradictorii şi unele care ne pot smintii de la drumul nostru spre Dumnezeu în cele din urmă trebuie să ştim că Dumnezeu nu ne părăseşte. Faptul că Dumnezeu nu ne părăseşte este fundamentul pe care trebuie să construim temelia trezviei duhovniceşti. Să ne aducem aminte că Domnul Iisus Hristos a fost un exemplu de trezvie duhovnicească. Atunci când El era cu apostolii în corabie pe mare la un moment dat s-a iscat o furtună mare. Apostolii au început să se agite în timp ce Hristos stătea liniştit. Fără să mai ştie ce să facă apostolii s-au dus şi l-au trezit pe Hristos. Atunci Hristos a certat vânturile şi valurile şi în cele din urmă pe mare s-a făcut linişte. Iată prin urmare un lucru care este valabil cu fiecare dintre noi. Cu toţii trecem prin valurile tulburi ale acestei lumii şi cine este Cel care ne va aduce în cele din urmă pacea şi liniştea? Cu siguranţă că Dumnezeu. Să ne aducem aminte că unul dintre numele pe care îl poartă Biserica este de „corabie a mântuirii." Ajungem să ne găsim mântuirea în Biserică. Prin urmare atunci când valurile vieţii din jurul nostru sunt tulburi nu trebuie să

66 Iosif Trifa, *600 Istorioare religioase* (Editura Oastea Domnului: Sibiu, 2007).

67 A menţine o legătură cu Dumnezeu este un fapt care trebuie văzut ca şi o legătură ontologică sau cel mai profund lucru care este posibil omului. Adevărul este că sunt mulţi care văd acest lucru ca şi o povară. Pentru mai multă lume a Îl căuta pe Dumnezeu, a ne lega de Dumnezeu şi a fii în legătură cu Dumnezeu este o povară. Acest lucru este aşa fiindcă aceste peroane ajung să înlocuiască locul lui Dumnezeu cu cel la lumii înconjurătoare. Aşa se face că în loc ca omul să ajungă la creatorul Său deţine ţinut numai de lucrurile lumii din jur. Prin urmare este bine să ştim care este legătura omului cu Dumnezeu. A fii în legătură cu Dumnezeu înseamnă să fim în legătură cu centrul vieţii noastre sau mai bine zis cu sursa vieţii noastre. Acest lucru nu poate în nici un fel de să fie un lucru pe care să nu Îl dorim. Sunt mai mulţi care se leagă de lumea lui Dumnezeu fără să se lege de Dumnezeu însuşi. Iată prin urmare de ce aceştia eşuează în viaţa lor chiar dacă uneori sunt împlinii profesional. Trebuie să ne legăm de Dumnezeu şi să ne dăm seama că aceasta este sursa vieţii noastre. Suntem creaţi în această lume pentru a fii în legătură cu Dumnezeu.

deznădăjduim ci mai mult să fim cât se poate de centraţi în spre Dumnezeu şi să fim convinşi că El v-a găsii o metodă de rezolva problemele cu care ne confruntăm. În această viaţă este adevărat că acest lucru este mai greu de realizat prin propriile noastre forţe. Trebuie să fim ancoraţi în Dumnezeu şi să ne dăm seama că acest lucru este cel care ne conduce în cele din urmă la trezvia duhovnicească. Este trezvia duhovnicească cea care ne duce la linişte şi la fel de bine ne face să fim cât se poate de liniştiţi când ne confruntăm cu problemele acestei lumi. Lumea noastră este o lume care se află în tumult fiindcă ea a renunţat cu mult timp în urmă de a fii legată de Dumnezeu. Marea majoritate a crizelor cu care se confruntă lumea din zilele noaste este aşa fiindcă nu se mai ştie de o cale care ne leagă de Dumnezeu. Prin urmare este bine să ştim că legătura cu Dumnezeu este cea care este temeiul trezviei noastre duhovniceşti. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne deschide în spre ceea ce este cu adevărat important şi ne face să evităm toate grijile nefolositoate cu care ne confruntăm în această viaţă. Trezvia duhovnicească este cea care ne face să ne concentrăm asupra persoanei Domnului Iisus Hristos care este mântuitorul nostru. Hristos este mântuitorul nostru din ce? El este mântuitorul nostru din iad. Fără de Hristos nimeni nu poate scăpa de iad. Acest fapt a fost experimentat de mai toţi sfinţii creştinismului ortodox.[68]

Una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă omul în această viaţă este gândul la moarte. Fără doar şi poate cu toţii simţim presiunea morţii care îi face văzută lucrarea ei în viaţa de zi cu zi. Zilnic mor mai mulţi oameni şi acest lucru este cu adevărat o tragedie. Ce putem face în faţa morţii? Sunt puţine lucruri de făcut fiindcă în faţa morţii în mare nu avem ce face. Moartea este cea care ne zâmbeşte sinistru în orice moment al vieţii noastre adulte. Ba mai mult decât atât, se cunosc mai mute morţi ale copiilor. Iată prin urmare că moarte nu i-a cruţat nici măcar pe copii. Este bine să ştim că moartea trebuie să fie o preocupare a vieţii noastre însă ea nu trebuie să fie singura preocupare a vieţii noastre. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă noi trebuie să fim convinşi că Dumnezeu are putere asupra morţii. Sunt mulţi care sunt copleşiţi atunci când se confruntă cu moartea. Acest lucru este aşa fiindcă ei nu mai pot face nimic în faţa morţii. Moartea este un lucru care ne face să trăim în tensiune. Ea este cea care ne poate lua în ghearele ei în orice moment. În faţa morţii nu au nici un cuvânt nici cei mari şi nici cei mici fiindcă cu toţii vor lua la un moment dat drumul morţii. Totuşi mai există vreo speranţă în faţa morţii? Sfinţii părinţi sunt cei care ne spune că cu adevărat mai există o speranţă în faţa morţii. Această speranţă este cea care ne face să fim atenţi cu gândul morţii. Gândul morţii este un lucru care nu poate să facă decât să ne îndrepte în spre Dumnezeu. Trebuie să fim atenţi cu gândul la moarte care nu trebuie să ne arunce în deznădejde ci mai mult să ne ducă la Dumnezeu. Moartea este un lucru care depăşeşte categoriile lumii noastre.[69]

Pentru cei care nu cred în Dumnezeu cel mai insuportabil lucru din această lume este moartea. Acest lucru fiindcă ei nu pot găsii prin propriile puteri nici un fel de soluţie la problema morţii. Este bine să ştim că omul care nu crede în Dumnezeu ajunge să simtă că lumea din jurul lui este absurdă şi imposibilă. Dacă el se bucura de viaţă din plin iată că dintr-o dată vine moartea şi se mai poate bucura deloc de viaţă. Sunt mulţi în zilele noastele care sunt terorizaţi de gândul morţii fiindcă nu pot găsii nici un fel de explicaţie satisfăcătoare care să îi mulţumească. Gândul la moarte este un lucru pe care omul îl experimentează în viaţa de zi cu zi. Zilnic vedem moartea în jurul nostru prin faptul că fie auzim de cei care au murit sau fie găsim pe mai mulţi care stau în cimitire

68 Monica Fermo, *Talita kumi: înviind pe drumul Damascului* (Editura Lumen, 2008).

şi care au murit cu mult timp înaintea noastră. Prin urmare moartea este un lucru cu care ne confruntăm în viaţa de zi cu zi. Ea este în plan uman o imposibilitate. Este o imposibilitate fiindcă nu îi putem găsii nici o rezolvare şi nici o soluţie. Moartea cu care ne întâlnim în viaţa de zi cu zi este cea care trebuie să ne ducă la o stare de trezvie duhovnicească? De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă gândul la moarte ne duce cu gândul la Dumnezeu care are putere asupra morţii. Este bine să ştim că nimic nu este dincolo de puterile lui Dumnezeu. Dumnezeu poate controla moartea şi El face ca în cazul celor buni aceştia să moştenească raiul. Prin urmare Dumnezeu este Cel care găseşte o soluţie transcendentă în faţa morţii care ne face să ne dăm seama că nu totul se încheie cu moartea. Cu moartea încheiem doar această lume dar ea se continuă şi dincolo de această viaţă. Iată prin urmare care sunt principalele lucruri la care trebuie să medităm atunci când de confruntăm cu moartea. Pentru cei care nu cred în Dumnezeu moartea este un gând chinuitor care îi face să sufere fără nici o speranţă. Omul care crede în Dumnezeu transformă gândul la moarte în trezvie duhovnicească. Gândul la moarte ne spunea Sfântul Vasile cel Mare că este cel care ne face să nu mai păcătuim. Acest lucru este aşa fiindcă prin păcat ajungem să moştenim iadul. Gândul la moarte poate este cel care duce la cea mai intensă stare de trezvie duhovnicească. Prin urmare iată că în toată răutatea şi hidoşenia ei moartea este un lucru care ajunge să facă şi un lucru bun: ea este cea care ne potenţează la viaţa duhovnicească şi mai ales la trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este prin urmare un fapt care nu poate să ne ducă la disperare în faţa morţii ci mai mult ea ne oferă mângâiere şi linişte în faţa ei. Trezvia duhovnicească este cea care ne oferă linişte în faţa morţii şi ne spune că trebuie să fim cât se poate de fără teamă în faţa morţii. Prin trezvia duhovnicească mai mulţi mucenici au ajuns să primească moartea cu bucurie. Acest lucru a fost aşa fiindcă trezvia duhovnicească îi făcea pe mucenici să ştie că moartea nu are cum să îi depărteze de Dumnezeu ci mai mult ea ajungea să fie un lucru care să ne unească cu Dumnezeu.[70]

CAPITOLUL 4

TREZVIA METODĂ DE MATURIZARE DUHOVNICEASCĂ

---

69 Sunt mulţi care cred că moartea este produsul unui lucru impersonal. Ceea ce se spune Domnul Hristos este că moartea este lucrarea diavolului. Dacă avem îndoieli că diavolul nu îşi face lucrarea sa în această lume este foarte bine să privim moartea din jurul nostru. Ceea ce putem vedea este că există foarte multă moarte în jurul nostru. Mai ales la cei bătrâni moartea este un lucru imposibil de evitat. Prin urmare moartea este o problemă care oricât am încerca să o soluţionăm în plan uman nu vom reuşii. Dacă noi nu putem găsii o soluţie în faţa morţii cu siguranţă că Dumnezeu poate face acest lucru. El ne-a demonstrat acest lucru prin faptul că la înviat pe Domnul Hristos din morţi. Iată prin urmare că moartea nu este un lucru care este dincolo de puterile lui Dumnezeu. Prin urmare este bine să ştim ceea ce este moartea şi care sunt limitele ei. În faţa morţii omul evident are un sentiment de frică şi de teamă. Totuşi cei care cred în Dumnezeu nu mai au nici un sentiment de frică în faţa morţii fiindcă ei ştiu că sunt în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru este ceea ce le aduce speranţă şi nădejde.

70 Giles Morgan, *Saint George: knight, martyr, patron, saint and dragonstayer* (Chartwell Books, 2009).

Un alt lucru pe care trebuie să îl ştim este că trezvia duhovnicească este cea care ne ajunge să ne maturizeze în plan duhovnicesc. Trebuie să ştim că sunt mai multe vârste ale vieţii duhovniceşti. Una dintre ele este copilăria. Ea poate să corespundă sau nu cu timpul copilăriei biologice dacă persoana în cauză îşi începe viaţa duhovnicească de foarte timpuriu. Pentru cei care nu sunt iniţiaţi în viaţa creştină copilăria duhovnicească poate să fie un lucru care este experimentat şi mai târziu în viaţă. Iată prin urmare de ce am considerat că este bine să ne oprim la câteva dintre aspectele care ţin de viaţa duhovnicească şi de modul în care ne maturizăm duhovniceşte. La fel cum ajungem să ne maturizăm trupeşte la fel de bine ajungem să ne maturizăm duhovniceşte. Maturizarea duhovnicească este un lucru care are loc conform unor legi aceste legi sunt legile vieţii duhovniceşti. Maturizarea duhovnicească este un lucru care se leagă foate mult de a treia persoană din Dumnezeu Duhul Sfânt. Duhul Sfânt este o persoană care intră în compoziţia lui Dumnezeu şi care a stârnit mai multe neînţelegeri în trecut. S-a cunoscut şi o mare erezie a trecutului cu privire la Duhul Sfânt. Este vorba de erezia pnevmatomahă. Această erezie nega faptul că Duhul Sfânt este Dumnezeu. Ceea ce trebuie să ştim este că Duhul Sfânt este menţionat din primele zile ale creaţiei când ni se spune în Facere că Duhul lui Dumnezeu, adică Duhul Sfânt "pe purta pe deasupra apelor." Iată prin urmare că atunci când vorbim despre maturizarea duhovnicească nu putem să nu vorbim şi despre Duhul Sfânt.[71]

Fără doar şi poate maturizarea este cea care ne duce la persoana Duhului Sfânt. Duhul Sfânt este o realitate personală care ne comunică harul sfinţilor al lui Dumnezeu. Fără doar şi poate El este cel care este izvorul sfinţeniei în Dumnezeu. Duhul Sfânt este cel care concretizează existenţa lui Dumnezeu ca şi Duh şi acest lucru ne spune că prin Duhul Sfânt Dumnezeu devine sau este duh. (Isaia 48, 16; Matei 4, 1; Ioan 1, 31). Atunci când ajungem să ne maturizăm duhovniceşte devenim conştienţi că nu există numai o viaţă trupească ci la fel de bine există şi o viaţă duhovnicească. Este bine să vedem acest lucru aşa cum este el şi să ne dăm seama că modelul vieţii noastre duhovniceşti este Duhul Sfânt. Sunt mai mulţi care fiind ignoranţi nu ajuns să ştie că au un model care este valabil în viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească este prin urmare un lucru pe care Îl realizăm în Duhul Sfânt. Trăim în duh fiindcă ştim că în Dumnezeu există Duhul Sfânt. Prin urmare, dacă pe primele trepte ale trăirii vieţii duhovniceşti nu suntem conştienţi că există Duhul Sfânt, în cele din urmă când ajungem să ne maturizăm duhovniceşte vom ajunge să ne dăm seama că există Duhul Sfânt şi la fel de bine El este cel care ne duce în spre trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care ne face conştienţi de faptul că Dumnezeu este unul în natură dar întreit în persoane. Această conştientizare a acestui mare adevăr teologic şi duhovnicesc este

71 În Biserica Ortodoxă sunt foarte multe referinţe la Duhul Sfânt şi acest lucru este bine să fie cunoscut şi ştiut. Poate cea mai cunoscută referinţă la Duhul Sfânt o facem prin doxologia mică atunci când spunem: Mărire Tatălui, şi Fiului şi Duhului Sfânt." Iată prin urmare că în această scurtă afirmaţie noi facem mărturia credinţei în Duhul Sfânt. Prin urmare Duhul Sfânt este un lucru care Îl afirmă că există şi El nu este o realitate imaginară. Ortodoxia consideră că există un singur Dumnezeu întreit în peroane. Acest lucru este dincolo de mintea sau raţiunea omului cum un Dumnezeu poate să ajungă să conţină în El trei persoane şi să fie tot un singur Dumnezeu. Acest lucru este explicat pe înţelesul omului că deşi există trei persoane aceste persoane au o singură natură. Prin urmare Dumnezeu este Unul în natura Sa dat întreit în persoane. Aceste fapte sunt cele care ne spun că este dincolo de puterea noastră de cuprindere existenţa lui Dumnezeu.

prima mare trăire a stării de maturitate în viaţa duhovnicească. Maturitatea în viaţa duhovnicească prin urmare nu poate să fie separată de existenţa trezviei duhovniceşti. Acest lucru este aşa fiindcă după cum am spus numai cel matur duhovniceşte ajunge să îşi dea seama că Duhul Sfânt este Cel care îl cheamă la o trăire duhovnicească. Trăirea duhovnicească este un lucru care nu numai că maturizează ci la fel de bine ajunge să ne ducă şi la trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească prin urmare este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere atunci când vorbim despre Dumnezeu. Aecst lucru este aşa fiindcă ea ne face conştienţi că sunt trei peroane într-o singură natură în Dumnezeu. Sfânta Treime este un lucru care ne duce la trezvia duhovnicească fiindcă trebuie să ştim care este diferenţa dintre cele trei persoane sfinte din Ea. Persoanele Sfintei Treimi sunt unite într-un raport care este mai presus de mintea omului dar care se face înţeles pe sine prin analogii şi prin experienţe duhovniceşti. Iată prin urmare că una dintre aceste experienţe duhovniceşti este trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească ne face să ajunge să ne dăm seama de care este persoana lui Dumnezeu Tatăl, care este persoana lui Dumnezeu Fiul şi care este persoana lui Dumnezeu Duhul Sfânt.[72]

Un alt lucru pe care ni-l spune trezvia duhovnicească şi asupra căruia trebuie să insistăm mai mult şi care la fel de bine este prezent în existenţa Duhului Sfânt este sfinţenia Duhului Sfânt. Trebuie să precizăm că izvorul la toată sfintenţia este Duhul Sfânt al lui Dumnezeu. Prin urmare trezvia duhovnicească este cea care ne face să localizăm care este sursa sfinţeniei din toată lumea noastră. Este adevărat că în lumea noastră nu toţi sunt de aceiaşi părere. Sunt mai mulţi care ne spune că izvorul sfinţeniei este Pantajali, alţii că este Buda, alţii să este Mohamed alţii că este Zoroastru. Pentru creştinismul ortodox sfinţenia este un lucru care vine de dincolo de lume. Este vorba fără nici o îndoială de Duhul Sfânt. Duhul Sfânt însă nu ţine numai pentru El sfinţenia ci la fel de bine El doreşte ca această sfinţenie să fie comunicată. Sfinţii creştini ortodocşi sunt cei care au primit şi au lucrat cel mai mult această sfinţenie a Duhului Sfânt (Psalmul 50, Matei 12, 32; Marcu 1, 8; Luca 3, 22; Ioan 14, 26). Nu este nici o îndoială că sfintenţia este un lucru care se leagă de trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă sfinţenia este cea care ne face să fim cât se poate de atenţi cu ceea ce are loc în jurul nostru şi la fel de bine să fim cu mare atenţie la faptele pe care le facem. S-a spus de mai mult că cei desăvârşiţi sau sfinţii fac numai ceea ce le vine de la Duhul Sfânt. Prin urmare prin sfinţi Duhul Sfânt devine un principiu existenţial. Duhul Sfânt nu este o teoria a lui Dumnezeu ci mai mult un principiu care ajunge să fie cât se poate de profund şi de experimental. Sfinţenia este cea care prin care Duhul Sfânt ajunge să fie cunoscut fiindcă El este izvorul sfinţeniei nu numai în cadrul Sfintei Treimi ci la fel de bine şi în lumea noastră.[73]

Pentru cei care ajung să se maturizeze duhovniceşte devine cât se poate de clar că Duhul Sfânt este Cel care este centrul vieţii duhovniceşti. De acest fapt de împărtăşeşte inclusiv Dumnezeu Tatăl. Prin Duhul Sfânt Dumnezeu Tatăl este existenţă duhovnicească. În acest sens cu cât devenim mai duhovniceşti cu atât mai multe suntem mai aproape de Dumnezeu Tatăl şi la fel de bine ajunge să fim mai mult fii lui Dumnezeu Tatăl. Prin urmare Dumnezeu Tatăl este o existenţă duhovnicească prin Duhul Sfânt (Matei 10, 20). Ceea ce mai puţini sunt conştienţi este faptul că Duhul Sfânt nu este numai principiul sfinţeniei şi al duhovniciei ci la fel de bine El este şi veşnic. Prin urmare cine ajunge să trăiască în viaţa duhovnicească şi în sfinţenie ajunge să experimenteze şi veşnicia. Sunt foarte mulţi care atunci când se gândesc la Duhul Sfânt al lui Dumnezeu nu se gândesc

72 Paul Evdokimov, *Prezenţa Duhului Sfânt în tradiţia ortodoxă* (Paris, 1977).

foarte mult la veşnicia Duhului Sfânt. Duhul Sfânt este veşnic şi la fel de bine El împărtăşeşte această veşnicie cu Dumnezeu Tatăl şi Dumnezeu Fiul. Este prin urmare evident că cei care ajung să urmeze Duhului Sfânt se vor bucura şi ei de veşnicie. Aceste lucruri sunt fapte care ajung să fie înţelese şi experimentate de cei care sunt maturi în viaţa duhovnicească. Sunt unii care nu au ajuns la experimenteze numai ceea ce ţine de începutul vieţii duhovniceşti. Acest început al vieţii duhovniceşti se leagă foarte mult de a studia şi a înţelege catehismul creştin ortodox. Este bine să ştim că sunt mai multe nivele în viaţa duhovnicească. În timp ce sfinţii ajung la deplinătatea trăirii şi a experienţei vieţii duhovniceşti, începătorii sunt doar pe punctul de a înţelege şi a îşi impropria marile adevăruri legate de existenţa trezviei duhovniceşti ca proces de maturizare duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un proces de maturizare duhovnicească fiindcă ea ajunge să ne descopere viaţa profundă a lui Dumnezeu unul în fiinţă şi întreit în persoane. După cum putem deduce nu toţi ajung să trăiască în profunzime ortodoxia şi sunt mulţi care nu pot trece dincolo de nivelul de catehism. Catehismul este mai mult un fel de familiarizate generică cu marile adevăruri ale creştinismului ortodox. Trezvia duhovnicească ca şi proces de maturizare duhovnicească este un lucru care se adresează celor mai avansaţi şi care au ajuns să îşi improprieze marile adevăruri despre existenţa lui Dumnezeu. Un asemenea mare adevăr este şi existenţa Duhului Sfânt care nu poate fi separat de persoana Domnului Iisus Hristos sau a lui Dumnezeu Fiul (Galatani 6, 4).[74]

Un alt lucru de care mai puţini sunt conştienţi este faptul că Duhul Sfânt este Cel prin care viaţa este posibilă. Viaţa este un lucru pe care Îl primim de la Dumnezeu prin Duhul Sfânt. Sunt mai mulţi care caută originile vieţii în atom în timp ce alţii le caută în teoria big bang. Aceste fapte este bine să ştim că sunt cât se poate de bune şi este folositor să ştim dar Duhul Sfânt este şi cel care dă viaţă. În creştinismul ortodox viaţa cu tot ceea ce implică ea este legată de Duhul Sfânt. Dacă Dumnezeu Tatăl a făcut lumea şi universul este foarte adevărat că Dumnezeu Duhul Sfânt a făcut viaţa din această lume. Acest lucru este afirmat într-una dintre cele mai cunoscute rugăciuni ale Bisericii Creştin Ortodoxe: Împărate ceresc. Această rugăciune ne spun sfinţii părinţi se adresează Duhului Sfânt care este „dătătorul de viaţă." Iată prin urmare că Dumnezeu Duhul Sfânt este Cel care oferă viaţă la tot ceea ce există (Romani 8, 2).

---

73 Sunt mulţi care nu ştiu de unde provine sfinţenia. Marea majoritate a noastră credem că sfinţenia este un lucru care ţine exclucisv numai de sfântul care ajunge să o lucreze. Ceea ce putem vedea din spiritualitatea creştin ortodoxă este că sfinţenia este comunicată sfinţilor de Duhul Sfânt. Cu cât sfinţii se deschid mai mult în faţă de Dumnezeu cu atât mai multe se deschid şi faţă de Duhul Sfânt al lui Dumnezeu care evident ajunge să le comunice sfinţenia. Pentru a primii sfinţenia de la Duhul Sfânt sfinţii trebuie să fie într-o stare de trezvia duhovnicească. Acest lucru are loc fiindcă în sine sfinţenia nu poate în nici un fel de să fie separată de persona Duhului Sfânt. Prin urmare comuniunea cu Duhul Sfânt presupune trezvia duhovnicească. Această comuniune cu Duhul Sfânt nu se realizează în stare de somnolenţă ci mai mult în stare de trevie. Este adevărat că la stadii înalte se ajunge la extaz dar care sunt foarte rare sfinţii ajung să fie în comuniune cu Duhul Sfânt prin extaz. Extazul este o stare de trevzie profundă în care sfântul ajunge să comunice direct cu Duhul Sfânt. Aceste lucruri sunt cele care ţine de o etapă a celor care sunt avansaţi în viaţa duhovnicească şi prin urmare au ajuns la stadiul de maturitate duhovnicească.

74 Stelian Tofană, *Iisus Hristos arhiereu veşnic după epistola către evrei* (Cluj, 2000).

Adevărul este că deşi sunt obişnuiţi cu viaţa nu prea ajungem să ne întrebăm de unde vine această viaţă. Iată că cei care ajung să se maturizeze duhovniceşte ajung să fie conştienţi că viaţa are o origine cât se poate de bine definită. Viaţa este un dar al Duhului Sfânt fie că o găsim sub formă vegetală, zoologică sau umană. Prin urmare la un anumit nivel viaţa noastră este cea care ne leagă de Duhul Sfânt sau mai bine zis ar fi trebuie să ne lege. Adevărul este că sunt mulţi care ajung să privească viaţa şi apariţia ei în termeni individualişti şi acest fapt este un lucru care nu poate fi trecut cu vedere atât de uşor. Atunci când ajungem să cultivăm trezvia duhovnicescă ajungem să devenim conştienţi că viaţa este un lucru care provine de la Dumnezeu Duhul Sfânt. Prin urmare viaţa nu este produsul întâmplării sau al evoluţiei ci îşi are originea în Dumnezeu. Acesta este unul dintre marile adevăruri pe care cel care ajunge să se maturizeze duhovniceşte îl experimentează. Viaţa duhovnicească este un lucru care ne leagă de Dumnezeu Duhul Sfânt şi la fel de bine ne face să fim conştienţi de prezenţa Duhului Sfânt în această lume. Devenim conştienţi de prezenţa Duhului Sfânt din lumea noastră prin viaţa din jurul nostru. Există destul de multă viaţă în jurul nostru.[75]

Pentru cei care au ajuns la o anume trăire duhovnicească şi au făcut paşi pe calea maturizării duhovniceşti Duhul Sfânt ajunge să fie trăit ca şi un Mângâietor. De ce avem nevoie de un Mângâietor în viaţa duhovnicească? Cu toţi ştim ceea ce este un mângâietor. Un mângâietor este un persoană care ştie să fie alături de noi în momente grele. Acest fapt este şi una dintre atribuţiile Duhului Sfânt. Cei care ajuns să fie avansaţi în viaţa duhovnicească vor vedea că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este cel care ne mângâie. De ce avem nevoie de mângâiere? Avem nevoie de mângâiere fiindcă în viaţa sufletească ajunge să ne confruntăm cu duhurile răutăţii sau cu diavolii. Aceştia nu urmăresc decât să ne facă rău şi să ne arunce în prăpastia distrugerii. Sfinţii creştini ortodocşi au ajuns să îi vadă de diavoli direct faţă către faţă. În timp ce pe noi oamenii obişnuiţi diavolii ne seduc prin ispite, cu sfinţii ei nu mai aplică acelaşi tratament. Au fost sfinţi care atunci când au inserat în biserică şi au vrut să se închine la icoane au văzut diavoli care stăteau în faţa icoanelor pentru a nu îi lăsa să se închine la icoane ci să li se închine noi. Prin urmare ştim că diavolii sunt într-o stare de duşmănie şi de război cu noi. Deşi diavolii sunt cei care ne vor răul totuşi Dumnezeu este cel care ajută să biruim în acest război. Duhul Sfânt este cel care a ajuns să îi mângâie pe sfinţi în lupta loc contra entităţilor diavoleşti. Acesta a fost şi unul dintre motivele pentru care Duhul Sfânt al lui Dumnezeu a ajuns să fie denumit şi ca şi Duhul Sfânt Mângâietorul (Ioan 14, 16; 14, 26). Prin urmare este foarte adevărat că în viaţa duhovnicească avem nevoie de

---

75 Fiindcă trezvia duhovnicească ajunge să ne facă conştienţi că Duhul Sfânt este „dătătorul de viaţă" ajunge să ne bucurăm de viaţă într-un mod duhovnicesc. Deşi în lumea noastră viaţa este într-o luptă continuă cu moartea în sine noi trebuie să ne bucurăm de viaţă. Am fost chemaţi de Dumnezeu să ne bucurăm de viaţa pe care El ne-a oferit-o. Acest lucru este un fapt pe care nu trebuie să îl uităm mai ales în momentele grele. Când omul trece prin greutăţi el uită să ne bucurie de viaţă. De ce să nu spunem că uităm să ne bucurăm de animalele noastre de companie [câini, pisici, papagali]? Acest lucru este aşa fiindcă în noi nu există starea de trezvia duhovnicească. Acolo unde există stare de trezvia duhovnicească evident că omul ajunge să se bucurie duhovniceşte şi de viaţa care există în jurul lui. Viaţa din jurul nostru a fost lăsată de Dumnezeu pentru bucuria noastră. Trebuie să ne bucurăm de cântatul păsărilor sau de zumzăitul albinelor. Acest lucru este aşa fiindcă viaţa duhovnicească este cea care ajunge să ne confere originea şi sensul final al existenţei noastre. Fără de viaţa duhovnicească am fi într-o

mare lipsă. Această lipsă este lipsa vieţii în Duhul Sfânt.

mângâiere sau mai bine zis de consolare. Acest lucru este aşa fiindcă în lupta noastră cu forţele întunericului de mai multe ori ajungem să pierdem unele lucruri. Ajungem să ne pierdem încrederea în noi înşine, ajungem să ne pierdem curajul, ajungem să fim deznădăjduiţi, ajungem să nu mai avem nici o resursă pentru a lupta şi a continua să avansăm în viaţa duhovnicească. Toate aceste lucruri le experimentează cei care au ajuns la maturitatea duhovnicească. Această etapă este ultima şi cea mai profundă la care poate ajunge un creştin ortodox. Ea este un lucru care începe uneori în coplărie şi se termină numai cu momentul morţii. Pentru cei care se află în situaţii dificile Duhul Sfânt este cel care aduce harul Său. Prin acest har cel care se află în dificultate ajunge să se elibereze de greutăţile cu care se confruntă. Prin urmare Duhul Sfânt este cel care aduce în noi harul sau ajutorul lui Dumnezeu (Zaharia 12, 10).[76]

Prin Duhul Sfânt trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să nu mai păcătuim şi să ne împărtăşim dacă nu de sfinţenia Duhului Sfânt cel puţin din duhovnicia Lui. Se spune că un drumeţ a făcut o călătorie în minele de sare de la Ocna Sibiului. Acolo el a văzut un lucru interesant. Bolovanii de sare scoşi din adâncul pământului erau plini de straturi de pământ ce se scutura mereu de pe ei. Drumeţul s-a întors atunci către ocnaşul care îl însoţea:

- Vreau să te întreb un lucru.
- Poftește.
- Ce înseamnă acest pământ care este din sare?
- Asta este puterea sării, a răspuns ocnaşul.
- Mai exact că nu înţeleg.
- Sarea nu suferă pământul, îl curăţă, îl scoate afară din ea.

Deşi am spus acest lucru care pentru mai mulţi este o simplă curiozitate geologică, ceea ce trebuie să ştim este că la fel este şi cu omul matur duhovniceşte. Asemenea sării (să ne aducem aminte că Domnul Iisus Hristos i-a denumit pe creştini „sarea pământului" (Matei 5, 13) care scoate pământul afară din ea şi cel care este maturizat duhovniceşte ajunge să scoată afară din el cele lumeşti care îl îndepărtează de Dumnezeu. În unele situaţii cele lumeşti ajung să se permanentizeze în noi treptat dar în cele din urmă dacă omul este în legătură cu Duhul Sfânt al lui Dumnezeu el v-a ajunge să îşi dea seama că lucrurile duhovniceşti sunt mai importante decât cele lumeşti.[77]

---

76 Emil Jurcan, *Duhul Sfânt şi provocările cotemporaneităţii* (Alba Iulia, 1999).

77 Este foarte adevărat că maturizarea duhovnicească se face prin trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne face să luăm seama de viaţa sufletului şi la fel de bine ea este cea care ne îndreptă în spre duhovnicie. Viaţa duhovnicească prin urmare se obţine de la Duhul Sfânt prin intermediul trezviei duhovniceşti. Trezvia duhovnicească este cea care ne face să ne dăm seama care sunt gândurile care ne vin de la Dumnezeu şi care sunt gândurile care ne vin de la cel rău sau diavol. Prin urmare acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl ştim şi să îl avem în vedere într-o lume care continuă să avesanze mai mult în materialism decât în viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească ne leagă de Dumnezeu şi mai ales de existenţa Duhului Sfânt care este începutul şi finalul vieţii duhovniceşti. Prin urmare ştim că viaţa duhovnicească are o destinaţie şi un scop precis. Acesta este Duhul Sfânt. Duhul Sfânt este infinit şi la fel de bine este şi viaţa duhovnicească care purcede din El. Prin urmare viaţa duhovnicească este un lucru care ajungem să îl trăim în legătură cu Duhul Sfânt al lui Dumnezeu.

Un alt lucru care este propriu Duhului Sfânt este faptul că El este un duh al adevărului (Ioan 14, 17). De ce spunem că Duhul Sfânt este un duh al adevărului. Adevărul este că dacă ne vom uita în jurul nostru vom vedea că există multă minciună. Se minte în politică, se minte în mas media, se minte în viaţa de zi cu zi, se minte la nivel mic şi la nivel înalt. Minciuna este un lucru care ne îndepărtează de adevăr. Domnul Iisus Hristos s-a identificat pe Sine ca şi „cale, adevărul şi viaţa". Prin urmare dacă Domnul Iisus este adevărul Duhul Sfânt este duhul adevărului. Cu toţii ştim ceea ce este minciuna. Mai ales când avem de realizat lucruri importante nu ne place să fim minţiţi. Sunt unii care ajung să mintă şi să înşele popoare şi naţii întregi. Acest lucru nu poate să ne lase indiferenţi. Viaţa duhovnicească este un lucru un fapt care ne face să evităm minciuna. Pentru a evita minciuna trebuie să fim în stare de trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un fapt pe care trebuie să îl vedem ca fiind în legătură cu necesitatea de a slujii adevărului. Nu poate exista legătură cu Duhul Sfânt şi cu Dumnezeu fără de adevăr. Dumnezeu este un Dumnezeu al adevărului şi nu al minciunii. Prin urmare atunci când urmăm adevărului ajungem să îi urmăm lui Dumnezeu. Este bine să ştim acest fapt şi să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească este un lucru care nu poate exista fără de adevăr. Adevărul este un lucru pe care îl slujeşte viaţa duhovnicească. Pentru a evita minciuna este bine să evităm tot ceea ce ţine de minciună şi de modul în care se manifestă ea. Pentru mai mulţi minciuna devine un păcat cronic. Maturitatea duhovnicească este cea care ne ajută să evităm minciuna fiindcă maturitatea duhovnicească nu poate exista fără trezvie duhovnicească. Prin urmare trebuie să ştim că trezvia duhovnicească este cea care ne face să fim cât se poate de legaţi de adevăr. Fără de adevăr nu poate exista trezvie duhovnicească, trezvia duhovnicească este cea care ne face să ne dăm seama de mare diferenţă care există între viaţa adevărului şi viaţa minciunii. Aceste lucruri sunt cât se poate de diferite. Sunt unii oamenii care ajung să trăiască în minciună şi acest lucru ajunge să le devină o a doua natură. Sunt unii care pentru a obţine bani şi averi ajung să mintă. Acest lucru este foarte adevărat că nu face decât să facă ca Duhul Sfânt al lui Dumnezeu să se îndepărteze de la ei. Ştim din Faptele Apostolilor că Anania şi Safira au vândut o proprietate a lor şi au ţinut o parte din bani iar pe restul le-a adus şi le-a dat sfinţilor apostoli spunând că acesta a fost preţul ţarinii. Fiindcă au minţit pe apostoli au ajuns să moară instantaneu fiindcă nu au spus adevărul aşa cum este el. Iată prin urmare un caz care ne spune că minciuna nu este un lucru pe care Dumnezeu îl doreşte şi nici nu îl iubeşte. Acesta este motivul pentru care Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este un „duh al adevărului." Există multă minciună în lumea noastră şi este bine să ştim că suntem chemaţi ca şi creştini să ne opunem minciunii sub toate formele care există.[78]

Prin urmare, atunci când creştinul ortodox a ajuns la maturizare duhovnicească prin trezvie el ajunge să îşi dea seama de importanţa şi de lucrarea Duhului Sfânt. Duhul Sfânt prin urmare nu este o entitate cât se poate de pasivă în Dumnezeu ci El se manifestă în raport cu lumea. Acest lucru Duhul Sfânt îl face prin mai multe activităţi şi prin mai multe acţiuni. Vom enumera aici câteva dintre cele mai importante. Ceea ce trebuie să ştim este că Duhul Sfânt este una cu Dumnezeu şi este de o fiinţă cu El (Isaia 48, 16, Matei 12, 28; Luca 11, 20). Prin urmare este bine să ştim că în fiinţa sa Duhul Sfânt este una cu Dumnezeu dar la fel de bine El are unele lucrări care sunt proprii numai Lui. Una dintre cele mai importante lucruri ale Duhului Sfânt în raport cu omul este evident faptul de a combate şi „vădi păcatul" (Facere 6, 3; Ioan 16, 8-11). Este foarte adevărat că atunci când cineva face un păcat el doreşte să fie ascuns şi să nu ştie

78 Gabriel Liiceanu, *Despre minciună* (Bucureşti, 2006).

nimeni de el. Păcatul este un lucru care ne face să ne ascundem de semeni şi la fel de bine şi de Dumnezeu. Acolo unde nu există maturitate duhovnicească este foarte adevărat că păcatul este un lucru care îl duce pe om la starea de a fii în permanentă ascundere faţă de Dumnezeu. Acest lucru este aşa fiindcă omul ştie că păcatul nu este de la Dumnezeu. Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este unul care se opune păcatului şi adevărul este că în El nu există nici un fel păcat. Pentru cei care sunt în stare de copilărie duhovnicească evident păcatul nu este o mare problemă mai ales fiindcă păcatul tinde să fie a doua natură a noastră. Trebuie să ştim că trezvia duhovnicească este cea care ne face conştienţi că Duhul Sfânt este opus păcatului. Acesta este şi unul dintre motivele pentru care este denumit de dogma creştin ortodoxă ca şi Duh Sfânt.[79]

La fel de bine Biblia a afirmat un mare adevăr despre Duhul Sfânt. Acest lucru este faptul că Duhul Sfânt: „vine în ajutorul slăbiciunilor noastre." (Romani 8, 26). Dacă ne vom uita mai bine la noi vom vedea că suntem oamenii plini de slăbiciuni. Unii dintre noi suntem lacomi la mâncare, alţii suntem într-o permanentă goană după bani şi averi, alţii suntem robiţi de plăcerile trupeşti, alţii suntem iute la mândrie, alţii suntem extrem de orgolioşi sau alţii suntem orgolioşi. Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre slăbiciunile cu care ne confruntăm. Sunt în acest sens două categorii de persoane care se raportează la slăbiciunile morale şi duhovniceşti. 1. Prima categorie este o categorie care ne spune că trebuie să recunoaştem slăbiciunile noastre şi să ne îndreptăm. 2 A doua categorie ne spune că nu avem nici un motiv să ne schimbăm. Acest lucru este aşa fiindcă sunt foarte mulţi care din mândrie refuză să accepte că au slăbiciuni duhovniceşti şi morale. Evident, pentru a recunoaşte că avem slăbiciuni duhovniceşti avem nevoie şi de trezvie duhovnicească. Aceasta este cea care ne spune că trebuie să fim cât se poate de realişti în ceea ce ne priveşte. Nu trebuie să ne înălţăm prea mult dar nici nu trebuie să ne coborâm la ultimele limite ale depravării umane. Trezvia duhovnicească este cea care ne spune exact unde suntem la fel de bine tot trezvia duhovnicească este cea care ne face să cerem ajutorul Duhului Sfânt în slăbiciunile noastre. Sunt mai multe cazuri de persoane duhovniceşti şi mai ales sfinţi care au ajuns să ceară mângâierea Duhului Sfânt. Cu adevărat ne spun ei că această mângâiere nu a pregetat să nu vină. Prezenţa Duhului Sfânt în cazul marilor sfinţi ai creştinismului ortodox s-a făcut prin vederea energiilor necreate a lui Dumnezeu. Lumina necreată a lui Dumnezeu a ajuns să fie prezentă în cazul sfinţilor creştin ortodocşi. Pentru cei care nu sunt atât de avansaţi duhovniceşti şi nici nu au ajuns la o deplinătate a trezviei duhovniceşti, prezenţa Duhului Sfânt se manifestă printr-o

---

79 După cum am spus este foarte adevărat că Duhul Sfânt este un lucru care vădeşte păcatele noastre dar în acelaşi timp trebuie să ştim că Duhul Sfânt nu duce la o stare de deznădejde în ceea ce priveşte un păcat care a fost comis odată. Duhul Sfânt nu ne duce la disperare şi deznădejde din cauza păcatului ci mai mult la nevoie de a ne pocăi pentru păcatul pe care l-am comis. Este foarte adevărat că în unele situaţii ajungem să facem păcate inconştient sau mai bine spus păcate fără să fim conştienţi de ele. Păcatele sunt cele care ajung să ne separe de Dumnezeu dacă nu ajungem să se pocăim de ele. Cel rău sau diavolul este cel care ne aruncă în deznădejde atunci când facem un păcat şi ne spune că nu mai există nici un fel de nădejde de iertare şi mântuire pentru noi. Acest lucru este un fapt care se manifestă în toate cazurile cu oamenii duhovniceşti care au ajuns la maturizarea duhovnicească. Maturizarea duhovnicească creşte proporţionat cu virtuţile pe care le putem în aplicare şi scade proporţional cu viciile care ajung să ne stăpânească. Trebuie să ştim că Duhul Sfânt este un duh al virtuţilor. Dacă este să găsim un duh sau un „suflet" al virtuţilor fără doar şi poate acesta este Duhul Sfânt.

bucurie şi pace interioară. Prin urmare aceste lucruri este bine să le cunoaştem şi la fel de bine să fim cât se poate de conştienţi de ele. Viaţa duhovnicească este un lucru care ne face să devenim conştienţi de lucrarea Duhului Sfânt. Duhul Sfânt atunci când suntem în comuniune cu El ajunge să ne mângâie în neputinţele noastre. Acest lucru este aşa fiindcă Duhul Sfânt este perfecţiunea de viaţă şi moralitate dincolo de care nu se mai poate concepe nimic. Avem nevoie de mângâierea Duhului Sfânt dar îna celaşi timp nu trebuie să absolutizăm Duhul Sfânt fiindcă Duhul Sfânt este absolut fiindcă este Dumnezeu. Prin urmare cu cât ne deschidem mai mult faţă de Duhul Sfânt cu atât mai mult vom fii mângâiaţi de El.[80]

Prin urmare este foarte adevărat că prezenţa Duhului Sfânt în om este un lucru care ne face să ajungem la o stare de trezvie duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă Duhul Sfânt ajunge să vegheze împreună cu noi ca răutăţile acestei lumi să nu mai ajungă să ne afecteze şi să se instaleze în noi. Prezenţa Duhului Sfânt se face printr-o stare de linişte şi pace pe care nevoitorul creştin ortodox începe să o simte în inima sa. Trebuie să ştim că sub nici o formă prezenţa Duhului Sfânt nu se manifestă prin nelinişte şi contorsiuni lăuntrice. Duhul Sfânt este prin urmare Cel care ne deschide în spre trezvia duhovnicească şi ne face să fim cât se poate de atenţi cu viaţa noastră duhovnicească. Atunci când ajungem să simţim pe Duhul Sfânt înseamnă că am ajuns la maturitatea duhovnicească. Sunt mulţi care nu ştiu că există o maturitate duhovnicească. Cum se manifestă maturitatea duhovnicească? În mare ea se manifestă printr-un sentiment de siguranţă că pe calea pe care am apucat am făcut un lucru bun. Sunt foarte mulţi care încep viaţa duhovnicească dar sunt nesiguri dacă acest lucru este bun. Cel care este matur duhovniceşte este cât se poate de sigur că ceea ce face este un lucru bun. Sentimentul nesiguranţei în cele duhovniceşti este propriu începătorilor care nu ştiu exact în ce direcţie să apuce. Aceştia când se lovesc de greutăţi în viaţa duhovnicească cum ar fii lupta cu păcatul şi cu patimile ajung să aibă îndoieli că au apucat pe calea cea bună. Acest lucru este aşa fiindcă ei sunt cei care cred că viaţa duhovnicească este o stare de bucurie continuă. Este foarte adevărat că viaţa duhovnicească este bucurie însă ea este presărată şi cu momente de încercare şi de luptă. La fel cum primim starea de bucurie de la Duhul Sfânt la fel de bine trebuie să fim gata să luptăm cu păcatul atunci când situaţia o cere.[81]

Prin urmare este bine să afirmăm că trezvia duhovnicească este o împreună lucrare [sinergie] a omului cu Duhul Sfânt. Acest lucru este aşa fiindcă omul este o fiinţă slabă care are nevoie de ajutor pentru a se menţine în starea de nepătimite. Acest lucru evident omul nu poate să îl facă singur ci îl face prin conlucrare cu Duhul Sfânt al lui Dumnezeu. Sentimentul prezenţei Duhului Sfânt în om este simţit sau trăit ca şi un fel de „naştere din nou" (Ioan 3, 5-6). Pe bună dreptate s-a afirmat că prezenţa Duhului Sfânt în om este o naştere din nou. Acest lucru este aşa fiindcă acum creştinul ortodox ajunge să vadă în profunzime sensul vieţii şi mai ales al maturizării duhovniceşti. Cu toţii avem nevoie de maturizare duhovnicească. Maturizarea duhovnicească nu este numai sentiment pe care îl simte omul ci un întreg mod de viaţă. Prin urmare atunci când ne maturizăm duhovniceşte ajungem să ne unim cu Duhul Sfânt care este sursa şi autorul oricărui fel de viaţă duhovnicească. Trebuie să ştim că viaţa duhovnicească este un lucru care ne vine de la Dumnezeu Duhul Sfânt. El este sursa duhovnicească a vieţii. Prin urmare viaţa duhovnicească nu se întemeiază numai pe încercările şi eforturile omului ci la fel de bine ea se întemeiază şi pe prezenţa şi conlucrarea cu Duhul Sfânt. Aceasta este starea pe care noi am denumit-o ca şi

80 *Înnoirea spiritului: studii despre spiritualitate* (Pandora, 1997).

maturizarea duhovnicească. Este adevărat că sunt grade de prezenţă a Duhului Sfânt în om în timp ce creştinii ortodocşi obişnuiţi ajung să experimenteze numai o prezenţă parţială a Duhului Sfânt în om, sfinţii lui Dumnezeu sunt cei care ajung să experimenteze o prezenţă totală sau deplină a Duhului Sfânt în om. Acest lucru sau această prezenţă a Duhului Sfânt în om este cea care a dus la apariţia moaştelor. Când Duhul Sfânt este prezent în mod deplin sau desăvârşit în om chiar şi condiţia fizică a omului se schimbă. Aşa se face că sfinţii au lăsat ca şi dovadă a conlucrării lor cu Duhul Sfânt moaştele. Ştim ce sunt moaştele. Moaştele sunt trupuri de sfinţi care după moarte nu au putrezit. Iată prin urmare un lucru pe care trebuie să îl înţelegem foarte bine. Duhul Sfânt nu este numai o prezenţă teoretică în om ci la fel de bine El este o prezenţă reală care schimbă condiţia omului.[82]

Ceea ce am dorit să insistăm în această care este foarte mult că viaţa duhovnicească şi la fel de bine maturizarea duhovnicească se leagă foarte mult de prezenţa şi lucrarea Duhului Sfânt în om. Acest lucru trebuie să fie afirmat pe fondul celor care susţin că atunci când omul doreşte să primească pe Duhul Sfânt el trebuie să fie într-o stare pasivă. Acest lucru este fals. Pentru ca omul să poate primii Duhul Sfânt al lui Dumnezeu el trebuie să fie într-o stare activă. Cel mai bine această stare activă se manifestă prin trezvia duhovnicească sau mai bine spus prin veghea duhovnicească pe care creştinul trebuie să o practice pentru ca Duhul Sfânt să poată să vină să se sălăşluiască în el. Ştim că Sfântul apostol Pavel a denumit trupul nostru „templul al Duhului Sfânt." Prin urmare trupul nostru este cel care trebuie să îl primească pe Duhul Sfânt. Este foarte adevărat că acest lucru nu se face sub nici o formă într-o stare de copilărie duhovnicească ci într-una de maturitate duhovnicească. În maturitatea duhovnicească creştinul ortodox ajunge să înţeleagă de unde vin impulsurile spre viaţa duhovnicească. Ele vin de la Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu este duh este foarte adevărat că El ne cheamă la o viaţă care să fie asemănătoare cu a Sa. Aceasta este ceea ce în plan uman ajunge să fie experimentat ca şi viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească este un lucru care ne leagă de Dumnezeu care este prin excelenţă o fiinţă duhovnicească. Sunt mai mulţi care aparent nu au nici o explicaţie de ce trebuie să ducă o viaţă duhovnicească. Ducem o viaţă duhovnicească fiindcă Dumnezeu este o

---

81 Ceea ce trebuie să ştim este că păcatul şi Duhul Sfânt nu pot locui în acelaşi timp în inima unui om. Acest lucru este aşa fiindcă aceste două noţiuni sunt cât se poate de opuse una alteia. Nu există nici un fel de legătură între Duhul Sfânt şi păcat sau patimă. Duhul Sfânt atunci când se aşează în inima unui om are o prezenţă lucrativă. Înţelegem din acest fapt că Duhul Sfânt nu este static ci cât se poate de activ. Duhul Sfânt este prin urmare cel care nu lucrează singur ci la fel de bine se foloseşte şi de voinţa noastră. Ţelul final la care ne duce Duhul Sfânt este starea de apatia sau de nepătimite. Nepătimirea este un fapt prin care se manifestă Duhul Sfânt în om fiindcă după cum am spus Duhul Sfânt nu poate coexista cu păcatul în viaţa noastră. Este bine să ştim prin urmare că Duhul Sfânt are o lucrare progresivă în inima omului care a ajuns să se obişnuiască cu păcatul. Acest lucru este aşa fiindcă în mare omul este o făptură slabă şi ar fii mult prea afectat de o trecere dint-o dată de la păcat la virtute. La fel de bine starea de apatia ajunge să se instaleze şi să se menţină în om prin trezvie duhovnicească. Apatia este strâns legată de trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cel care îl ţine treaz pe creştinul ortodox şi îl face să nu mai cadă în păcate şi să fie atent cu situaţiile în care ar putea păcătui.

82 Gheorghe Băbuţ, *Sfinţi români cu moaşte* (Editura Pelerinul Român: Oradea, 1991).

fiinţă duhovnicească. Acest lucru este actualizat şi realizat în Dumnezeu de Duhul Sfânt. Prin urmare pentru a avea o comuniune mai strânsă cu Dumnezeu la fel de bine şi noi suntem chemaţi să ducem o viaţă duhovnicească. Viaţa duhovnicească este cea care ne face asemenea cu Dumnezeu. Fiind asemenea cu Dumnezeu la fel de bine şi noi ajungem să ne unim cu Dumnezeu. Adevărul este că nu poate exista ţel mai mare în această viaţă decât unirea cu Dumnezeu. Atunci când suntem uniţi cu Dumnezeu ajungem la realizarea menirii noastre pe acest pământ.[83]

După cum am vorbit în rândurile de mai sus prezenţa Duhului Sfânt în om este una care sfinţeşte (Romani 15, 16). Sfinţenia este un lucru care ne face să nu mai comitem nici un păcat. Pentru cei care nu cred că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu are avea o lucrare vizibilă în această lume este bine să se uite la moaştele pe care sfinţii le-au lăsat în urma lor. Acest lucru vine să ne spună că acolo unde este prezent Duhul Sfânt al lui Dumnezeu până şi legile lumii fizice ajung să se schimbe. Este adevărat că nu toţi sfinţii au lăsat moaşte în urma lor dar o mare parte din sfinţi ne-au lăsat moaşte. Acest lucru este o dovadă a conlucrării lor cu Duhul Sfânt. Suntem chemaţi să conlucrăm cu Duhul Sfânt şi prin acest proces ajungem la deplinătatea maturităţii noastre duhovniceşti. În timpurile noaste omul nu prea crede în viaţa duhovnicească fiindcă în primul rând el nu crede în existenţa şi prezenţa Duhului Sfânt. Omul de azi ne spune că va crede în Duhul Sfânt numai când va avea dovezi despre existenţa şi lucrarea Lui. După cum am arătat în rândurile de mai sus cele mai bune dovezi ale existenţei şi lucrării Duhului Sfânt sunt moaştele. Moaştele sunt cele care ne spune că sfântul în cauză a fost o persoană care a ajuns să coopereze sau să lucreze cu Duhul Sfânt. Iată prin urmare un lucru care ne indică faptul că Duhul Sfânt este cel care sfinţeşte pe om. Sunt puţini cei care mai cred în sfinţenie în zilele noastre fiindcă la drept vorbind marea majoritate a lumii de azi doreşte să îi vadă pe sfinţii lui Dumnezeu după modelul lumii în care trăim care este o lume a patimii şi a păcatului. Pe sfinţi nu îi vedem vorbind la televizor şi la fel de bine nici nu îi găsim făcând declaraţii de presă. Acest lucru este ceea ce îi face pe mai mulţi care sunt extrem de ataşaţi de logica acestei lumi să fie neîncrezători de lucrarea sfinţitoare a Duhului Sfânt. Adevărul este că Duhul Sfânt este operaţional sau mai bine spus lucrează în lumea noastră. De cele mai multe ori lucrarea Sa este un fapt care nu ajunge să fie cunoscută numai după ceea ce s-a terminat. Cine credea acum 2000 de ani că „Duhul Sfânt v-a umbrii" o fecioară din Nazaret în Palestina pentru a naşte pe Mântuitorul lumii Domnul Iisus Hristos? După cum i-a spus Sfântul Arhanghel Gavriil Sfintei Maria naşterea Mântuitorului avea să fie un lucru care

---

83 Este foarte adevărat că în timp ce Dumnezeu ne cheamă la unire cel rău sau diavolul ne duce la dezbinare. Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu şi cel rău sunt două existenţe incompatibile. Dacă viaţa de comuniune cu Dumnezeu presupune viaţa duhovnicească este foarte adevărat că cel rău ne duce la vicii şi la patimi. Este bine să ştim că precum Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este sursa şi originea oricărei virtuţi la fel de bine cel rău este sursa şi origine oricărui viciu. Iată prin urmare că în viaţa duhovnicească lucrurile sunt delimitate şi nu au nici un amestec unul cu celălalt. În această viaţa creştinii ortodocşi se simt uneori ambiguu fiindcă pot vedea că deşi doresc o viaţă a virtuţii şi a binelui ajung să fie uneori stăpâniţi şi de patimi şi răutate. Acest lucru este un fapt care ne spune că pentru noi şi pentru sufletele noastre se dă o luptă. Este ceea ce sfinţii părinţi au denumit ca şi lupta îngerilor lui Dumnezeu cu diavolii. În timp ce diavolii vor să ne suie în spre rai diavolii doresc să ne tragă cu cei spre iad. Iată de ce în viaţa noastră ajungem uneori să comitem răul deşi noi dorim să fim oameni şi persoane ale lui Dumnezeu.

ajungea să fie realizat prin lucrarea Duhului Sfânt. Iată numai un exemplu de lucrare a Duhului Sfânt care a ajuns să fie cunoscută la mult timp după ce a avut loc. Este foarte adevărat că eforturi pentru primii pe Duhul Sfânt trebuie să facem cu toţii însă trebuie să ştim că Duhul Sfânt are o lucrare generică cu lumea pe care noi nu o cunoaştem şi care este descoperită numai la timpul potrivit.[84]

Prin urmare în omul duhovnicesc Duhul Sfânt este Cel care locuieşte în el [Romani 8, 11]. Sunt mai mulţi care se întreabă cum poate Duhul Sfânt să locuiască în noi? Acest lucru trebuie să fie răspuns printr-un contra argument. Sunt cunoscute mai multe cazuri de posesiune diavolească. Acest lucru are loc prin faptul că diavolii iau în posesie un trup al unui om şi să îl folosesc pentru scopurile lor, de cele mai multe ori pentru a îl distruge. Prin urmare este foarte adevărat că aşa cum diavolii pot lua în posesie un trup al unui om la fel de bine şi Duhul Sfânt se poate sălăşlui într-un om. Evident prezenţa Duhului Sfânt într-un om nu va fii niciodată o posesie. Acest lucru este aşa fiindcă prezenţa Duhului Sfânt în om este o eliberare. O eliberare de ce? Este o eliberare de păcat şi de patimă. Când Duhul Sfânt este prezent în om omul nu mai ajunge să comită nici un păcat. Este foarte adevărat că acel om încă mai poate să fie ispitit dar în cele din urmă el este liber faţă de păcat şi de patimă. Prin urmare este bine să ştim că prezenţa Duhului Sfânt este întotdeauna simţită de cei care sunt maturi duhovniceşte. Maturitatea duhovnicească este un lucru pe care ajungem să îl trăim nu numai prin propriile noastre eforturi duhovniceşti ci la fel de mult şi prin lucrarea Duhului Sfânt. După acum am subliniat în rândurile de mai sus Duhul Sfânt este Cel care ne face să fim liberi şi să simţim ceea ce este libertatea duhovnicească. Dacă patimile şi păcatele ajungeau să ne ţină robi dependenţei de ele, prin Duhul Sfânt ajungem să fim liberi faţă de patimi şi de păcate. Aşa se face că Duhul Sfânt este cel care ne cheamă la mântuire (Apocalipsă 22, 17). Sunt mai mulţi care nu ştiu că sensul vieţii noastre de pe pământ este mântuirea. Suntem prin urmare persoane care trebuie să fim în căutarea propriei noastre mântuiri. Duhul Sfânt este Cel care ajunge să îi cheme pe toţii oamenii la mântuire. Aceasta este una dintre lucrările sale. Este adevărat că nu toţi dau curs acestei chemări.[85]

În această viaţă sunt mulţi oameni care caută libertatea sau mai bine spus doresc să fie liberi. Este bine să ştim că acest fapt ajunge să ne definească la un anumit nivel

---

84 Tadei de Vitovniţa, *Pace şi bucurie în Duhul Sfânt* (Editura Predania, 2010).

85 Trebuie spus că sunt mai mulţi care au dus o viaţă de păcate pe care Duhul Sfânt a ajuns în cele din urmă să îi cheme la mântuire. Aceştia au început să îşi schimbe viaţa şi în cele din urmă să fie mântuiţi. Chemarea la mântuire este un lucru care este propriu lucrării Duhului Sfânt. Duhul Sfânt este prin urmare un lucru care ne face să ne schimbăm viaţa atunci când ne cheamă la sine. Ceea ce trebuie să ştim este că în această viaţă numai începem să conlucrăm cu Duhul Sfânt. Acest lucru este aşa fiindcă în cele din urmă lucrarea dimpreună cu Duhul Sfânt v-a ajunge să se continue în viaţa de apoi. Prin urmare, este adevărat că Duhul Sfânt are un aport major în formarea noastră duhovnicească din această viaţă pentru a fii pregătiţi pentru ceea ce urmează în viaţa de apoi. Dacă în această viaţă nu am ajuns la nici un fel de cooperare cu Duhul Sfânt este foarte adevărat că nu există mari posibilităţi ca noi să fim în comuniune cu Duhul Sfânt în viaţa de apoi ceea ce înseamnă că vom ajunge să ne pierdem propria noastră mântuire. Pe cum încercăm să fim oameni duhovniceşti pe atât ajungem să fim în comuniune cu Duhul Sfânt care este doar un început pentru ceea ce v-a urma în viaţa de apoi. Acest lucru este o experienţă pe care au simţit-o mai toţi mari sfinţi părinţi ai creştinismului ortodox.

fiindcă omul nu poate să trăiască în adevăratul sens al cuvântului fără de libertate. Libertatea este un lucru care merge mână în mână cu trezvia duhovnicească. Nu poate exista trezvie duhovnicească acolo unde omul nu se simte liber. Trezvia duzhovnicească este un lucru care trebuie să vină din libertatea omului. Prin urmare nu putem să îl constrângem pe om la trezvie duhovnicească. Trezvia duhovnicească ce nu vine din libertate este un sentiment cât se poate de legat de noţiunea de libertate. Când omul este liber el are opţiunea de a dorii sau respinge trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care nu poate să se dezvolte în om când acesta nu este liber. Trebuie să ştim că există mai multe feluri de libertate. Există libertate fizică când omul nu este închis în nici un fel de închisoare şi la fel de bine există libertate duhovnicească. Aceast libertate duhovnicească este simţită de om ca şi libertate a sufletului său. Sufletul nostru poate ajunge să nu mai fie liber dar lui îi sunt impuse lucruri pe care nu le doreşte. Putem prin urmare atenţia la libertatea sufletului unui om prin diferite lucruri: a îl face să iubească lucruri care nu îi plac sau a îl face să iubească persoane care nu îi plac. În acest mod este foarte adevărat că libertatea omului ajunge să nu mai fie un lucru actual pentru el. La fel de bine atunci când omul este cuprins de patimi şi de păcate el îşi pierde libertatea. Libertatea duhovnicească este un lucru care este conferit de Duhul Sfânt în cele din urmă. Fără de nici o îndoială că maturitatea duhovnicească a trezviei este un lucru care se realizează în libertate. Nu poate exista maturitate duhovnicească acolo unde nu există libertate. Este prin urmare un fapt pe care trebuie să îl ştim. Duhul Sfânt are calitatea de a ne elibera dar nu o de închisori trupeşti ci mai multe de legăturile noastre cu păcatul şi viciile. Uneori aceste legături sunt atât de profunde că nici nu ştim că ele există fiindcă păcatul şi patima ajung să fie a doua noastră natură. Duhul Sfânt este Cel care ne eliberează de patimi şi de păcate şi nu trebuie să uităm acest lucru. Prin urmare în zilele noastre este bine să fim mult mai atenţi la lucrarea Duhului Sfânt. Pentru a ne putea elibera de patimi şi de păcate noi trebuie să Îl invocăm pe Duhul Sfânt. Facem acest lucru prin rugăciuni şi cântări duhovniceşti. Prin urmare avem datoria de a invoca pe Duhul Sfânt. Acest lucru este ceea ce v-a duce în cele din urmă la eliberarea noastră. Eliberat de robia păcatelor şi a viciilor omul va ajunge la o viziune superioară asupra existenţei şi a vieţii în mare.[86]

Se spune că într-o casă de oameni săraci şi lipsiţi, un copilaş auzi pe bunică-sa citind în Istoria biblică despre corbul ce aducea de mâncare lui Ilie proorocul.

– Bunică dragă, – zise copilul – să deschidem şi noi uşa, să ne aducă şi nouă ceva corbul!

Bunica încerca să-l dezmintă pe copil, dar copilul nu şi nu, ci să se deschidă uşa. Bunica îi făcu pe voie şi deschise uşa, cu toate că era iarnă şi frig. Tocmai atunci trecea pe acolo părintele locului. Se miră văzând uşa deschisă şi întrebă asupra acestui fapt. Bunica îi spuse cum stă lucrul.

– Vedeţi cum lucrează credinţa în Dumnezeu? – zise preotul. Eu tocmai acum mergeam să împart din lada bisericii nişte ajutoare celor săraci şi lipsiţi. Voi începe dar de aici. Uite, „corbul“ v-a adus şi vouă două sute de lei. Copilul a crezut şi Dumnezeu a

86 Sorin Cosma, *Spiritualitate şi misiune creştină în contextul actual* (Arad, 2014).

răspuns la credinţa lui. Credinţa face şi azi minuni. Dumnezeu răspunde şi azi – răspunde negreşit – la credinţa noastră.[87]

La prima vedere întâmplarea de mai sus este o simplă coincidenţă. Ceea ce învăţăm din credinţa în Dumnezeu este faptul că în această lume nu există nici o coincidenţă fiindcă toate lucrurile sunt rânduite de Dumnezeu după un plan al Său pe care Îl are cu lumea. Prin urmare este foarte adevărat că cei care caută vor găsii în cele din urmă care este planul lui Dumnezeu cu ei. Este mai greu pentru mulţi să caute planul lui Dumnezeu fiindcă aceştia cu mare greutate ajung să se desprinde de programul zilnic al vieţii de zi cu zi. Viaţa de zi cu zi aparent nu are nici un fel de legătură cu Dumnezeu. Trăim viaţa de zi cu zi şi în ea nu ajungem să Îl vedem pe Dumnezeu. Acest lucru este valabil pentru cei care nu cred în Dumnezeu. Pentru cei care nu cred în Dumnezeu viaţa de zi cu zi este un chin. Acest lucru este aşa fiindcă ei nu mai ajung să vadă frumuseţea pe care Dumnezeu a pus-o în această lume. Viaţa de zi cu zi este un timp pe care noi nu trebuie să îl folosim numai pentru noi înşine ci la fel de bine trebuie să Îl căutăm şi pe Dumnezeu. Fără de Dumnezeu nu mai poate exista nici un fel de plăcere în viaţa de zi cu zi. Atunci când omul face eforturi pentru a se înduhovnicii el ajunge în cele din urmă la o viaţă duhovnicească în timpul de zi cu zi. Viaţa de zi cu zi este o problemă pentru mai mulţi fiindcă ei spun că nu ajung să Îl vadă pe Dumnezeu în acest timp. Trebuie să Îl căutăm pe Dumnezeu zilnic şi în cele din urmă să Îl lăsăm pe El să lucreze în viaţa de zi cu zi.[88]

Ceea ce trebuie să ştim este că acolo unde există Duhul Sfânt diavolii nu se aproprie. Acest lucru este aşa fiindcă ei nu suferă sfinţenia Duhului Sfânt. Prin urmare nu poate fi nici un fel de punct comun între Duhul Sfânt şi diavoli (Matei 12, 28). Acest lucru a fost făcut la fel de bine şi de Domnul Iisus Hristos care a izgonit diavoli. Trebuie să ştim că atunci când diavolii sunt izgoniţi avem de a face cu o lucrare comună a lui Hristos şi a Duhului Sfânt. Fiindcă amândoi sunt Dumnezeu sfinţenia Duhului Sfânt

87 Iosif Trifa, *600 Istorioare religioase* (Editura Oastea Domnului: Sibiu, 2007).

88 Viaţa de zi cu zi este un fapt care este lăsat de Dumnezeu. Este adevărat că ea nu prea interesează pe mulţi fiindcă aceştia vor ca viaţa lor să fie extrem de mare şi de grandioasă. Sunt mulţi care concep o legătură cu Duhul Sfânt ca fiind grandioasă şi cât se poate de măreaţă.
Acest lucru ne spun ei că este aşa fiindcă Duhul Sfânt este Dumnezeu. Totuşi trebuie să ştim că legătura cu Duhul Sfânt nu duce la disporaţia smereniei. Dumnezeu este smerit şi nu se laudă cu grandioasele lui realizări de a face universul şi lumea. Atât este de smerit Duhul Sfânt că ajunge să fie simţit în chiliile strâmte ale călugărilor. Călugării sunt cei care ajung să trăiască prezenţa Duhului Sfânt ca şi unii care au renunţat la toate pentru Dumnezeu. Acest lucru este cu adevărat cu act unic şi cât se poate de profund. Viaţa călugărească nu este numai o căutare a Duhului Sfânt ci la fel de bine ea este şi o trăire în smerenie pe care călugărul ajunge să o înveţe de la Duhul Sfânt. Prin urmare experienţa Duhului Sfânt şi a smereniei sunt două lucruri care nu se exclud unul pe altul. Ajungem să experimentăm pe Duhul Sfânt în smerenie. Acest

lucru este pe placul Duhul Sfânt.

ajunge să fie împărtăşită şi lui Hristos. Este foarte adevărat că diavolii nu suportă sfinţenia. Sfinţenia este un lucru care vine de la Duhul Sfânt şi este bine să avem acest lucru în vedere mai ales pentru cei care sunt cât se poate de confuzi în ceea ce priveşte originea şi sursa sfinţeniei. De fapt acest lucru l-am afirmat şi în rândurile de mai sus. Este foarte adevărat că prezenţa Duhului Sfânt este un lucru care duce la izgonirea păcatelor şi a patimilor. Atunci când omul tinde spre sfinţenie el de fapt dintre în spre Duhul Sfânt. Acest lucru nu este pe placul diavolilor care nu pot tolera sfinţenia. Iată prin urmare că aici avem o opoziţie duhovnicească: în timp ce de la Duhul Sfânt vine toată sfinţenia de la diavoli ne vine toată lucrarea rea şi nelegiuirea. Aceste două lucruri sunt ireconciliabile în veşnicie. Oricât s-ar strădui unii să se reconcilieze acest lucru nu v-a putea să fie realizat. Prin urmare este bine să ştim că acolo unde este Duhul Sfânt nu pot să fie şi diavoli. Aceştia nu suportă prezenţa Duhului Sfânt. Duhul Sfânt trebuie prin urmare să fie actualizat în noi prin rugăciune şi prin asceză fiindcă el ne v-a proteja de lucrarea diavolilor. Este foarte adevărat că drumul spre sfinţenie este un lucru care este greu de realizat fiindcă diavolii sunt cei care fac tot ceea ce le stă în putinţă pentru a ne ferii de sfinţenie şi de nu ne lăsa să ajungem sfinţi. Deşi este în natura umană tendinţa de a lucra în spre sfinţenie în mod nevăzut diavolii duc un război cu noi pentru a ne oprii să ajungem sfinţi. Aşa se face să sunt puţini sfinţi în zilele noastre. Acest lucru nu trebuie să ne ducă la deznădejde. Deşi nu am ajuns sau probabil nu vom ajunge la sfinţenie trebuie să ne nevoim pentru sfinţenie. Acest lucru este un lucru care v-a ţine pe diavoli departe de noi.[89]

Iată prin urmare că în procesul nostru de maturizare duhovnicească nu putem trece dincolo de existenţa Duhului Sfânt. Acest fapt este un lucru pe care trebuie să îl menţionăm în această carte. Omul duhovnicesc este un om care este impregnat sau pnevmatizat de Duhul Sfânt. Duhul Sfânt prin urmare este un lucru care ne ţine aproape de viaţa duhovnicească şi el este cel care iniţiază în noi procesul de trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă nu poate să existe o prezenţă a Duhului Sfânt în noi fără de trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne vine din unirea cu Duhul Sfânt care veghează asupra noastră. La fel cum paznic în păzeşte proprietatea sa la fel de bine şi Duhul Sfânt veghează asupra noastră. Acest lucru însă nu trebuie să fie lăsat numai ca şi o lucrare a Duhului Sfânt ci la fel de bine trebuie să fie şi o lucrare a noastră. După cum Duhul Sfânt este o persoană care ne ocroteşte şi de apără de lucrarea diavolească la fel de bine şi noi trebuie să deprindem de la Duhul Sfânt starea de trezvie duhovnicească. Starea de trezvie duhovnicească este un lucru care ne face să fim în comuniune cu Dumnezeu Duhul Sfânt. Ceea ce trebuie să ştim este faptul că Duhul Sfânt nu aduce în noi numai o mărturie despre cine este El ci la fel de bine şi o mărturie despre Hristos. Există o legătură cât se poate de strânsă între Hristos şi Duhul Sfânt (Ioan 14, 26; 15, 26; 16, 14). Prin urmare acest lucru este bine să fie ştiut. Sunt mulţi care consideră că singura persoană esenţială din Dumnezeu este Duhul Sfânt. Dintre cei mai cunoscuţi care afirmă acest lucru sunt

89 Petru Rezuş, *Aghiologia ortodoxă* (Caransebeş, 1940).

penticostalii. Sunt mulţi care atunci când ajung să aibă experienţa Duhului Sfânt ajung să facă din acest lucru un tabu dincolo de care nu mai există nimic. Duhul Sfânt are o lucrare care este întotdeauna unită cu lucrarea lui Hristos. În viaţa Sa pământească Duhul Sfânt a fost Cel care L-a uns şi la călăuzit pe Hristos (Isaia 61, 1; Matei 3, 16; 4, 1; Marcu 1, 10; Luca 3, 22; 4, 18; Ioan 1, 32-33). Prin urmare în istoria Duhul Sfânt a avut o lucrare discretă care s-a făcut cunoscută prin peroana lui Hristos. Într-un anume sens cine ajunge să îl trăiască pe Iisus Hristos v-a ajunge să îl trăiască şi pe Duhul Sfânt.[90]

La fel de bine un lucru care este bine să fie cunoscut în zilele noastre este că Duhul Sfânt nu a fost ascuns de oamenii care au dorit să Îl cunoască. În Vechiul Testament Duhul Sfânt a fost cel care a grăit prin prooroci. Prin urmare Duhul Sfânt este un lucru care nu a rămas străin de umanitate. Însă ceea ce trebuie să ştim este că nu toţi au dorit să Îl cunoască pe Duhul Sfânt. Acest lucru l-a făcut pe Duhul Sfânt să îşi aleagă unele persoane duhovniceşti prin care să poată vorbii celor care au fost interesaţi de cele ce avea să le spună. Sfinţii părinţi sunt cei care ne spun că Duhul Sfânt a fost cel care în vechime a ajuns să confere harul proorociei? Ce este harul proorociei? Proorocia este darul de a vedea în viitor şi de a prevestii anumite evenimente din viitor. Unul dintre cele mai mari evenimente care se legau de mântuirea omului a fost întruparea, viaţa, patima şi învierea Mântuitorului Hristos. Aceste lucruri prin inspiraţia Duhului Sfânt au ajuns să fie proorocite de mai înainte de proorocii Vechiului Testament. Iată prin urmare că Duhul Sfânt şi-a făcut o lucrare cu totul specială prin prooroci descoperindu-le acestora care v-a fii viitorul şi mai ales ce se v-a întâmpla cu Domnul Iisus Hristos care v-a mântui lumea. Acest lucru ne spune că Duhul Sfânt intervine în istoria omului în momente cheie când omul are cel mai mult nevoie de El. Duhul Sfânt prin urmare nu se risipeşte pe sine ci îl face pe om să stea concentrat şi în stare de trezvie duhovnicească pentru ceea ce este cu adevărat important. Iată prin urmare care sunt aspectele principale ale lucrării Duhului Sfânt în lumea noastră. Duhul Sfânt a fost cel care a iscat în proorocii Vechiului Testament o stare de trezvie duhovnicească pentru a fii conştienţi de care şi cum v-a fii lucrarea mesianică. Această

---

90 Catolicii au fost cei care fiind preocupaţi de Duhul Sfânt au ajuns să îl subordoneze pe Acesta lui Hristos. Ei au spus acest lucru prin adaosul care este cunoscut în zilele noastre ca şi Filioque. Ce este Filoque? Este traducerea în latină a expresiei „şi de la Fiul." Ortodoxia a considerat că dogmatic Dumnezeu Tatăl este Cel care l-a născut pe Fiul şi l-a purces şi pe Duhul Sfânt. Catolicii au găsit acest lucru inconvenient şi au spus dă Duhul Sfânt purcede şi de la Tatăl şi de la Fiul. Prin urmare au ajuns să subordoneze pe Duhul Sfânt Tatălui şi Fiului. Evident că acest lucru a fost respins de ortodoxie şi considerat ca fiind o greşeală dogmatică. Ortodoxia consideră că nu există o subordonare dintre Dumnezeu Fiul şi Dumnezeu Duhul Sfânt fiindcă Dumnezeu Fiul şi Dumnezeu Duhul Sfânt sunt egali. Prin urmare între Hristos şi Duhul Sfânt nu există un raport de subordonare ci unul de egalitate. Amândoi sunt Dumnezeu. Acest lucru a fost descoperit la mai mulţi sfinţi părinţi care prin post şi nevoinţă au fost iluminaţi de har şi au ajuns să ne facă şi nouă cunoscut acest lucru. Un sfânt părinte care a scris o carte întreagă despre Duhul Sfânt a fost Sfântul Vasile cel Mare.

lucrare este un fapt care a ajuns să se fie împlinită. Duhul Sfânt a profeţit acest lucru prin prooroci şi faptele au avut loc aşa cum au fost profeţite. Este bine prin urmare să ştim că Duhul Sfânt nu a stat departe de umanitate. Al botezul lui Hristos Sfântul Ioan Botezătorul a spus că a putut să vadă Duhul Sfânt pogorându-se ca şi un porumbel asupra lui Hristos. Iată un alt loc în care Duhul Sfânt s-a făcut pe sine cunoscut şi văzut. Trebuie să ştim că acolo unde este Duhul Sfânt fără de nici o îndoială că acolo v-a fii şi lucrarea trezviei duhovniceşti.[91]

CAPITOLUL 5

TREZVIA METODĂ DE COMBATERE A MONOTONIEI VIEŢII COTIDIENE

Am ajuns prin urmare la un punct nevralgic al cărţii noastre. Acest punct nevlargic se leagă foarte mult de faptul că viaţa de zi cu zi este pentru mai mulţi dintre noi o mare problemă. Sunt mai multe cazuri de persoane pe care viaţa de zi cu zi ajunge să îi deprime. Acest lucru este aşa fiindcă aceste persoane ajung să cadă într-un fel de rutină a vieţii de zi cu zi. Zilnic facem aceleaşi lucruri şi parcă totul se repetă. Este adevărat că pentru cei care sunt iubitori de adrenalină viaţa de zi cu zi este cu adevărat plictisitoare. Acest lucru este aşa fiindcă rutina vieţii de zi cu zi nu oferă nimic în plus. Ne sculăm de dimineaţă, de spălăm pe dinţi, de îmbrăcăm, luăm micul dejun, mergem la muncă, venim de la muncă, mâncăm, ne uităm la televizor, luăm cina în cele din urmă ne culcăm pentru ca a doua zi să reluăm rutina zilnică. Acest lucru este pentru mai mulţi oamenii un fapt care îi aruncă în depresie în timp ce pentru alţii viaţa de zi cu zi este o monotonie. Viaţa de zi cu zi este pentru mai mulţi o monotonie fiindcă nu se întâmplă nimic nou: soarele răsare dimineaţa şi apune la asfinţit. La fel de bine luna răsare seara pentru a apune în zori. În acest interval viaţa noastră parcă moare. Sunt multe persoane care simt că viaţa de zi cu zi este monotonă. De ce să fie acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă aceste persoane în mare nu îşi ridică semne de întrebare despre rostul profund al vieţii noastre. Viaţa noastră este adevărat că fără de profunzime este monotonă. Acest lucru este aşa fiindcă ea se mulţumeşte la a realiza un ritual zilnic. Pentru mai mulţi viaţa de zi cu zi este un ritual de care nu avem cum să scăpăm în nici un fel.[92]

---

91 Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină. O istoriei a dezvolătrii doctinei: naşterea tradiţiei universale (100-600)* (Editura Polirom: Iaşi, 2004).

92 Ceea ce este bine să ştim este că termenul de monotonie este unul de originea greacă. Monotonie este compus din doi termeni greceşti μονος şi τον care s-ar traduce literal prin

Este cât se poate de legitim că trebuie să ne ridicăm întrebarea care sunt cauzele care duc la monotonie în viaţa noastră? De ce simţim că viaţa noastră este monotonă? Care sunt factorii care ajung să ţină viaţa noastră monotonă? Aceste întrebări sunt legitime. Cum se face să sunt din ce în ce mai mulţi oamenii care simt că viaţa lor este monotonă? Pentru unii viaţa este atât de monotonă că până şi faptul de a mânca zilnic ajunge să fie o monotonie. Acest lucru evident că are o explicaţie. Monotonia este un lucru care ajunge să se instaureze în om şi să fie cât se poate de firească fiindcă omul din zilele noastre nu este interesat de viaţa duhovnicească. La fel de bine sunt mulţi care sunt opaci la chemarea lui Dumnezeu de a devenii oamenii duhovniceşti. Prin urmare aceasta este una dintre cauzele majore pentru care pentru mai multă lume viaţa ajunge să fie monotonă. Viaţa duhovnicească este o viaţă care este departe de a fi o aventură. Sunt mulţi care sunt dornici de aventură. Aventura este pentru ei un lucru care îi face să se simtă cât se poate de bine fiindcă după unii aventura este un lucru care oferă porţia de adrenalină de care are nevoie omul. Este bine să ştim viaţa duhovnicească şi spiritul de aventură sunt două lucruri care nu sunt compatibile. Prin urmare de ce nu este compatibilă aventura cu viaţa duhovnicească? Aceste lucruri nu sunt compatibile fiindcă viaţa duhovnicească nu este în nici un fel de aventură. Viaţa duhovnicească poate să fie denumită un periplu sau itinerariu şi acest fapt este bine să fie ştiut. Trecem prin mai multe etape în viaţa duhovnicească dar acest lucru nu înseamnă că viaţa duhovnicească este o aventură. Aventura este un lucru care duce cu gândul la risc şi la uşurătate. Adevărul că sunt mai mulţi aventurieri în lumea noastră şi pentru aceştia este foarte adevărat că viaţa de zi cu zi este monotonă. Fiindcă suntem persoane influenţabile este foarte adevărat că ajungem uneori să credem că o viaţă adevărată este o viaţă de aventură. Aventura este cea care ne face să nu ştim la ce să ne aşteptăm în ziua de mâine. Aşa se face că sunt mulţi care nu ştiu care este sensul vieţii duhovniceşti fiindcă sunt seduşi de viaţa de aventură. Sunt mai mulţi soţi care consideră plictisitor a sta cu aceiaşi soţie toată viaţa. Aşa se face că ei ajung să aibă mai multe aventuri cu mai multe femei. Acest lucru spun ei că este necesar pentru a scăpa de monotonia vieţi de zi cu zi. Monotonia vieţii de zi cu zi apare de obicei la persoane care nu au nici un fel de interes în viaţa duhovnicească.[93]

---

singularitate. În româneşte termenul de monotonie are un sens mai amplu şi înseamnă „lipsă de varietate în ton." La fel de bine monotonia este în sens figurat „lipsă de variaţie sau de varietate." Trebuie să ştim că monotonia se leagă foarte mult de starea de plictis. Când omul ajunge la monotonie el se plictiseşte. Sunt mulţi care sunt plictisiţi de viaţa de zi cu zi. Mai ales în televiziune şi în cinematografie se fac multe eforturi pentru a îl scoate pe om de monotonie. Se crede că comediile sunt cele care îl scot pe om din monotonie fiindcă ele îl fac pe om să uite de rutina vieţii zilnice. În cele din urmă este adevărat că monotonia este un lucru urât când este legată de viaţa de zi cu zi. Omul simplu visează la o viaţă palpitantă şi plină de varietate. Acest lucru este legitim însă ceea ce pot simţii este că aceste lucruri nu sunt cât se poate de greu de găsit în viaţa noastră de zi cu zi. Trebuie să fim preocupaţi de viaţa de zi cu zi dar mai ales trebuie să ştim care sunt cauzele care provoacă monotonia.

93 Sfântul Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovniceşti* (Alba Iulia, 1995).

Este adevărat că viaţa este un lucru care preocupă pe toată lumea. După cum am afirmat în rândurile de mai sus viaţa este un dar de la Duhul Sfânt. Este adevărat că nu toţi pot să fie sfinţi după cum este Duhul Sfânt dar cu toţii pot să se ridice la o trăire a vieţii duhovniceşti care îi face asemănători cu Duhul Sfânt. În zilele noastre sunt mai mulţi care ne spun sau sunt adepţii conceptului că viaţa trebuie să fie o aventură. Dacă nu este o aventură este foarte adevărat că viaţa ajunge să fie o monotonie. Prin urmare acest lucruri sunt cele care vin să ne convingă că aventura este soluţia pentru a ieşi din monotonie. Să fie lucrurile chiar aşa? Adevărul este că nu monotonia este cea care ne scoate din monotonie. Ceea ce ne a scoate din monotonie este trezvia duhovnicească. Cum este posibila cest lucru? Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne face să luăm aminte mai mult la sufletul nostru. Omul nu este numai trup care are adrenalină ci la fel de bine el este şi suflet care are nevoie de linişte. Sunt foarte mulţi care iubesc senzaţiile tari şi pentru ei viaţa fără de senzaţiile tari este fără doar şi poate nu numai monotonă ci şi plictisitoare. Viaţa în sine nu a fost lăsată de Dumnezeu pentru senzaţiile tari ci mai mult pentru ca omul să ajungă la comuniunea cu Dumnezeu. Prin urmare, este bine să ştim că trebuie să avem o bună înţelegere despre ceea ce este viaţa după cum a fost lăsată ea de Dumnezeu. Acest lucru evident nu este pe placul la mai mulţi dintre noi. Viaţa duhovnicească este un lucru care ne duce la o profunzime sau la o înţelege profundă a ei. Acest lucru nu poate în nici un fel să îl excludă pe Dumnezeu. În acest sens trebuie să ne întrebăm: pentru ce nea creat Dumnezeu pentru a trăi o viaţă de aventuri continue sau pentru a fi în comuniune cu Dumnezeu?[94]

O altă formă a monotoniei este plictisul. Omul contemporan se plictiseşte foarte repede şi de multe ori fără de nici un motiv. Acest lucru este aşa fiindcă în sine ei sunt de părere că nu găsesc nimic palpitant în viaţa de zi cu zi. Plictisul este un lucru pe care îl găsim extrem de răspândit şi el este cel care ne spune că viaţa zilnică trebuie să se schimbe. Trebuie să ştim că pentru a scăpa de plictis oamenii au găsit nu numai cele mai ingenioase metode şi uneori şi cele mai grosiere. Este foarte bine cunoscut faptul

---

94 Poate una dintre cele mai cunoscute cărţi de aventură este *Aventurile lui Arthur Gordon Pym* scrisă de Edgal Allan Poe. Această carte prezintă mai multe lucruri care evident sunt aventuri. Ceea ce mai puţini cititori au observat este că între aventurile lui Arthur apare la un moment dat şi un episod de canibalism. Echipajul lui Arthur ajunge la un moment să rămână fără de mâncare pe un vas în mijlocul oceanului. Aşa se face că cei care au ajuns în această stare decid să ucidă pe unul dintre membrii echipajului şi să îi mănânce carnea. Acest lucru este considerat de Edgar Allan Poe ca făcut parte din aventură. Evident este vorba aici numai de o carte fiindcă lucrul nu s-a întâmplat cu adevărat în viaţa reală. Este bine să ştim că acest lucru trebuie să ne ridice semne de întrebare. Aventurierii nu iubesc ritualul vieţii zilnice şi îl găsesc plictisitori şi monoton. Să fie ei cei care asemenea lui Edgar Allan Poe ajung să găsească canibalismul ca şi o parte integrantă a vieţii de aventură? Cu siguranţă că nu. Ortodoxia nu poate în nici un fel să susţină acest lucru. Trebuie să ştim că în viaţa duhovnicească aventura are un sens negativ fiindcă ea este cea care face din risc o monedă curent sau un lucru obişnuit. Este aventura o viaţă a riscului? Pentru mai mulţi dintre aventurieri este.

că în Roma antică pentru a se delecta şi a se amuza erau puşi doi luptători cu sabie şi cu suliţă să se lupte până cel mai puternic ajungea să îl omoare pe cel mai slab. Aceste lucruri au ajuns să fie cunoscute ca şi luptele de gladiatori. În China cei care se plictisesc ajunge să practice artele marţiale care ne spun ei că sunt o metodă de a îl întării pe războinic să lupte cu răutatea din jur. Iată prin urmare două exemple grosiere care au făcut ca viaţa să fie cât se poate de „palpitantă." Sunt văzute metode de a scăpa de plictiseală uneori actele de violenţă. Mai multe dintre protestele antiguvernamentale şi prezidenţiale ajung să se termine în violenţă fără să aibă nici un fel de legătură cu cauzele în dezbatere. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mai mulţi care consideră că plictisul poate să fie izgonit prin violenţă. Plictisul este o stare care cu adevărat pe unii ajunge să îi consume. Aceştia nu mai găsesc nici un sens. Sunt mai mulţi care simt o stare de plictis faţă de viaţa în sine. Acest fapt este cu adevărat grav fiindcă trebuie să ştim că viaţa este un dar de la Dumnezeu. Sunt mulţi care găsesc viaţa credinţei plictisitoare. Acest lucru este aşa fiindcă aici nu are loc nici o răsturnare de situaţie, nici un conflict, nici o neînţelegere. Prin urmare este bine să ştim că nu toţi împărtăşesc aceleaşi convingeri în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească şi viaţa religioasă în mare. Prin urmare sunt foarte mulţi care ajung să se plictisească de viaţa duhovnicească fiindcă ne spune ei că aici nu se întâmplă nimic şi nu vedem nimic concret. Din viaţa duhovnicească nu avem de câştigat nici un ban şi nici o avere. Acest lucru este poate cea mai răspândită concepţie a lumii noastre. Viaţa duhovnicească este un lucru pe care trebuie să îl înţelegem în adevărata lui valoare. Diavolii sunt cei care fac viaţa duhovnicească grea şi una în care se avansează cu mare anevoie. Aşa se face că sunt multe cazuri în care viaţa duhovnicească pare să fie o mare monotonie. Trebuie să ştim că cu cât devenim mai duhovniceşti cu atât mai mult diavolii doresc să suprime viaţa duhovnicească din noi. Acest lucru este aşa fiindcă viaţa duhovnicească ne face asmănători cu Dumnezeu şi de duce departe de iad. Iată prin urmare că am ajuns la care este cauza pentru care în viaţa noastră ajungem să experimentăm uneori monotonia. Monotonia în viaţa duhovnicească este un sentiment care este inspirat de diavoli care nu doresc ca noi să ne mântuim.[95]

Pentru o mai bună înţelegere a vieţii este bine să ştim cum este privită viaţa de Biblie şi de sfinţii părinţi. Sfinţii părinţi ne spun că în sine viaţa nu este un lucru care ne aparţine. Viaţa ne este dată de Dumnezeu şi prin urmare este bine să ştim că viaţa duhovnicească este un lucru care ne duce în spre Dumnezeu şi este un lucru care îi arate lui Dumnezeu recunoştinţă. Sunt situaţii în care Dumnezeu lasă să vină asupra omului monotonia fiindcă acesta nu îi este recunoscător lui Dumnezeu pentru viaţa pe care a primit-o de la El. Prin urmare viaţa duhovnicească este şi o modalitate de a ne exprima recunoştinţa şi mulţumirea noastră în faţa lui Dumnezeu pentru viaţa pe care ne-a dat-o (Facere 2, 7). Trebuie să ştim că viaţa este numită de Biblie şi duh (Iov 27, 3). Acest lucru este aşa fiindcă în sine viaţa vine din Duhul Sfânt al lui Dumnezeu. Sunt mai mulţi care ajung să se bucure de viaţă fără să fie conştienţi că ea este un lucru care ne vine

95 *Demonii şi lucrările lor* (Editura Egumeniţa: Galaţi, 2007).

de la Dumnezeu. Atunci când omul nu ştie că viaţa vine de la Dumnezeu el ajunge să cadă în monotonie. Monotonia este un lucru care ne face să nu mai fim în nici un fel mulţumiţi cu ceea ce avem. Sunt oamenii care nu sunt niciodată mulţumiţi cu ceea ce au şi atunci când ar trebuie să se mulţumească cu ceea ce au ei ajung să simtă că viaţa a devenit monotonă. La fel de bine sunt mai mulţi care odată ce ajung la bătrâneţe li se pare că viaţa este monotonă. Ei îşi aduc aminte de timpurile când erau tineri şi în putere. Acum că au ajuns bătrâni nimic nu îi mai mulţumesc. Evident este adevărat că sentimentul ne monotonie în ceea ce priveşte viaţa se naşte în om pe fondul nemulţumirii cu soarta pe care Dumnezeu a rânduit-o pentru fiecare. Atunci când omul nu mai este în comuniune cu Dumnezeu este simte că a ajuns să trăiască monoton. Partea mai rea este că sunt puţini cei care îşi ridică această problemă.[96]

Este foarte adevărat că în timp ce unii simt viaţa ca şi un periplu trepidant alţii simt viaţa ca şi monotonie. În rândurile de mai sus am vorbit mai mult despre ceea ce este viaţa sub tensiune pe care mai mulţi dintre semenii noştri au ajuns să o experimenteze. Este bine să ştim că viaţa este un lucru care vine de la Dumnezeu şi trebuie să se întoarcă la Dumnezeu. Sunt mai mulţi care nu înţeleg acest ciclu al vieţii. Când omul nu ajunge să înţeleagă că viaţa lui trebuie să fie centrată pe Dumnezeu cu adevărat viaţa devine o monotonie. Sunt tot felul de ideologii şi tot felul de concepţii despre cum este viaţa şi la fel de bine despre cum trebuie să fie ea trăită. Trebuie să trăim viaţa cu Dumnezeu chiar dacă acest lucru pare uneori mai greu. Monotonia este un lucru care ajunge să îl facă pe om să aibă lehamite de a trăi. Pentru mai mulţi monotonia este primul pas în spre sinucidere. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mai multe cazuri în care monotonia ajunge să fie primul sentiment urât din viaţa omului. Mai apoi omul se va confrunta cu lipsa de sens. El nu se vede pe sine ca şi marile vedete şi superstaruri ale lumii care sunt veşnic în centrul atenţiei şi au toţi banii şi averile pe care şi le doresc. Viaţa lor le pare monotonă şi urâtă în comparaţie cu a superstarurilor. Iată prin urmare un lucru care instaurează în om o stare de urât în care nimic nu mai ajunge să îl mulţumească. Nu puţine au fost cazurile în care sinuciderea a început cu monotonia cotidiană. Este foarte trist dar aşa stau lucrurile cu mai mulţi dintre semenii noştri. Noi trebuie să fim conştienţi de acest lucru. Adevărul este că monotonia este un

96 Sfinţii Părinţi ai ortodoxiei sunt cei care ne spun că în orice facem şi în orice gândim trebuie să ne raportăm la Dumnezeu. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl ştim. Sunt puţini care consideră că trebuie să se raporteze la Dumnezeu şi în acest mod ajung să se înstrăineze de Dumnezeu. Înstrăinarea de Dumnezeu este un lucru cât se poate de nociv. Acest lucru este aşa fiindcă cel care este înstrăinat de Dumnezeu consideră că este o pierdere de vreme să se gândească şi să se roage lui Dumnezeu. Iată prin urmare un lucru pe care mai multă lume nu îl ia în considerare. Înstrăinarea de Dumnezeu este un lucru des întâlnit în zilele noastre. Trebuie să fugim de înstrăinare şi acest lucru îl facem prin faptul că trebuie să fim conştienţi că noi trebuie să Îl căutăm pe Dumnezeu. Căutarea lui Dumnezeu este un lucru bun care ne face să fim cât se poate de fericiţi. Atunci când viaţa noastră este monotonă este bine să ne aducem aminte de Dumnezeu şi vom vedea că acest lucru va dinamiza viaţa noastră. Iată prin urmare un remediu cât se poate de eficace împotriva monotoniei.

lucru care ajunge să se instaureze în om mai ales la cei care au o concepţie superficială a vieţii şi a existenţei. Acolo unde concepţia despre lume este superficială şi nu este ancorată în Dumnezeu evident că omul ajunge să considere viaţa monotonă. El nu face nimic altceva decât să mănânce, să bea, să muncească şi să doarmă. Prin urmare este bine să ştim care sunt în mare cauzele monotoniei pe care o simt mai multe persoane din zilele noastre. Aceste persoane simt nevoie ca schimbarea vieţii lor să vină din exterior: un bilet câştigător la loto, o moştenire mare de la strămoşi, o iubire pasională, o funcţie mai înaltă şi cu mai mulţi bani, succesul în afaceri şi enumerarea ar putea continua. Prin urmare cei care se confruntă cu monotonia sunt persoane care ajung să îşi dea seama că totul trebuie să vină din exterior şi ei sunt cei care vor ajunge în cele din urmă să fie cât se poate de salvaţi de condiţiile externe. Prin urmare nu omul trebuie să îl caute pe Dumnezeu ci Dumnezeu trebuie să iese în căutarea omului.[97]

Se spune că un turist se plimba prin Veneţia prin piaţa centrală Sfântul Marcu. Plângându-se a fost uimit de numărul mare de porumbei care stăteau în piaţă. La un moment dat au început să bată clopotele şi toţi porumbeii au zburat în turla catedralei Sfântul Marcu.

- Extraordinar! A spus turistul.

- Ce este extraordinar? A întrebat un localnic.

- Mă uit la aceşti porumbi şi văd că toţii au zburat în turlă odată ce au bătut clopotele.

- Şi ce este cu asta?

- Porumbeii sunt mai credincioşi decât noi oamenii. Ei merg la biserică când trag clopotele.

- Dar tu ştii de ce merg porumbeii în turla catedralei?

- Fiindcă au sunat clopotele.

- Nu domnule.

- Atunci de ce merg?

- Fiindcă atunci li se dă de mâncare. Prin urmare nu are nimic de a face cu credinţa.

- Dar nouă oamenilor nu ni se dă la biserică hrană duhovnicească?[98]

97 Roman Braga, *Pe drumul credinţei* (HDM Press, 1995).

Iată prin urmare o pildă care se aplică celor care trăiesc în monotonia vieţii de zi cu zi. Cei care trăiesc şi se găsesc în această situaţie sunt persoane care nu prea ţin cont de ceea ce are loc în jurul lor. Cu alte cuvinte ei nu mai aud chemarea Bisericii Creştin Ortodoxe. Biserica Creştin Ortodoxă ne cheamă pe toţi la ea indiferent de statutul social pe care îl avem. Acest fapt este o realitate pe care sunt puţini care o remarcă. Fiindcă trăim într-o lume individualistă lumea din jurul nostru ne face să fim centraţi numai pe noi înşine şi nu pe exterior. Aşa se face că în această lume ajungem să ne individualizăm. Fiind individualişti ajungem să ne gândim numai la noi înşine. Acest lucru fără nici o îndoială ajunge să ne arunce în monotonie. Prin urmare este bine să ştim aceste lucruri şi să căutăm să nu fim persoane individualiste. Individualismul este un început de monotonie.[99]

Pentru cei care sunt bătrâni şi care nu sunt oameni duhovniceşti este foarte adevărat că viaţa devine o monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă odată ce îmbătrânesc aceşti se văd pe sine cât se poate de lipsiţi de ajutor şi neputincioşi. Ei se raportează în permanent la ceea cea au fost în trecut şi vând că ceea ce sunt în prezent nu mai este identic cu ceea ce a fost în trecut. Aşa se face că la oamenii fără de Dumnezeu bătrâneţea este un lucru monoton. Omul nu mai poate avea aventuri, nu mai este seducător la femei, nu mai poate ţine pasul cu cei mai tineri, nu mai are poftă de chefuri şi de distracţii, nu mai poate să călătorească la fel de uşor cum o făcea în tinereţe şamd. Prin urmare pentru omul neduhovnicesc bătrâneţea este un mai mult un blestem. Să fie chiar aşa lucrurile? Vom vedea că viaţa duhovnicească nu este deloc monotonă şi mai ales că o viaţă lungă trebuie să fie considerată o binecuvântare de la Dumnezeu (Psalm 91, 16; 3 Regi 3, 11-14). Prin urmare, omul care este duhovnicesc chiar dacă este bătrân va ajunge să fie bucuros chiar şi când este bătrân de viaţa pe care ştie că a primit-o de la Dumnezeu. Este adevărat că pentru cei care nu îşi ridică

---

98 Iosif Trifa, *600 Istorioare religioase* (Editura Oastea Domnului: Sibiu, 2007) partea a II-a, nr. 228.

99 Starea de monotonie este un lucru mult mai amplu decât am putea crede. Este bine să fim cât se poate de atenţi cu ceea ce are loc în jurul nostru fiindcă acest lucru ne face mai altruişti. Nu poate exista monotonie atunci când suntem altruişti. Egoismul este monoton fiindcă el are în vedere numai propria persoană. Este bine să ştim acest lucru şi să nu căutăm să îl răstălmăcim. Viaţa omului egoist este un lucru care este cât se poate de primar. Egoistul nu poate să ducă o viaţă fără de monotonie chiar dacă nu este conştient de acest lucru. În altruism există întotdeauna deschiderea în spre cei din jur în timp ce în egoism tot ceea ce ne interesează este viaţa proprie. Prin urmare este bine să fie ştiut acest lucru: egoismul duce la monotonie. Altruismul din contră este o viziune dinamică a vieţii care se raportează întotdeauna la cei din jurul nostru. Este cât se poate de evident că altruismul este un lucru pe care trebuie să îl cultivăm şi pe care trebuie să ni-l împropriem. Suntem altruişti şi în acest mod nu avem cum să cădem în monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă altruismul are întotdeauna un revers: atunci când ni ne mai putem preocupa de noi înşine vor fii alţii care o vor face. Pe egoist din contră lumea îl evită fiindcă ştie că acesta nu ţine cont de cei din jur.

deloc întrebări despre existenţa lui Dumnezeu viaţa este cât se poate de monotonă. Acest lucru este aşa fiindcă ei duc o viaţă separat de sursa vieţii care este Dumnezeu. Prin urmare, viaţa duhovnicească este un lucru care ne duce în spre o apreciere profundă a actului de a trăii. Avem o viaţă de trăit şi această viaţă trebuie să o dedicăm lui Dumnezeu. Evident că sunt mulţi care consideră că nu merită să îşi dedice viaţa lui Dumnezeu fiindcă ei trebuie să fie preocupaţi mai mult de propria lor existenţă. Adevărul este că trebuie să ne interesăm de propria noastră existenţă dar să nu facem din acest lucru un absolut. Marea majoritate a contemporanilor noştri sunt cât se poate de interesaţi numai de propria lor persoană. Este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere.[100]

Prin urmare este bine să ştim că atunci când omul se decide pentru viaţa duhovnicească el devine ţinta atacurilor diavoleşti care fac orice este necesar pentru ca el să nu ajungă la comuniunea cu Dumnezeu. Prin urmare este bine să ştim că diavolii fac orice pentru a îl face pe om să nu mai fie în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru este evident din răutate. Sfinţii părinţi au fost cei care au experimentat mai multă vreme acest lucru. Au fost mai mulţi călugări care după ce au intrat în monahism au simţit că bucuria chemării lor de la început a devenit o monotonie. Prin urmare este foarte adevărat că diavolii sunt cei care fac ca noi să trăim în monotonie şi să simţim că nu avansăm deloc şi nici nu ne îndreptăm în spre nici o direcţie anume. Acest lucru este aşa fiindcă diavolii fac orice ca să zădărnicească viaţa noastră duhovnicească. Iată prin urmare că diavolii sunt cei care sunt autorii morali ai monotoniei duhovniceşti. Dacă sfântul Grigorie de Nyssa ne vorbea în vechime despre faptul că urcuşul nostru spre Dumnezeu este epectatic sau mai bine spus nu are nici un sfârşit fiindcă Dumnezeu este infinit, diavolii ajung să ne arunce în infern printr-un sentiment al inutilităţii vieţii duhovniceşti şi al tot ceea ce ţine de avansarea în plan duhovnicesc. Ce putem face într-o astfel de situaţie? Evident că într-o astfel de situaţie trebuie în primul rând să conştientizăm care este lucrarea diavolească. Sunt foarte puţini cei care sunt conştienţi de lucrarea diavolească. Această lucrare este reală şi se face orice să zădărnicească unirea noastră cu Dumnezeu. Prin urmare cum putem să contracarăm lucrarea diavolească ce ajunge să ne zădărinească drumul nostru spre Dumnezeu? Una dintre cele mai temute arme pe care o poate folosii creştinul ortodox împotriva lucrării diavoleşti care ne aruncă în monotonie este să facă rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristos Fiul lui Dumnezeu miluieşte-mă pe mine păcătosul.”[101]

Rugăciunea lui Iisus este un lucru care fără doar şi poate aduce în sufletul nostru trezvia duhovnicească. Când omul ajunge să dobândească trezvia duhovnicească el nu mai simte monotonia. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este un lucru care îl ţine pe om legat de Dumnezeu şi în comuniune cu El. Prin urmare este bine să ştim că vom ajunge la trezvia duhovnicească în viaţa de zi cu zi prin rugăciunea lui Iisus. Sunt mai mulţi care sunt de părere că rugăciunea lui Iisus este un lucru care este

100 Nicolae Cabasila,*Despre viaţa în Hristos* (Bucureşti, 2014).

propriu numai călugărilor. Este adevărat că rugăciunea lui Iisus este practicată în special de călugări dar la fel de bine trebuie să avem în vedere că atunci când situaţia o cere şi creştinii ortodocşi simplii sau laicii o pot practica. Biblia şi sfinţii părinţi ne spun că nu există armă mai puternică împotriva diavolilor decât numele lui Iisus Hristos. Acest lucru ne spune că noi trebuie să invocăm numele lui Iisus Hristos. Prin rugăciunea lui Iisus noi ajungem să invocăm numele lui Iisus Hristos şi să pugem diavolii pe fugă. Aceste lucruri par cât se poate de fantastice pentru cei care nu cred în Dumnezeu. Cei care nu cred în Dumnezeu evident trăiesc într-o monotonie pe care chiar dacă nu sunt conştienţi de ea ajung să o resimtă. O viaţă tăiată de sursa existenţială care este Dumnezeu nu poate să fie decât o viaţă monotonă. Prin urmare rugăciunea lui Iisus este cea care stabileşte în noi trezvia duhovnicească. Prin această trezvie duhovnicească noi vom putea să îi simţim pe diavoli ca şi cei care fac tot cea ce le stă în putere să ne despartă de Dumnezeu. Fiindcă ei s-au despărţit de Dumnezeu mai întâi diavolii sunt cei care vor să facă acest lucru şi cu noi şi să ne câştige la iad. Iată prin urmare care este lucrarea lor şi de ce trebuie să ne ferim. Trebuie să ştim că diavolii nu pot să rupă comuniunea noastră cu Dumnezeu dacă acest lucru nu îl dorim şi noi. Este prin urmare bine să ne ţinem legaţi de Dumnezeu şi acest lucru evident îl facem prin rugăciunea lui Iisus. Este bine să ştim că rugăciunea lui Iisus este un lucru care stabileşte în noi trezvia duhovnicească. La fel de bine acest lucru duce în cele din urmă la starea de a nu mai simţii monotonia vieţii zilnice. Viaţa zilnică nu este o monotonie fiindcă în ea avem şansa să ne perfecţionăm în virtute. Sunt puţini cei din zilele noastre care sunt interesaţi de virtute şi acest lucru este destul de trist. La fel de bine sunt atât de multe lucruri pe care le putem face în viaţa de zi cu zi dacă am devenii conştienţi de lucrarea celui rău sau a diavolului.[102]

Prin urmare am demonstrat în rândurile de mai sus că monotonia în viaţa duhovnicească este un lucru care are o origine demonică. Acest lucru este aşa fiindcă diavolii urmăresc să ne facă rău şi la fel de bine nu se bucură când noi avansăm pe drumul duhovnicesc. Este bine să ştim că în asemenea momente nu trebuie să ne

---

101 Sunt mai mulţi sfinţi care au început să simtă monotonia în viaţa lor duhovnicească prin ceea ce ei au denumit ca şi akedia. Akedia este un sentiment urât care este un fel de lehamite de viaţă şi la fel de bine un sentiment al unei depline inutilităţi. Prin urmare este bine să fugim de akedia prin rugăciune. Akedia ne spun sfinţii părinţi că este provocată în om de un diavol care doreşte distrugerea omului. Trebuie să fim conştienţi de acest diavol şi să ne dăm seama că nu Dumnezeu este Cel care ne duce la lehamite faţă de viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească este un lucru care trebuie să îl luăm în serios şi atunci cu siguranţă vom ajunge să ieşim biruitori în lupta noastră cu diavolii. Viaţa duhovnicească presupune întâi să fim conştienţi de faptul că avem un suflet şi trebuie să ne îngrijim de acest suflet pentru ca el să fie sănătos. Patimile şi păcatele ajung să îmbolnăvească sufletul nostru. Iată prin urmare de ce omul trebuie să fie atent în viaţa duhovnicească asupra virtuţilor care se pun patimilor.

102 *Sbornicul. Lucrarea minţii. Despre rugăciunea lui Iisus* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2000).

pierdem sprenţa. Speranţa este un sentiment pe care diavolii îl detestă fiindcă este cea care în conferă ascetului sau creştininului ortodox impulsul de care are nevoie pentru a continua viaţa duhovnicească. Sunt mulţi părinţi duhovniceşti care s-au confruntat cu sentimentul de monotonie în viaţa duhovnicească. Acest sentiment care este la început aparent nevinovat duce la un fel de lehamtie faţă de tot ceea ce înseamnă viaţa duhovnicească. Ascetul în asemenea momente se confruntă cu o lipsă totală de interes faţă de viaţa duhovnicească. După cum am spus, aceasta este o lucrare demonică. Trebuie să fim realişti în privinţa sentimentului de monotonie din viaţa duhovnicească. Sunt mulţi care nu cred că acest sentiment este de origine diavolească şi ajung să renunţe pentru totdeauna la viaţa duhovnicească. Chiar dacă monotonia în cele duhovniceşti este urâtă şi ne face să se simţim inutili în ceea ce facem nu trebuie să ne pierdem speranţa. Au fost mai multe cazuri de sfinţi care şi ei au trecut prin faţa monotoniei în cele duhovniceşti. În cele din urmă prin credinţă şi speranţă au ajuns să eradicheze acest sentiment. De ce spunem că credinţa este un lucru care ne ajută în lupta noastră cu monotonia? Credinţa este sentimentul care ne spune că trebuie să avem încredere mai mult în Dumnezeu decât propriile noastre concepţii şi opinii. Credinţa este un lucru care ne aproprie de trezvia duzhovnicească. Trezvia duhovnicească nu poate să fie în nici un fel ţinută departe de credinţă. Credinţa ajunge să se manifeste în noi ca şi trezvie duhovnicească fiindcă de face conştienţi că există o putere mai mare decât noi care este Dumnezeu.[103]

Prin urmare trebuie să ştim că monotonia este un lucru care are două dimensiuni: ea poate să fie o stare care ajunge să fie trăită prin faptul că omul repetă aceleaşi lucruri dorind să aibă alte rezultate sau evident monotonia mai poate să fie de origine diavolească. Acest fapt după cum am arătat în rândurile de mai sunt nu trebuie să ne arunce în disperare. Trebuie să fim cât se poate de încrezători în Dumnezeu atunci când ne confruntăm cu monotonia vieţii de zi cu zi. Sunt mulţi care prin monotonie au ajuns să îşi exerseze răbdarea. Fără doar şi poate că atunci când monotonia apare în viaţa noastră trebuie să avem răbdare. Acest lucru este aşa fiindcă monotonia în nici un caz nu ajunge să fie un lucru veşnic. Dacă avem răbdare cu monotonia în cele din urmă vom vedea că ea va dispare. Acest lucru este aşa fiindcă răbdarea este un fapt care ne

103 Pentru mai multă lume credinţa în Dumnezeu este o mare enigmă. Cum să avem credinţă în Dumnezeu? De ce să avem credinţă în Dumnezeu? Când trebuie să avem credinţă în Dumnezeu? Aceste lucruri sunt întrebări pe care toată lumea şi le pune. Credinţa în Dumnezeu este un lucru care ne face să avem încredere în Dumnezeu. Este foarte adevărat că nu toţi au acelaşi grad de credinţă în Dumnezeu. Printre creştinii ortodocşi simpli credinţa este sentimentul că există Dumnezeu şi trebuie să avem încredere în El fiindcă Dumnezeu este Cel care ne conduce viaţa şi tot ceea ce ţine de ea. Iată prin urmare cum se manifestă credinţa în Dumnezeu în cazul creştinului ortodox simplu. În cazul sfinţilor credinţa primeşte cu totul alte valenţe. Credinţa simţurilor este atât de mare că poate să îi ceară lui Dumnezeu să facă minuni. Prin credinţă în Dumnezeu Sfântul prooroc Moise a ajuns să despartă Marea Roşie în două. Iată prin urmare cum se manifestă credinţa şi de ce trebuie să înţelegem că sunt mai multe grade de credinţă în Dumnezeu.

duce la trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească ne face să ne orientăm mai mult în spre sufletul nostru. Trebuie să fim atenţi cu sufletul nostru şi să nu lăsăm ca monotonia să aibă ultimul cuvânt în viaţa noastră. Răbdarea este o formă de protest pe care o manifestăm în ceea ce priveşte monotonia. Pentru mai multă lume între virtutea răbdării şi trezvia duhovnicească nu există nici un fel de legătură. Acest lucru este departe de a fi adevărat. Răbdarea este cea care ne deschide în spre noi înşine şi face să ne analizăm mai mult. Cu cât ne analizăm mai mult cu atât mai mult vom vedea zgura păcatelor care există în sufletul nostru. Iată prin urmare că există o legătură dintre trezvia duhovnicească şi răbdare. Cu cât vom ajunge să fim mai răbdători cu atât mai mult vom ajunge să eradicăm monotonia din viaţa noastră. Sunt mulţi care realmente îşi doresc o viaţă duhovnicească sau mai bine spus îşi doresc să trăiască duhovniceşte. Acest lucru este bun numai că atunci când realmente ei încep să trăiască viaţa duhovnicească o descoperă pe aceasta monotonă. Trebuie să ştim că acest sentiment al monotoniei este un lucru care provine din faptul că în momentul în care omul se decide că vrea să trăiască o viaţă duhovnicească simte la fel de bine şi lucrarea diavolilor care nu doresc ca el să facă acest lucru. Prin urmare este bine să ştim că monotonia este indusă la începutul vieţii duhovniceşti de diavoli. Ei sunt cei care îşi fac simţită lucrarea în cazurile în care omul doreşte să o rupă cu viaţa lumească şi să ajungă să trăiască duhovniceşte. Pentru acest motiv ei induc în om un sentiment al inutilităţii şi al monotoniei care se manifestă printr-o antipatie faţă de viaţa duhovnicească. Este foarte adevărat că sunt mulţi care în asemenea situaţii renunţă la faptul de a mai fii oameni duhovniceşti. Sunt şi unii care îşi dau seama că acest lucru este o lucrare diavolească şi prin urmare continuă viaţa duhovnicească chiar dacă ea nu mai este la fel de plăcută ca şi la început.[104]

Este necesar să menţionăm aici că sunt unii care deşi ajung să facă fapte bune şi să fie oameni duhovniceşti ajuns în unele situaţii să dormiteze. Acest lucru este aşa fiindcă ei deşi la început au avut un mare elan în viaţa duhovnicească încep să simtă cu îşi face apariţia monotonia. Este bine să ştim că monotonia este un lucru care duce la o stare de dormitare. Acest lucru l-a făcut pe Sfântul Ioan Hrisostom să spună: „nici un păcătos să nu deznădăjduiască! Nici un om cu fapte bune să nu dormiteze." Este foarte adevărat că în viaţa duhovnicească ajungem uneori să dormităm. Acest lucru este aşa fiindcă starea de dormitate este un fapt care ne face să pierdem starea de trezvie duhovnicească. Dormitarea şi nu este deloc compatibilă cu starea de trezvie. Acest lucru l-au experimentat toţi marii sfinţi ai creştinismului ortodox. Prin urmare, trebuie să evităm să dormităm în viaţa duhovnicească. Sunt mai mulţi care ajuns la concluzia că ei au ajuns să trăiască tot ceea ce se putea trăi din viaţa duhovnicească şi prin urmare nu mai este nimic nou de descoperit şi de trăit pentru ei. Acest lucru se aseamănă la un anumit nivel cu psihologia copilului care odată ce s-a plictisit de o jucărie caută o altă jucărie nouă. Trebuie să ştim că viaţa duhovnicească este departe de mentalitatea noutăţii. Acest lucru este aşa fiindcă viaţa duhovnicească este un lucru

104 Sfântul Ioan Scărarul, *Table duhovnieşti* (Editura Pelerinul Român: Oradea, 1998).

care se trăieşte şi se experimentează existenţial. Ducem o viaţă duhovnicească într-un mod profund şi nu unul care se bazează pe aparenţe şi pe ceea ce este de formă. Pentru unii viaţa duhovnicească ajunge să fie o simplă formalitate fiindcă ei au căzut în monotonie. Viaţa duhovnicească este un lucru care trebuie să ştim că aduce cu sine bucuria duhovnicească. Această bucurie duhovnicească nu este un lucru pe care îl simţim răzând în hohote ci mai mult ca şi o stare de bucurie sufletească. Trebuie să ştim că la fel cum trupul nostru se bucură la fel de bine şi sufletul nostru o face. Sufletul nostru când experimentează bucuria ajunge să fie cât se poate de mulţumit şi simte că Dumnezeu este alături de el. Prin urmare trebuie să ştim că bucuria trupească este un lucru care original provine din bucuria sufletească.[105]

Prin urmare trebuie să afirmăm că trezvia duhovnicească şi monotonia nu pot exista în aceiaşi persoană. Ele sunt două lucruri care se exclud reciproc. Acest fapt trebuie să îl ştim bine şi să nu avem îndoieli asupra lui. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să veghem asupra vieţii noastre zilnice. Dacă ne vom uita în jurul nostru vom vedea că sunt puţini cei care îşi asumă veghea zilnică. Veghea zilnică este un fapt care ne face să ne ascuţim şi mai mult calităţile duhovniceşti. Acest lucru este aşa fiindcă în mare trecem prin viaţa zilnică fără să luăm aminte de ceea ce se întâmplă cu noi. Aşa se face că uneori sunt lucruri care ni se par inofensive pentru ca ele să ajungă să ne veteme în ultimă instanţă. Viaţa duhovnicească este un lucru pe care ajungem să îl trăim zilnic. Sunt unii care trăiesc viaţa duhovnicească mai intens în timp ce alţii o fac mai puţin intens. Este bine să ştim că rugăciunile de seară şi de dimineaţă sunt unele care ajută foarte mult viaţa noastră duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă ele potenţează trezvia noastră duhovnicească. În viaţa de zi cu zi ajungem să ne pierdem şi să nu mai ştie exact că suntem angajaţi în trăirea duhovnicească. Prin urmare viaţa duhovnicească este un lucru care trebuie să îl conştientizăm zilnic. Viaţa

105 Există o strânsă legătură dintre bucuria duhovnicească şi trezvie. Acest fapt trebuie să îl ştim şi să nu îl trecem cu vederea. Bucuria duhovnicească este un lucru care duce sufletul la trezvie. Acest fapt nu poate în nici un fel să fie trecut cu vederea. Nu putem să experimentăm bucuria duhovnicească dacă nu suntem în stare de trezvie duhovnicească. Prin urmare trezvia duhovnicească este cea care face ca sufletul nostru să nu fie într-o stare de dormitare. Bucuria duhovnicească nu are nimic în comun cu starea de dormitare a sufletului. Sunt mai multe suflete care afectate de monotonie ajung să dormiteze şi la fel de bine să nu îşi mai ridice mai semne de întrebare de unde provine această stare de dormitare. Este adevărat că starea de dormitate poate să provină din oboseala pe care la un moment dat sufletul ajunge să o cumuleze. Sunt şi cazuri în care starea de dormitare continuă să existe chiar şi după ce am luat un moment de răgaz şi am lăsat sufletul să se odihnească. Este bine să ştim că această stare de dormitare nu este mai este un lucru natural ci este un fapt care provine de la diavoli. Când suntem la începutul vieţii noastre duhovniceşti diavolul ajunge să ne influenţeze şi să ne facă să simţim că nu mai este nici un sens deschis pentru noi şi că viaţa duhovnicească este în cele din urmă o repetiţie a aceluiaşi lucru. Evident acest lucru nu este adevărat ci este mai mult un fapt care este indus în noi de diavoli. Prin rugăciune şi prin cântări duhovniceşti vom putea să izgonit acest lucru de la noi.

zilnică este un lucru care în mod evident ar trebuie să ne ducă în spre Dumnezeu. Sunt mai mulţi care ajung să fie copleşiţi de evenimentele din viaţa de zi cu zi şi nu mai ajung să fie în comuniune cu Dumnezeu. Prin urmare este foarte adevărat că viaţa de zi cu zi se poate interpune între noi şi Dumnezeu. Prin rugăciune zilnică şi prin trezvia duhovnicescă sfinţii lui Dumnezeu au ajuns să trăiască într-un alt nivel existenţial pe care limbajul de specialitate îl denumeşte extaz. Extazul este un lucru care se trăieşte în stare de trezvie duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă extazul nu este o pierdere a sinelui nostru în Dumnezeu ci o descoperire autentică a lui. Pentru marea majoritate a oamenilor care îşi duc viaţa de zi cu zi ei nu sunt conştienţi că noi avem un suflet de care trebuie să avem grijă. Prin urmare, sufletul nostru este un lucru care necesită atenţia noastră. Este bine să ştim aceste fapte şi să le avem în vedere. Viaţa duhovnicească este o viaţă îmbunătăţită a sufletului nostru. În cei în care nu există preocupare pentru viaţa duhovnicească sufletul lor este asemenea unei legume uscate. Acest lucru este aşa fiindcă la fel cum trupul nostru se hrăneşte cu mâncare sufletul nostru se hrăneşte cu viaţa duhovnicească.[106]

Sfântul Ioan Hrisostom spunea la un moment dat un lucru care se leagă atât de trezvia duhovnicescă cât şi de monotonie: „nu te uita că e strâmta și anevoioasă calea, ci uită-te unde sfârșește; nici nu te uita ca cealaltă este largă și lată, ci unde duce." Despre monotonia în viaţa duhovnicească am fost avertizaţi de Domnul Hristos care ne spunea că drumul care duce la mântuire este greu şi anevoios în timp ce calea care duce la pierzanie este largă şi lată. Iată prin urmare că Hristos ne-a spus acest lucru cu mult mai înainte ca noi să ajungem să îl experimentăm. Monotonia în viaţa duhovnicească se manifestă printr-un fel de rutină zilnică: zilnic facem rugăciunile de dimineaţă şi de seara, săptămânal mergem duminica la biserică, în fiecare post trebuie să ne spovedim şi să ne împărtăşim, săptămânal trebuie să postim sau zilnic trebuie să căutăm prilejuri pentru a face fapte bune. Iată prin urmare că viaţa noastră se confruntă cu monotonia în cele duhovniceşti. Aparent viaţa păcatului este un lucru care nu este deloc monotonă: chefuri, petreceri, beţii, desfrâu, sudalme, jocuri de noroc, furturi, bătăi şi altele. Pentru mulţi aceste lucruri sunt departe de a fi o monotonie. Să fie lucrurile chiar aşa? Cu siguranţă că nu. Trebuie să rezistăm în monotonie decât să ajungem să apucăm pe calea răului şi a păcatului care este o cale frumoasă numai din exterior. Acest lucru îl spunea şi sfântul Ioan Hrisostom în rândurile de mai sus. Sunt unii care consideră că această cale a păcatului este una în care nu există monotonie. Trebuie să ştim că această cale a păcatului este una frumoasă numai aparent şi ştim că aparenţele înşeală. Destinaţia ei ultimă este iadul. Prin urmare trebuie să fim conştienţi de ceea ce este scopul final al căii păcatului.[107]

În mod obişnuit monotonia este un lucru care nu preocupă pe multă lume în zilele noastre. Acest lucru este aşa fiindcă unii cred că dacă vor ajunge să fie preocupaţi de

106 Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Hrană duhovnicească* (Editura Lumină din lumină: Bucureşti, 2000).

monotonie în cele din urmă vor ajunge să cadă în ea sau mai bine spus vor ajunge să o experimenteze. Trebuie să ştim prin urmare că monotonia este un lucru care apare independent de voinţa noastră. Viaţa noastră începe să experimenteze monotonia în special în calitatea de adulţi. În copilărie copilul nu este conştient de monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă copilul nu are noţiunea de monotonie. Sunt adulţi care trăiesc monotonia în unele situaţii fără să fie conştienţi de ea. Iată ce ne spunea în acest sens Sfântul Dorotei de Gaza: „deci e nevoie de multă trezvie, sârguință și grijă, ca să nu cadă cineva într-o deprindere rea. Credeți, frații lor, că de are cineva o singură patimă în stare de deprindere, e supus pedepsei veșnice. Căci dacă are cineva zece fapte bune și una rea din deprindere, acea una, săvârșită din deprinderea rea, biruiește pe cele zece bune."[108] Sfântul Dorotei spune aici un lucru fundamental. Acest lucru este faptul că trezvia duhovnicească este cea care ne ajută să nu cădem în patimi. Patimile sunt cele care în cele din urmă ne duc la osânda veşnică. Sunt unii care evident contestă acest lucru. Patima trebuie să fie o realitate pe care trebuie să o evităm şi facem acest lucru prin trezvia duhovnicească sau mai bine spus prin faptul că suntem cât se poate de atenţi cu sufletele noastre. Deprinderile rele sunt în cele din urmă un fel de monotonie. Chiar dacă unii nu ajunge să simtă acest lucru în cele din urmă deprinderile rele sau patimile sunt cu adevărat o monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă ele nu fac decât să repete acelaşi lucru care se găseşte în starea de patimă. Prin urmare este bine să ştim că trebuie să evităm patima şi păcatul care este un lucru care ne aruncă în monotonie. Sunt unii care se lasă „îmbătaţi" la drept vorbind de patimă şi păcat şi ajung să creadă că aceasta este adevărata viaţa şi că nu poate exista ceva mai bun şi mai frumos decât patima şi păcatul. Pentru oamenii duhovniceşti însă patima este o monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă ea este o repetiţie şi nu oferă în sine nimic nouă. Omul duhovnicesc care ajunge să trăiască în Duhul Sfânt al lui Dumnezeu simte o libertate pe care nimic din această lume nu o poate lua. Iată prin urmare că cei pătimaşi sunt cei care trăiesc cu adevărat într-o monotonie fiindcă patimile nu oferă în nici un fel de situaţi o libertate a omului. Trebuie să ne închidem în faţa patimilor şi să ştim că dacă

---

107 Adevărul este că dacă în această viaţă monotonia în cea ce priveşte cele duhovniceşti este una temporală care poate dura câteva luni sau câţiva ani, în iad monotonia este un lucru veşnic. Este greu să ne imagimăm cum este monotonia veşnică. Aceasta este o monotonie din care nu mai scăpăm niciodată. Iată prin urmare un lucru care trebuie să îl ştim şi să îl avem în vedere. Ajungem să experimentăm monotonia în viaţa duhovnicească în această viaţă fiindcă într-un anume sens în această viaţa trebuie să ajungem să ne racordăm sufletul la veşnicie. Prin faptele bune viaţa noastră duhovnicească ajunge să se racordeze la eternitate. Acest lucru în unele situaţii ajunge să creeze un fel de deficit în om care se manifestă prin monotonie. Monotonia din această viaţă nu v-a dura veşnic dacă suntem peroane ancorate în viaţa duhovnicească. Pentru cei care duc o viaţă păcatului chiar dacă viaţa de aici nu este o monotonie sfinţii părinţi ne spun că viaţa de apoi va fii pentru ei o monotonie veşnică.

108 Sfântul Dorotei al Gazei, Filocalia 9.

ajungem să le punem în practică monotonia lor v-a ajunge să fie veşnică în chinurile iadului.[109]

Într-un sat un om era acuzat că a furat lemne din pădurile statului. Acuzatul susţinea că este nevinovat fiindcă ştia că atunci când a furat lemnele nu era nimeni pe lângă el.

- Acuzat ridică în picioare, a spus judecătorul
- Bine domnule judecător.
- Tu susţii că este nevinovat?
- Da domnule judecător.
- Să intre în sală acuzatorii.

  În sală a intrat un om care a venit şi a dat mărturie.

- Matale susţii că l-au văzut pe acuzat că fura lemne din pădurea statului?
- Da domnule judecător.
- Cum ai făcut acesta lucru?
- Este foarte simplu domnule judecător, a spus acuzatorul.
- De ce este simplu?
- Vedeţi acest binocu? A spus acuzatorul soţând din buzunar un binocu.
- Da.
- Eu cu vecinul meu ne uitam cu binoclul de la mare distanţă şi l-am văzut pe acuzat că fura lemne.

Am spus această întâmplare care aparent nu are nici un fel de legătură cu tema cărţii noastre. Dumnezeu este o persoană care este într-o stare de veghe continuă sau mai bine zis într-o stare de trezvie continuă. El vede toate păcatele noastre pe care noi dorim să le ascundem. Prin sine omul nu vrea să fie cunoscut atunci când face un păcat. Adevărul este că Dumnezeu ne vede când facem păcate fiindcă de El nu putem ascunde nimic. Prin urmare este bine să ştim că nu trebuie să ne ascundem de Dumnezeu. Prin

109 Evagrie Ponticul, *În luptă cu gândurile* (Sibiu, 2006).

cele afirmate mai sus devenim conştienţi că Dumnezeu este sursa sau autorul trezviei duhovniceşti.[110]

Prin urmare este un lucru adevărat că Dumnezeu este un exemplu de trezvie duhovnicească. Dumnezeu este cel care veghează asupra lumii. Acest fapt trebuie să fie o realitate şi un lucru care este bine să fie ştiut. Sunt mulţi care nu ştiu că există trezvie în Dumnezeu. Dacă nu ar exista trezvie în Dumnezeu fără de nici o îndoială că nu ar mai fi în nici un fel nici o diferenţă în această viaţă dacă păcătuim sau nu. Prin urmare este bine să ştim că Dumnezeu este Cel care permanent veghează asupra lumii noastre. În această veghere Dumnezeu vede nu numai faptele noastre rele sau păcatele noastre cât şi faptele noastre bune. Evident au fost şi unii care au spus că imediat după ce Dumnezeu a creat lumea El nu s-a mai ocupat de această lume. Aceştia au ajuns să fie cunoscuţi în istorie ca şi deişti. Deiştii susţineau că Dumnezeu a creat lume şi mai apoi a abandonat-o. Adevărul este că Dumnezeu nu a abandonat lumea şi continuă să vegheze asupra ei chiar dacă acest lucru Îl face în mod nevăzut. Cartea lui Iov ne spune cât se poate de clar că Dumnezeu veghează asupra lumii. Prin trezvia Sa el a putut observa că Iov era un om drept şi virtuos. Iată prin urmare că Dumnezeu nu stă undeva departe de lume ci la fel de bine este cât se poate de aproape de ea. Sunt sfinţii care au putut să Îl vadă pe Dumnezeu cu veghează asupra lumii. Prin urmare modelul suprem de trezvie este fără nici o îndoială Dumnezeu Tatăl. Suntem în stare de trezvia duhovnicească fiindcă acest lucru Îl face şi Dumnezeu. Iată prin urmare un lucru pe care mai puţini îl ştiu. Sunt mulţi care cred că în sine pe Dumnezeu nu Îl interesează deloc de ceea ce are loc în lume noastră. În realitate Dumnezeu este interesat de această lume care este creaţia Lui. El continuă să vegheze asupra ei şi prin pronia Sa o conduce în spre realizarea adevăratei ei meniri. Iată prin urmare un lucru care este bine să fie cunoscut şi la fel de bine trebuie să medităm mai mult asupra lui. Trebuie să Îl vedem pe Dumnezeu ca şi un exemplu de trezie duhovnicească. Când suntem în stare de trezvie duhovnicească într-un anume fel la fel de bine ne simţim uniţi cu Dumnezeu.[111]

---

110 Este bine să ştim că în această viaţă trebuie să avem modele de trezvie. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duzhovnicească este un lucru care trebuie să se raporteze la cei care au ajuns să o practice. Trezvia duhovnicescă este prin urmare un fapt pe care nu se poate să nu îl avem în vedere. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne duce la realizarea personalităţii noastre integrale. De ce spunem personalitatea noastră integrală? Spunem acest lucru fiindcă trezvia este un lucru care ne face să fim preocupaţi nu numai de trupul nostru ci la fel de bine şi de sufletul nostru. Dacă vom sta şi vom analiza vom vedea că noi acordăm puţină atenţie sufletului. Sufletul este un lucru care are nevoie de atenţie noastră. Atenţia noastră faţă de suflet este un lucru care se manifestă prin trezvia duhovnicească. Acest lucru ajungem să îl facem zilnic prin faptul că ne ferim de păcate şi de patimi. Iată prin urmare cum trezvia este un lucru şi un fapt care ajunge să ne împlinească integral.

111 Petroniu Tănase, *Chemarea sfintei ortodoxii* (Editura Bizantină, 2006).

Iată prin urmare că monotonia vieţii zilnice pe care o simt unii dintre noi ajunge să fie înfrântă şi la fel de bine să fie eradicată. Monotonia este un lucru care în nici un fel nu ne face bine. Ea poate să fie izgonită de la noi prin mai multe metode. Una dintre aceste metode este să privim obiectiv lucrurile şi la fel de bine să ne dăm seama că există şi o grijă care ne este folositoare. Această grijă este grija de mântuirea noastră. Dacă vom ajunge să fim îngrijoraţi de mântuirea noastră în cele din urmă vom ajunge să fim cât se poate mult nepăsători faţă de monotonia vieţii de zi cu zi. Iată prin urmare un lucru care este bine să fie cunoscut şi asupra căruia trebuie să insistăm. În acest sens Sfântul Dorotei al Gazei ne spunea: „luați seama fraților, cum stau lucrurile și vedeți să nu vă lăsați fără grijă. Pentru că la mari primejdii ne duce chiar și cea mai mică lipsă de grijă.[...] Deci nimic nu împiedică însănătoșirea sufletului, decât viața lui neregulată."[112] Evident aici Sfântul Dorotei vorbeşte de lipsa de grijă faţă de mântuirea noastră. Este adevărat că prin noi înşine nu ne putem mântui dar ceea ce trebuie să ştim este că acest lucru nu înseamnă că nu trebuie să ne îngrijim de mântuirea noastră. Grija de mântuirea noastră este un lucru care ne face să nu mai păcătuim. Prin grija de mântuirea noastră îi demonstrăm şi îi dovedim din lui Dumnezeu că ne îngrijim de ceea ce este mântuirea şi de modul în care ea are loc. La fel de bine grija de mântuirea noastră este un lucru care ne duce la seriozitate. Seriozitatea este un fapt care evident ne ajută şi ne face să fim mult mai deschişi în spre lucrurile cu adevărat importante. Sunt unii care prin monotonie ajung să se piardă în hăţişul de griji pe care le pune în faţa lumea noastră. Este bine să ştim că trebuie să ne axăm pe lucrurile care contează cu adevărat. Vom învăţa care sunt aceste lucruri prin trezvia duhovnicească. Fără doar şi poate că trezvia duhovnicească este o formă de seriozitate. Nu poate să fie un om în trezvie duhovnicească şi el să nu fie serios. Iată prin urmare lucruri care leagă foarte mult una de alta.[113]

Adevărul este că în această viaţă nu există om care să nu se fi confruntat cu o stare de monotonie. Fie că a fost un profesor de la şcoală care ne-a făcut să se simţim

112 Ava Dorotei, Filocalia 9.

113 Seriozitate este un fapt care nu prea este luat în considerare în lumea noastră. Adevărule este că omul serios nu poate să fie un om care trăieşte în monotonie. Acest lucru este aşa fiindcă seriozitatea este cea care ne duce în spre trăirea concretă a lui Dumnezeu. Seriozitatea este un fapt pe care lumea contemporană tinde să îl ignore. Seriozitatea este un produs al trezviei duhovniceşti care ne face s luăm lucrurile din jurul nostru cu cea mai mare atenţie. Un om serios este un om care este atent cu cea ce are loc în jurul său şi la fel de bine ştie ceea ce trebuie să facă pentru ca lucrurile din jurul său să fie în ordine. Prin urmare trebuie evidenţiat că există o legătură cât se poate de reală dintre seriozitate şi trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă ele sunt două noţiuni care se presupun una pe cealaltă. Nu poate exista seriozitate fără de trezvie şi nici trezvie fără de seriozitate. Seriozitatea este un fapt pe care trebuie să îl cultivăm fiindcă în cele din urmă el ne va duce la trezia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este ultimul nivel al seriozităţii. Aceste lucruri trebuie să le ştim şi la fel de bine trebuie să medităm mai mult aupra lor.

monotoni, fie că a fost un coleg de muncă care făcea munca monotonă, fie că a fost o situaţie la locul de muncă care ne-a aruncat în monotonie, fie că a fost o predică a biserică ce ni s-a părut fără de noimă, monotonia este un lucru cu care ne confruntăm în lumea noastră. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le avem în vedere. Monotonia este un fapt de care nu putem scăpăm în nici un fel atunci când dorim cel mai mult acest lucru. Faptul este în sine înţeles numai ceea ce trebuie să ştim este că sunt mai multe feluri de monotonie. Nu trebuie să confundăm monotonia de la locul de muncă cu monotonia pe care o simţim în viaţa duhovnicească. Monotonia poate să fie un lucru care este creat de oamenii din jurul nostru care eventual ne vor răul. În viaţa duhovnicească monotonia este un lucru care este creat şi menţinut de diavoli care nu vor ca noi să fim oameni duhovniceşti şi să fim din contră oamenii ai patimilor şi ai păcatelor. Este adevărat că sunt şi oameni care nu ajung în nici un fel să se confrunte cu monotonia şi acest lucru este evident un caz fericit. Sunt mulţi care fiindcă au un temperament treaz şi cât se poate de atent nu ajung să experimenteze monotonia. Pentru cei care sunt mai impulsivi din fire este adevărat că monotonia este un lucru cât se poate de des întâlnit. Aceasta este o problemă de temperament şi nu are deloc legătură cu viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească este prin urmare un lucru care trebuie să ne ducă la trezvia duhovnicească în care rutina monotoniei zilnice ajunge să fie eradicată. După cum am spus monotonia ţine de rutina vieţii zilnice. Pentru mulţi viaţa de zi cu zi a ajuns să fie o rutină şi ei simt că toată viaţa lor este o rutină. Aceste lucruri sunt fapte pe care trebuie să le avem în vedere atunci când suntem în luptă cu monotonia. Prin urmare, când ajungem să ne confruntăm cu monotonia este nevoie să ajungem să ne dăm seama că trezvia duhovnicească este un lucru care ne scoate din mrejele monotonei. Nimeni nu a reuşit să scape de monotonie ajungând să nu facă nici un fel de încercare şi fără să se opună cât de cât în faţa ei. Acest lucru a fost afirmat şi de Sfântul Dorotei al Gazei când spunea: „de nu stăruie cineva în trezvie și nu se nevoiește, ușor cade în abaterile de la virtute.”[114]

CAPITOLUL 6

TREZVIA ÎN PLANUL PSIHOLOGIEI CONTEMPORANE

Psihologia ştim că este ştiinţa care se ocupă cu studierea sufletului uman. Prin urmare ştiinţa este cea care recunoaşte că există în om suflet. Sufletul este un obiect care poate să fie studiat nu numai religios ci la fel de bine şi ştiinţific. Ceea ce este de amintit aici este că în ceea ce priveşte sufletul uman concluziile la care ajunge ştiinţa nu sunt în mai multe cazuri identice cu ceea ce afirmă religia. Acest lucru este aşa fiindcă psihologia este o ştiinţă care nu ia în calcul faptul că Dumnezeu este autor sau creator al sufletului uman. La fel de bine sunt mai mulţi psihologi care au mari îndoieli dacă sufletul umane este nemuritor aşa după cum afirmă creştinismul ortodox. Prin urmare sufletul uman nu cunoaşte moartea la fel cu o face trupul. Sufletul uman este alcătuit

114 Ava Dorotei, Filocalia 9.

din raţiune [mine], sentimente şi voinţă. Acestea sunt cel care definesc tot ceea ce ţine de sufletul din noi. În funcţie de evenimentele vieţii de zi cu zi sufletul poate ajunge să trăiască o viaţă obişnuită sau el poate ajunge să se atrofieze. Dacă omul nu este interesat de Dumnezeu şi de credinţa în el deşi biologic este viu sufleteşte omul este mort. Credinţa în Dumnezeu este cea care menţine sufletul în viaţă fiindcă sufletul are nevoie să fie în legătură cu Dumnezeu. Prin urmare chiar dacă sufletul este destinat pentru nemurire prin păcat şi prin depărtarea de Dumnezeu el ajunge să moară şi să nu mai aibă viaţă în el. Moartea sufletului este un lucru tragic care evident nu poate fii văzut cu ochii trupeşti.[115]

Psihologii sunt cei care au studiat sufletul uman şi au putut constata că atunci când omul nu se îngrijeşte de sufletul său acesta ajunge să se atrofieze. Prin urmare psihologii au căutat o metodă de a menţine sănătatea sufletului şi mai ales de a îl scoate din atrofierea pe care io produce viaţa de zi cu zi. Aşa se face că în psihologie a ajuns să fie introdusă psihanaliza. Ce este psihanaliza? După cum o spune şi termenul psihanaliza este o analiză a sufletului. Sufletul uman este un lucru care poate fii analizat. Acest lucru susţin psihologii că creează ceea ce cunoaştem ca şi sentimentul de trezvie. Evident avem de a face aici cu o trezvie pur psihologică şi nu cu una duhovnicească. Psihologia prin urmare are şi ea o ramură care se ocupă de trezvia sufletului. Sufletul poate ajunge la o stare de trezie psihologică prin psihanaliză. Se face mai multe terapii şi mai multe analize în acest sens care sunt bazate pe psihanaliză. Când s-a descoperit psihanaliza care a fost întrebuinţată de nume ca şi Freud sau Jung s-a considerat că toate problemele sufletului vor ajunge să fie rezolvate. Ceea ce s-a putut constata a fost că sufletul nu ajunge să fie vindecat numai de psihanaliză. Acest lucru este aşa fiindcă sufletul are nevoie de religie, are nevoie de o legătură cu Dumnezeu. Acest lucru este cea ce aduce în mare parte a cazurilor liniştea sufletească. Iată prin urmare un lucru pe care trebuie să îl ştim. Aşa se face că psihologia a ajuns să creeze o ramură în psihanaliză care se numeşte psihanaliză religioasă. Această psihanaliză religioasă îşi propune să analizeze toate implicaţiile sufletului în materie de religie. Deşi

115 Este adevărat că în mare psihologii sunt cei care studiază sufletul dar ceea ce putem constata este că în multe situaţii psihologii sunt cei care consideră că sufletul trebuie analizat numai în ceea ce priveşte această lume şi nu în ceea ce priveşte şi viaţa religioasă a omului. Este adevărat că sunt şi psihologi care sunt de acord cu viaţa sufletească a omului. Sufletul apare încă din burta mamei şi pentru acest lucru ortodoxia consideră că avortul este un păcat fiindcă nu lasă sufletul să prindă viaţă în trup în mod deplin. Prin urmare, viaţa religioasă este un lucru cât se poate de important pentru suflet. Acest lucru este aşa fiindcă prin credinţă sufletul se luminează. Sunt mai mulţi părinţi duhovniceşti care au putut vedea acest lucru. Aghiografia creştin ortodoxă ne spune de un sfânt călugăr că odată stătea la intrarea într-o biserică şi se uita la cei care veneau la rugăciune. Mare parte dintre ei venea cu o stare de întuneric în jurul lor fiindcă erau copleşiţi de grijile lumeşti. După ce s-a terminat slujba călugărul sfânt a putut vedea că cei care ieşeau erau luminaţi şi că un fel de lumină se putea vedea în jurul lor. Această lumină evident era lumina necreată a lui Dumnezeu care vine şi se sălăşluieşte în sufletele care cred în Dumnezeu.

în psihologie s-a ajuns să se vorbească de psihologia religioasă mari psihologi ai lumii au menţinut crezul că psihologia este o ştiinţă profană. Iată prin urmare un lucru care este contradictoriu. Oricum ceea ce este bine să ştim este că în planul psihologiei starea de trezvie a sufletului nu vine din atenţia de a lucra virtuţile ci mai mult din psihanaliză. Cu cât sufletul ajunge să fie analizat mai mult cu cât atât mai mult el ajunge la o stare de trezvie. Evident această strare de trezvie nu este una duhovnicească. Prin urmare este clar să vorbim de două stări de trezvie: trezvia psihologică şi trezvia duhovnicească. Acest lucru nu poate să ne lase indiferenţi. Trezvia devine prin urmare o noţiune cu mai multe valenţe şi este bine să le cunoaştem. Deşi trezvia duhovnicească este asemănătoare cu trezvia duhovnicească ele nu sunt identice. Trezvia psihologică ne face în primul rând conştient că sunt mai multe temperamente ale sufletului. Aceste temperamente ale sufletului sunt: sangvinic, coleiric, flegmatic şi melancolic. Iată prin urmare că în timp ce trezvia duhovnicească este un lucru care se bazează pe nevoia omului de a fi în legătură cu Dumnezeu şi nevoia lui de a lucrare virtuţile, psihanaliza ne oferă mai multe compartimentări în care poate fi încadrat sufletul uman. Acest două demersuri sunt cât se poate de diferite una de alta.[116]

Prin urmare după cum am spus psihologia este un lucru care se poate sau nu se poate raporta la Dumnezeu aceasta în funcţie de situaţie. Trebuie însă să fim cât se poate de ancoraţi în psihologie fiindcă acest lucru ajunge în cele din urmă să definească cine suntem cu adevărat. Sunt multe situaţii în care psihologia a ajuns să definească persoana umană. În torentul de evenimente în care ajungem să fim prinşi în viaţa de zi cu zi este foarte adevărat că uităm cine mai suntem cu adevărat. Aşa se face că psihologii sunt cei care ne învaţă tot felul de tehnici de a nu ne pierde pe noi înşine. Acest lucru este aşa fiindcă ajungem să nu mai ştim cine suntem cu adevărat din cauza lucrurilor triste cu care ne confruntăm în viaţa de zi cu zi. Acest lucru l-a făcut pe Sfântul Dorotei al Gazei să spună că: „e nevoie de multă trezvie ca să nu fim furaţi de minciună. Căci nici unul nu s-a unit cu Dumnezeu, minţind.” Prin urmare este adevărat că viaţa duhovnicească este un lucru care ne ţine departe de minciună şi în stare de trezvie. Psihologia contemporană este un lucru care nu susţine că în sine păcatul este un lucru grav. Acest lucru este aşa fiindcă psihologia crede că ea nu trebuie să facă morală. Este greu însă să ne gândim la o psihologie care este lipsită de moralitate. Ca şi ştiinţă seculară psihologia se ocupă de problemele fundamentale care privesc sufletul uman destul de trunchiat şi subiectiv. Este nevoie de un examen psihologic atunci când dorim să obţinem un permis de condus auto dar nu este nevoie de nici un fel de intervenţie psihologică atunci când dorim să ne unim cu Dumnezeu. Adevărul este că marea majoritate a oamenilor nu ştiu ce este unirea cu Dumnezeu.[117]

Ceea ce ne spune pnevmatologia creştin ortodoxă este că trebuie să fim atenţi cu sufletul nostru fiindcă el trece în această viaţă prin mai multe etape. Acest etape sunt cel care la o împărţire în mare sunt două: etapa tinereţii şi etapa bătrâneţii. Iată ce ne

116 Andrei Cosmovici, *Psihologie generală* (Editura Poirom: Iaşi, 1996).

spune Sfântul Ioan Scărarul în acest sens: „dă lui Hristos, cu râvnă, ostenelile tinereților tale și te vei bucura la bătrânețe de bogăția nepătimirii. Cele adunate la tinerețe hrănesc și mântuie la bătrânețe pe cei obosiți. Să ne ostenim, tinerilor, cu înfocare; să alergăm cu trezvie. Căci nu știm când vine moartea."[118] Prin urmare, aici sfântul Ioan Scărarul ne oferă un îndemn pe care nu îl prea găsim în psihologia contemporană. Acest lucru este faptul că trebuie să ne ocupăm de cele duhovnicești încă din tinereţe pentru a avea parte de o bătrâneţe fericită. De ce este acest lucru aşa? Cei care în tinereţe nu se ocupă de viaţa duhovnicească la bătrâneţe vor ajunge să aibă de suferit. Acest lucru este aşa fiindcă ei se vor vedea neputincioşi şi cuprinşi de slăbiciunile bătrâneţii şi la fel de bine conştiinţa v-a ajunge să îi mustre că nu au făcut ceea ce trebuiau să facă. Acest fapte sunt prin urmare unele pe care trebuie să le avem în vedere. Trebuie din anii tinereţii să fim preocupaţi de viaţa duhovnicească fiindcă aceasta ne va aduce la bătrâneţe linişte şi pace. Sfântul Ioan Scărarul ne spune că ceea ce adunăm în tinereţe din viaţa duhovnicească va ajunge să ne fie de mare folos la bătrâneţe. Iată prin urmare un lucru care trebuie să ne dea de gândit. Cei care sunt oameni duhovniceşti în tinereţe cu siguranţă că vor avea parte de o bătrâneţe fericită fiindcă ei se vor bucura de roadele virtuţilor pe care au ajuns să le cultive. Avem aici cu adevărat o fenomenologie a ceea ce este sufletul uman. Sufletul uman este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont în această viaţă. În zilele noastre este adevărat că sunt puţini cei care sunt preocupaţi de sufletul lor şi acest lucru este aşa fiindcă sunt puţini cei care cred cu adevărat că sufletul lor este nemuritor. Marea parte a oamenilor din zilele noastre ajung să creadă că sufletul este un lucru care moare odată cu trupul. Iată că vin psihologii să ne spune că sufletul există dar nu se ştie dacă el mai supravieţuieşte morţii. Această problemă în sine nu preocupă

---

117 Adevărul este că în timpurile noastre psihologia este un lucru care pendulează între secular şi religios. În timp ce unii psihologi sunt de părere că psihologia contemporană este un lucru care nu trebuie să aibă nici o implicaţie cu lumea religiei, sunt alte voci din psihologie care ne zic că cu adevărat psihologia trebuie să fie legată de religie. Adevărul este de partea celor din a două categorie. De ce este acest lucru aşa? Acest lucru este aşa fiindcă în sine sufletul este un lucru care nu are o origine în sine. Dacă dorim să aflăm care sunt originile sufletului vom ajunge la Dumnezeu care l-a şi creat. Ca şi creator de suflete Dumnezeu oferă fiecărui suflet anumite trăsături care îi sunt proprii şi care îl disting de altele. Asemenea îngerilor în starea primordială sufletele pot avansa în virtuţi care le duce la Dumnezeu sau pot avansa în vicii care le duce la cel rău sau diavolul. Acest lucru este un lucru care este afirmat de religie şi care este mult mai greu de acceptat de psihologia contemporană. Acest lucru este aşa fiindcă psihologia contemporană uită că sufletul este o entitate care este chemată la nemurire. Sufletul este nemuritor şi prin urmare nu are de dus o viaţă numai în această lume ci şi în viaţa de apoi. Este prin urmare minimalist să analizăm sufletul numai prin ceea ce experimentează în această lume. Acest lucru evident nu face decât să reducă sufletul uman la această lume.

118 Sfântul Ioan Scărarul, Filocalia 9.

pe mulţi psihologi care ne spun că nu avem destul de multe dovezi să arătăm că sufletul supravieţuieşte morţii.[119]

Prin urmare este bine să facem o distincţie dintre trezvia psihologică şi trezvia duhovnicească. Atunci când citim o carte de literatură suntem într-o stare de trezvie psihologică. Cu alte cuvinte trebuie să fim atenţi la ceea ce citim dacă dorim să înţelegem ceea ce citim. Când ne rugăm şi suntem atenţi la cuvintele rugăciunii nu mai suntem într-o stare de trezvie psihologică ci într-o stare de trezvie duhovnicească fiindcă ea ne face să fim antenţi la Dumnezeu. Tot ceea ce se leagă de Dumnezeu este pentru sufletul un lucru duhovnicesc. Acest lucru l-am exprimat în capitolele de mai sus prin faptul că am spus că Dumnezeu este duh. Fiindcă Dumnezeu este duh, când sufletul se uneşte cu El ajunge să fie de la un suflet psihologic un suflet duhovnicesc. Această mutaţie şi schimbare are loc în plan mistic. Acest lucru nu înseamnă că sufletul încetează să mai fie o entitate psihologică ci mai mult faptul că el îşi mai adaugă ceva în plus: calitatea de a fii duhovnicesc. Prin urmare este bine că psihologii din zilele noastre sunt preocupaţi de suflet dar trebuie să ştim că nu toţi psihologii au aceleaşi concepţii despre suflet. În mare tendinţa psihologilor este de a analiza sufletul uman ca fiind o entitate autonomă care nu are nimic de a face cu Dumnezeu. Credinţa ne spune cu totul altceva: Dumnezeu este Cel care a creat sufletul omului şi acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Sufletul uman este un lucru care vine de la Dumnezeu, stă o perioadă de timp în această lume după care se v-a întoarce din nou la Dumnezeu. Prin urmare pentru suflet lumea de aici este numai o etapă de tranzit. Pentru marea majoritate a psihologilor este greu de crezut că mai există altceva pentru suflet decât lumea aceasta. Biblia ne spune foarte clar că sufletul vine de la Dumnezeu (Facere 2, 7; Levitic 26, 14; 1 regi, 1, 26). Fiindcă psihologii nu înţeleg originea şi destinaţia finală a sufletului, ei sunt incapabili să rezolve mai multe nevroze ale sufletului omului contemporan.[120]

Prin urmare, creştinismul ortodox ne spune că Dumnezeu a creat sufletul pentru a ne face să fim cât se poate de vii. Viaţa din nou este menţinută de suflet. Sufletul este într-un anume fel unit cu trupul biologic şi în acest sens ajunge să menţină viaţa biologică în trup. Este de remarcat aici că în timp ce trupul nu poate trăi fără de sufletul, sufletul poate trăi fără de trup. Acest lucru putem să îl constatăm prin visele care ne avem. Visele sunt cele care ne avem în stare de inconştienţă a trupului. Chiar dacă trupul nostru este inconştient sufletul nostru este conştient şi el este cel care este autor al viselor. Iată prin urmare o demonstraţie ştiinţifică a existenţei sufletului. Dacă nu am avea suflet nu am putea visa noaptea când dormim. Celor care ne spun că nu există nici un fel de dovadă ştiinţifică a existenţei sufletului le putem răspunde că acest lucru este fals. Trupul nu ar putea să viseze noaptea dacă nu ar fii însufleţit sau mai bine zis dacă nu are avea suflet. Iată prin urmare un lucru care este

119 Kenneth Ring, *Heading toward omega: in the search of the meaning of near death experience* (Harper Perennial, 1985).

bine să fie cunoscut şi pe care trebuie să îl ştim. Sufletul nostru este un lucru pe care trebuie să ştim să îl abordăm. Acest lucru este aşa fiindcă el este material. Fiindcă este nematerial sufletul este mult mai receptiv la existenţa lui Dumnezeu şi a îngerilor decât este trupul nostru. Stările sufleteşti sunt cel care ajung să influenţeze dispoziţiile noastre trupeşti. Viaţa noastră este un lucru care ajunge să fie definită de existenţa sufletului. Deşi mare parte dintre noi nu suntem conştienţi de acest lucru sufletul nostru este foarte activ în viaţa de zi cu zi. Mare parte dintre noi suntem de părere că sufletul nu are nici un fel de implicaţie în viaţa noastră de zi cu zi. Acest fapt este aşa fiindcă nu putem vedea sufletul. Deşi nu putem vedea sufletul totuşi putea vedea efectele lucrării sale în viaţa de zi cu zi. Sufletul nostru se poate întrista, se poate bucura, se poate stânjenii sau se poate îndrăgostii. Toate aceste lucruri sunt fapte care provin din sufletul nostru. Iată prin urmare că sufletul nostru nu rămâne imun sau fără de nici o implicaţie în viaţa de zi cu zi. Viaţa de zi cu zi este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Ajungem să facem viaţa noastră de zi cu zi mult mai frumoasă atunci când ţine cont de sufletul nostru.[121]

Se spune că un pictor a pictat un tablou mai puţin obişnuit. În acest tabolul era reprezentat un cal care fugea cu mare putere pe care scria: „totul este în zadar" şi care era urmat de un lup. În urma calului pictorul a scris pe lup „conştiinţa." Din aceasta privitorii au înţeles că oricât ar fugii omul de conştiinţa sa nu v-a reuşii să scape. Unul dintre privitorii tabloului l-a întrebat pe pictor:

- Tabloul tău este foarte frumos.

---

120 Omul contemporan este în mare interesat de ceea ce are loc în lumea externă de unde îşi caută şi scăparea în cele din urmă. Acest lucru este aşa fiindcă lumea de azi acordă puţină atenţie sufletul. Sufletul nu mănâncă, nu are nevoie de somn, nu trebuie să fie spălat cu apă de murdărie, la fel de bine sufletul nu are nevoie de băutură când îi este sete. Aceste lucruri îi fac pe om ca în sine lui să fie sceptic cu privire la suflet. În viaţa de zi cu zi sufletul nu îşi face prea mult simţită prezenţa. Totuşi, atunci când omul ignoră existenţa sufletului său el ajunge să trăiască o traumă. Este o traumă care se manifestă printr-un sentiment al faptului că este singur în această lume şi că Dumnezeu l-a părăsit. Sentimentul părăsirii de Dumnezeu este un lucru pe care omul contemporan ajunge să îl simtă în primul rând în sufletul său. Iată prin urmare un lucru care nu poate să ne lase indiferenţi. Dacă omul ajunge să cultive starea de trezvia psihologică el va devenii conştient de existenţa sufletului său şi îşi va de asemana că el este alături de noi în viaţa de zi cu zi. Când omul ajunge că cultive trezvia duhovnicească va şti exact ce virtuţi trebuie să cultive în viaţa de zi cu zi fiindcă sufletul are nevoie de acele virtuţi. Este adevărat că sufletul nu este în acord cu trupul în unele cazuri. Acest lucru trebuie să ne facă conştienţi că sufletul trebuie să fie într-o stare de supremaţie faţă de trup. Acest lucru l-a făcut pe un psiholog să spună că „nu suntem trupuri înzestrate cu suflet, ci suflete înzestrate cu trupuri."

121 Jean Claude Larchet, *Inconştientul spiritual sau adâncul neştiut al inimii* (Editura Sofia: Bucureşti, 2009).

- Mulţumesc.

- Cu plăcere. Dar aş mai vrea să te întreb un lucru.

- Ce lucru?

- De unde ţi-a venit idea să pictezi un asemenea tablou?

- Dintr-o întâmplare de viaţă reală.

- Mi-o poţi spune şi mie.

- Sigur. Am aflat că la o secţie de poliţie a venit la un moment dar un criminal care s-a predat la cinci ani după ce a comis o crimă. Întrebat de ce s-a predat, el a răspuns că timp de cinci ani conştiinţa nu l-a lăsat în pace şi i-a spus că a făcut o faptă rea.

- Mulţumesc pentru explicaţie. Este cu adevărat o poveste interesantă.

- Este poveseta care m-a inspirat să pictez tabloul.

Am spus această întâmplare fiindcă am dorim să arătăm un lucru fundamental. Conştiinţa este sufletul nostru. Fiindcă a fost creat de Dumnezeu care este bună şi bunătatea întruchipată este foarte adevărat că sufletul nostru tinde să fie asemenea lui Dumnezeu. Prin urmare prin firea sa sufletul nostru tinde în spre bunătate şi în spre bine. Sunt mai mulţi care opun sufletului voinţa şi consideră că răul poate aduce la fel de bine satisfacţie omului. Acest lucru este eronat fiindcă atunci când face o faptă rea sufletul omului este cel care îl mustră. Conştiinţa este un lucru care ţine de sufletul omului şi care ne spune ce trebuie să facem. Sunt situaţii în care evident nu ascultăm de conştiinţa noastră.[122]

---

122 Este foarte adevărat că starea de trezvia duhovnicească se leagă foarte mult de conştiinţă. Conştiinţa este cea care menţine trezvia în sufletul omului şi la fel de bine ea este cea care îl îndrumă în viaţa de zi cu zi. Prin urmare trezvia duhovnicească este cea care ne face conştienţi de greşelile pe care le facem sau de păcatele pe care le-am comis. Acest lucru are loc cu fiecare dintre noi cei adulţi. Este bine să ştim că sufletele noastre trebuie să fie în trezvie duhovnicească cât mai mult. Trebuie să fim conştienţi că atunci când trezvia duhovnicească ajunge să fie cât se poate de ignorată ea ajunge ca în cele din urmă să nu ne mai indice nici un fel de lucru. Este adevărat că sunt şi oamenii care nu renunţat de mult la conştiinţa şi la trezvia lor duhovnicească fiindcă au considerat că a apuca pe calea răului este un lucru mult mai bun decât a fii pe calea binelui. Iată prin urmare un lucru pe care trebuie să îl ştim şi la fel de bine să medităm mai mult asupra lui. Trebuie să ne facem introspecţii duhovniceşti şi nu numai introspecţii psihologice. Introspecţia este un lucru care trebuie să fie pusă mai ales pe plan duhovnicesc fiindcă ea ajunge să ne îndrepte spre virtute şi spre fapte bune.

Dacă vom căuta în vocabularul psihologiei moderne expresia „trezvie duhovnicească" vom vedea că el nu există. Acest lucru este aşa fiindcă psihologia contemporană nu este destul de spiritualizată. Psihologia contemporană este un lucru care ajunge să se manifeste prin lucru care sunt în cea mai mare parte reprobabile cum ar fii psihologia de război, psihologia sexelor, psihologia plăcerii, psihologia conflictelor şi enumerarea ar putea continua. Se consideră de mulţi psihologi că psihologia trebuie să fie cât se poate de atractivă şi să ne confere numai ceea ce poate viaţa noastră socială mai bună. Aşa se face că psihologia a ajuns şi armă politică. Este bine să îţi cunoşti slăbiciunile adversarului sau ale duşmanului pentru a ştii unde să loveşti mai bine. Acest lucru este un fapt pe care îl putem constata în lumea noastră. Psihologia este prin urmare un fapt pe care trebuie să ştim să îl folosim. Mai nou după cum am menţionat mai sus există şi o psihologie de război. Pentru a da randament maxim pe câmpul de luptă soldatul cu arma în mână trebuie să fie pregătit psihologic. Aşa se face că se recurge în zilele noastre la mai multe strategii psihologice care au loc pe câmpul de luptă. Ele ne spun că dacă ajungem să îl dominăm psihologic pe duşmanul nostru am ajuns să câştigăm războiul. Acestea sunt numai câteva dintre teme care preocupă psihologia contemporană. Trezvia duhovnicească este cea care plasează sufletul nostru într-o cu totul altă dimensiune. Ea ne spune că sufletul nostru este o entitate care are nevoie de mântuire (Facere 32, 30; Ieşire, 21, 30; Iosua 2, 3; Iezechil 33, 5). Ce este mântuirea sufletului? Mântuirea sufletului este scăparea sufletului din iad şi din moarte care pot să ajungă să îl domine (Psalm 15, 10; Luca 9, 55; Fapte 2, 17 1 Petru 1, 9; 1 Ioan 3, 16). Este bine să ştim că privirea duhovnicească asupra sufletului este un lucru care este mult mai bun decât o raportare pur psihologică la suflet. Este bine să ştim acest lucru într-o lume în care psihologii ajung să nu mai privească sufletul ca şi o entitate care a provenit de la Dumnezeu şi care trebuie să se întoarcă la Dumnezeu. Psihologii se interesează numai de ceea ce este necesar pentru ca sufletul să ducă o viaţă plăcută în această viaţă. Evident acest lucru nu este suficient. Sufletul nu trebuie să fie confundat cu trupul. Aceste două lucruri sunt puse să trăiască împreună dar natura lor este diferită: în timp ce trupul este o entitate materială, sufletul este o entitate spirituală. Prin urmare omul trebuie să găsească o balanţă între viaţa materială şi viaţa spirituală care există în el.[123]

Prin urmare este adevărat că sufletul este o parte a omului şi acest lucru este afirmat de Biblie (1 Tesaloniceni 5, 23; Evrei 4, 12). Prin urmare este bine să fim interesaţi de suflet şi acest lucru cel mai mult îl facem prin trezvia duhovnicească însă nu trebuie să facem acest lucru obsesiv. Este bine să ştim că sufletul este un fapt care trebuie să ne preocupe. Sunt mai mulţi care atunci când vor să îşi evalueze sufletul nu fac decât să se raporteze la cei din jur: ce sentimente au ei, ce intenţii au ei, ce gândesc. În ceea ce priveşte sufletul creştinismul ortodox ne spune că trebuie să îi luăm modele pe sfinţii creştin ortodocşi. Sfinţii creştin ortodocşi au ajuns să experimenteze un fel de

123 Marie Helene Congroudeau, *Embrionul şi sufletul său la sfinţii părinţi şi în izvoarele filosofice şi medicale greceşti* (Sibiu, 2014).

desăvârşire sau de perfecţiune în ceea ce priveşte sufletul. După cum am afirmat în rândurile de mai sus creştinismul ortodox apreciază eforturile pe care le fac psihologii şi psihanaliştii din zilele noastre însă acest lucru nu este suficient. Sunt mulţi care sunt interesaţi de viaţa sufletului numai atunci când au ceva de câştigat. Una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă omul contemporan este sentimentul de mândrie. Acest sentiment este unul care pătrunde în primul rând în sufletul omului. Prin urmare mândria este un lucru care ne afectează în primul rând sufletul. Este bine să facem aici o distincţie dintre stima de sine şi mândria pe care le simte şi le trăieşte omul. Mare parte a psihologilor susţin că în sine mândria este un lucru care nu este bun pentru sufletul nostru. Acest lucru este aşa fiindcă mulţi dintre psihologii noştri contemporani nu sunt versaţi în viaţa duhovnicească. Mândria este un lucru care pătrunde în sufletul omului şi ajunge să îl facă să se vadă unic pe sine şi uneori chiar mai bun decât Dumnezeu. Sunt mulţi care lasă mândria să pătrundă în sufletul lor fiind convinşti că acest lucru este un lucru care nu poate decât să ne fie de folos.[124]

Una dintre cele mai întâlnite sentimente pe care îl întâlneşte omul este starea de zbucium. Sufletul nostru poate să ajungă la o stare de zbucium. Acest lucru este aşa fiindcă se confruntă cu contorsiunile din această lume. Este prin urmare adevărat că sufletul nostru nu rămâne fără de nici o influenţă în confruntarea cu lumea de zi cu zi. Sufletul nostru este un lucru care îşi caută odihna şi acest lucru în unele situaţii îl poate aduce rugăciunea (Facere 42, 21). Este bine să ştim că aceste lucruri sunt toate cele care alcătuiesc ceea ce am putea denumii ca şi fenomenologia sufletului uman. Sufletul nostru se poate schimba în viaţa de zi cu zi şi acest lucru trebuie să ne ducă la starea de trezvie duhovnicească. De ce este acest lucru aşa? Este aşa fiindcă sufletul nostru este chemat să fie cât se poate de duhovnicesc. Sufletul ajunge să fie duhovnicesc nu numai printr-o raportare pur psihologică la existenţa lui. În acest sens trebuie să ştim că creştinismul ortodox consideră că rolul psihologului nu este identic cu rolul duhovnicului. Duhovnicul şi psihologul au ambii în atenţia lor sufletul uman dar scopurile pentru care aceştia sunt dedicaţi sunt cât se poate de diferite. În timp ce psihologul caută să adapteze sufletul numai la condiţiile care ţine de această lume,

124 Este foarte adevărat că sunt mai mulţi psihologi contemporani care nu sunt conştienţi că sufletul nostru ca şi duh este centrul de interes al unei lumi spirituale care este alcătuită din diavoli şi îngeri. Iată prin urmare un fapt pe care trebuie să îl ştim şi să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească este un lucru care ne plasează în lumea duhurilor de acolo de unde vin mai multe dintre sentimentele şi intenţiile noastre. Prin urmare psihologii ajung să considere că îngerii şi diavolii sunt simple imaginaţii care provin din mitologie şi nu trebuie să le acorde atenţie. Acest lucru este fals şi trebuie să îl ştim. Psihologia contemporană ne prezintă sentimentele şi intenţiile voliţionale ale omului care au o cauză numai în ele înseşi. Prin urmare este un lucru care trebuie să le avem în vedere şi să ştim că psihologia poate să fie cât se poate de eronată în ceea ce ne învaţă şi în ceea ce concluzionează ea. Religia este cea care plasează sufletul într-un univers mult mai vast decât îl face psihologia contemporană. Psihologia contemporană este un fapt care evident trebuie să se inspire din religie şi să îşi dea seama că problematica cu care se ocupă religie este una serioasă şi demnă de luat în calcul.

duhovnicul caută mai mult mântuirea sufletului sau posibilităţile prin care sufletul poate ajunge să se mântuiască. Pentru cei care nu au nici un fel de credinţă în Dumnezeu şi nici nu sunt interesaţi de viaţa duhovnicească este adevărat că nu există nici un fel de nevoie de duhovnic. Pentru mai mulţi psihologul este destul şi nu se mai vede nevoie de duhovnic. Duhovnicul are scopul de a iniţia sufletul omului în viaţa duhovnicească. Acest lucru evident este un fapt care este mai greu de înţeles pentru cei care nu cred în nevoia de mântuire a sufletului. Prin urmare psihologul trebuie să fie numai un drum în spre duhovnic sau mai bine spus el nu trebuie să ignore menirea pe care o are duhovnicul. Viaţa duhovnicească este un lucru care ajunge să fie trăită şi experimentată atunci când creştinul ortodox ajunge să fie conştient de sufletul său şi la fel de bine de faptul că sufletul său este chemat să se unească cu Dumnezeu. Unirea cu Dumnezeu este un lucru care nu prea preocupă pe psihologii contemporani care se bazează mai mult pe o analiză externă a ceea ce este sufletul. Sufletul este adevărat că tânjeşte în spre unirea cu Dumnezeu fiindcă aici găseşte odihna de care are nevoie. În acest sens trebuie să ştim că sufletul este un lucru pe care Dumnezeu îl creează în momentul concepţiei dintre soţ şi soţie şi pe care atunci în pune în om care este atunci la nivel de celulă. Sufletul există din momentul concepţiei şi continuă să crească odată cu dezvoltarea copilului.[125]

Psihologia este o ştiinţă care se interesează de trezvia psihologică fiindcă acest lucru este necesar în mai multe activităţi: când un lider conduce pe alţii, când un pilot pilotează un avion, când un mecanic conduce un tren sau când cineva este în gestiunea finanţelor. Toate acestea sunt exemple în care omul are nevoie de cât mai multă trezvie psihologică. Trebuie să ştim că trezvia este un lucru care ne face să fim cât se poate de atenţi cu ceea ce are loc în jurul nostru. În acest sens, trezvia psihologică nu poate în nici un fel să îşi facă efectul atunci când omul este posac şi deprimat. Psihologii ne recomandă în această lume să fim atenţi la faptul că trezvia psihologică şi deprimarea sunt noţiuni incompatibile. De ce este acest lucru aşa? Este aşa fiindcă sunt foarte mulţi care nu ştiu faptul că deprimarea vine din viaţa de zi cu zi. Sunt foarte multe cazurile în care în timpul vieţii zilnice omul îşi pierde pofta de a mai trăi fiindcă nu se întâmplă nimic cu viaţa lui. În asemenea situaţii omul nu mai este interesat nici de trezvia psihologică. Trezvia psihologică este un fapt care are loc pe fondul poftei de viaţă a omului. Când omul are poftă de viaţă el este extrem de atent cu ceea ce se întâmplă în jurul său şi la fel de bine cu ceea ce se întâmplă în sufletul său. Acest lucru este un fapt care este un stimulent al poftei de viaţă. Pofta de viaţă este un lucru care dispare când omul devine deprimat. Sunt mai multe forme de deprimare dintre care poate cea mai cunoscută este deprimarea cronică. Iată de ce trebuie să insistăm mai mult asupra deprimării.[126]

Deprimarea este un lucru care opreşte în om trezvia psihologică şi la fel de bine şi trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă deprimarea se manifestă ca şi un

125 Jean Piaget, *Psihologia copilului* (Paris, 1968).

virus sufletesc care paralizează dorinţa de activitate a omului. Când omul este deprimat el nu mai simte dorinţa de a face nimic şi uneori ajunge chiar să urască faptul că trăieşte. Prin urmare deprimarea este un lucru negativ care stopează orice proces de trezvie. Acesta este unul dintre motivele pentru care cel deprimat nu mai este interesat de nimic. Atenţia lui nu mai joacă nici un rol în viaţa lui. Psihologia seculară caută să găsească sursele deprimării în activitatea omului sau în acţiunile lui trecute sau prezente. Spiritualitatea creştin ortodoxă este conştientă că demonii sunt cei care aduc în sufletul omului deprimarea. Scopul demonilor este să îl aducă pe om la sinucidere. Deprimarea are prin urmare mai multe stadii de manifestare şi forma cea mai critică este sinuciderea. Dacă demonii sunt cei care aduc deprimarea în sufletul omului ce mai poate face el? Spiritualitatea creştin ortodoxă este cea care ne spune că demonii pot fii goniţi. Domnul Iisus Hristos ne spunea că sunt demoni care pot fi scoşi numai cu post şi rugăciune. Prin urmare este un imperativ ca omul care se confruntă cu deprimarea să postească şi să se roage. Acest lucru funcţionează de cele mai multe ori. Odată ce omul are o preocupare duhovnicească s-a putut constata că încet, încet deprimarea îl părăseşte. Totuşi trebuie să ştim că deşi îl părăseşte deprimarea este un lucru care poate revenii în sufletul omului şi face acest lucru de obicei când ne aşteptăm mai puţin sau deloc. Este adevărat că există şi forme de deprimare care ţin exlucsiv ce ordinul psihologic. Atunci când unul dintre partenerii de viaţă divorţează se ajunge la deprimare destul de repede. Acest lucru este aşa fiindcă cei aflaţi în cauză erau obişnuiţi unul cu celălalt. Prin urmare deprimarea este un fapt care stopează trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă omul nu mai simte nici un fel de vlagă de a mai veghea la viaţa lui duhovnicească. Aşadar este bine să ştim că deprimarea este un lucru care poate fi biruită prin trezvia duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă sufletul omului devine conştient de demonul deprimării şi ajunge prin trezvie să îl contracareze. Pentru mai mulţi acest lucru este imposibil: cu poţi oprii un demon să lucreze asupra ta? După cum ştim demonii sunt puternici dar nu sunt incinvibili. Ei nu suferă viaţa duhovnicească. Trezvia duhovnicească este şi ea un lucru care nu este pe placul demonilor fiindcă ea îl ţine într-o stare de alertă duhovnicească pe creştinul ortodox. Demonii fug de această stare fiindcă ea este ce care îl leagă pe creştinul

126 După cum am vorbit şi mai sus psihologia este un lucru care nu ia în considerare că după cum sufletul este duh tot aşa există o lume a duhurilor cu care sufletul intră în contact. Aceste duhuri sunt unele bune şi altele rele. În funcţie de ce duhuri intră în contact sufletul acestea ajung în cele din urmă să definească starea duhovnicească a sufletului. Prin urmare sufletul ajunge să îşi modifice starea nu numai în funcţie de factorii lăuntrici care îl definesc ci la fel de bine şi în urma contactelor externe cu duhurile răutăţii şi ale bunătăţii. Este foarte adevărat că spiritualitatea creştin ortodoxă este mult mai nuanţată decât psihologia seculară. Aceasta fiindcă spiritualitatea creştin ortodoxă este deschisă în spre lumea nevăzută. După cum Dumnezeu este nevăzut la fel de bine există o lume nevăzută care ajunge să ne influenţeze şi să ne marcheze viaţa sufletească. Patimile sunt lucruri care sunt impregnate în sufletul omului de duhurile rele. Psihologia seculară nu crede acest lucru ci le vede ca şi un fel de deprindere sau hobby-uri mai mult sau mai puţin bune. Iată prin urmare un punct în care spiritualitatea creştin ortodoxă îşi dovedeşte supremaţia faţă de psihologia seculară.

ortodox de Dumnezeu. În lumea noastră sunt unii care se pleacă în faţa puterii demonilor şi chiar ajung să fie colaboratori ai acestora fiindcă consideră ei că nu au nimic de câştigat de pe urma comuniunii cu Dumnezeu. Aşa se face că în lumea noastră sunt mai multe grupuri şi secte care proclamează puterea demonilor ca fiind mai mare decât cea a lui Dumnezeu.[127]

Prin urmare este un lucru adevărat că demonii aduc întristarea în sufletul nostru cu scopul de a ne distruge şi a ne face să suferim. Trebuie să ne opunem acestor entităţi malefice şi să fim conştienţi că atunci când Dumnezeu este cu noi nimeni nu poate să fie împotriva noastră. Acest lucru ne duce la starea de trezvie a sufletului. Acest îndemn la trezvie duhovnicească îl găsim şi în Vechiul Testament în cartea Deuteronomului: „numai ia seama asupra ta şi veghează cu luare aminte asupra sufletului tău, în toate zilele vieţii tale, ca nu cumva să uiţi lucrurile pe care ţi le-au văzut ochii şi să-ţi iasă din inimă; fa-le cunoscut copiilor tăi şi copiilor copiilor tai." (Deuteronom 4, 9). Fără nici o îndoială avem aici un îndemn la veghe şi la trezvie duhovnicească. Se cuvine să ne interesăm de sufletele noastre şi să ne dăm seama de ceea ce este bun şi de ceea ce este rău pentru ele. Adevărul este că în zilele noastre sunt foarte puţini cei care cred că spiritualitatea creştin ortodoxă poate să ne ajute în lupta noastră cu entităţile demonice. Cum poate trezvia să se opună puterii nimicitoare a demonilor? După cum am arătat mai sus, demonii sunt cei care profită de neatenţia şi de lipsa noastră de interes. Aşa se face că ei ajung în primă instanţă să ne ispitească. Atunci când nu suntem atenţi ispitele sunt lucru firesc şi nu avem nici un motiv să le ignorăm. Iată prin urmare una dintre metodele prin care demonii ajung să pătrundă în sufletele noastre: ignoranţa în cele duhovniceşti. Sunt mulţi care sunt ignoranţi în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească şi cred că acest lucru nu are cum să îi afecteze. Demonii profită de orice moment de neatenţie şi de lipsă de trezvie duhovnicească pentru a ajunge să ne atragă la păcat şi la patimă. Trebuie să ştim că intervalul acestei vieţi este unul care a fost lăsat de Dumnezeu ca noi să fim ispitiţi de puternile demonice. Este vorba aici de un război nevăzut care are loc între sufletul nostru şi demoni.[128]

Prin urmare când suntem atacaţi de puterile demonice ceea ce putem vedea este faptul că trebuie să ne întrarmăm cu trezvia. În acest mod vom ajunge în cele din urmă să ne opunem lucrării demonice. Diavolii nu se bucură când noi suntem în stare de trezvie duhovnicească fiindcă ştiu că atunci suntem dispuşi să căutăm imediat ajutorul lui Dumnezeu. Acest lucru a fost mărturisit în Vechiul Testament de Sfântul prooroc David când spunea: „păzeşte sufletul meu şi mă izbăveşte, ca să nu mă ruşinez că am nădăjduit în Tine." (Psalm 24, 21). Iată prin urmare aici un lucru asupra căruia trebuie să luăm aminte. Nădejdea este un fapt care are loc în trezvie duhovnicească. Ajungem să nădăjduim în Dumnezeu şi acest lucru este un produs al trezviei. În mare parte cei

127 Larry Kahaner, *Cults that kill: probind the underworld of occult crime* (Warner Books Inc, 1994).

care îşi pun nădejdea în Dumnezeu ajung să fie într-o stare de trezvie duhovnicească care vine să împlinească nădejdea lor spre Dumnezeu. În lupta cu demonii trebuie să avem trezvie duhovnicească şi să ne dăm seama unde vor aceştia să ne lovească dar în cele din urmă nădejdea întreagă trebuie să o avem la Dumnezeu. Acest lucru este un fapt fundamental: nu avem cum să îi înfrângem de demoni prin propriile noastre puteri. Trebuie să ştim că Dumnezeu şi sfinţii îngeri ajung să îi biruie şi la fel de bine să îi înfrângă pe demoni. Sunt unii care odată ce au ajuns să aibă nădejde în Dumnezeu aşteaptă ca biruinţa lor asupra demonilor să ajungă să se realizeze instantaneu. Acest fapt nu are loc în cele mai multe cazuri. Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu are propriile metode de a înfrânge forţele demonice. La fel de bine pentru o mai bună trezvie duhovnicească Biblia ne recomandă prietenia. Este bine să avem unul sau mai mulţi prieteni cu care să putem vorbii despre ispitele şi încercările noastre duhovniceşti. În zilele noastre acest lucru are loc de mai puţine ori fiindcă tot ceea ce consideră omul că are nevoie este un prieten care să fie alături doar pentru discuţii lumeşti. Am a devenit prea lumeşti. Acesta este un mare adevăr. Sfinţii părinţi au fost cei care au creat prietenii duhovniceşti. Ştim astfel de prietenia care a existat între Sfântul apostol Petru şi Sfântul Pavel, de prietenia dintre Sfântul Grigorie Teologul şi Sfântul Vasile cel Mare sau de prietenia Sfântul Ioan Hrisostom şi diaconiţa Olimpiada. Sfinţii părinţi sunt cei care ne îndeamnă să ne găsim prieteni şi să formăm cu ei prietenii duhovniceşti. Lor le putem spune prin ce ispite sau încercări trecem şi în acest mod găsim mângâiere şi puterea de a merge înainte.[129]

Prietenia este un lucru care evident are mai multe implicaţii psihologice? De ce cu unii oamenii simţim atracţia de a întemeia prietenii şi cu alţii nu? De ce unele prietenii durează şi altele nu? Aceste întrebări sunt legitime. Sunt prietenii care durează o viaţă

---

128 Este adevărat că demonii au putere să ne ispitească în această viaţă dar ceea ce trebuie să ştim este că ei nu pot trece peste voia lui Dumnezeu. Dumnezeu Tatăl este Cel care îngăduie ca forţele demonice să ne ispitească pentru a ne întării şi mai mult în lucrarea binelui. La fel de bine de la demoni putem vedea că nu trebuie să lucrăm răutatea. Demonii sunt fiinţe care s-au dedicat pe sine în întregime lucrării răului. Acest lucru vor să îl instige şi în noi. Ceea ce trebuie să ştim este că lucrarea răului în cazul demonilor nu este raţională. Lucrarea răului în cazul demonilor este un fel de nebunie. De ce spunem, acest lucru? Spunem acest fiindcă demonii nu raţionează de ce şi pentru ce trebuie comis răul ci sunt conduşi numai de pofta de a comite şi săvârşii răul de dragul distrugerii care îl produce. Iată prin urmare un lucru pe care trebuie să îl ştim. Este adevărat că o formă de trezvie există şi în cazul demonilor dar aceasta este o formă de trezvia distructivă: este grija de a găsii momente când să comiţi cât mai multe răutăţi. Sfinţii creştin ortodocşi s-au confruntat cel mai mult cu această dorinţă demonică de a comite răul şi au putut constata că este o dovadă de nebunie. Asceţi nevinovaţi care nu au făcut nimic rău demonilor au ajuns să fie tulburaţi de demoni ani în şir. Cum să nu fie dovadă de nebunie a face rău cuiva care nu ţi-a făcut nimic? Acest lucru nu este valabil în cazul demonilor care nu mai au raţionalitate sau dacă au este una întoarsă cu susul în jos.

129 Radu Teodorescu, *Bucuria de a fi în comuniune duhovnicească* (Cugir, 2016).

întreagă şi altele care nu durează mai mult de câteva lumi. Acest lucru este aşa fiindcă în această viaţă lucrurile sunt schimbătoare şi la fel de bine şi noi suntem schimbători. Ajungem să stabilim prietenii şi mai apoi ne dăm seama că persoanele cu care ne-am împrietenit nu sunt cele pe care le căutam. Aristotel era de părere în antichitate că prietenia este un suflet în două trupuri. Ca şi unire a sufletelor este adevărat că prietenia a devenit un lucru de interes pentru psihologia modernă. Psihologii ne spun că pentru a face ca o prietenie să dureze este nevoie să fim în stare de trezvie. Acest lucru este şi nu este valabil. De ce este aşa? Este aşa fiindcă în timp ce psihologia ne recomandă simple prietenii, spiritualitatea creştin ortodoxă ne îndeamnă să ne găsim prietenii duhovniceşti. Ce să înţelegem prin prietenii duhovniceşti? Prin prietenii duhovniceşti înţelegem că trebuie să găsim persoane care la fel ca şi noi se află angajate pe calea vieţii duhovniceşti. De obicei acestea sunt cele mai frumoase prietenii. Prietenia în zilele noastre a ajuns să fie o noţiune reprobabilă. Mai mulţi oamenii de afaceri ajung să întemeieze prietenii numai până ce îşi realizează scopurile. Este bine să evităm aceste lucruri. Acest fapt este aşa fiindcă în sine prietenia este un lucru care trebuie să ne ducă la viaţa duhovnicească. Avem nevoie de cât mai multe prieteniei duhovniceşti şi vom vedea că lumea noastră va devenii o lume mai bună. În zilele noastre nimeni nu crede în prieteniile duhovniceşti fiindcă sunt puţini cei care doresc să îşi asume starea de trezvie duhovnicească ce este implicată de aceasta.[130]

Trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să fim deschişi pentru toată lumea din jurul nostru. Acest lucru este aşa fiindcă în Biserica Creştin Ortodoxă ajungem să ne rugăm pentru pacea lumii. Pacea lumii este un lucru la care trebuie să veghem şi la fel de bine mai trebuie să veghem şi la faptul că trebuie să fie cât mai mulţi creştini ortodocşi care să fie interesaţi de viaţa duhovnicească. Oamenii care ajung să ducă o viaţă duhovnicească sunt chemaţi să facă această viaţă cunoscută. Sunt mai multe cazuri de acest fel. Dacă în secolul al IV-lea Sfântul Atanasie cel Mare nu ar fii scris biografia Sfântului Antonie cel Mare probabil că în zilele noastre nu am fii ştiut de Sfântul Antonie cel Mare. Iată prin urmare de ce oamenii duhovniceşti sunt chemaţi să îi facă pe cei din jurul lor duhovniceşti. Evident acest lucru nu îl putem face cu forţa dar

130 Prietenia duhovnicească este dincolo de toate o unire în duh care are loc în viaţa de zi cu zi. Omul simte că nu poate să fie singur în viaţa duhovnicească şi prin urmare caută mai pe mai mulţi care să fie şi ei angajaţi în viaţa duhovnicească. Prin urmare prietenia duhovnicească nu include numai două persoane care sunt angajate într-o prietenie duhovnicească ci la fel de bine pot fii mai multe persoane care sunt angajate duhovniceşte în prietenie. Prietenia este un lucru care fără doar şi poate implică reciprocitate. Acest lucru este aşa fiindcă ceea ce dorim să ni se facă nouă trebuie să facem noi altora. La fel de bine prietenia duhovnicească este un lucru care este dinamic. Aceasta fiindcă ajungem prin prietenie să fim extrem de angajaţi în viaţa duhovnicească. Prietenia duhovnicească nu este una ocazională ci poate dura o viaţă. Oamenii care trăiesc în viaţa duhovnicească sunt persoane care ştiu că trebuie să fie în trezvie duhovnicească unul faţă de altul. La fel cum unul sau mai mulţi prieteni duhovniceşti de ai noştri veghează asupra noastră, la fel de bine şi noi trebuie să veghem asupra prietenilor noştrii.

este bine să ştim că viaţa duhovnicească este un lucru care poate să fie împărtăşit. Pentru psihologia contemporană este mai greu de înţeles care este modul în care funcţionează viaţa duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă psihologia modernă nu se raportează la Dumnezeu. Viaţa duhovnicească este un lucru care permanent se raportează la Dumnezeu. Acesta este un exerciţiu continuu pe care omul duhovnicesc îl face pentru a sta în trezvie duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un fapt ce este trecut cu vederea de cei care nu ştiu că viaţa duhovnicească se bazează pe ea. Prietenii sunt cei care sunt chemaţi să cultive trezvia duhovnicească unul pentru celălalt. În acest sens prietenia ajunge să fie o împreună trezvie a uneia sau a mai multor persoane. Prin urmare trebuie să ştim că trezvia duhovnicească nu este numai o centrare asupra propriei persoane ci mai mult este o deschidere în spre cei din jur. Sunt mulţi care cred că trezvia este un lucru care ţine numai de propria persoană. Este foarte adevărat că trezvia este un fapt care ţine mai mult numai de propria persoană dar atunci când întemeiem prietenii duhovniceşti ea ajunge să fie cât se poate de comună şi la fel de bine sunt mai mulţi care ajung să se bucure de beneficiile ei. Iată de ce trebuie să fim deschişi unii faţă de alţii. Psihologia contemporană ajunge să considere că deschiderea faţă de cei din jur este mai mult o formă de terapie. Acest lucru este aşa fiindcă omul are nevoie de a fii în comuniune. Trebuie să ştim însă că nu orice formă de comuniune este şi una cât se poate de sănătoasă.[131]

Un orb cerşea într-un colţ de stradă. Mai mulţi trecători începură a-l compătimi că nu vedea lumea şi lumina.
– O, nu mă compătimiţi pe mine, răspunse orbul, voi sunteţi mai de compătimit decât mine!
– Cum aşa? întrebară trecătorii miraţi, strângându-se grămadă în jurul lui.
– Apoi, dragii mei, începu orbul, eu ascult ce vorbesc cei care trec pe lângă mine şi aud vorbe ca acestea: „Uite ce frumoasă-i aceea şi aceea!... Uite, tu, soro, ce urâtă-i aceea şi aceea, parcă-i mama pădurii!... Uite cât de rău îi stă pălăria!... Uite la nerodul acela şi acela!... Uite la neroada aceea şi aceea!...Uite pe acela şi acela cum mi-l scoate Iuda în drum!“. Şi aşa mai departe, ascult eu despre ce văd oamenii cu ochii lor. Auzind aceste vorbe mă înfior şi mă întreb: oare pentru asta le-a dat Bunul Dumnezeu vederea ochilor? Oare o astfel de vedere nu-i ea o orbie sufletească mai grozavă decât orbia mea cea trupească? Voi sunteţi, dragii mei, mai de compătimit decât mine, pentru că voi vă mânjiţi şi vă murdăriţi neîncetat ochii cu fel de fel de privelişti păcătoase, pe când eu îmi păstrez vederea ochilor curată până în clipa în care Îl voi vedea pe Scumpul meu Mântuitor. Eu nu văd nimic până în clipa în care Îl voi vedea pe Domnul. Eu îmi cruţ vederea pentru El.

131 Jean Delumeau, *Păcatul şi frica. Culpabilizarea în Occident (secolele XIII-XVIII) vol 1 şi volumul 2* (Editura Polirom: Iaşi, 1997 şi 1998).

Trecătorii rămaseră ruşinaţi. Orbul le-a spus un adevăr usturător; un adevăr ce trebuie să usture şi pe mulţi, mulţi dintre creştinii de azi care îşi murdăresc ochii cu fel de fel de privelişti păcătoase.[132]

Avem în acest caz ceea ce am putea denumii în sens moral ca şi un exemplu de trezvie negativă. Acest lucru este aşa fiindcă sunt mulţi care nu ajuns să îşi folosească trezvia în sens pozitiv. De ce este aşa? Acest lucru este aşa fiindcă în sine a ne folosii de trezvie este un lucru cât se poate de greu. Trezvia duhovnicească este o virtute creştin ortodoxă şi sunt puţini cei care ajung să îşi împroprieze virtuţile creştin ortodoxe. Acest lucru este un fapt asupra căruia trebuie să insistăm. Prin urmare există şi o latură negativă în plan moral a trezviei duhovniceşti. Acest gen de gândire este unul care permanent ne leagă şi ne ţine foarte mult orientaţi în spre vederea păcatelor şi greşelilor semenilor noştri. Păcatul este un lucru care ajunge să fie văzut întotdeauna în ceilalţi dar niciodată în noi înşine. Iată prin urmare care este morala întâmplării de mai sus. Un orb a ajuns să se bucure că este orb fiindcă acest lucru îl făcea să nu mai fie atât de mult atent la păcatele celor din jur.[133]

Atunci când într-un om există o stare de trezvie duhovnicească ea este cea care ne face să fim extrem de atenţi cu faptele bune pe care le fac cei din jurul nostru. Trebuie să ne obişnuim să vedem mai bine faptele bune ale semenilor şi la fel de bine să evităm faptele lor rele. Acest lucru este aşa fiindcă după cum am vorbit în rândurile de mai sus şi demonii au o stare de trezvie. Această stare de trezvie este însă una negativă. Este o stare care îi face să fie cât se poate de mult atenţi numai la ceea ce este rău şi numai la ceea ce poate să fie un prilej pentru păcat. Iată prin urmare că trezvia poate să fie şi rea şi la fel de bine şi omul poate ajunge să o folosească în sens negativ. Trezvia este un lucru pe care trebuie să îl folosim pentru a evita răul şi mai ales pentru e evita să ne judecăm semenii. Sunt mulţi care îşi judecă semenii şi acest lucru evident este rău. Judecata semenilor este un lucru care are loc printr-o rea întrebuinţare a trezviei.

---

132 Iosif Trifa, *Tâlcuirea Evangheliilor*, (Sibiu, 1934).

133 Unul dintre cele mai cele mai cunoscute păcate care implică trezvia noastră este bârfa şi clevetirea celor jur. Acest lucru este ceea ce naşte în noi un fel de trezvie cu cei din jur. Suntem cât se poate de atenţi şi de în trezvie cu ceea ce fac semenii noştiri pentru a putea să îi bârfim şi la fel de bine să ştim care sunt puctele lor slabe. Acest fapt este fără nici o îndoială o stare negativă a trezviei. Ea este una care ne face într-un anume sens asemănători demonilor care fac tot ceea ce pot să aibă ocazii să săvârşească răul. O altă formă prin care se manifestă în sens negativ starea de trezvie este judecata semenilor. În observăm pe semenii noştrii pentru a avea motive să îi judecăm. Observăm cum se îmbracă, cum se comportă, cum ajung să se manifeste cu cei din jur toate acestea pentru a avea pe cine judeca. Judecata semenilor este un păcat fiindcă ne face pe noi să luăm locul lui Dumnezeu care evident este singurul ce ne poate judeca. Trebuie să fim atenţi să nu cultivăm această stare de trezvie negativă care ne face să vedem tot ceea ce este rău în jurul nostru. Trezvia este un lucru care trebuie să ne facă se veghem la ceea ce este bine şi la ceea ce de duce la virtuţi.

Trezvia este un lucru care trebuie să ne facă să vedem numai momentele bune ale semenilor noştri. Acest lucru este aşa fiindcă ea ne duce în cele din urmă la adevărata comuniune cu semenii noştri. După cum noi ajungem să vedem numai lucrurile bune din semenii noştri şi ei la rândul lor vor ajunge să vadă numai lucrurile bune din noi. Iată prin urmare un sens pozitiv al trezviei duhovniceşti. Părintele duhovnicesc este chemat să aibă o trezvie duhovnicească continuă pentru că aceasta îl pune în legătură cu Dumnezeu. Părintele duhovnicesc trebuie la fel de bine să fie un model şi un exemplu de trezvie duhovnicească pentru fiul său duhovnicesc. Ambii sunt chemaţi să aibă trezvie duhovnicească unul faţă de altul. Acest lucru este aşa fiindcă în cele din urmă atât părintele duhovicesc cât şi fiul duhovnicesc trebuie să fie uniţi de acelaşi scop: viaţa duhovnicească. Sunt mulţi fii duhovniceşti care prin starea de trezvie duhovnicească au ajuns să îi ajute în creşterea în viaţa duhovnicească pe părinţii lor duhovniceşti. Prin urmare părintele duhovnicesc nu este chemat numai să ofere fiului său duhovnicesc ci la fel de bine să şi primească. Poate primii multe lucruri de folos de la fiul său duhovnicesc dacă ajunge să aibă şi să cultive trezvia duhovnicească.[134]

Prin urmare ceea ce am voit să insistăm mai mult în aceste rânduri este că sufletul uman este centrul de interes atât al psihologiei contemporane şi la fel de bine mai este centrul de interes şi al duhovniciei ortodoxe. Am prezentat faptul că atât psihologia cât şi duhovnicia au puncte comune dar în acelaşi timp şi lucruri în care se deosebesc. Ceea ce am dorit să evidenţiem este faptul că psihologia şi duhovnicia nu trebuie să se excludă una pe alta ci să fie complementare una alteia. Acest fapt este aşa fiindcă în zilele noastre avem nevoie de ambele: atât de psihologie cât şi de duhovnicie. Sufletul este o entitate care nu poate să fie tratată preferenţial. Sunt unii care fac un fel de amalgam dintre psihologie şi duhovnicie şi evident acest lucru nu este bine. Am evidenţiat faptul că psihologii în mare cred că sufletul este un lucru care ţine numai de această lume. Acest lucru este negat de duhovnicia creştin ortodoxă care susţine că în această lume sufletul îşi determină pentru ce doreşte să opteze în eternitate: rai sau iad. Este adevărat că marea majoritate dintre noi optăm în spre rai numai că nu toţi fac faptele necesare pentru a ajunge în rai. Curenţii vieţii sunt cei care ne duc departe de Dumnezeu în direcţii pe care evident nu le dorim. Aşa se face că unii deşi iniţial au optat că vor să ajungă în rai au ajuns să uite de opţiunea lor. Raiul şi iadul sunt două lucruri care nu intră în raza de interes a psihologiei umane. Acest lucru este negat de duhovnicia creştin ortodoxă care este una ce crede că destinaţia ultimă a sufletului nu este numai această viaţă ci la fel de bine şi viaţa care va urma. Prin urmare este bine să ştim că o simplă opţiune a sufletului nu este necesară. Este necesară o stare de trezvie duhovnicească continuă a sufletului pentru a ajunge în cele din urmă să se mântuiască.[135]

---

134 Gabriel Bunge, *Părintele duhovniceşti şi gnoza creştină după Evagrie Ponticul* (Sibiu, 2000).

Prin urmare este un lucru natural şi firesc ca sufletul nostru să tânjească în spre Dumnezeu. Acest lucru a fost afirmat de Sfântul prooroc Ieremia când spunea: „căci voi răcori sufletul însetat şi voi sătura orice suflet lihnit de foame." Este cât se poate de evident că aici Sfântul prooroc Ieremia nu vorbeşte de foamea şi setea trupească ci mai mult de foamea şi setea duhovnicească. Este bine să avem acest lucru în vedere fiindcă sunt mulţi care cred că tot ceea ce există este viaţa trupească din această lume. Sufletul nostru simte o foame şi o sete după Dumnezeu pe care nu putem să o găsim în psihologie. Este adevărat că psihologia nu este teologie şi prin urmare ea nu poate să găsească rezultatele teologice pe care sufletul uman le scontează. Totuşi, sunt foarte mulţi psihologi care sunt ignoranţi în ceea ce priveşte starea de comuniune cu Dumnezeu pe care o caută sufletul uman. Această stare este prezentă în orice suflet sănătos. Când sufletul nu mai caută şi nici nu mai doreşte starea de comuniune cu Dumnezeu evident că el ajunge să se îmbolnăvească. Acest lucru este un fapt pe care foarte puţini ajung să îl ia în calcul. Viaţa duhovnicească este lucru care se manifestă prin trezvia duhovnicească. Trebuie să ştim prin urmare nu numai de dimensiunea psihologică a existenţei sufletului ci la fel de bine şi de dimensiunea lui duhovnicească. Aceste lucruri trebuie să se îngemăneze una cu alta în mod proporţional. Prin urmare viaţa psihologică este deschisă oricui şi ea necesită mai mult o trezvie seculară sau o trezie laică. Viaţa duhovnicească însă duce psihologia cu un nivel mai sus şi se preocupă de care sunt reacţiile sufletului sau care este fenomenologia sufletului atunci când ajunge la comuniunea cu Dumnezeu. Trezvia duhovnicească este cea care veghează ca între suflet şi Dumnezeu să ne se interpună nimic. Comuniunea cu Dumnezeu nu este în nici un caz o trezvie psihologică ci una duhovnicească. Acest lucru îl face pe om să experimenteze energiile necreate a lui Dumnezeu care nu pot fii evitate în drumul nostru de comuniune cu Dumnezeu. Iată prin urmare care sunt parametrii în care se desfăşoară comuniunea cu Dumnezeu. Comuniunea cu Dumnezeu este una care nu neagă importanţa psihologiei ci după am putut constata o potenţează cu un nivel mai sus. Sunt unii care reuşesc să se menţină în comuniunea duhovnicească cu Dumnezeu în timp ce alţii ajung să cadă de la această comuniune cu Dumnezeu. În mare parte cei care cad de la comuniunea cu Dumnezeu o fac fiindcă nu au ajuns să

---

135 Autorii biblici ne spun că sufletul nostru este flămând şi însetat. Iată ce ne spune în acest sens Sfântul Prooroc Isaia în Vechiul Testament: „căci nebunul spune nebunii şi inima lui gândeşte rău, ca să lucreze în chip nelegiuit şi să spună neadevăruri împotriva Domnului, ca să lase lihnit sufletul celui flămând şi să ia băutura celui însetat." (Isaia 32, 6). Este vorba aici de faptul că sufletul omului este însetat şi flămând după Dumnezeu. Acest lucru este un fapt care este propriu sufletului omenesc. Sufletul omenesc nu simte o foame şi o sete psihologică după Dumnezeu ci o foame şi o sete duhovnicească. Este bine să ştim că o astfel de foame şi de sete nu este cunoscută de psihologie care după cum am subliniat reduce sufletul uman numai la existenţa din această viaţă. Sufletul este o entitate care nu se reduce numai la viaţa de aici de pe pământ ci el este pus aici pe pământ pentru a se pregătii pentru viaţa care va urma sau viaţa de apoi. Aceste lucruri sunt bine să fie ştiute. Viaţa duhovnicească este un lucru care ajunge să astupe foamea şi setea după Dumnezeu. Prin urmare la viaţa duhovnicească nu ia parte numai trupul omului ci la fel de bine şi sufletul său.

cultive trezvia duhovnicească. Odată ce ajungem să cultivăm trezvia duhovnicească nu mai sunt prea multe şanse să cădem din viaţa duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care îl permanentizează pe om în comuniunea cu Dumnezeu şi la fel de bine ajunge să îl înduhovniceacă. Iată prin urmare care sunt implicaţiile psihologiei contemporane în procesul realizării trezviei duhovniceşti.[136]

CONCLUZII

Cartea noastră despre trezvia duhovnicească se apropie de final. Este o carte evident care se adresează în primul rând oamenilor duhovniceşti. În al doilea rând această carte poate fii de folos şi celor care sunt pe cale de a devenii oameni duhovniceşti. În lumea ortodoxă se simte din ce în ce mai mult nevoia de trezvie duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă în ortodoxia se pot întâlnii mai multe curente şi persoane para-ortodoxe care uneori ajung să se infiltreze în rândurile creştinilor ortodocşi cu alte scopuri decât cele duhovniceşti. Sunt mulţi care iau calea bisericii fiindcă ajung la concluzia că aşa este la modă, alţii o fac din făţărnicie fiindcă doresc să câştige o imagine bună între semenii lor, alţii o fac din plictisească fiindcă la biserică ajung să se socializeze. Prin urmare nu toţi cei care trec pragul bisericii sunt motivaţi de cauze duhovniceşti. Aşa se face că în cadrul Bisericii Creştin Ortodoxe se resimte nevoia unei stări de trezvie pentru a ne da seama care sunt adevăraţii creştin ortodocşi de falşii creştini ortodocşi. Este trist dar este o realitate că în unele cazuri unii ajung să se folosească de biserică pentru a îşi realiza scopurile lor egoiste. Acest lucru are loc fiindcă creştinii ortodocşi autentici nu sunt obişnuiţi să cultive o stare de trezvie duhovnicească. Se ajunge la trista situaţie în care fiindcă creştinii ortodocşi nu sunt în stare de trezvie duhovnicească, că unii clevetesc şi bârfesc ceea ce are loc în biserică. Sfântul Paisie Aghioritul, unul dintre cei mai recent canonizaţi sfinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe spunea la un moment dat un lucru cât se poate de adevărat. El a intrat în dialog cu câţiva creştini ortodocşi:

- Cum credeţi că am putea aduce lumea la credinţa ortodoxă? A întrebat Sfântul Paisie pe câţiva creştini ortodocşi.

- Am putea să facem acest lucru dacă lumea v-a ajunge să se convertească.

- Nu este răspunsul corect.

- Atunci cum?

136 Ieroteos Vlahos, *Boala şi tămăduirea sufletului în tradiţia ortodoxă* (Grecia, 1993).

- Lumea întreagă se va converti la creştinismul ortodox dacă creştinii ortodocşi ar lua foarte în serios credinţa lor.

- De ce acest lucru părinte?

- Fiindcă atunci cei din jur vor vedea modul de viaţă curat şi virtuos al creştinilor ortodocşi şi ei vor ajunge să dorească să ducă un astfel de mod de viaţă.

Vorbele Sfântului Paisie Aghioritul sunt cât se poate de adevărate. Ca şi creştini ortodocşi nu trebuie să fim interesaţi în mod egoist de modul cum ajungem să trăim starea de comuniune cu Dumnezeu ci la fel de bine să îi motivăm şi pe cei din jurul nostru. Creştinii ortodocşi din zilele noastre sunt persoane închise care ajung să se gândească numai la sine şi la propriile lor vieţi. Ei uită că cei din jurul nostru şi cei de alte credinţe ajung să ne privească şi să ne observe.[137]

Prin urmare în zilele noastre suntem chemaţi nu numai să fim în stare de trezvie faţă de păcatele şi patimile noastre ci la fel de bine şi asupra a ce fel de imagine generică oferim Bisericii Creştin Ortodoxe în jurul ei. Cu cât suntem creştini ortodocşi mai autentici cu atât mai mult şi alţii din alte religii sau confesiuni creştine vor ajunge să ne urmeze. Este bine să avem acest lucru în vedere într-o lume care este de părere că nu trebuie să ne interesăm de viaţa duhovnicească creştin ortodoxă. Una dintre marile probleme cu care se confruntă lumea modernă este starea de laxitate morală. Omul contemporan este foarte lax în plan moral. Sunt ţări şi regiuni în care homosexualitatea şi lesbianismul sunt considerate lucruri cât se poate de obişnuite şi acceptate social. Acest lucru este un produs al laxităţii morale care există în zilele noastre. Ca şi creştini ortodocşi trebuie să opunem laxităţii morale trezvia duhovniceacă. Laxitatea morală şi trezvia duhovnicească sunt două lucruri care în nici un fel nu pot să fie compatibile. S-a spus mai recent că lumea contemporană este o lume a relativităţii. Totul este relativ în lumea noastră pentru mai mulţi semeni de ai noştri. Acest lucru nu este bun sub nici o formă. Relativitatea morală care caracterizează veacul nostru ne face să fim cât se poate de nepăstori cu trezvia duhovnicească. Ni se spune celor care cultivăm trezvia duhovnicească faptul că trebuie să închidem ochii faţă de relativitatea morală care are loc în jurul nostru. Evident acest lucru este fals.[138]

---

137 Este foarte adevărat că şi în probleme de credinţă există un fel de competiţie în zilele noastre care ne face să fim în stare de război cu cei de alte credinţe şi de alte religii. Evident acest lucru nu este sănătos. Trebuie să ne dăm seama că viaţa religioasă nu a fost făcută să fie un fel de întrecere sportivă în care câştigă cel mai bun. Sunt mai mulţi care ne spun că în materie de religie câştigă cel mai puternic. Acest lucru este evident fals fiindcă în religie nu se poate aplica legea junglei. În multe situaţii legea junglei este aplicată şi în probleme de religie. Cei care sunt mai mulţi într-o religie ajung să deţină supremaţia. Acest lucru este evindet greşit şi eronat.

Trezvia duhovnicească este un lucru care ne ţine alerţi în viaţa bisericii. De ce avem nevoie de acest lucru? Avem nevoie de acest lucru fiindcă Domnul Iisus Hristos ne spunea că trebuie să ne ferim de proorocii mincinoşi: „feriţi-vă de proorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori." (Matei 7,15). Prin urmare sunt mai multe lucruri pe care trebuie să ştim să le evităm în viaţa noastră bisericească. Viaţa bisericească este un lucru care trebuie să fie foarte bine supravegheată. În acest sens atunci când ne raportăm la viaţa bisericească evident că vorbim de o trezvie bisericească. Trezvia bisericească este cea care ne ţine departe de secte. Deşi s-au făcut în ultimii ani eforturi de a reconcilia viaţa bisericească ce a fost frântă din cauza sectelor, sectanţii sunt mulţi care sunt conştienţi de marile adevăruri de credinţă ale creştinismului ortodox. Există în acest sens o ură pe care unii o simt faţă de viaţa bisericească şi în acest sens se infiltrează în Biserica Creştin Ortodoxă pentru a face cât mai mult rău. Sunt mulţi care privesc Biserica Creştin Ortodoxă cu dispreţ şi ar face orice ca ea să nu mai existe. Au fost mai multe cazuri în trecut de acest gen. Prin urmare este bine să ştim că trebuie să vedem realitatea că sunt „prooroci mincinoşi" în zilele noastre care deşi vin la biserică uneori nu au nici cea mai mică legătură cu credinţa creştin ortodoxă. Sectele sunt o adevărată problemă în zilele noastre. Sunt mulţi care ajung să fie sectari din ignoranţă şi fără să îşi dea seama că acest lucru este rău. Mulţi ajung pe la secte fiindcă au fost pur şi simplu neatenţi şi nu au cultivat trezvia duhovnicească.[139]

De trezvie duhovnicească trebuie să dea dovadă în primul rând slujitorii Bisericii Creştin Ortodoxe. Acest lucru fiindcă în mas media biserica ajunge să fie uneori împroşcată şi terfelită. Sunt mulţi jurnalişti care fie că sunt de o altă confesiune sau de o altă credinţă decât cea ortodoxă care ajuns să lovească biserica fiindcă ei nu au nici un fel de apreciere pentru ortodoxie. În asemenea situaţii ierarhii şi preoţii Bisericii Creştin Ortodoxe trebuie să iese în apărarea ortodoxiei. Evident ortodoxia se apără cel

---

138 Dan Ciachir, *Cronică ortodoxă* volumul 1 (Editura Timpul 1994).

139 Trezvia duhovnicească este cea care ne aduce la cunoaşterea diferenţei dintre oamenii credincioşi şi oamenii necredincioşi. La o primă vedere este foarte greu să ne dăm seama de care este diferenţa dintre oamenii credincioşi care este diferenţa dintre cei care numai că se pretind a fii oameni credincioşi. Acest fapt este aşa fiindcă sunt mulţi care în probleme de credinţă ajung să joace teatru şi să nu fie în nici un fel de interesaţi de credinţă. Se cunosc în acest sens mai multe cazuri de persoane care sunt credincioase numai în mod formal. Pentru multă lume din zilele noastre credinţa este o formalitate pe care ajung să o facă de Paşti şi de Crăciun. Iată prin urmare de ce trebuie să ne ferim de astfel de persoane şi să ne dăm seama că ele nu aduc nici un beneficiu bisericii. În viaţa de parohie trebuie să dăm dovadă de trezvie duhovnicească. Trebuie să fim atenţi cu cei bătrâni care sunt oameni credincioşi dar care au ajuns la o vârstă în care se confruntă cu neputinţe. La fel de bine trebuie să fim atenţi cu cei tineri care doresc să înveţe marile adevăruri de credinţă ale Bisericii Creştin Ortodoxe. Toate aceste lucruri sunt fără doar şi poate fapte pe care trebuie să le cultivăm în cadrul trezviei duhoniceşti.

mai multe prin forţa propriului exemplu. Acest lucru fiindcă exemplul convinge cel mai mult. Realitatea este că sunt mulţi în zilele noastre care ajung să vadă faptele de credinţă ale ortodocşilor dar nu doresc să se convertească şi ei fiindcă inima lor este stăpânită de răutate. Trebuie să ştim că răutatea poate lua mai multe forme. Există răutate care se manifestă violent prin bătaie şi chiar omor şi există răutate care ajunge să se cuibărească în inima omului. Acest gen de răutate este foarte periculos fiindcă ea se manifestă prin hulirea şi uneori chiar blasfemierea numelui lui Dumnezeu. Iată prin urmare încă un motiv pentru care trebuie să cultivăm trezvia duhovnicească. Trebuie să ştim care sunt oamenii care au cumulată răutatea în inima lor fiindcă evident aceştia nu o vor da pe faţă în orice moment ci numai atunci când au şansa să lovească în biserică. Trezvia duhovnicească prin urmare nu trebuie să lipsească de la nici un ierarh sau preot creştin ortodox fiindcă ea îi ancorează în realitatea lumii din jur. Sunt mulţi dintre slujitorii Bisericii Creştin Ortodoxe care evident nu au nici un fel de realism în ceea ce priveşte Biserica. Acest lucru este aşa fiindcă ei nu au cultivat trezvia duhovnicească. Am vorbit în această carte despre responsabilitatea preoţilor şi a ierarhilor de a fii conştienţi de marea nevoie a cultiva trezvia duhovnicească. Dacă ierarhii şi preoţii din parohii nu cultivă trezvia duhovnicească este foarte adevărat că cu siguranţă ei nu vor ajunge să le imprime această preocupare şi credincioşilor ortodocşi simpli din parohiile lor. Iată prin urmare un lucru de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl aducem în atenţia preoţilor. Preoţii creştini ortodocşi trebuie să fie modele de viaţă şi trezvie duhovnicească pentru credincioşii lor. Acest lucru fiindcă ei trebuie să fie modele de viaţă duhovnicească. Nu poate exista viaţă duhovnicească dacă nu există trezvie. Trebuie să învăţăm să luam aminte nu numai la sufletul nostru ci la fel de bine ce are loc şi cu biserica şi parohia noastră. În acest mod evident că ajungem să ne exersăm trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească poate fii deprinsă din copilărie dar la fel de bine ea trebuie să ajungă să definească şi starea noastră de adult.[140]

Ceea ce trebuie să ştim este că în această viaţă sunt mulţi care în familie nu au avut parte de nici un fel de educaţie religioasă. Părinţii care ar fii trebuie să îi iniţieze în viaţa creştin ortodoxă au fost cât se poate de nepăsători cu datoria lor de a îi aduce pe drumul credinţei ortodoxe. Aşa se face că în asemenea situaţii nu putem vorbii de nici un fel de trezvie duhovnicească. Sunt unii care de mici copii au dus o viaţă de păcate şi de patimi fiindcă părinţii lor nu au fost atenţi cu ei. Un astfel de caz a fost în trecutul Bisericii Sfânta Maria Egipteanca care în copilărie nu a primit nici un fel de educaţie creştin ortodoxă. Aşa se face că la tinereţe ea a ajuns să se prostitueze. Totuşi în urma unui pelerinaj la locurile sfinte din Ierusalim ea se va pocăi. Pentru mai mulţi starea de pocăinţă este un lucru care înseamnă renunţarea la păcat şi a începe un drum pe calea virtuţii. Acest lucru este adevărat. Ceea ce mai trebuie să adăugăm este că sunt foarte multe cazurile de sfinţi care trăiau în pocăinţă toată viaţa. Cum se face că sfinţii spuneau că şi ei au nevoie de pocăinţă la fel de mult ca şi cei păcătoşi? Acest lucru ei l-

140 Mihai Urzică, *Biserica şi viermii cei neadormiţi sau cum lucrează în lume „taina fărădelegii”* (Bucureşti, 1998).

au spus fiindcă pocăinţa este un lucru care îi ţine pe marii sfinţi în starea de trezvie. Nu întâmplător Postul Mare din Biserica Creştin Ortodoxă este o perioadă de pocăinţă. De ce este postul mare al Bisericii Creştin Ortodoxe un timp al pocăinţei? De ce mai are nevoie un creştin ortodox care merge la biserică în fiecare duminică şi sărbătoare de pocăinţă? Adevărul este că pocăinţa are mai multe nivele. Este clar că primul nivel al pocăinţei este atunci când omul după ce a dus o viaţă păcătoasă se întoarce la Hristos şi duce o viaţă de virtute. Un astfel de lucru l-a făcut şi Sfânta Maria Magdalena care este menţionată în Noul Testament. Ea era desfrânată şi din ea Hristos a scos 7 diavoli. Acesta este prin urmare un prim nivel al pocăinţei. Un al doilea nivel al pocăinţei este conştiinţa faptului că în păcat putem cădea oricând. Fiindcă avem o natură umană slabă în credinţă putem oricând să cădem în păcate. Pentru acest lucru mari sfinţi ai ortodoxiei considerau că trebuie să se pocăiască în tot momentul. Se cunoaşte exemplul unui sfânt din Patericul egiptean care toată viaţa a petrecut-o în nevoinţă şi asceză. Când a ajuns pe patul morţii el le-a spus celor din jur că deşi moartea a venit să îl ia ia cerut lui Hristos ă îi mai ofere timp să se pocăiască. Când călugării din jurul lui i-au spus că el nu mai are nevoie de pocăinţă fiindcă toată viaţa s-a nevoit iar el a răspuns: cu adevărat vă spun că nici nu am pus început pocăinţei.[141]

Este foarte adevărat că o formă de început al trezviei duhovniceşti este convertirea. Se cunosc mai multe convertiri celebre. De la convertirea Sfântului Apostol Pavel pe drumul Damascului la convertirea juristului Nicolae Steinhardt în timpul când se afla în detenţie la penitenciarul Jilava, convertirile au început să fie un lucru destul de des întâlnit în zilele noastre. Anual întâlnim mai mulţi sectari care renunţă la sectele lor şi ajung să devină creştini ortodocşi. Acest lucru este bine. Convertirea este fără doar şi poate o exersare a trezviei duhovniceşti. Sectele ajung să imprime în cei care aderă la ele o somnolenţă faţă de problemele duhovniceşti fiindcă sectele sunt foarte

141 Pentru mari sfinţi ai creştinismului ortodox pocăinţa nu este o stare de întoarcere la Dumnezeu ci mai mult o tânguire pe care sfântul o face pentru păcatele trecute. Cu toţii am făcut păcate mai mici şi mai mari. Aşa se face că sfinţii spun că pocăinţa este un lucru şi un fapt pe care trebuie să îl facă în orice moment. Prin urmare este bine să ştim că pocăinţa poate să fie şi o stare de trezvie duhovnicească. Pentru mari păcătoşi pocăinţa este începutul trezviei duhovniceşti. Iată de ce este bine să ştim că trezvia este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care să ţinem cont. Despre Sfântul Antonie cel Mare se spune că atunci când a murit a fost luat de îngeri care au dat să îl ridice în spre rai. Pe cum sufletul Sfântului Antonie cel Mare se ridica spre rai la un moment dat s-au arătat mai mulţi diavoli care aveau nişte hârtii pe care erau trecute păcatele pe care le săvârşise Sfântul Antonie cel Mare. Diavolii susţineau că pentru aceste păcate Sfântul Antonie cel Mare trebuia să meargă în iad. Îngerii i-au întrebat pe diavoli când au fost făcute acele păcate? Diavolii au răspuns că acele păcate au fost făcute mai înainte de a devenii călugăr. Atunci îngerii le-au spus diavolilor că acele păcate nu mai sunt valabile fiindcă în tot timpul cât a fost călugăr Sfântul Antonie cel Mare s-a pocăit de păcatele. Sale. Iată prin urmare un lucru care vine să confirme faptul că marii sfinţi ai creştinismului ortodox au trăit într-o stare de pocăinţă continuă deşi nu au mai ajuns să facă mari păcate pentru tot restul vieţii lor.

rar mişcări duhovniceşti. Viaţa din secta contemporană se mulţumeşte cu faptul de a memoriza mai multe texte din Biblie şi a la urma orbeşte. Evident acest lucru nu este în nici un fel o dovadă de trezvie duhovnicească. Sectanţii consideră că a memoriza Biblia sau unele pasaje din Biblie este cea mai mare dovadă de trezvie duhovnicească. Este bine să cunoaştem Biblia dar acest lucru nu este singurul lucru care este necesar. Prin sine Biblia nu are nici un efect în trezvia noastră duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă simple lectură a Bibliei nu mântuieşte. Trebuie să ştim că mentalitatea sectară este una care duce la fanatism fiindcă le cere adepţilor să urmeze orbeşte principiile pentru care stă secta. Iată prin urmare că acolo unde domneşte fanatismul religios în nici un caz nu este loc pentru trezvie duhovnicească. Fanatismul şi trezvia duhovnicească nu au nici un lucru în comun. Acest lucru este aşa fiindcă fanatismul este mai mult o idiotizare a omului. Biblia în nici un caz nu poate să devină o modalitate de a îl idiotiza pe om. Biblia trebuie citită cu trezvie duhovnicească şi ea nu trebuie să fie considerată ca fiind singura care aduce trezvia duhovnicească. Ceea ce aduce trezvia duhovnicească este mai mult efortul ascetic şi viaţa de nevoinţă.[142]

O altă formă pe care o are trezvia duhovnicească este cea care ne face să ne învinuim pe noi înşine când păcătuim. Atunci când omul ajunge să cadă în păcate în mare el încearcă să îşi găsească „circumstanţe atenuante" ca să folosim un termen din lumea juridică. Faptul că facem păcate este un lucru care nu trebuie să ducă la dorinţa de a ne găsii nevinovăţia. Cu toţii păcătuim şi trebuie să ne asumăm păcatele. Ceea ce putem constata este că sunt foarte puţini cei care odată ce au păcătuit au mai ajuns să îşi asume păcatele. Acest lucru dacă se repetă poate duce în cele din urmă la o pierdere a trezviei. Omul care nu are nici un fel de remuşcare faţă de păcatele pe care le-a făcut în această viaţă trebuie să ştie că este bolnav sufleteşte. După cum am vorbit în rândurile de mai sus ale acestei cărţi, trezvia duhovnicească este un lucru care ne face să fim cât se poate de conştienţi că în momentul în care comitem un păcat conştiinţa este cea care ne mustră. Evident dacă conştiinţa nu este ascultată ea ajunge în cele din urmă să moară. Conştiinţa este un lucru care pentru noi serveşte la ceea ce putem denumii ca şi trezvia duhovnicească. Acest lucru este ceea ce ne face să asumăm păcatele noastre. Hristos poate ierta păcatele şi pentru acest lucru când ne rugăm şi ne spovedim păcatele noastre sunt iertate. Realitatea este că sunt puţini cei care văd gravitatea păcatului. Păcatul este grav fiindcă el este cel care ne îndepărtează de Dumnezeu. În timp ce trezvia duhovnicească este un lucru care ne duce aproape de Dumnezeu păcatul este un lucru care ne îndepărtează de Dumnezeu. Trebuie să avem tărie de a ne asuma propriile noastre păcate şi de a nu da vina pe cei din jur sau pe anumite situaţii şi conjuncturi în care am ajuns să comitem un anumit păcat. Acest lucru este în cele din urmă o dovadă de trezvie duhovnicească. [143]

Am vorbit în această carte despre faptul că lumea din timpul nostru este prinsă în multe acţiuni şi activităţi: muncă, grija de hrană şi îmbrăcăminte, nevoia de

142 Cristian Şerban, *Între rock şi iubirea fără de sfârşit: confesiuni* (Editura Apologet, 2006).

divertisment, necesitatea de a avea grijă de familia noastră sau dorinţa de a reuşii în viaţa profesională. Aceste lucruri sunt prin urmare principalele fapte care ajung să definească viaţa noastră de zi cu zi. După cum am spus sunt foarte mulţi care ajung să fie copleşiţi de viaţa de zi cu zi şi ajung să se fărâmiţeze sau mai bine zis să nu se mai poată reculege. Pentru mulţi a cere cinci minute de concentrare este un lucru imposibil. Omul postmodern este un om fărâmiţat duhovniceşte. Acest lucru în primul rând fiindcă el nu îşi ridică problema vieţii duhovniceşti. Acolo unde omul nu se gândeşte la viaţa duhovnicească totul se reduce la imanent la sau mai bine zis la ceea ce ţine de această lume. Filosoful german Martin Heidegger spunea la un moment dat că viaţa omului contemporan este „un fel de grijă în spre moarte." Omul contemporan care este rupt de legătura cu Dumnezeu trăieşte cu teroarea morţii care este cea mai mare absurditate. Fără de Dumnezeu moartea ajunge efectiv să îl terorizeze pe om care poate murii în orice moment. Iată prin urmare un lucru care nu poate să ne lase indiferenţi. Am vorbit în rândurile de mai sunt că pentru cei care cred în Dumnezeu şi recunosc existenţa lui Dumnezeu gândul la moarte nu mai este o teroare pe care o simte omul ci mai mult acest gând la moarte ajunge să fie transfigurat. De ce este el transfigurat? Este transfigurat de trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este cea care se raportează la gândul morţii ca şi unul care ne face să evităm păcatul. Iată prin urmare că prin trezvia duhovnicească un gând care era posibil să ne terorizeze prinde o cu totul altă dimensiune şi un cu totul alt sens. Pentru cei mai mulţi dintre oamenii pragmatici şi materialişti din lumea noastră gândul la moarte şi iminenţa morţii face ca trezvia duhovnicească să fie superfluă. Acest lucru este aşa fiindcă pentru ei moartea este un punct terminal dincolo de care nu mai există nimic. Trebuie să ştim că în creştinismul ortodox moartea nu are ultimul cuvânt de spus în viaţa omului ci Dumnezeu care este mai presus de moarte şi care prin Domnul Iisus Hristos ne-a demonstrat că a înfrânt moartea odată pentru totdeauna. Aceste lucruri sunt cele care ne spun că a cultiva trezvia duhovnicească nu este un lucru fără de sens şi care este făcut în zadar. Adevărul este că omul postmodern este mult prea comod pentru a dorii să cultive trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne cere să ne mobilizăm şi la fel de bine să ne autodepăşim.[144]

---

143 Trezvia duhovnicească nu trebuie să fie un lucru care să ne obsedeze ci ea trebuie să ne vină natural. Acest lucru este aşa fiindcă trezvia duhovnicească este cea care ne face conştienţi de ceea ce trebuie să facem pentru a fi în comuniune cu Dumnezeu şi la fel de bine pentru a menţine această comuniune cu Dumnezeu. Prin urmare este bine să ştim acest lucru mai ales în zilele noastre când sunt din ce în ce mai mulţi care consideră că nu sunt vinovaţi de păcatele pe care le-au făcut. Aceştia ajung să dea vina de cel rău sau diavolul. Este adevărat că cel rău este cel care ajunge să de ducă în păcat dar noi trebuie să fim conştienţi că este pe placul lui Dumnezeu a ne asuma vina păcatului. Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu ştie mai dinainte păcatul este lucrarea celui rău. Totuşi, deşi în cele mai multe situaţii cel rău este cel care ne duce la păcat sunt şi păcate pe care omul ajunge să le facă din propria lui iniţiativă. Acest fapt este bine să fie ştiut şi cunoscut. Trezvia duhovnicească este cea care ne spune că pentru a scăpa de păcate trebuie să renunţăm la mediile viciate care ne pot duce la păcat.

În cartea aceasta am făcut sau mai bine zis am încercat să facem o pledoarie pentru trezvia duhovnicească. Rămâne la latitudinea cititorului să stabilească dacă am reuşit sau nu. Ceea ce mai multă lume ne cere în zilele noastre este să dăm exemple concrete de persoane sau sfinţi care au fost modele de trezvie duhovnicească. Aceşti oameni întreabă: sunt exemple concrete în creştinismul ortodox de sfinţi care au dat dovadă de trezvia duhovnicească? Cu siguranţă că mai mulţi sfinţi creştini ortodocşi au dat dovadă de trezvie duhovnicească. Poate cel mai cunoscut este Sfântul Ioan Botezătorul. Cum a dat dovadă de trezvie duhovnicească Sfântul Ioan Botezătorul? Sunt puţini cei care ştiu că Sfântul Ioan Botezătorul mai este denumit şi Sfântul Ioan Înainte Mergătorul. Acest lucru este aşa fiindcă el a fost cel care a fost chemat să pregătească calea venirii lui Mesia sau a Domnului Iisus Hristos. Prin urmare Sfântul Ioan Botezătorul a avut o misiune grea. El trebuia să fie cel care a trebuie să vestească venirea lui Hristos în lume. Acest lucru nu putea să îl facă oricine. Pentru a putea vestii venirea lui Hristos în lumea Sfântul Ioan Botezătorul a trebuit să fie foarte familiar cu textele biblice care vorbeau despre Mesia. Este foarte adevărat că Vechiul Testament a făcut mai multe referinţe la venirea lui Mesia. Prin urmare Sfântul Ioan Botezătorul a ştiut că nu el este Mesia deşi unii au ajuns să îl considere ca şi Mesia. Sfântul Ioan Botezătorul a fost în viaţa lui un model de trezvie duhovnicească. El ştie că trebuie să pregătească calea lui Hristos şi prin urmare toate faptele lui trebuiau să fie în conformitate cu această chemare înaltă. A pregătii calea lui Hristos a fost un lucru care s-a făcut prin trezvie duhovnicească. Acest lucru este aşa fiindcă a fost trezvia duhovnicească cea care l-a pus pe Sfântul Ioan Botezătorul în legătură cu voia lui Dumnezeu. Pentru a ştii care este voia lui Dumnezeu cu viaţa noastră este bine să cultivăm trezvia duhovnicescă fiindcă în acest sens vom lua aminte la momentele în care Dumnezeu ne v-a descoperii voia Sa.[145]

Cea ce am dorit să evidenţiem în aceste rânduri este faptul că trezvia duhovnicească este o metodă de a purta de grijă sufletelor noastre. În această viaţă nu suntem chemaţi să purtăm de grijă numai trupului nostru ci la fel de bine trebuie să purtăm de grijă şi sufletului nostru. Sufletul nostru este un lucru care poate să se

144 Zaharia Zaharou, *Lărgiţi şi voi inimile voastre* (Alba Iulia, 2015).

145 Fără de nici o îndoială că există o legătură duhovnicească dintre voia lui Dumnezeu şi trezvie. Acest fapt este aşa fiindcă Dumnezeu comunică prin noi prin diferite intenţii şi sentimente pe care le avem. Au fost şi cazuri în care fiindcă oamenii nu au avut cultivată trezvia duhovnicească au ajuns să nu mai ştie care a fost voia lui Dumnezeu. Un astfel de caz celebru a fost poporul evreu. Porul evreu deşi a fost înştiinţat că avea să se nască Mesia când acesta s-a născut nu L-au primit ci L-au considerat un impostor. Iată prin urmare un caz de lipsă de trezvie şi evident consecinţele negative la care duce acest lucru. Voia lui Dumnezeu se descoperă şi este făcută în sufletul în care există trezvie duhovnicească. Trebuie să ştim că trezvia duhovnicească este un lucru care este pe placul lui Dumnezeu. Trezvia duhovnicească este cea care ne face să fim mai atenţi cu voia şi intenţiile lui Dumnezeu decât cu voia lumii şi a păcatelor care ne înconjoară.

dezvolte şi să crească duhovniceşte când în noi există trezvie duhovnicească. Acolo unde nu există trezvie duhovnicească sufletul ajunge să se piardă pe sine şi la fel de bine să nu mai ştie care este diferenţa dintre virtute şi păcat. Trezvia duhovnicească este un lucru care ajunge să rafineze sau mai bine spus să maturizeze sufletul nostru. În această carte am insistat că trezvia duhovnicească este o metodă de a ne maturiza sufletele. Dorim ca sufletele noastre să rămână în infantilitatea copilăriei sau dorim ca ele să ajungă la maturizarea duhovnicească? Este adevărat că Hristos ne-a spus că nu vom moştenii raiul dacă nu vom fii nevinovaţi ca şi copii. Acest lucru nu înseamnă că sufletul nostru nu se poate maturiza. Maturizarea este un lucru care ţine de trezvia duhovnicească şi de faptul că sufletul ajunge să facă binele din propria convingere. Prin urmare trezvia duhovnicească nu este în nici un fel de piedică sau o stavilă în faţa nevinovăţiei sufletului nostru. Nu putem să ne rafinăm sufletele noastre dacă nu ajungem să cultivăm trezvia duhovnicească. Trezvia duhovnicească este un lucru care ne ţine în conştiinţa că cel mai important lucru din viaţa noastră este de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Nu poate exista nici un lucru mai important decât comuniunea cu Dumnezeu. Acest lucru însă uneori omul ajunge să îl uite fiindcă este confruntat cu iureşul de evenimente şi situaţii din lumea din jurul său. Trezvia duhovnicească este fără nici o îndoială o virtute cu mai multe aspecte pe care în această carte am dorit să le evideţinem pe cele mai importante. Sfinţii părinţi ai ortodoxiei au fost persoane care au fost dedicate trezviei duhovniceşti şi prin ea au ajuns la sfinţenie. Nimeni nu poate ajunge la sfinţenie dacă nu practică trezvia duhovnicească fiindcă ea este cel care îl ajută pe nevoitor să vadă ceea ce este înlăuntrul său şi la fel de bine să se corecteze. Avem nevoie în zilele noastre de trezvie nu numai pentru a lupta cu păcatul care ne asaltează din interior ci la fel de bine şi cu lumea care fără să fie interesată de existenţa lui Dumnezeu ajunge să ne ducă pe căi străine de El. Trezvia duhovnicească este cea care ne ajută să ne rafinăm sufletele şi să le punem pe făgaşul virtuţilor. Acest lucru este un fapt pe care nu trebuie să îl trecem uşor cu vederea. Trezvia este fără de nici o îndoială o metodă de a ne cunoaşte pe noi înşine şi de ne da seama unde ne aflăm din punct de vedere duhovnicesc.[146]

146 Simeon Kraiopoulos, *Te cunoşti pe tine însuţi? Viaţa duhovnicească şi problemele psihologice* (Editura Bizantină: Bucureşti, 2008).